BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
10
16

XIV. C.

XVI G 145-150

13-14 d 62

Digitized by Google

Digitized by Google

INSTITUTIONES
JURIS
ECCLESIASTICI,

MAXIME PRIVATI,

ORDINE DECRETALIUM.

AUCTORE

JAC. ANT. ZALLINGER

AD TURRIM,

S. S. THEOLOGIÆ AC JURIS UTRIUSQUE DOCTORE,

ET IN LYCEO CATHOLICO AUGUSTANO AD S. SALVATOREM S.S. CANONUM PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO.

LIBER I. DECRETALIUM.

CUM APPROBATIONE RRmi ORDINARIATUS.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,

SUMPTIBUS MATTHÆI RIEGER P. M. FILIORUM.

MDCCXCII.

D.PROB.ROM.S.J.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA ROMA

Si vis Patronum quærere,
Si vis potentem Vindicem,
Quid jam moraris? invoca
Apoſtolorum Principem.

Ex Reſponſorio SS. D. N. Pii P. VI. in honorem B. Petri Apoſtolorum Principis.

BEATISSIMO

PETRO,

GLORIOSISSIMO

APOSTOLORUM PRINCIPI,

FIDELISSIMO CÆLI CLAVIGERO,

DOMINICI GREGIS PASTORI VIGILANTISSIMO,

OPTIMO FIDELIUM PATRI,

DOCTORI SAPIENTISSIMO,

ECCLESIÆ MILITANTIS GUBERNATORI POTENTISSIMO,

FIDEI CAPITI,

RELIGIONIS FUNDAMENTO,

DOMINI NOSTRI,

AC

SERVATORIS JESU CHRISTI

VICARIO PERPETUO.

Eccleſiaſtici Juris Inſtitutiones, pro uſu explicandorum Canonum conſcriptas a me, coram Apoſtolica Sede Tua, in qua nunc etiam vivis ac præſides, & quærentibus fidei veritatem præſtas, meque una ſupplex proſterno, Beatiſſime Petre! Neminem enim, vel cæleſtium civium, qui ſalutaris doctrinæ, ac gubernationis Tuæ ope Tecum triumphant in cælis, vel eorum, qui hic militant in terris, propius ea res, veriusque attingit. Quemadmodum vero de inſtituto divinitus paſtorali officio, quo nunquam non fungeris, perpetuaque regendæ Eccleſiæ cura, & ampliſſima poteſtate, tanquam incomparabili cæli dono, infinitas divinæ Majeſtati gratias habeo; ita de ſempiterna ſalute mea anxius, tanquam ovis a Summo Paſtore, auxilium flagito, ac temporum perturbatione conterritus ab immota Petra firmitatem & robur poſco. Fac igitur ſingularibus apud Deum meritis, precibusque Tuis, ut aſſimiler viro ſapienti, qui ædificavit domum ſuam ſupra Petram; & deſcendit pluvia, & venerunt flumina; flaverunt venti, & irruerunt in domum illam; & non cecidit; fundata enim erat ſupra Petram.

AD-

ADPROBATIO.

Inſtitutiones juris Eccleſiaſtici maxime privati ordine Decretalium auctore P. R. & Clariſſimo D. Jacobo de Zallinger SS. Theol. & Juris utriusque Doctore, & Auguſtæ ad S. Salvatorem Canonum Profeſſore, eoquod nihil contineant contra Fidei catholicæ, bonorumve Morum Principia, & ſolidam tum diſcentibus, tum univerſim legentibus exhibeant catholicæ Eccleſiæ canonicam doctrinam, typo digniſſimas Cenſeo. Auguſtæ Vindel. die 26. Octob. Anno 1791.

Imprimatur.

Datum ex Reverendiſſimo Vicariatu, Aug. Vind. die 26. *Octob.* 1791.

Th. Jos. de Haiden, J U.D. Eminentiſſimi ac Sereniſſimi D.D. Archiepiſc. & Electoris Trevirenſis, X[illegible]opi Auguſt. &c. &c. [illegible]i. Intimus, Provicar. & Vice - Official. & Can. Eccl. Colleg. ad S. Gert.

Jos. Anton Steiner, SS. Theol. Doctor, Eminentiſſimi ac Ser. Elect. & Archiepiſc. Trev. Epiſc. Aug. Conſil. Eccleſ. major Pœnit. Conſiſtorii Aſſeſſ. Viſitat. generalis, ad inſign. Colleg. S. Mauritii Canonicus, & librorum Cenſor.

Series

SERIES TITULORUM.

Prolegomena.

De Jure naturali, & Eccleſiaſtico Publico conjungendo cum inſtitutionibus Juris Decretalium. - - *Pag.* 1

Tituli Libri I. Decretalium.

I. De Summa Trinitate, & Fide catholica. 60
II. De Conſtitutionibus. - - 79
III. De Reſcriptis. - - 143
IV. De Conſuetudine. - - 157
V. De Poſtulatione Prælatorum. - 169
VI. De Electione, & Electi poteſtate. 194
VII. De Translatione Epiſcopi. - 235
VIII. De Auctoritate, & Uſu Pallii. 242
IX. De Renuntiatione. - ſlumi-
X. De ſupplenda negligentia Prælatorum. 256
XI. De Temporibus Ordinationum, & qualitate Ordinandorum. - - 264

XII. De

TITULI LIBRI I. DECRETALIUM.

XII. De Scrutinio in Ordine faciendo. *Pag.* 292
XIII. De Ordinatis ab Epiſcopo, qui renuntiavit Epiſcopatui. - - 296
XIV. De Ætate, & qualitate, & Ordine Præficiendorum. - 301
XV. De ſacra Unctione. - 312
XVI. De Sacramentis non iterandis. 314
XVII. De Filiis Presbyterorum ordinandis, vel non. - - 315
XVIII. De Servis non ordinandis, & eorum Manumiſſione. - - 320
XIX. De Obligatis ad Ratiocinia ordinandis, vel non. - - 324
XX. De Corpore vitiatis ordinandis, vel non. - - 325
XXI. De Bigamis non ordinandis. 328
XXII. De Clericis peregrinis. - 330
XXIII. De Officio Archidiaconi. - 332
XXIV. De Officio Archipresbyteri. *ibid.*
XXV. De Officio Primicerii. - *ibid.*
XXVI. De Officio Sacriſtæ. *ibid.*
XXVII. De Officio Cuſtodis. - *ibid.*
XXVIII. De Officio Vicarii. - *ibid.*

XXIX.

TITULI LIBRI I. DECRETALIUM.

XXIX. De Officio & poteſtate Judicis Delegati. - - Pag. 344
XXX. De Officio Legati. - 350
XXXI. De Officio Judicis Ordinarii. 361
XXXII. De Officio Judicis. - 375
XXXIII. De Majoritate, & Obedientia. 377
XXXIV. De Treuga & Pace. - 382
XXXV. De Pactis. - - ibid.
XXXVI. De Tranſactionibus. - 390
XXXVII. De Poſtulando. - - 394
XXXVIII. De Procuratoribus. - 398
XXXIX. De Syndico. - - ibid.
XL. De His, quæ vi, metusve cauſa fiunt. - - - 407
XLI. De in integrum reſtitutinne. 410
XLII. De Alienatione judicii mutandi cauſa. ibid.
XLIII. De Arbitris. - - 417

PRO-

PROLEGOMENA

DE JURE NATURALI, ET ECCLESIASTICO PUBLICO CONJUNGENDO CUM INSTITUTIONIBUS JURIS DECRETALIUM.

Caput I.

DE SEGREGATIONE DISCIPLINARUM.

ARGUMENTUM.

I. Cur in exponendo Eccleſiaſtico jure ordo teneatur Decretalium, ac titulorum. §. 1. *II. Ab inſtitutionibus juris Eccleſiaſtici an & quatenus ſegregandæ ſint aliæ diſciplinæ, ejusdem veluti affines.* §. 2. *III. Præſertim diſciplina juris naturalis.* §. 4.

De inſtituto hujus ſcriptionis non uno ex capite rationem a me reddendam eſſe eruditis Lectoribus, video; quod cum adgredior ſine cunctatione ulla, eam mihi ab æquitate eorundem veniam conceſſum iri confido, ut, quid ſentiam ipſe de recta canonicarum inſtitutionum via atque ordine, aperte ediſſeram, cum præſertim, ex quo a percipiendis gravioribus diſciplinis diſceſſi, omnem prope in iis publice tradendis ætatem triverim, atque in hac ipſa ſacrorum canonum palæſtra difficillimis temporibus tertium jam luſtrum proxime exegerim, in id unice perpetuoque intentus, ut cupida ſacrarum legum

juventus quam optimis doctrinis, viaque & ratione aptiſſima imbueretur. Equidem neminem contemno doctorem, ſcriptoremve in hoc genere, qui quidem divinæ Religionis inſtituta, ejusque velut ſpiritum, & ſacroſanctæ Eccleſiæ auctoritatem, ſacrosque canones habere ſe cordi & præ oculis oſtendit, idque agit docendo, ſcribendove, ut ædificet, non ut profanet, ut æterni tribunal Judicis, non judicia hominum timeat perverſorum, ut denique ſummo Deo, ejusque Eccleſiæ ſervire, non autem eccleſiaſticæ poteſtatis hoſtibus præſtare obſequium elaboret. Hoc animo ſi canonum interpretes ſint, eos maximi a me fieri, atque ab iis multa me didiciſſe profiteor; ſed hanc veniam petimusque, damusque viciſſim, ut aliena non vituperantes, noſtra ſequamur, teneamusque. De præſenti igitur inſtituto meo, ſiquis interroget;

I. Cur ordo teneatur Decretalium, ac titulorum, uti extant in corpore juris ſacri; quod aliter ſit a plerisque hodie ſcriptoribus:

§. 1. Reſpondeo, I. quia in ſcholis aliqua canonum collectio tanquam interpretationis & inſtitutionis materies, & in judiciis tanquam deciſionum norma propoſita eſſe debet. Atqui Gregorius P. IX, a quo auctoritatem habet collectio, quæ extat in corpore juris, ſic ait: *Volentes igitur, ut hac tantum compilatione univerſi utantur in judiciis, & in ſcholis, diſtrictius prohibemus, ne quis præſumat aliam facere absque auctoritate Sedis Apoſtolicæ ſpeciali* (*a*).

II. Quia eadem exhibetur reverentia juri Juſtinianeo, etſi in ſubſidium tantum juris patrii ſit adoptatum, ut tum Inſtitutiones, tum Pandectæ eo prælegantur ordine, quo in corpore ejusdem extant.

III. Quia

III. Quia hac forma atque hoc ordine jus canonicum dudum receptum fuit, vigetque etiam nunc in Germania, in ſummis adeo tribunalibus imperii (*b*).

IV. Quia, ſi hoc ordine exponitur jus ſacrum, multo maxima ejus pars refertur ad jura ſtatus Eccleſiaſtici *privata*, quæ præ ceteris noſſe debent, qui ad ſacros ordines & paſtoralem curam adſpirant. Ea jura a recentiſſimis apud nos ſcriptoribus leviter attingi hodie ſolent; cum per omnes fere tractationes ſuas de juribus magiſtratuum politicorum & controverſiis publicis declament, eaque re ad deſtruendum omne jus ſacrum multo plus, quam ædificandum, conſervandumve operæ conferant.

V. Quia ex ſcriptoribus hodie natis apud nos alius alium, atque alium tenet ordinem in graviſſimis pertractandis rebus; id quod mihi viſum eſt, privatorum arbitrio minime relinqui debere; cum eam ob cauſam ſciri haud poſſit, quæ ſit propria cujusque argumenti veluti ſedes: quo loco idem in antiquis Decretalium commentationibus ſit inveſtigandum: quid denique commodi ex recentibus libris præ antiquis, comparatione facta, ſtudioſi ejus juris exſpectare queant.

(*a*) *In præfatione, ſeu epiſtola data a.* 1230.

(*b*) *Ordinat. Judicii imperialis aulici. Tit. VII.* §. 24.

II. A jure Decretalium, inquiunt, differunt doctrinæ Ethices: differt diſciplina naturalis juris, & Eccleſiaſtici publici: differt theologia moralis, ac multo etiam magis dogmatica; juſte igitur ſegregantur iſtiusmodi inſtitutiones.

§. 2. Reſpondebo primo generatim. Varietas inſtitutionum, & multitudo Doctorum eodem tem-

pore opplentium aures teneras vehementer officit progreſſibus diſcentium, haud ſecus, ac vaga lectio; id experientia docet, ipſaque ratio. Qui enim his diſciplinis præſunt, definiunt omnes, dividunt, aſſerunt, confirmant, diſputant, idem ſcilicet, aut propemodum idem: at non iisdem verbis, non iisdem ſententiis, non eadem methodo, non eodem ſyſtematis ordine; quæ res multo plus impedimenti affert diſcentibus, quam commodi: quia rem & veritatem ipſam a verborum cortice ægre extricare valent; cumque meditandi labore aſſuefacti haud ſint, & ideas a vocibus diſtinguere haud didicerint, novis vocabulis novas ſubeſſe voces, veritatesque ſibi perſuadent, quibus memoriam onerant multo magis, quam intellectum exornant.

§. 3. Non equidem inficior, diſcrepare ratione quadam diſciplinas inter ſe, quæ ſupra enumeratæ ſunt; nam eadem virtus, idemque virtutis actus aliter atque aliter conſiderari poteſt: nunc quidem honeſti, pulcri & decori ſpecie, qua ad Ethicam pertinet: nunc juſti & juſtitiæ forma, qua naturali, civili, ſacro Juri ſubjacet: alias utilitatis ratione publicæ, privatæque, qua ad Politicam reducitur publicam, privatamve: referri idem poteſt ad forum internum & externum, ad ſuam cujusque perfectionem, ad ſocialitatem, ad religionem. Similiter diſſerendum eſt, contraria tamen ratione, de delictis & vitiis. At ſi de ſingulis hisce actuum, virtutum, vitiorumque rationibus & formis aliæ atque aliæ veluti artes, & eodem prope tempore perdiſcendæ conſtituantur, evitari hand poterit, quæ commemorata, notionum cogitationumque confuſio. Accedit, quod acceſſionibus illis recentium diſciplinarum, quæ noſtra ætate factæ ſunt in publicis ſcholis, temporis quid-

quidquam vel laboris dari, impendique haud poſſit, quin tantundem de inſtitutionibus gravioribus, magisque neceſſariis detrahatur, de Theologia nempe dogmatica & morali, & de jurisprudentia eccleſiaſtica. Quam ob rem vehementer mirari ſoleo, augeri non paucis locis varietatem, copiamque artium perdiſcendarum, & ſtudiorum tamen tempora atque curricula contrahi; quæ res non poteſt non utique reipublicæ & ſacræ & profanæ ingentia afferre detrimenta.

III. De diſciplina naturalis juris non dubitant, quin ab inſtitutionibus juris civilis & eccleſiaſtici ſegreganda ſit.

§. 4. Antequam reſpondeam, in eo figenda eſt mentis acies, ut, quid nomine naturalis juris veniat, comprehendatur, nempe ſyſtema veritatum, præceptorumque, quæ vi rationis innoteſcunt, ſive quæ ex ipſa rerum, maximeque hominis natura profluunt. Quid ergo? noſtrane demum ætate, aut patrum noſtrorum memoria rationis vis donata eſt humano generi, legumque naturalium lux nunc demum poſt tot mundi ætates a Prometheo quodam deducta in terras fuit? Ita ſcilicet nova eſt & recens adinventa diſciplina naturalis juris, quemadmodum *aſtronomiæ phyſicæ* ſcientia a Newtono, præeunte Keplero, invecta eſt, quam re & nomine ignorarunt veteres? Nihil igitur veteres Philoſophi, Poetæ, Oratores, nihil Jurisconſulti, canonum Doctores, Theologi, Eccleſiæ Patres, nihil ipſi Auctores divinitus inſpirati, Prophetæ & Apoſtoli, quid homini, cum homo ſit, aut in ſocietate familiæ vel civitatis degat, adcommodate ad naturam faciendum, fugiendumve ſit, aut viderunt ipſi, aut prolocuti ſunt, aut

monumentis ſuis ad poſterorum memoriam commendarunt? Quis ita expers eſt rationis, ut de rationis jure usque adeo ineptiat? Nempe diſciplina naturalis juris, quanta quanta eſt, collectitia eſt, ſeu antiquarum veritatum, præceptorumque nova complexio, novusque rerum antea cognitarum ordo. Quæ per varias diſciplinas vagabantur, veterumque ſcriptis cujusvis generis erant diſperſa, ea ex cumulo veritatum præceptorumque naturalium, poſitivorum, divinorum & humanorum, ſacrorum & civilium, excerpta, ordine quodam diſtributa, novæque diſciplinæ nomine inſignita fuerunt. Inventis addere cum facile ſit, adjecti poſtea ſunt novi ornatus, novi etiam errores non pauci, nec leues, tanto pejores etiam, quo majorem rationis, commodique inde proventuri ſpeciem præ ſe ferebant. Quodſi Gratianus principio operis ſui non ſine cauſa affirmavit, jus naturale eſſe illud, quod in lege & Evangelio continetur; ſequitur profecto, ut, cum anteactis temporibus viri extiterint maximo numero, divini juris utriusque Teſtamenti peritiſſimi, & ſacrorum Codicum copioſiſſimi interpretes, iidem naturalis juris ignari haud fuerint; ut adeo, ſiquis in eorum commentariis, aut theologiæ moralis ſcriptoribus diligenter verſatus ſit, ac dein ad legendas inſtitutiones hujus novæ diſciplinæ accedat, magiſtrum ſe in arte aut cognoſcat, aut cito evaſurum ſperet, in qua nunquam diſcipulus fuerat.

IV. Quorſum igitur, inquiunt, iſta a me commemorantur, cum ipſe inſtitutiones deſcripſerim univerſi juris naturalis libris quatuor?

§. 5. Reſpondeo. Habeat ſane juventus, legum cupida civilium aut ſacrarum, in manibus ſuis ſyſtema

ſyſtema quoddam naturalis jurisprudentiæ, idque diligenter volvat, ac ſæpe; audiat etiam Doctorem de primis ejusdem principiis, de partibus, univerſaque deſcriptione diſſerentem; id quod magnam partem in Prolegomenis facere adhuc ſoliti ſunt, qui de jure tum profano, tum ſacro tractarunt, ſcripſeruntque. Commodum illud erit, *primo*, ut naturam hominis, quem ob varios ſtatus, nexus, ac fines *animal multiplex* appellarunt veteres, diſtincte cognoſcere diſcat; *ſecundo*, ut univerſam jurisprudentiam eiusque varias tractationes apto ac ſimplici ordine poſitas habeat ante oculos, eoque referre, velut ad proprias ſedes, ſingularia inſtitutionum & doctrinarum argumenta poſſit; *tertio* ut rationes legum morales, quæ fere in natura hominis, tanquam radice, hærent, perſcrutari aſſueſcat; nam *ſcire leges non hoc eſt, verba earum tenere, ſed vim ac poteſtatem* (*c*). *Quarto* ut pernicioſos errores, qui obtentu naturalis juris ſparguntur in orbem, contraria rationis vi, argumentisque ex natura hauſtis & detegere & confutare conetur. Sed id quidem ipſo decurſu inſtitutionum canonicarum velut pro re nata fieri & poteſt & debet. Sane & Juſtinianus *jus privatum* tripartitum eſſe, id eſt, tribus velut ex fontibus in rempublicam defluxiſſe docet, nempe natura, gentium inſtitutis, & inventis cujusque civitatis (*d*); nec tamen ob eam cauſam ſegregare inſtitutiones civilis iuris a naturali gentiumque neceſſarium duxit.

(*c*) *L.* 17. *D. de Legibus.*

(*d*) §. 4. *J. de Juſtitia & jure. Ibi: Collectum eſt enim ex naturalibus præceptis, aut gentium, aut civilibus.*

§. 6. Expoſui rationes, ob quas non modicam utilitatem percepturi videbantur ſtudioſi juris ſacri, ſi

ſi inſtitutiones juris naturæ univerſi haberent in manibus, quas ipſi diligenter perſequerentur, &, monente Doctore canonum, in ſubſidium canonicæ doctrinæ adhiberent. At vero errant opinione quidem mea, qui in ea, quam tantis hodie laudibus in cælum ferunt, juris naturalis diſciplina novum veritatum velut theſaurum, hominibus ſcilicet ante ignotum, ſe inventuros ſibi perſuadent; errant ii quoque, qui ad contemtum veterum Theologorum ac Juriſconſultorum ius illud naturale prædicant; non enim illi cognitione naturalium legum, ſed eo, quo nunc junguntur, ordine ac ſyſtemate caruerunt; id modo commoda ſua habet; quia mutato belli genere ratio quoque defenſionis commutanda fuit. Denique dubium non eſt, quin omnium graviſſime errent, qui, neglecta inſtitutione chriſtiana præceptisque Eccleſiæ, ſolis humanæ rationis dictatis vitam ſuam moresque conformare animum inducunt. De his dicendum: *Lux venit in mundum; & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem* (*e*).

(*e*) *Joann. III.* 19.

Caput II.

DE PRIMIS ET GENERALIBUS NOTIONIBUS JURIS NATURÆ.

ARGUMENTUM.

I. Inveſtigatio juris nat. ejusque partium. §. 7. *II. Diſcrimen internum actionum, & exiſtentia juris nat.* §. 10. *III. Diverſitas naturalium jurium & obligationum.* §. 22. *IV. Principium generale & proprietates juris nat.* §. 28. *V. Actio humana — imputabilitas — in conſcientia.* §. 31. *VI. Actuum valor, aut nullitas.* §. 34.

§. 7.

§. 7. Solent fere ſcriptores utriusque juris, quemadmodum ſupra animadverti, de naturali jurisprudentia, ejusque primis notionibus & principiis ante diſſerere, quam ad tractandum ipſum jus ſacrum aut civile adgrediantur; idque, ſi nulla ſit ejusdem inſtitutio ſingularis, tanto magis neceſſarium eſt hoc ævo, quo plura de illo nunc ſcribuntur, dicuntur, jactitantur. In ipſo autem limine naturalis jurisprudentiæ duo vulgo peccantur; *primo* naturæ hominis, ex qua deducendum eſt naturæ jus, deſcriptio ſit falſa, certe manca, & imperfecta (*a*). *Secundo* totum id, quod homo in obſervandis naturæ legibus ſpectare debet, referunt ad caducam hanc vitam, ejusque commoda vel incommoda; putant enim, eo acutius ſe de naturali jure philoſophari, quo magis illud a Religione, indeque pendente futuro ſtatu removent, ac ſejungunt.

(*a*) *Puſendorfius P. III. C. VI.* §. 9. *reprehendit Hobbeſium, quod univerſo mortalium generi impegerit malitiam, hominemque generatim plenum ſuſpicionibus, invidia, ambitione, cupiditate finxerit. At idem Puſendorfius a principio ſocialitatis orditur jus; quaſi illud non æque directo ad colendum ſummum Deum, ſuamque uniuscujusque felicitatem procurandam pertineret. Alii hominem ſuæ utilitati unice intentum faciunt.*

§. 8. Nihil igitur principio, inſtitutionum cujusvis juris, majoris momenti eſt, quam ut natura hominis vere, perfecteque ſeu ex toto conſideretur, expliceturque;

I. Secundum corpus & mortalem hanc vitam, dein animum, ejusque vim & proprietates, res quoque externas, quas homo ſibi velut adhærentes habet.

II. Ab ipſa jam natura adſtringitur aliis hominibus, ſed nemini propius, quam ipſe ſibi; omnium arctiſſime pendet a Deo, conditore, gubernatore, fine ſuo ultimo, rerumque omnium.

III. Uti homo in hoc mundo eſſe non poteſt, quin ſit loco quodam; ita neque ſine *ſtatu* eſt, naturali, vel adventitio; ex quo *perſona* dicitur in jure, id eſt, certis obligationibus, & facultatibus moralibus affectus; nam perſona res eſt juris, ſubſtantia res naturæ.

IV. In natura hominis, in naturali ejusdem cum aliis nexu, in ſtatibus inſunt fines; in finibus conſtituendus eſt ordo: diſtinguendi gradus: expendenda proportio & accommodatio mediorum; quemadmodum C. I. Juris naturæ privati enucleate expoſui.

§. 9. His veluti partibus naturæ humanæ, quas Philoſophi notas partiales appellant, reſpondet diverſitas bonorum animi, corporis, fortunæ; diverſitas jurium & obligationum relate ad corpus, animum, res externas; diverſitas officiorum erga Deum, ſe ipſum, alios tum in ſtatu abſoluto, tum hypothetico; diverſitas cauſarum, quas impulſivas dicunt, ſeu motivorum, ob quæ homo agit; diverſitas etiam injuriarum, delictorum, calamitatum, & pœnarum, quas homo in corpore, animo, in externis rebus, aut ſtatu ſuo patitur; ſed omnium maxime eisdem naturæ partibus reſpondet diviſio naturalis jurisprudentiæ in partes quatuor: præmiſſis enim generalibus notionibus & principiis tractatur I. *jus naturæ privatum,* exponendo officia hominis, cum homo ſit, erga Deum, ſe ipſum, alios homines, jura item in res externas hominum gratia conditas, & jura contractuum.

tractuum : II *jus naturæ ſociale*, quando homo vivit in quadam ſocietate, tum generatim, tum in ſocietate conjugali, parentali, herili: III *jus naturæ publicum*, ſeu jus naturale civitatis, in qua homo degit: IV *jus naturale gentium*, ſeu civitatum inter ſe, tanquam perſonarum moralium in ſtatu naturali libertatis & æqualitatis viventium.

§. 10. Ex natura hominis plene expoſita deducitur diſcrimen internum actionum moralium, quarum aliæ præceptæ, aliæ vetitæ, aliæ nec vetitæ, nec præceptæ, ſeu velut in ſe indifferentes ſunt: in his tamen aliæ aliis meliores, & perfectiores, veluti naturæ ſuaſiones & conſilia, cenſentur. Vocatur id diſcrimen actionum *internum;* quia ab ipſa natura conſtitutum eſt, & rationis vi ex ea deducitur, non autem ex hominum pactis, non vanis præjudiciis, non legibus imperantium, non privato utilitatis ſtudio, non denique ex arbitrariis, ſed, in hypotheſi conditarum rerum, ex neceſſariis Dei legibus pendet. Id diſcrimen pertinet ad ſingulas partium quatuor, in quas univerſum naturæ jus diſtribuimus (*a*).

(*a*) *Exempla ſint* 1. *de jure naturæ privato: Paciſci vel non paciſci cum alio, per ſe adiaphorum eſt; at pacti conventi fidem liberare, & jus ſuum unicuique tribuere, præceptum; alios lædere, vetitum.* 2. *De jure ſociali: Inire ſocietatem conjugalem cum hac, illave perſona, per ſe indifferens; at tori fidem violare, natura vetitum; eundem ſervare immaculatum, præceptum; ſic liberos ſusceptos alere, honeſteque educare præceptum: abjicere & deſtituere, vetitum. Servos inſtar pecudum mactare, natura prohibitum.* 3. *De jure naturæ publico: Opprimere ſubditos, juſtitiam vendere, abſtrahere ſubditos a Dei cultu, imperanti natura vetitum eſt.* 4. *De jure gentium: Invadere alienum imperium, advenas dæmoniis immolare, naufragos prohibere hoſpitio litoris, natura vetitum eſt; caſu fœderis exiſtente alteri genti ſuccurrere, præceptum.*

§. 11.

§. 11. Admiſſo diſcrimine interno actionum, eo ipſo admittitur naturæ jus; quo vocabulo denotantur *obligationes* naturales, per quas præceptum quidquam, aut vetitum intelligitur; tum jura ſtricte accepta, ſeu *facultates morales*, a natura conceſſæ, agendi quidpiam aut omittendi; denique & *conſilia* ſeu ſuaſiones ad majorem cujusquam perfectionem propoſitæ ab ipſa natura: ſed hæc in tractatione diſciplinæ comprehenduntur nomine *facultatum moralium*; quod enim ſuadet natura, eo ipſo concedit, Reſtant igitur hæ facultates morales & obligationes; utræque uno *jurium* vocabulo ſolent denotari.

§. 12. Exiſtentia naturalis juris hoc ſignificatu accepti demonſtratur

I. Velut a priore ex perfectione *& ſanctitate Dei*, ad cujus imaginem creatus eſt homo, qui ſolus ex omnibus animantibus de conditore ſuo, ac præſtituto fine eundem colendi, atque imitandi, eoque modo ſectandi beatitatem cogitat: *ex ſapientia*, *potentia*, *& bonitate*, ſeu ex providentia Dei, quæ res omnes a ſe creatas ad ſuos fines ſuaviter ac fortiter dirigit, & hominem, quem creavit, neceſſario per leges adcommodate ad naturam ejus regit: denique ex *juſtitia Dei*, qua probis beatitatem, improbis ſupplicia præparare, decernere debuit.

II. Velut a poſteriore ex ipſo ſenſu & conſenſu humani generis, qui naturæ vox eſt, ut, ſiquis neget, non argumentis convincendus, ſed vexatione ad confeſſionem adigendus ſit. De eo ſenſu & conſenſu humani generis teſtis omni exceptione major eſt Paulus: *Gentes, quæ legem non habent* (moſaicam) *naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt: ejusmodi legem non habentes ipſi ſibi ſunt lex: qui oſtendunt*

dunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis: teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe invicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus in die, cum judicabit Deus occulta hominum (*b*). *Inexcuſabilis es, o homo omnis, qui judicas. In quo enim judicas alium, te ipſum condemnas. — Qui alium doces, te ipſum non doces; qui prædicas non furandum, furaris; qui dicis, non mæchandum, mæcharis* (*c*).

(*b*) *Rom. II.* 14.
(*c*) *Ibid.* 1. & 21.

§. 13. Pauci inventi ſunt inde a condito humano genere, qui jus naturæ abnegarent aperte; ſed non ita pauci, qui id verbis relinquerent, re tollerent. Utcunque ſit, minime ferenda eſt illa theſis, quam proferre in lucem quidam ſunt auſi: *Extant naturales leges, ſed eædem intelligi atque explicari poſſunt ſine ulla de Deo mentione*, ac proin etiam ſine mentione de ſtatu beato vel miſero hominis poſt hanc vitam, qui a Deo judice dirimi ac definiri debet. His reſpondendum eſt:

I. Primum & maximum mandatum ſeu præceptum iuris naturalis eſt de adorando, & amando ſummo Deo, colendaque Religione; anne etiam hoc præceptum ſine ulla de Deo, ac futuro ſtatu mentione explicabunt?

II. Præcipua vis cujusvis obligationis naturalis ſita eſt in immutabili voluntate Dei, & beatitate vel miſeria poſt hanc vitam hominibus præparata. Hæc una eſt *vera* cauſa, reipſa exiſtens de neceſſitate illa, qua ad obſervandum naturæ jus adſtringimur; quod oſtendit ſenſus ac conſenſus humani generis, conſcientiæ vox & remorſus, de quo § præc.

præc. Dein hæc etiam una eſt cauſa *ſufficiens*, qua homines in officio contineantur; quia commoda & incommoda præſentis vitæ facile contemni poſſunt, ſæpe etiam debent; quia non raro incidunt tempora, ut ita cogitare vir ſapiens poſſit, debeatque: Neceſſe non eſt ditari in hoc mundo: neceſſe non eſt, hominibus placere, probarique: neceſſe non eſt, tueri incolumitatem corporis, ac ne vivere quidem neceſſe eſt; at neceſſe eſt, evitare offenſam omnipotentis Dei, & jacturam ſempiternæ beatitatis, atque ita neceſſe eſt, ut nihil magis. Sola igitur Dei voluntas vim & efficacitatem veram, ſufficientemque naturali obligationi tribuit; quia ſola præferenda eſt omnibus aliis rationibus & momentis contrariis.

§. 14. Grotius in Prolegomenis de jure belli ac pacis ait: Manet honeſtum, ac naturæ jus, *etiamſi daretur, quod ſine ſummo ſcelere dari nequit, non eſſe Deum, aut non curari ab eo negòtia humana.* Similiter Cicero ex doctrina philoſophiæ Stoicæ: *Satis,* inquit, *nobis* (*ſi modo in philoſophia aliquid profecimus*) *perſuaſum eſſe debet, ſi omnes Deos hominesque celare poſſimus, nihil tamen avare, nihil injuſte, nihil libidinoſe, nihil incontinenter eſſe faciendum* (*d*). Ita, inquiunt, commiſerari egenos, depoſitum reſtituere, fidem pactorum ſervare, per ſe honeſtum eſt, etſi nihil præmii a Deo ſperari poſſet.

(*d*) *L. III. de officiis. c.* 8. *&* 9.

§. 15. Reſpondeo: Notum eſt ex Dialecticis, hypotheſin impoſſibilem: *non eſſe Deum, aut non curari ab eo negotia humana*; ſumi poſſe duplici modo, in ſenſu reali & objectivo, aut in ſenſu pure formali, & præciſivo; de priore ſenſu, qui dicitur

citur primæ intentionis, dicendum: Ex impoſſibili ſequitur quodlibet, & una Chymæra generat alteram, perinde, ac ſi dicerem: Si homo reipſa eſt lapis, non cogitat, & cogitat. Si vera eſt hypotheſis: *Deus non eſt, ac proinde nihil eſt poſt hanc vitam;* ergo mala eſt virtus, & inimica naturæ, ſtultumque judicari neceſſe eſt, qui eam ſequitur; quoniam ſe ipſe lædit; ut ait Lactantius (*e*): imo, uti argumentatur D. Paulus, qui beatitatis futuræ ſpe præſentia bona repudiavit, *ſi in hac vita tantum laborantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus; & ſi (ſecundum hominem) ad beſtias pugnavi Epheſi, quid mihi prodeſt? — Manducemus & bibamus; cras enim moriemur* (*f*). Eſt hæc vox impiorum, qui tanquam veram & realem ſtatuunt hypotheſin: *Ex nihilo nati ſumus; & poſt hoc erimus, tanquam non fuerimus.* Quid ergo inferunt? virtus per ſe honeſta eſt? juſtitia tamen colenda eſt? pravæ cupiditates nihilo minus refrænandæ? Haud ſane; ſed in hunc modum concludunt: *Venite ergo, & fruamur bonis, quæ ſunt; — vino pretioſo, & unguentis nos impleamus; — coronemus nos roſis; — nullum ſit pratum, quod non pertranſeat luxuria noſtra. — Opprimamus pauperem juſtum, & non parcamus viduæ; — ſit autem fortitudo noſtra lex juſtitiæ. — Circumveniamus juſtum* (g). Ex ſenſu ergo reali hypotheſis impoſſibilis nihil concluditur.

(*e*) *Divin. Inſtitut. l. VII. c.* 9.
(*f*) *I. Cor. XV.* 32. (*g*) *Sap. II.*

§. 16. Supereſt alter ſenſus præciſivus & abſtractivus, quem ſecundæ intentionis dicunt; id eſt: Etſi nihil cogitem de Deo, aut futuro ſtatu, tamen virtus honeſta eſt, & per ſe movet; neque vero, inquiunt, homines de Deo ſemper cogitant, aut de

præ-

præmio futuræ vitæ, quando honeſte agunt, turpitudinem vitant, miſeris opitulantur. Reſpondeo: Virtus honeſta eſt; at ſine Dei lege nulla eam colendi vera neceſſitas intelligitur: per ſe movet; ſed per ſe non ſatis *obligat* & adſtringit hominem, ut ipſam ſequatur: movet, ſed motum extinguit contraria mentis affectio, ſi lex ſupremi Dei virtuti vim non tribuat. Vides periclitantem de vita & cum aquis luctantem, cui manum dare, & ſuccurrere potes; at eſt inimicus tuus, quem dudum ſublatum optaras. Movet honeſtas; ſed obſiſtit æmulatio, invidia, odium; neminem habes inſpectorem, niſi Deum. Quid cogit, odio refragari & æmulationi; ac ſequi honeſtatem (*h*)?

(*h*) *Carneades Athenienſis contra juſtitiam & jus naturale diſſerens Romæ, teſte Lactantio divin. Inſt. l. V. c.* 17. *&* 18. *ſic ajebat: „Quid ergo juſtus faciet, ſi forte naufragium fecerit, & aliquis imbecillior viribus tabulam „ceperit? Nonne illum tabula deturbabit, ut ipſe conſcendat, eaque nixus evadat; maxime cum ſit nullus medio „mari teſtis? Si ſapiens eſt, faciet; ipſi enim pereundum eſt, niſi fecerit. Si autem mori maluerit, quam „manus inferre alteri, jam juſtus ille, ſed ſtultus eſt, „qui vitæ ſuæ non parcat, dum parcit alienæ. Item, ſi „acie ſuorum fuſa. hoſtes inſequi cœperint, & juſtus ille „nactus fuerit aliquem ſaucium equo inſidentem, eine „parcet, ut ipſe occidatur, an dejiciet ex equo, ut ipſe „poſſit hoſtem effugere? Quodſi fecerit, ſapiens, ſed idem „malus; ſi non fecerit. juſtus, ſed idem ſtultus ſit, neceſſe „eſt.“ Recte addit Lactantius: Sed videlicet, qui ſacramentum hominis ignorant, ideoque ad hanc vitam temporalem referunt omnia, quanta ſit vis juſtitiæ, ſcire non poſſunt. Conf. J. N. pr. §. XI. & quæ adnotavi ad §. XXII.*

§. 17. Mirum eſt, quanta ſophiſmata excogitarint homines profani, qui ſe philoſophos nuncupant,

pant, ut metum Numinis, religionemque a naturali jure exterminarent, honeſtatem, neſcio quam, jactantes, qua virum bonum duci oporteat; quaſi honeſtius quidquam, mentique creatæ magis conſentaneum afferri poſſet, quam vereri ſupremum Deum, atque ob id obſequi divinis legibus. Sed nempe videntur hi cum Epicureis conqueri de nobis, qui aliter philoſophamur: *Impoſuiſtis in cervicibus noſtris ſempiternum Dominum, quem dies & noctes timeremus* (*i*).

(*i*) *Cicero l. I. de natura Deorum.*

§. 18. Ajunt: Honeſtas non pendet a lege Dei; quia in natura rationem habet; naturæ autem rerum ſunt æternæ, neceſſariæ & immutabiles. Veteres Scholaſtici reſpondent diſtinguendo: Honeſtas fundamentalis non pendet a lege Dei; c. honeſtas formalis n. Id hoc ſenſu videtur accipiendum: ſi propoſitionem ſumas *mere theoreticam;* e. g. *Conveniens, & accommodatum eſt naturæ hominis, alterum non lædere, turpitudinem fugere, calamitoſos juvare;* ea eſt æternæ veritatis, nec pendet a lege Dei; uti nec iſta propoſitio: *Conveniens & accommodatum eſt naturæ hominis, ut a Deo, qui ipſum de nihilo condidit, per leges regatur, atque ad præſtitutos fines ducatur;* quoad veritatem a lege aut voluntate Dei pendet. Sed inde non concluditur: *Ergo homo per leges Dei regitur, atque ad præſtitutos fines ducitur ſine lege & voluntate Dei.* Poſita natura, eo ipſo ponuntur leges Dei: ponuntur facultates morales a Deo conceſſæ.

§. 19. At homo, inquiunt, etſi regulas honeſtatis ſequatur, ſæpiſſime non cogitat de lege Dei: ergo actio hominis ob id ſolum honeſta non eſt, quia legi

legi Dei conformis eſt. Reſp. Si homo quidpiam agit, quod rationi & conſcientiæ repugnat, eo ipſo ſupremi Dei legem ſe violare, quantum ſatis eſt, agnoſcit; id teſtatur conſcientiæ vox, & remorſus: igitur ſi id, quod agit, rationi & conſcientiæ non repugnare ſentit; ſatis etiam agnoſcit, ſe agere ſecundum facultatem a Deo conceſſam. Si conſuetudine peccandi debilitetur conſcientiæ vis, & omnis propemodum cogitatio de Deo animo effluat, dicendum cum Tertulliano: *Hæc eſt ſumma delicti nolentium recognoſcere, quem ignorare non poſſunt* (k).

(*k*) *In Apologetico adverſus gentes c.* 17. *Ad ea, quæ hic dicta ſunt.* pertinet *propoſitio de peccato philoſophico, damnata ab Alexandro VIII. die* 24. *Auguſti* 1690.

§. 20. Dicunt etiam: Status alterius vitæ ex ſola revelatione innoteſcit, ceu promiſſio beatitatis ſupernaturalis, aut minæ ſupplicii æterni: ergo pro fundamento obligationum naturalium haberi non poteſt. Reſp. n. a. Homo *vi naturæ* deſtinatur poſt caducam hanc vitam ad ſtatum vitæ alterius multo beatioris, ſi recte vixerit; aut ad ſupplicia delictis vitæ anteactæ reſpondentia. Id manifeſto colligitur tum ex perfectione ſummi Dei, tum ex ſenſu, & conſenſu univerſi generis hominum, omnium temporum ac locorum. Si Deus infirmitati humanæ mentis per revelationem ſuccurrit, qua ſtatum alterius vitæ diſtinctius prænuntiavit, & extra omnem prorſus dubitationem poſuit, concludi non poteſt: Ergo ſtatus alterius vitæ, ejusque præmia & ſupplicia ad naturam hominis ejusque finem naturalem non pertinent; quia revelatio non ſuſtulit naturam, & naturalem hominis finem. Si denique Deus hominem ſingulari gratia extulit ad ſtatum ſupernaturalem, & beatitati naturali ſurrogavit ſupernaturalem;

lem; de hoc ſtatu, tanquam adventitio, in jure naturæ diſſerendum eſt: ſecus omnis ſtatus vitæ alterius excluderetur (quod per naturam & finem ultimum hominis fieri non poteſt), & natura hominis omnino manca & imperfecta, ac nobiliſſima parte ſua quodammodo mutilata proponeretur (*l*).

(*l*) *Ex his intelligitur, quod homo vi naturæ ad Deum, tanquam finem ultimum per actus ſuos tendere debeat refrenatis pravis cupiditatibus, & illecebris præſentis vitæ. Hinc ab eodem Alexandro P. VIII. juſte ſimul confixa fuit hæc theſis:* „Bonitas objectiva conſiſtit in convenientia objecti cum natura rationali: formalis vero in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc ſufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative. *Hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decurſu vitæ ſuæ moralis.*" *In verbis hisce ultimis latet falſitas & peſtilentia theſeos. In ſtatu hominis elevato actus fidei, ſpei & caritatis pertinent ad obligationes naturæ hypotheticas.* Vide Propoſitionem 1. *damnatam ab Alexandro VII. prop.* 5. 6. 7. 16. 17. 23. *damnatas ab Innocentio XI.*

§. 21. Addunt denique: Obligatio naturalis multo rectius explicatur per connexionem motivorum cum actionibus liberis: ergo in evolvenda notione obligationis ad ejus *cauſam*, nempe voluntatem ſupremi Legiſlatoris, recurri non debet. Reſp. d. a. rectius explicatur per connexionem motivorum, nempe talium, quæ neceſſitatem ſervandi legem obligationi propriam vere conſtituunt, & ſufficientia ſunt vincendis motivis contrariis, c. a. rectius explicatur per alia motiva a commodis vel incommodis præſentis vitæ petita, n. a. & c. Sciendum, ſcriptores hodiernos jurisprudentiæ naturalis obligationem conſtituere in connexione motivorum cum actionibus liberis: per *motiva* autem intelligere con-

ſecutiones bonas aut malas, per ſe, & vi naturæ connexas cum actionibus: e. g. quod temperantia ad ſanitatem conducat, opes conſervet & augeat: quod obedientia, quam liberi debent parentibus, ſit neceſſaria ad ipſorum educationem, ut ſuo tempore ipſi ſibi de ſubſidiis vitæ poſſint proſpicere: quod obſervationem naturalium legum comitetur tranquillitas animi, violationem ſequatur perturbatio, & morſus conſcientiæ. Dico: id, quod de conſcientiæ tranquillitate aut perturbatione differunt, manifeſte referendum eſt ad Deum remuneratorem boni, ultorem mali (§. 12); alia autem motiva, quæ memorant, faciunt ea quidem ad commendationem virtutis, ac ſceleris reprehenſionem; ſed veram ac ſufficientem obligationis vim non continent, uti ſatis perſpicuum eſt conſideranti. Denique conſenſu omnium veterum Doctorum lex proprie talis ſine idea legislatoris intelligi non poteſt. Contemnunt quidem doctores hodie nati antiquos; ſed anne ob id etiam confutant, aut melius quidquam proferunt, præſertim in re, de qua omnes ſemper, diligenterque commentati ſunt?

§. 22. **Eruto** in hunc modum ex natura naturali jure, & confirmata naturalium obligationum vi, diverſitas jurium uno velut obtutu ſpectanda eſt, denotando voce *jurium*, non modo facultates morales, ſed conſilia quoque, & obligationes (§. II.). Sunt igitur I. relate ad actiones poſitivas aut negativas jura *affirmativa*, aut *negativa*. Illa poſcunt tempus, locum, opportunitatem, vires, ac ne quid obſtet; fere etiam per leges poſitivas, aut ſuo cujusque arbitrio determinari debet, quod a natura determinatum non eſt. Negativa autem dicuntur obligare *ſemper pro ſemper*.

§. 23.

§. 23. Spectata origine ſunt alia jura *connata*, quæ cum ipſa hominis, rerumque natura ponuntur; alia jura *acquiſita*, & obligationes *contractæ* ſtatu adventitio, facto proprio, lege divina vel humana. Ad connata pertinet jus æqualitatis & independentiæ, vi cujus cuilibet permittendum, ut ſuis in actionibus ſuum ſequatur judicium, neque rationem aliis reddere cogatur, quoad aliorum jura & libertem non lædit. *Ipſe autem neque imperare ſibi, neque prohibere ſe quiſquam poteſt* (*m*), neque reddere ſua unius voluntate ad agendum jure inhabilem. Præterea ad jura connata pertinet jus conſervandi ſui, ſtatusque ſui; qua voce intelligitur etiam jus perficiendi; jus item paciſcendi, res externas hominum cauſa conditas occupandi, id eſt, apprehendendi, ad uſum aptandi, aſſervandi, proprias efficiendi: jus ſecuritatis, defenſionis, præcautionis, jus neceſſitatis, in quo jus belli, & indemnitatis ineſt. Jura acquiſita ſæpe ad hypothetica referuntur, de quibus mox dicendum.

(*m*) *L.* 51. *D. de receptis.*

§. 24. Ex ſtatu abſoluto ſocietatis hominum nuncupantur jura *abſoluta*, ex ſtatu ſocietatis hypothetico jura *hypothetica*; ceu in ſtatu familiæ, civitatis, Religionis ſupernaturalis revelatæ, & Eccleſiæ a Deo inſtitutæ. Eodem referunt jura, quæ non competunt, niſi ex hypotheſi certorum adjunctorum, aut facti alieni vel proprii.

§. 25. Conſiderata efficacitate exequendi, alia ſunt jura *perfecta*, alia *imperfecta*; quæ diviſio permagni momenti eſt. Perfecta extorqueri poſſunt adhibita vi aut actione, pro conſervando & vindicando eo, quod cujusque τo *ſuum* efficit; ſuntque

 realia,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

realia, vel in re, ceu in dominio, hereditate, ſervitute, pignore; aut *perſonalia*, ſive jura ad rem, nempe in iis, quæ nobis debentur promiſſo, contractu. Jura imperfecta, etſi naturali obligationi caritatis ſubjaceant, tamen vi extorqueri non poſſunt; qualia ſunt jura & officia humanitatis tum *vulgaris*, ſeu innoxiæ utilitatis affirmativa & negativa, tum *eminentis*, ſeu noxiæ utilitatis, id eſt, beneficentiæ & officioſitatis. Ex hoc jurium diſcrimine facile explicantur ea, quæ a Veteribus de juſtitia commutativa diſputata ſunt fuſe: indidem petenda eſt diſtincta notio injuriæ ac damni.

§. 26. Relate ad forum conſcientiæ, ſeu Dei, aut ſolam impunitatem coram hominibus, aliud eſt jus *internum*, aliud *externum*, ſive ut S. Auguſtinus ait, *jus poli*, & *jus fori* (*n*).

(*n*) *Can. ult. XVII. q.* 4.

§. 27. Denique alia ſunt jura, quæ abdicari, cum aliis communicari, aut transmitti poſſunt: alia non item, quæ dicuntur perſonaliſſima.

§. 28. Expoſita jurium diverſitate, in generale inquiritur principium, quod notiones contineat directrices pro juribus naturæ ſpecialibus definiendis. Stirps omnis juris, inquit Tullius, natura eſt, quod de naturæ jure in dubium vocari non poteſt, modo ea plene perfecteque accipiatur, & multiplici maxime ratione, qua ad ſummum Deum, conditorem rerum, & gubernatorem, finemque ultimum, hominibus vi naturæ præſtitutum, refertur. Auctores quidem in conſtituendo hoc principio magnopere inter ſe videntur diſſentire. Cauſas diſſenſionis retuli principio C. IV. Inſt. J. N. Turbulenta eſt, & plane terri-

terrifica Hobbeſii Hypotheſis de naturali jure ſe conſervandi modis quibuscunque, indeque proveniente jure omnium in omnia, & in omnes, ac de naturali, qui conſequitur, ſtatu belli omnium in omnes. Hanc hypotheſin, in qua jus naturæ nullum eſt, verbis repudiant omnes; re & concludendi forma retinent ſcriptores non pauci, quando de jure majeſtatico naturali, præſertim adverſus perſonas, res & cauſas divinæ Religionis agunt. Utile cum honeſto confundunt; qui eſt error graviſſimus, dudum a Tullio profligatus in officiorum libris. Sed hi, quod privatis licere negant, imperanti dant obtentu publicæ utilitatis, quam ſuo ipſi arbitrio, odioque in divinam Religionem metiuntur, ac ſæpe neceſſitatem vocant, omnes neceſſitatis gradus plane miſcentes. Non eſt hoc profecto, abdicata libertatis parte, in civitate quærere ſecuritatem, pacemque, ſed jus & bellum principis in omnes, & in omnia invehere; quo ipſo civitates intereant, neceſſe eſt. In numero principiorum naturalis juris, celebris pariter eſt ſocialitas Pufendorfiana, ſpecioſa illa quidem, ſed non æque plena perfectaque; cum neque ſummam naturalium officiorum, neque juſtum ordinem contineat.

§. 29. Ex principio naturalis juris, ipſaque notione proprietates ejusdem manant, ut nempe cenſeatur jus univerſale & commune omnium hominum, æternum, neceſſarium, immutabile; quales rerum eſſentiæ a philoſopis dicuntur: dein ratione promulgatum, in præcipuis, maximeque neceſſariis capitibus perſpicuum, uniforme, & quodammodo norma poſitivarum legum, denique ſanctum, id eſt, perfectiſſima ſanctione munitum, ſpe ſcilicet maximæ beatitatis, ac metu ſummæ miſeriæ. Ut immuta-

mutabilitas naturalis juris recte perſpiciatur; 1. diſcrimen fieri oportet inter jus affirmativum & negativum; 2. inter ea, quæ a ſupremo Dei Dominio arbitrioque, aut alia pendent perfectione neceſſaria: 3. cogitandum, jus naturæ non vage & ſeparatim a variis adjunctis hominem obligare, ſed certas actionum, temporumque complexiones reſpicere, quæ in generali legum præſcripto fere intelligi, non exprimi ſolent (*o*).

(*o*) *Exempla occurrunt, cum de naturali obligatione voti, & juramenti promiſſorii, ejusque irritatione aut diſpenſatione, aut cum de jure neceſſitatis in res aut vitam aliorum agitur.*

§. 30. Actio humana ad legem, tanquam normam, refertur; ac ſi extet lex præcipiens aut vetans, actio ei conformis, ex ſe bona, difformis autem ex ſe mala dicitur; ſi nulla extet iſtiusmodi lex, in genere indifferens. Sic in diſciplinis de actione humana, tanquam earum *objecto*, diſſerimus, actionemque ex objecto bonam aut malam dicimus, quando neque ſpeciales operantium fines aut cauſas impulſivas, neque ſingulares circumſtantias attingimus, quæ infinitæ ſunt, & ſingulæ caſum mutant. Moralitas tamen perfecta actionum tum ex objecto ſive actione in ſe ſpectata, tum ex animo ſeu intentione agentis, denique & adjunctis ſeu circumſtantiis pendet; ac pro regula eſt tritum illud: Bonum ex integra cauſa: malum ex quocunque defectu; ut jam ſpectato animo ſeu intentione agentis & adjunctis nulla concipi poſſit actio *in ſpecie*, ſive, ut Theologi loquuntur, *in individuo* indifferens.

§. 31. Ad generales notiones pertinet *imputabilitas* actionum. Primo fit *imputatio facti*, qua quis

quis declaratur auctor, ſeu cauſa actionis; dein *juris*, qua conſectaria actionis alicui aſſignantur, laus, culpa, pœna, ſolutio, præſtatio damni. Imputatur quidpiam, quatenus cognitum fuit, & voluntarium liberumque. Cognitioni obeſt error, & ignorantia, quæ eſt juris aut facti, antecedens aut ſubſequens, vincibilis aut invincibilis. Voluntarium non uno modo dicitur: eſt enim purum, & mixtum, expreſſum, tacitum ſeu interpretativum, negative voluntarium, directe, aut indirecte ſeu in cauſa. Voluntario obeſt coactio, non item metus, de quo frequens in jure fit mentio: unde recte diſtinguitur in hoc genere, ut alius dicatur antecedens, vel comitans, alius gravis ſeu probabilis, vel levis, extrinſecus vel intrinſecus, juſte vel injuſte incuſſus.

§. 32. Fere contingit, ut actus ab uno geſtus, ſeu datus executioni, imputari poſſit, debeatque pluribus, ceu mandanti, opem vel receptum danti: quo ſpectat imputatio actuum alienorum, qui tamen ratione quadam proprii fiunt ejus, cui imputantur. Egi de his C. VII. Inſt. J. N. In imputatione autem tum quæ uni fit, tum quæ pluribus, inſunt *gradus;* & ipſa actionum moralitas quantitatem habet, cui imputatio juris conformanda eſt; unde in jure non modo dolus, ſed multiplex *culpa* conſideratur, lata; levis, leviſſima. De ſpecifica & numerica actionum, virtutum ac peccatorum differentia in theologia morum tractatur.

§. 33. Prima & accuratiſſima facti imputatio fit in foro conſcientiæ, ac Dei, quam imputatio etiam juris conſequitur: unde, ut Paulus ait, illæ cogitationum accuſationes ac defenſiones exiſtunt, quæ conſcientiam conſequentem efficiunt. De antece-

dente legem naturæ promulgavit idem Paulus: *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt* (*p*). Ac, qui ex fide non agit, ædificare ad gehennam dicitur in jure noſtro. Jure igitur naturæ præceptum eſt, ut actionem præcedat firmum judicium ac perſuaſio de honeſtate actionis, ſive ut Theologi loquuntur, dictamen moraliter certum. Quomodo id formetur pro caſu, quo certa honeſtatis & licentiæ actionum veritas explorata non eſt, theologi diſputant. Pro foro externo in rebus incertis & dubiis, de quibus ſententia ferenda eſt, variæ extant regulæ, pro ipſa rerum incertarum varietate locis variis diſperſæ, ceu titulo de regulis juris, de præſumtionibus, aliisque; quæ generales non ſunt, eo ipſo, quod ex definitione juris fiat regula, non jus ipſum ex regula definiatur (*q*). Sed cum propoſita re incerta, dubiave de capiendo conſilio, ferendaque ſententia agitur, peccari in utramque partem ſolet, uti fit fere in rebus aliis; cum virtus in medio conſiſtat. Alii levi ac temeraria rationis ſpecie feruntur, quo volunt; alii nunquam invenire poſſunt, ubi conſiſtant, & ab inquiſitionibus atque dubitationibus conquieſcant. In jure noſtro tres aſſignantur gradus; nam aut *pro certo* conſtat de re: aut habetur *credulitas levis, & temeraria*, aut credulitas *probabilis & diſcreta.* Conſcientia antecedens *perplexa* dicitur, ſi, utrumvis quis eligat, peccare ſe putat (*r*).

(*p*) Rom. 14. 23.

(*q*) *Lib. 1. D. de R. J. ibi: Non ex regula jus ſumatur: ſed ex jure, quod eſt, regula fiat. In hunc modum ex diſpoſitione juris ſuppetunt regulæ de dubio facti, regulæ de judiciis, ut reo potius faveatur, quam actori: de cauſa poſſeſſionis: de contractibus: ut contra eum, qui legem dicere potuit apertius, interpretatio fiat; regulæ de irregularitate ex homicidio in dubio facti; ut eligatur, quod tutius eſt: de irregularitate in dubio juris,*

juris, ut non cenſeatur incurri, ſi expreſſa non ſit in jure. Aliæ regulæ de pœnis & in cauſa criminali: aliæ in cauſa favorabili libertatis ac dotis: aliæ, ſi agitur de matrimonio contrahendo, aliæ, ſi de diſſolvendo. Qui unam ex his pro arbitrio arripiunt, & generalem faciunt, videant, obſecro, quam longe recedant a mente legum, quarum verba identidem in ore habent. Leges ſcire non hoc eſt, verba earum tenere, ſed vim ac poteſtatem, l. 17. D. de LL.

(r) *C. inquiſitionis. 44. de ſent. excom. de credulitate levi, & conſcientia ſcrupuloſa. Confer c. 18. de Simonia; ac l. 8. D. de conditionibus inſtitut. l. 21. c. de fide inſtrument. De perplexa c. 13. de cenſibus. can. 7. XXII. q. 3. & can. 1 & 2 diſt. 13.*

§. 34. Eſt denique alia humanorum actuum affectio, qua iidem validi cenſentur, aut nulli, uti nempe effectum ſuum, ceu jus quoddam aut obligationem reipſa producunt, aut non producunt. De hoc genere valde crebra & anceps incidit diſputatio, quæ fere ad generales juris naturæ regulas devolvitur (ſ). Generatim actus ſine ſua forma nullus eſt; & in his, quæ ab hominum pendent diſpoſitione, voluntas ſpectatur, jus ſeu facultas moralis agendi, denique materia apta, quæ in actum cadat.

(ſ) *Sæpe dubitatur de valore actuum non modo ordinis, ſed etiam jurisdictionis pro foro utroque: de iis quoque, quæ errore, quæ vi metusve cauſa geſta ſunt: de vario promiſſionum & contractuum genere, ceu de pactis ſimoniacis, meretriciis; de profeſſione religioſa, aliis votis aut juramentis promiſſoriis; de electionibus, renuntiationibus, reſcriptis, cenſuris, abſolutionibus, diſpenſationibus; aliisque diſpoſitionibus publicis & privatis, inter vivos & mortis cauſa. In dubio leges judicari jubent, ut actus potius valeat, quam pereat, l. 12. D. de rebus dubiis; quam reginam omnium interpretationum non nulli appellant. De valore actuum, de quibus tam frequens incurrit diſceptatio, non ſegniter tractavi C. X. Jur. Nat. priv.*

CAP. III.

Caput III.

DE NATURALIBUS ERGA DEUM OFFICIIS, HOMINIS ITEM ERGA HOMINEM, AC NATURALI JURE IN RES EXTERNAS, SEU DE JURE DOMINIORUM, ET CONTRACTUUM.

ARGUMENTUM.

I. Quæ in Jure Nat. exponuntur de officiis hominis, locum ſuum in Jure habent Eccleſiaſtico. §. 35. *II. Quod oſtenditur de officiis erga Deum.* §. 36. *III. Erga proximum.* §. 39. *IV. De officiis circa res externas.* §. 49.

§. 35. Enumeratis ſuperiore capite primis notionibus, principiisque naturalis juris, quæ variis diſciplinæ canonicæ vagantur locis, difficile non eſt oſtendere, quem in ea proprium locum ac veluti ſedem habeant, quæ in jurisprudentia naturali de officiis erga Deum, ac de officiis hominis in hominem, & de jure in res externas, id eſt, dominiorum & contractuum jure tractantur; ob quam cauſam utriusque diſciplinæ inſtitutiones, naturalis ſcilicet, & eccleſiaſtici, haud ægre conjungi poſſint, temporisque & ſtudiorum compendio debeant.

§. 36. Naturalia erga Deum officia exponuntur in hunc modum, ut primo rationis ope ac theologiæ naturalis evolvantur ideæ creatoris, gubernatoris, ac finis ultimi ſeu beatitatis, quæ nulla eſt extra cognitionem & amorem Dei in ſtatu etiam naturali. Dein explicatis hisce ideis & notionibus connexis, a theoreticis veritatibus ipſa rationis vi atque impulſu mentis deſcenditur ad practica officia tum intellectus, tum voluntatis, interna & externa, affirmativa & negativa, quæ generatim ponuntur ob oculos, confirmata etiam naturali obligatione cultus externi.

externi. Poſtmodum ex propoſita complexione iſtiusmodi officiorum per ſeſe colligitur diſtincta notio religionis, cujus officia affirmativa, etſi vi naturæ parum determinata ſint, tamen non poſſunt ad res & perſonas divino cultui & miniſterio ſpeciatim dicatas aut conſecratas non extendi; quod ipſo jure aut conſuetudine gentium palam fit.

§. 37. In jure ſacro cognitio perfectionum ſummi Dei magnopere perfecta atque aucta ponitur divina revelatione, ſtatuque adventitio finis ſupernaturalis, quo per gratiam ſanctificantem efficimur divinæ conſortes naturæ, & accipimus ſpiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba, Pater (a). Unde fit, ut omne genus naturalium officiorum erga Deum non modo illuſtretur, mireque perficiatur, ſed eminente quadam ratione continuatur in diſciplina juris ſacri, Religionis vero notio perfectior, tanquam fundamentum univerſi juris Eccleſiaſtici, mox L. I. Tit. I. *De Summa Trinitate & fide catholica* proponatur, quemadmodum in Iſagoge C. II. expoſui. Specialia dein Religionis exercitia tum intellectus in tuenda fide, tum voluntatis actuumque externorum, quæ in virtutibus theologicis, in Sacrificio, Sacramentis, piis ritibus & cæremoniis, in divinis officiis ſita ſunt, itemque ea, quæ ad perſonas, ac res divino cultui dicatas pertinent, ſuos habent ſingula titulos, ſedesque proprias, ut naturali divino jure minime egeamus.

(a) *Rom. VIII.* 15. *Qui ad cultum externum Deo exhibendum a natura hominem adſtringi negant, ipſum naturæ jus fœde depravant, mutilantque. Quid? ſi homines impii idem aſſerant verbis, re oſtendant in adventitio Religionis ſtatu tot externis myſteriis, ac cæremoniis exornato? Ajunt, Religionis ſedem intus in*

in animo eſſe. Hoc ſi de ſe intelligant, nemini prudenti facient fidem; monuit enim nos divinus Magiſter: Ex fructibus eorum cognoſcetis eos. Ac, docente Apoſtolo Domini, quivis probus ſic ad illos inquiet: Oſtende mihi fidem tuam ſine operibus (quod nunquam poteris tu); & oſtendam tibi fidem meam ex operibus. Jac. II. 18. Sed iſti homines fere impietatem ſuam novo cumulant delicto, ut ſanctiſſimos quosque ritus, religionisque actus ſuperſtitionis accuſent, & in numero pravorum uſuum ponant.

§. 38. Quemadmodum ex hypotheſi ſtatus adventitii civilis varia dimanant naturæ jura; ſic fit idem in adventito Religionis ſtatu: ut proin ſacrilegia, ſimoniæ, hæreſes ac ſchiſmata, aliaque iſtius generis delicta, de quibus libro Decretalium quinto agitur, non minus repugnent naturali juri, ac crimina perduellionis, ſeditionis, læſæ majeſtatis in ſtatu civili; & ſicut, propoſitis indiciis divinæ revelationis, naturalis graviſſimaque exiſtit obligatio veræ fidei religionisque diligentiſſime inquirendæ, & ſeligendæ, & profitendæ: ita nulla eſt, aut concipi poteſt in hoc ſtatu autonomia; de qua re apte diſſeritur ad titulum de hæreticis, quando juſtitia pœnarum, quæ contra eosdem conſtitutæ ſunt, contra improborum criminationes tuenda eſt.

§. 39. Ab officiis religionis ad exponenda hominis erga hominem officia valde expedita progreſſio fit; quia mens humana, quæ metu ac reverentia Numinis cohibere didicit perturbationes, & refrenare cupiditates, atque id actionibus ſuis ſpectare, quid cæleſti omnium Parenti gratum ſit maxime, & qua eum ratione imitari poſſit, cito cognoſcet rationis vi, quid homo homini debeat, neque in hoc genere officiorum facile claudicabit. Certe Doctor gentium cum Philippenſes ſuos, Religione imbutos jam,

jam, ad omnem naturæ honeſtatem formare vellet, minime illos ad Philoſophorum inſtitutiones amandavit, neque longum docendi laborem ſibi ſumſit, ſed monere ſatis habuit in hunc modum: *De cetero, fratres, quæcunque ſunt vera, quæcunque juſta, quæcunque ſancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, ſiqua virtus, ſiqua laus diſciplinæ, hæc cogitate* (*b*).

(*b*) *Phil. IV. 8. Hæc commemoravi ob eam cauſam, quod in ea conſtanter opinione ſum, doctores quosdam, qui, prætermiſſa veræ ſidei defenſione, religionisque inſtitutione, temporum pravitati, morumque labi doctrinis ſuis ethicis & philoſophicis mederi ſe poſſe opinantur, laborem ſuſcipere inanem, ſeſeque, ni fallor, ipſis dæmonibus ridendos præbere. Acute Lactantius L.* V. *c.* 15. *Inſtit. de Philoſophis juſtitiæ patronis ſcripſit: „Erat facillimum, juſtitiam radices non habentem labefactare; quia tum nulla in terris fuit, ut, quid eſſet, „aut qualis, a Philoſophis cerneretur.“ Confer dicta in Iſagoge c. II. in fin.*

§. 40. Fundamentum igitur, & radix officiorum hominis erga hominem in Religione, id eſt, amore ac timore ſummæ Divinitatis ſitum eſt, ad cujus imaginem & ſimilitudinem conditus eſt homo. Ex hac radice primum veluti germen provenit naturalis cujusque in ſe, aliosque amor, ſed qui ratione regi debet, neque cum prava illa levitate confundi, qua peccatis indulgetur, cæcisque vitæ erroribus, & levitati & pertinaciæ humanæ licentia datur & impunitas.

§. 41. Naturalis hic amor, ſi ratione regitur, commune eſt principium practicum officiorum cujusque erga ſe ipſum, & alios; quia communem habet radicem, nempe naturam ad Dei imaginem con-

conditam. Segregantur vulgo ea officia; ſed conjungenda in Inſtitutionibus cenſui, quæ male diſtracta videbantur; cum præſertim divinus Magiſter docuerit nos, ut ex nobis diſceremus ipſi, quid præſtare aliis debeamus, & ex aliis, quos reprehendimus, a quibus abſtinendum ſit nobis (*c*).

(*c*) *Conf. Inſt. Jur. Nat. priv. C. XII. §. LXXVIII.*

§. 42. Deprehenſo communi principio practico, veluti fonte officiorum, derivatur *primo* diverſitas eorundem: alia ad corpus, & conſervationem præſentis vitæ, alia ad exiſtimationem & famam, alia denique ad mutuam communicationem, & ſignificationem mentis in humana ſocietate referuntur. De iis, quæ ad res externas ſpectant, ſeparatim videbatur agendum poſtea.

§. 43. In hoc officiorum numero ordo conſtituendus eſt; quia alia aliis nobiliora ſunt, & graviora; denique de ſingulis veluti menſura capienda eſt, ac videndum, quatenus rationis præſcripto pertingant, ut nempe aut veræ obligationi ac neceſſitati ſubjacere, aut inſtar conſilii eſſe, vel conceſſa quoquo modo intelligantur. Ob quam cauſam cit. C. XII. obſervavi, in officiis erga hominem ineſſe numerum, pondus & menſuram.

§. 44. Enucleate, exacteque pro conſcientiæ foro hæc officia exponuntur in theologia morum. Jus ſacrum effectus maxime externos, & delicta iisdem officiis oppoſita, cum ad forum Eccleſiæ de perſonis potiſſimum eccleſiaſticis deducuntur, expendit. Ac

I. De perfectione animi, cultuque mentis multa requirit ab iis, qui in clerum adoptandi, vel ad

ſacra officia promovendi ſunt; uti patet, cum agitur de irregularitatibus; de vita & honeſtate clericorum; ne clerici vel monachi ſecularibus negotiis ſe immiſceant (*d*).

(*d*) *Mens humana tum exercitio virtutum, tum veritatis cognitione, & doctrinis atque artibus excolitur. Ex adventitio autem hominis ſtatu definiendum eſt, quibus maxime veritatibus cognoſcendis, & perdiſcendis diſciplinis opera addicenda ſit. Solent agricolæ ea in ſolo fertili ſemina ſpargere, ex quibus ad rem domeſticam & œconomicam fructus maxime conducibiles proventuros ſperant. Culturæ animi nihil tam obeſt, quam ingluvies, ebrioſitas, & impudicitiæ genus omne; quæ non eo tantum ex capite repugnant naturali juri, quia vitam, viresque corporis peſſumdant; verum quia naturæ celſitati ac dignitati humanæ mentis ad Dei imaginem conditæ graviſſime adverſantur. Sane in verberibus alapisque viro honeſto inflictis, præter brevem pulſationis dolorem aliud contumeliæ injuriæque genus ineſt, quod conſiderari a judice maxime debet; ſic idem de ingluvie, ebrietate, & luxuria cogitandum.*

§. 45. Extra ordinem officia hominis erga hominem aliquando definiuntur ex incidente neceſſitate, quæ ſpiritualis dicitur aut corporalis, uti aut ſempiterna hominis ſalus, aut præſens vita, integritas membrorum, fortunæ periclitantur. Utraque gradus habet; ut cenſeatur neceſſitas extrema, gravis, aut communis: unde duplex oritur quæſtio, prima *facti*, quæ & quanta, penes quem, & quam præſens atque urgens ſit neceſſitas; altera *juris*, quid, poſita ea neceſſitate, obligationis aut facultatis competat vel iis, qui laboranti ſuccurrere valent, vel qui ipſi laborant neceſſitate. Ut ea jura definiantur, opus eſt, ut tria examinentur, facultas ſuccurrendi, modus, & neceſſitatis gradus. Quamvis

autem hic favor ſit extremæ neceſſitatis, ut res etiam aliena contrectari valeat; communio tamen bonorum per eam non reducitur, quemadmodum in commentariis Decretalium titulo de furtis aut raptoribus exponi ſolet.

§. 46. Aliud eſt neceſſitatis genus, quo conſervatio vitæ noſtræ, incolumitatis, libertatis, pudicitiæ, fortunarum cum conſervatione vitæ aliorum aliquando colliditur, idque vel triſti caſu & citra hominum culpam, vel ex injuſta aliorum aggreſſione; ex qua juſtitia cruentæ defenſionis pendet, pro iis nempe conſervandis bonis; quod non idem ad defenſionem exiſtimationis & famæ porrigendum eſt. Appoſitum hæc exponendi locum præbent tituli de homicidio, & de pugnantibus in duello.

§. 47. Jus hominum in res externas ipſorum gratia conditas derivari poteſt a primo fonte, ſeu primævo ſtatu, qui eſt communio rerum negativa. Hæc autem per occupationem tolli potuit non invita natura, & jure ſublata eſt. Inde manat notio Dominii; cujus conſectaria ſunt jus percipiendi omnia emolumenta ex re ſua: jus poſſeſſionis: & jus alienandi. Modus acquirendi Dominium alius eſt primitivus, alius derivativus: uterque principalis vel acceſſorius. A modo acquirendi differt titulus, ſeu ratio, ex qua intelligitur juſtitia acquiſitionis. Vim acquirendi Dominium a natura habet occupatio & acceſſio ſaltem naturalis, qui ſunt modi primitivi: dein tanquam modi derivativi diviſio rerum poſitive communiun, ceſſio quoad res incorporales, & traditio corporalium fundata maxime in contractibus. At vim a natura non habet præſcriptio, nec quævis ſucceſſio ex teſtamento vel ab inte-

inteſtato (*e*). Reliquiæ communionis primævæ extant in rebus inexhauſti uſus, in iis, quæ occupari non poſſunt, aut occupatæ non ſunt, vel iterum abjectæ, non tamen in rebus deperditis, nec jacentibus. Fundamentum Dominii, quod interimiſticum vocant, petendum eſt ex juſta hominum ignorantia, & bona fide. Poſſeſſioni enim malæ fidei ipſum repugnat jus naturæ, quemadmodum aliis delictis, quibus aliorum circa res externas jura læduntur. Jus quidem extremæ neceſſitatis in res aliorum dominio ſubjectas cenſeri poteſt tanquam jus ex primæva Communione reſiduum, idque certis temporibus perfectum eſt: at jus innoxiæ utilitatis in rebus alienis eſt imperfectum (*f*).

(*e*) *Hæ doctrinæ juris naturalis pertinent ad titulos de cauſa poſſeſſionis & proprietatis, de præſcriptionibus, de variis contractibus, de acquiſitione ex teſtamento vel ab inteſtato. Quidam interpretes eas etiam attingunt ad titulum de clerico venatore.*

(*f*) *De delictis juri dominii & poſſeſſionis oppoſitis agitur ad titulum de reſtitutione ſpoliatorum, de furtis, de raptoribus & incendiariis, de uſuris, de damno dato. De naturali obligatione reſtituendi res alienas aut reſarciendi damnum datum, de qua egi toto Capite XVI. Inſtitut. Jur. Nat. Priv. ſingularis titulus in jure non extat: notiones tamen generales exponuntur titulo de ſolutionibus & de damno dato. itemque cum agitur de contractibus, & acquiſitione hereditaria.*

CAPUT IV.

DE JURE NATURÆ SOCIALI GENERATIM, AC DE SOCIETATIBUS MINORIBUS, PRÆCIPUE CONJUGUM, PARENTUM, DOMINORUM, ET FAMILIÆ.

ARGUMENTUM.

I. In Jure Eccleſ. de variis agitur ſocietatum generibus §. 48. *II. Hinc ex Jure Nat. uſum habet diſtincta ſocietatis notio, multiplex diviſio, reſultans perſonarum ſtatus, & modus per ſuffragia definiendi negotia.* §. 49. *III. In Jure Nat. & Eccleſiaſtico agitur de minoribus ſocietatibus.* §. 53.

§. 48. Ipſa Chriſti Eccleſia ſocietas eſt divinitus inſtituta, eaque catholica, ſeu univerſalis, in qua unio & connexio membrorum perfectiſſima, non modo externa per imperium ſacrum, ſed interna quoque pro foro Dei quoad communionem bonorum, operumque ſpiritualium obtinet. In hac ſocietate per orbem diffuſa aliæ inſunt minores ſocietates, ceu inter Epiſcopos unius nationis, provinciæ, clerum unius diœceſeos. Collegia canonicorum eccleſiarum cathedralium & collegiatarum, ſeminaria clericorum, Univerſitates ſtudiorum, piæ confraternitates, ordines regulares utriusque ſexus, jure ſociali, tum naturali, tum poſitivo reguntur. Accedit, quod in jurisprudentia eccleſiaſtica multi extent canones, ad ſocietatem conjugum, parentum ac liberorum, dominorum ac ſervorum pertinentes, & frequens hoc maxime ævo mentio fiat de ſocietate civili, de qua proximo capite erit agendum. E contrario ſacri Canones graviſſime reſiſtunt illicitis conventiculis hæreticorum, ſchiſmaticorum & occultis coitionibus liberorum murariorum, conſpirationibus

&

& conjurationibus clericorum adverſus Prælatos, ſynodis reprobis, quas aliquando *prædatorias* appellant, & *latrocinia*, non modo ob acta earundem, ſed ob ipſum agendi modum, & perſonarum, quæ eo convenerant, conditionem. Ex his ſatis jam intelligitur, quomodo generalia principia juris ſocialis naturalis jus eccleſiaſticum quaſi pervadant, ac proin hæc pars jurisprudentiæ naturalis cum inſtitutionibus eccleſiaſticis conjungi poſſit, debeatque, præſertim poſtquam variæ loquendi formulæ notionesque connexæ ex jure naturæ ſociali ad jus ſacrum transferri cœptæ ſunt.

§. 49. Quando ſocietas dicitur conjunctio plurium ad obtinendum communem finem permanentem, vox, *conjunctio*, tum actum denotat, quo plures conſociantur, tum vinculum inde reſultans & ſtatum perdurantem. Pro diſtincta autem cujusvis ſocietatis cognitione expendi debent

I. Perſonæ, ex quibus ea componitur:

II. Origo & modus conſociationis, utrum pacto vel ex lege proveniat:

III. Finis, ſocietati & ſociis propoſitus:

IV. Rationes ac viæ aſſequendi propoſitum finem; ſeu *negotia ſocialia.*

V. Forma ſocietatis; æqualis ſit, an inæqualis; ſi inæqualis & cum imperio, utrum hoc penes omnes ſit, plures, an unum; dein utrum imperium ſit plenum, vel minus plenum; abſolutum, an limitatum; quo caſu *limites pactitii* ſpectandi ſunt.

VI. A forma & imperio ſocietatis differt ejus *politia* ſeu interna conſtitutio & ordo actionum & agentium, quo determinatur, quid, quo modo agat quisque ſocius, aut non agat.

VII. Salus ſocietatis ſita eſt in progreſſu non impedito per actiones ſociales obtinendi propoſitum finem; atque id, quod per iſtiusmodi actiones tanquam finis obtinetur, *bonum commune* ſocietatis nuncupatur.

§. 50. Ex his multiplex ſocietatum denominatio petitur. Nam ex fine propoſito ſocietas dicitur *ſacra, profana, literaria* &c. Ex perſonis & origine alia eſt ſocitas *abſoluta*, in qua omnes homines in terra degentes ipſa natura conſtituit: alia *hypothetica* ex lege aut pacto proveniens: illa *legalis*, hæc *pactitia* nuncupatur: iterum alia *particularis* uti pactitia, alia *univerſalis* ceu eccleſia Catholica. A forma nuncupatur *æqualis*, quæ ſi particularis eſt, appellatur *Collegium;* cujus Directorium non tollit æqualitatem: alia *inæqualis*. In omni hoc genere perſonæ ſocietatem componentes efficiunt unam perſonam moralem, eſtque ſocietas *ſimplex* aut *compoſita*, uti perſonæ eam componentes aut ſingulares ac phyſicæ ſunt, aut morales; ex quibus componuntur *corpora*, ſeu *univerſitates*.

§. 51. Status naturalis hominum per adventitium ſocietatis ſtatum magis magisque determinatur, novaque affert jura, aut novas, arctioresque jurium rationes (*a*). Qui ſocietatem init, ad explenda jura, quæ intrinſecus eidem inhæreſcunt, aut legitime connexa cum ea ſunt, obligationem ſuſcepiſſe cenſetur: cum ipſe ſtatus nihil ſit, niſi jurium, id eſt, facultatum & obligationum complexio. Fieri etiam poteſt, ut ſtatus ſtatum pervadat & unus homo ſtatuum ratione multiplex perſona ſit (§. 8. n. III.)

(*a*) *Diverſæ quæſtiones ſunt, quid homo homini debeat: quid conjux conjugi: parentes liberis. Si hominem occidere, nefas; multo magis parentem, aut prolem.*

§. 52.

§. 52. Sociorum conventus, qui fiunt ob negotia ſocietatis, ſunt *veri*, aut *repræſentativi; ſtati* vel *extraordinarii.* Vota autem, ſeu ſuffragia, per quæ negotia definiuntur, varii itidem generis ſunt, ac primo *virilia*, vel *curiata*; dein *unanimia*, aut *diverſa*, eaque *paria*, vel *imparia*, *minora* vel *majora abſolute* vel *reſpective*; præterea nominantur vota *ſaniora*, *deciſiva*, *conſultiva.* Modus terminandi negotia per parem ſuffragiorum numerum, dicitur *calculus Minervæ*, in ſpecie quando par eſt numerus judicum abſolventium & condemnantium; tunc enim ſententia *abſolutoria* prævalet (*b*). Si ergo per ſuffragia decidendum eſt, in quæſtionibus *an*, absque majoritate ſuffragiorum frequenter obtinet calculus minervæ; ut res priore ſtatu relinquatur: nam in pari cauſa melior eſt conditio prohibentis (*c*). In quæſtionibus *quomodo*, neceſſaria regulariter eſt eorum pluralitas. In certis tamen negotiis nec iſta ſufficit. Exempla dari poſſunt tum ex ſacris canonibus, tum ex conſtitutionibus imperii Germanici, tum ex natura talis negotii, in quod cadit regula juris: *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari* (*d*).

(*b*) *Origo ex fabulis eſt. Oreſtes Clytemneſtram matrem furioſus occidit. In judicium vocatus, cui Minerva, id eſt, æquitas præſidebat, cum majores eſſent lapilli atri, ſeu condemnatorii, & Minerva addendo album ſuffragia æquaſſet, Oreſtes evaſit.*

(*c*) *l.* 24, *D. Communi dividendo.*

(*d*) *c.* 29. *de R. J. in* 6. *Exempla juris canonici vide c.* 40. *de Electione, quando poſtulatio cum ea concurrit. c.* 43. §. 1. *eod. in* 6. *de electione Abbatiſſæ vel Prioriſſæ. De Imperio germanico extat exemplum in Inſt. P. O. Art. V.* §. 52.

§. 53. A generalibus *ſocietatum* notionibus jurisprudentia naturalis progreditur ad minores ſocietates, naturæ maxime conformes, nempe conjugum inter ſe, dein parentum & liberorum; his commodi cauſa & velut jure quodam, aut conſuetudine gentium adjuncta fuit ſocietas Dominorum ac ſervorum. Ex triplici hoc genere exiſtit ſocietas perfecta familiæ.

§. 54. Naturalia jura ſocietatis conjugalis per leges divinas revelatione cognitas, eccleſiaſticas item, & civiles magnopere confirmata, illuſtrata, atque ad majorem honeſtatem, perfectionemque adducta ſunt; agiturque de matrimonio recte ineundo, ejusque legitimo uſu toto libro IV. Decretalium; cui ex libro III. adjungendi ſunt tituli, tertius *de clericis conjugatis*, ſecundus & triceſimus *de converſione conjugatorum*; & quadrageſimus ſeptimus *de purificatione poſt partum*. Ex libro V. titulus ſextus decimus *de adulteriis & ſtupro*.

§. 55. De parentibus & liberis multa naturæ præcepta extant in ſacro Codice utriusque Teſtamenti, multa per canonum collectiones diſperſa ſunt. Ex Decretalibus ſingillatim eo referendi ſunt tituli de *baptiſmo & cognatione ſpirituali*: de *teſtamentis & ſucceſſionibus ab inteſtato; qui ſint filii legitimi; de infantibus & languidis expoſitis: de his, qui filios occiderunt*. Declaratur item, patriam poteſtatem ad beneficiales, aliasque cauſas ſpirituales non extendi.

§. 56. Cum natura omnes liberi naſcantur, de ſervitute & Dominorum jure in jurisprudentia naturali diſſeri non poteſt, niſi ex hypotheſi adventitii ſtatus ſervilis ac herilis, pro qua legitimi modi, qui-

quibus oritur ſervitus, & quibus ceſſat, examinari ſolent. Habuit antiquis temporibus Eccleſia quoque ſervos, iisque manumiſſis jus patronatus in ipſos, ipſorumque liberos retinuit. Ex decretalibus huc pertinent tituli *de ſervis non ordinandis, & eorum manumiſſione; de conjugio ſervorum; de natis ex libero ventre.* Quibus locis diſſerendi de ſocietate ſervorum ac Dominorum, quantum neceſſe eſt, copia & facultas ſuppeditat. Extincta inter Chriſtianos ſervitute, res tota uſum vix habet, niſi forte in infidelibus bello captis. Nam homines proprios, etſi duræ conditionis ſint in nonnullis regnis, multoque etiam minus domeſticos famulos & ancillas jure antiquo ſervorum metiri non poſſumus.

§. 57. Ex ſocietate conjugali enaſcitur parentalis: utriusque commodo adhibetur ſocietas herilis aut noſtris temporibus famulatus, qui locatione conductione nititur. Ex triplici hoc genere componitur *ſtatus familiæ* perfectæ. Intereſt accurate expendere naturalem graviſſimamque obligationem patrum - matrumque familias, qua invigilare domeſticorum ſaluti non modo temporali, ſed ſpirituali quoque tenentur, omnemque ſuam interponere auctoritatem, ut, amotis pravis exemplis & peccandi occaſionibus, domus univerſa Religionem ſancte colat, & Eccleſiæ leges obſervet; quin ob eam cauſam patres- aut matresfamilias de ipſis Eccleſiæ legibus jus habeant judicandi, diſponendique. Eo reſpexit haud dubie D. Paulus, quando in hanc ſententiam ſcripſit: *Siquis autem ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negavit, & eſt infideli deterior* (*e*). Si iſthuc patrum - matrumquefamilias officium appellare velis *jus circa ſacra*, non refragabor, modo

 ſer-

ſervata ratione quadam ſimiliter de jure Imperantis circa ſacra cogitare ac diſſerere velis.

(*e*) *I. Timoth. V. 8. Ceterum familiæ ac domus nomine aliquando deſignatur ſeries perſonarum a communi quodam ſtipite deſcendentium, certaque jura participantium; quod explicari ſolet, cum agitur de ſucceſſione in principatibus, in feudis, in fidei commiſſis, ab inteſtato, ac de conſanguinitate, ejusque gradibus.*

CAPUT V.

DE JURE NATURÆ PUBLICO.

ARGUMENTUM.

I. Hujus Juris, quod inſtar novæ diſciplinæ jactitatur, perutilis hoc ævo eſt cognitio. §. 58. *II. Hinc expendi poteſt origo civitatum.* §. 60. — *Majeſtas, & forma imperii ac ſtatus civilis, & reſpondens ſubjectio.* §. 61. *Jura majeſtatica in ſpecie.* §. 64.

§. 58. *Jus Naturæ Publicum*, vel *majeſtaticum naturale* dicitur, quod, poſito civili ſtatu, inter imperantem ac ſubditos obtinet, & rationis vi cognoſcitur. De qua parte jurisprudentiæ naturalis ſcriptores hodierni mox in limine præfantur, & aſſeverant, eam *ſcientiæ* rationem mathematicarum facultatum more, id eſt, demonſtrationes veritatum, æque perſpicuas ac firmas continere. Sed fidem nempe facient iis, qui μαθηματων tam imperiti, quam ipſimet, ſunt. Rationis quidem lux non hoc primum ævo illuxit humano generi, & quid ea pro adventitio civili ſtatu præſcriberet, ita exploratum omnibus videbatur, ut admonitione quidem, aut pœnali ſanctione, nulla autem ſingulari diſciplina opus eſſet, qua ſapere cogerentur juvenes & ſenes, profani & ſacri, docti atque indocti. Pro conceſſis, pro-

probatisque ſumebantur ea, quæ de imperantium, ac ſubditorum juribus ratione innoteſcunt; neque aliud juris publici nomine denotabant Majores noſtri, quam hiſtoricam regnorum & provinciarum cognitionem de legibus maxime fundamentalibus, ut vocant, ſeu pactis conventis inter Principem & ſubditos, ac de pacificationibus, & fœderibus, cum Principe vicino quodam, aut natione extera initis; quæ omnia, uti ſcitu neceſſaria, ita bona fide, ac ſine fraude obſervanda credebantur.

§. 59. Poſteaquam autem notiones, doctrinæque generales de juribus imperantium ac ſubjectorum uno jam loco congeſtæ, atque in artem & diſciplinam ſingularem redactæ ſunt, earum ſtudioſa informatio his maxime de cauſis ſuadenda eſt, *primo* ut naturalia præcepta in hoc genere diſcentium oculis animisque exhibeantur diſtincto facilique ordine, id quod memoriæ levandæ, & doctrinarum tenendæ conſequentiæ perquam conducibile eſt. *Secundo* ut perſpectis intimis hujus diſciplinæ principiis errores novatorum, errorumque cauſæ certius deprehendi & fidentius impugnari, rejicique poſſint. Quæ maxime cauſa ad pertractandum jus naturæ publicum me impulerat.

§. 60. Primum eſt in jurisprudentia naturali publica, ut origo civitatum inveſtigetur, earumque *notio* ponatur ob oculos. *Origo*, inquiunt, alia eſt *hiſtorica*, alia *philoſophica*, id eſt, ni fallor, alia vera, alia commentitia. Societas conjugum, parentum item & liberorum tanquam ſeminarium humani conſervandi generis haud dubie a natura conſtituta eſt, quin opus ſit, ut ea, aucto jam hominum numero, & incitato nuptiarum æſtu, ſingulis præcepta cenſeatur. A familiari ſocietate ad anar-

anarchicam homines tranſiiſſe fingunt, qua patresfamilias communis utilitatis aut ſecuritatis cauſa pacto quodam conſociantur; demum ventum eſt ad ſocietatem civilem communi imperio copulatam; quæ, cum perquam compoſita ſit, diſtincte cognoſcitur perveſtigata ejus materia, forma, cauſa effectrice & fine, quem in ſecuritate maxime ſitum volunt. Atque hæc jam ſocietas in ſuo genere perfectiſſima eſt, pactitia, inæqualis & rectoria, perpetua, & comparate ad alias civitates una perſona moralis, gaudens juribus connatis internis & externis.

§. 61. Societatis civilis, tanquam corporis politici, velut anima cenſetur imperium civile, ſeu complexio jurium ad gubernandam civitatem pertinentium, quæ *Majeſtas* dicitur. Ea jura ſunt *immanentia*, & *tranſeuntia*. Illa ad jus inſpiciendi, ferendi leges, & exequendi referuntur. Perſona phyſica vel moralis, cui imperium ineſt, eius ſubjectum dicitur; a cujus determinatione *forma* ſtatus civilis pendet, quæ ſimplex eſt, aut mixta. Ratione partium aut jurium Majeſtatis imperium vocatur *plenum*, aut *minus plenum:* ratione exercitii eorundem jurium cenſetur *abſolutum*, vel *limitatum*. Manente eodem imperio & imperii ſubjecto, varius eſſe poteſt modus id exercendi, in quo *regimen* conſiſtit (*a*). Quævis civitatis forma, uti ſit in humanis rebus, ſua commoda habet, & incommoda.

(*a*) *His notionibus, iiſque fixis ac determinatis carere non debet, qui de forma Eccleſiaſtici ſtatus diſputare recte velit.*

§. 62. Ex modo acquirendi imperium civile civitas *electiva* dicitur, aut *ſucceſſiva* non una ſpecie; eſt enim ſucceſſio *patrimonialis*, aut contra *non patri-*

patrimonialis; atque hæc ipſa *familiaris* ſecundum lineam, aut gradum, aut non *familiaris.* Quovis caſu de origine Majeſtatis quærunt, utrumne & quatenus a Deo ſit, nempe ut auctore naturæ, & quodammodo intra ſphæram naturalium rerum. Sine dubio diſtingui debet ſingularis Dei revelatio, qua e. g. in veteri Teſtamento quosdam Reges conſtituit, ab occultis Providentiæ viis & multiplici cauſarum temporumque concurſu, qui idem a divina pendet Providentia, quæ in humanis rebus omnia diſponit ſuaviter & fortiter. Hac ſpectata divinæ Providentiæ operatione *omnis poteſtas* a Deo eſt, non modo ſuprema, ſed etiam ſubalterna: quæ tamen proxime & immediate a Deo profecta non cenſetur (*b*). Quemadmodum legitimi ſunt modi acquirendi imperium civile; ita quæritur, utrumne ſint & qui modi illud amittendi, manente, aut una intereunte civitate.

(*b*) *Rom. XIII. Quæ in jure ſacro de origine poteſtatis ſpiritualis pro foro maxime externo, ac de canonicis eam acquirendi modis exponuntur, aut analogia quadam imperii civilis, aut potius a contraria & diſcrepante ratione illuſtrari poſſunt.*

§. 63. *Imperio* civili reſpondet *ſubjectio,* quemadmodum omni *poteſtati & juri* correlativa dicitur *obligatio.* Pro legitimo, validoque uſu poteſtatis vel imperii ſpectari præterea debet *materia vel cauſa,* in qua id exercetur, aut exerceri poteſt; omnis enim humana poteſtas ex origine ſua, & natura ac fine ad certas actionum aut negotiorum cauſas, tanquam propriam ſuam materiam adſtricta eſt, & coarctata. Poteſtas naturalis ad negotia naturalia pertinet, & imperium civile ad negotia civilia: poteſtas ſpiritualis & ſupernaturalis ad cauſas ſpirituales

&

& ſupernaturales. Hæc *relativa ſubjectio & perſonæ & cauſæ*, quæ imperio reſpondet, in quavis eiusdem imperii parte e. g. in jure inſpiciendi, ferendi leges, & exequendi primo ac diligentiſſime ſpectari debet, quemadmodum de jurisdictione ac foro competente ſtatuitur, illud habita ratione tum *perſonæ*, quæ in jus vocatur, tum *cauſæ* conſtituendum eſſe.

§. 64. A generali ſtatus, imperii, & ſubjectionis civilis notione in iurisprudentia naturali deſcenditur ad particulares articulos, in quibus majeſtatica jura ſeſe exerunt; ac

I. Securitati publicæ externæ providetur jure armorum, ac belli, jure legationum, fœderum, pacificationum; quæque alia ſunt jura majeſtatica *transeuntia*, quæ fere in diſciplina juris naturalis gentium examinantur:

II. Securitati internæ tum publicæ tum privatæ conſulitur jure gladii & vi armata, legibus item politiæ, per quam pericula vitæ, fortunarum, honoris, honeſtatis arceantur & propulſantur a civibus; e contrario opportuna commoda comparandi victum, veſtitum, habitationem, exercendi artes, opificia, agriculturam, commercia &c. ſuppeditantur.

III. Quia ſine ſumtibus publicoque ærario ſalus & tranquillitas civitatis obtineri & conſervari nequit, de jure tributorum, collectarum, vectigalium, fiſci, bonorumque publicorum agitur:

IV. Imperans civilis eget conſiliariis, miniſtris & multiplici præfectorum atque adminiſtratorum genere; quod expendi ſolet in hac diſciplina una cum jure conferendi honores, titulos, dignitates.

V. Nul-

V. Nullum eſt ſecuritatis, ac tranquillitatis conciliandæ, & retinendæ, & recuperandæ præſentius remedium, magisque neceſſarium, quam adminiſtratio juſtitiæ. Hinc generales notiones, & naturalia principia poteſtatis judiciariæ, tum civilis tum criminalis, adcurate in hac parte jurisprudentiæ naturalis exponi debent.

VI. Articuli poteſtatis civilis hactenus enumerati, quæ veluti partes quædam ſunt Majeſtatis, per leges ſubditis promulgatas maxime explicantur. Unde dubium non eſt, quin generales notiones, ac regulæ de poteſtate legislativa, ipſisque legibus in Jure Publico naturali ſuam veluti propriam ſedem habeant, indeque ad alias diſciplinas derivari poſſint, debeantque (c).

(c) *Quas jurisprudentia naturalis publica de hisce partibus imperii civilis notiones regulasque complectitur, eæ generales fere ſunt, & quodammodo metaphyſicæ. Unde perſpicuum eſt, eas ad partes imperii Eccleſiaſtici explicandas adhiberi omnino debere, proindeque in diſciplinam Juris Eccleſiaſtici quaſi influere, & cum ea concurrere, conjungique.*

§. 65. Enumeravi ampliſſimam materiam, in quam, veluti campum longe lateque patentem, excurrant Majeſtatis jura boni communis, publicique curandi cauſa. Quid ergo; inquies, cum de Religione verbum fecerim nullum, nihil juris a me Principibus politicis in cauſa Religionis & Eccleſiæ tribuitur? Non id dico, cum paulo ante patribusfamilias Religionem, atque Eccleſiæ leges maxime cordi eſſe oportere docuerim (§. 57.). Habeant ſane Principes in cauſis divinis atque eccleſiaſticis jus defenſionis & protectionis: habeant jus imitationis in conſtituendis legibus ſacris, præeunte Eccleſia: habeant

beant jus gladii adverſus impios hæreſum, ſchiſmatum, ſacrilegiorum auctores & ſectatores. *Non enim ſine cauſa gladium portat* Imperans civilis; *Dei enim Miniſter eſt: Vindex in iram ei, qui male agit* (*d*). Atque ego quidem de juribus Principum circa negotia Religionis non ſegniter egi toto Capite VI. Inſtitutionum Juris Naturæ Publici, tum vero in Jure Eccleſiaſtico Publico locis pluribus, & in Iſagoge Cap. XI. Hoc autem loco ea propoſui politicæ poteſtatis objecta, in quibus illa jure ſuo, arbitrioque utitur, ut iis vel leviter conſideratis fallacia & pravitas eorum ſcriptorum incurreret in oculos, qui Principem, niſi in cauſis Religionis atque Eccleſiæ exerere auctoritatem poſſit, omnemque hierarchiam ſuæ ditioni habeat ſubjectam, nihil prope habere fingunt, quod agat in civitate, aut cur præſit. Ita optimum quemque Principem more ſceleſti Amani loquentem inducunt: *Cum hæc omnia habeam, nihil me habere puto, quamdiu videro Mardochæum Judæum ſedentem ante fores regias* (*e*).

(*d*) *Rom. XIII.* 4.
(*e*) *Eſther. V.* 13.

CAPUT VI.

DE JURE NATURALI GENTIUM.

ARGUMENTUM.

I. Expenditur notio gentis, & in quam hominum multitudinem cadat. §. 66. *II. Jura ſpecialia gentium enumerantur.* §. 68. *III. Aliter jus gentium definit Juſtinianus.* §. 69. *IV. Jus gentium conſueſuetudinarium, & civitas gentium maxima.* §. 72.

§. 66. Plures civitates, ſive ſocietates, quarum ſingulæ civili, eoque ſummo gaudent imperio, inter

ter ſe comparatæ inſtar totidem perſonarum moralium ſunt, quarum altera ab altera independens, ſuisque juribus connatis, internis & externis, a natura inſtructa eſt. Complexio iſtorum jurium appellatur *jus gentium naturale*, eſtque pars juris naturæ ſocialis perſonarum moralium, in ſocietate abſoluta humani generis viventium.

§. 67. Prima eſt quæſtio, an in multitudinem aut ſocietatem hominum notio gentis & civitatis cadat. Ea deciſa, jura æqualitatis, libertatis, conſervationis, aliaque iſtiusmodi §§. 23. 24. 25. enumerata, in perſonis moralibus multo magis perſpicua ſunt, quam in perſonis ſingularibus aut phyſicis, haud ſecus, ac vires mutuæ corporum in globis totalibus ſyſtematis ſolaris diſtinctius cernuntur, quam in minoribus materiæ particulis. Re autem vera jus naturale gentium a jure naturæ privato non tam regulis differt, quam ſubjecto, atque etiam objecto. Sunt enim negótia quædam gentium propria, non item ſingulorum.

§. 68. Jura gentium, uti privatorum, in ſtatu libertatis viventium, alia ſunt perfecta; alia imperfecta noxiæ vel innoxiæ utilitatis: activa vel paſſiva; maxime ſpectantur jura Dominii, proprietatis, & territorii: alia jura ex pactis & fœderibus reſultant; eminent jura belli, victoriæ, pactorum bellicorum, ac pacificationum, denique & jura legationum (*a*).

(*a*) *De his omnibus frequens in jure ſacro fit mentio: certe multiplex ea pertractandi ſe offert opportunitas, quando agitur de jure perfecto juſtitiæ, vel imperfecto caritatis: de modo acquirendi dominium per univerſitatem: de jure territorii, extra quod jus dicenti impune non paretur: de præſcriptione, utrumne ex natura*

 vim

vim habeat, an creatura juris civilis ſit: de fœderibus cum gente infideli initis, quando & quatenus juſta ſint: de commerciis cum hoſtibus Chriſtiani nominis: de trenga & pace: de homicidio juſto in bello: de modo gerendi bellum ad tit. de Sagittariis. de bonis naufragorum: de officio legati &c.

§. 69. Recenſui ſumma capita juris gentium *naturalis*, quod nempe in natura hominum, gentiumque relatione rationem ſufficientem habet, & in ſpecialem diſciplinam a Grotio, aliisque poſt ipſum ſcriptoribus redactum fuit. In legibus Romanis a Juſtiniano collectis *jus gentium* miſcetur cum eo, quod generatim *jus naturæ* dicimus, ſive, ut Juſtinianus inquit, *quod naturalis ratio inter omnes homines conſtituit, id apud omnes populos peræque cuſtoditur, vocaturque jus gentium, quaſi quo jure omnes gentes utantur.* Contra vero *jus naturale eſt, quod natura omnia animalia docuit. Nam jus iſtud non humani generis proprium eſt, ſed omnium animalium, quæ in cœlo, quæ in terra, quæ in mari naſcuntur. Hinc deſcendit maris atque feminæ conjunctio, quam nos matrimonium appellamus. Hinc liberorum procreatio, hinc educatio: videmus enim cetera quoque animalia iſtius juris peritia cenſeri* (*b*).

(*b*) *Princip. &* §. 1. *J. de jure naturali gentium & civili. Etſi ſint actus quidam hominum & beſtiarum communes, tamen hi ipſi quoque ab homine ratione regi debent; ac proin juris legumque notio in hominem cadit, non item in beſtias.*

§. 70. Exempla juris gentium a Juſtiniano recenſentur hæc: *Erga Deum Religio: ut parentibus & patriæ pareamus: ut vim atque injuriam propulſemus: — manumiſſiones quoque juris gentium ſunt. — Ex hoc jure gentium introducta bella: diſcretæ gen-*

tes:

tes: regna condita; dominia diſtincta: agris termini poſiti, ædificia collocata: commercium, emptiones, venditiones, locationes, conductiones, obligationes inſtitutæ (c).

(c) *L.* 2. 3. 4. 5. *D. de Juſtitia & jure.*

§. 71. Romani ergo non ea tantum jura, quæ inter plures gentes aut civitates, tanquam perſonas morales, a natura conſtituta ſunt, ad jus gentium retulerunt, ſed quidquid omnino ad jus naturæ privatum, ſociale, publicum, aut gentium jus pertinet. Interpretes dein juris Romani duplex gentium jus diſtinxerunt, primævum & ſecundarium; *primævum*, quod non excogitatum, aut inventum uſu exigente, ſed nobiſcum natum eſt, ceu Deum colere, parentes revereri, neminem lædere: hæc enim inter homines ſemper obſervanda erant. *Secundarium*, quod, *uſu exigente & humanis neceſſitatibus*, homines conſtituerunt; quo pertinent *bella, captivitates, ſervitutes, omnes pene contractus, ut emtio & venditio, locatio & conductio ſocietas, depoſitum, mutuum, & alii innumerabiles* (*d*). Hinc contractus, aliave negotia dicuntur *juris gentium*, quatenus non apud Romanos tantum, ſed alias etiam nationes in uſu ſunt. Hæc ipſa tamen, quæ ſunt juris gentium ſecundarii, jure & facultate a natura conceſſa ab hominibus & populis acta & conſtituta ſunt, atque ſtricte ad diſciplinam naturalis juris pertinent (*e*).

(*d*) §. 2. *J. de Jure Nat. gent. & civ.*

(*e*) *Conf. libr. Iſagog.* §. 197. *Ubi de diſtinctione inter jus gentium primarium & ſecundarium memorabilem addidi animadverſionem.*

§. 72. Scriptores temporum præteritorum, præter jus gentium naturale & neceſſarium, aſſignarunt aliud

aliud voluntarium ac poſitivum, itemque aliud pactitium. Utrumque hoc genus recentiores auctores fere rejiciunt. Nam voluntarium illud ex longo uſu & obſervantia inter gentes proficiſci deberet, unde ab aliis *conſuetudinarium* appellatur. At enim quam obligandi vim habet conſuetudo, niſi ex voluntate tacita vel expreſſa imperantis? Porro gentes liberæ nulli communi imperanti vel imperio ſubjacent. Id tamen videtur effici per conſuetudinem poſſe, ut actio quædam inter gentes, aut actionis omiſſio haberi poſſit pro ſigno contemtus, aut læſi honoris: ſæpe tamen iſtiusmodi actiones vim meri *decori* habent: alia, quæ conſuetudini gentium adſcribuntur, juris naturalis vere propria ſunt. Pacta obligant gentes, inter quas interceſſerunt; non item alias: proindeque ad jus univerſale gentium haud magis pertinent, quam pacta, quæ inter privatos cives conventa ſunt, ad jus referri civile poſſunt.

§. 73. Fuere, qui ſibi ideam effinxerunt *civitatis gentium maximæ*, cujus membra, ac velut cives cenſeri debeant gentes ſingulæ. Sed naturalis gentium libertas omnem iſtiusmodi unionem & commune imperium reſpuit. Societas quidem univerſalis gentium ex ipſa natura fluit, eaque abſoluta eſt, & neceſſaria, cujus juribus perfectis ſatisfit per actiones negativas vi Principii: *Neminem lædere.* Neque iſta gentium abſoluta ſocietas cum Democratia analogiam habet. Nam in ſtatu democratico ſpeciale pactum ſubjectionis ſingulos patresfamilias communi imperio corporis politici adſtringit, tenetque adſtrictos. Deeſt autem iſtiusmodi pactum gentium ſingularum relate ad univerſitatem gentium, in ſtatu naturali libertatis degentium; ſecus non pollerent ſingulæ ſuprema poteſtate civili; quia univerſitati ſub-

ſubjectæ eſſent: uti civis, etſi civi ſubjectus non ſit, cum tamen communi ſubjaceat imperio, in ſtatu naturali haud vivit.

Caput VII.

DE JURE ECCLESIASTICO PUBLICO CONJUNGENDO CUM INSTITUTIONIBUS JURIS DECRETALIUM.

ARGUMENTUM.

I. Expoſita notione quæritur, an ſeparatim tractandum ſit; conjungi certe cum Jure Decretalium haud ægre poteſt. §. 74. *II. Deſcriptio ejus, rerumque ordo proponitur.* §. 77.

§. 74. *Jus Eccleſiaſticum Publicum* complectitur jura, id eſt, facultates & obligationes eorum, qui ex inſtitutione Chriſti cum poteſtate publica & rectoria præſunt in Eccleſia ſancta Dei, nempe Epiſcoporum, atque in primis ſummi Romani Pontificis. *Publica* dicitur iſtorum poteſtas, quia non pro foro tantum interno ad dimittenda peccata, & fideles verbo Dei, & Sacramentis paſcendos pertinet, verum etiam ad eosdem gubernandos per leges, coactionem, pœnas, adminiſtrationem juſtitiæ in foro Eccleſiaſtico, & ſtabilitum ordinem Præpoſitorum, ac ſubditorum. Eſt autem jus Eccleſiaſticum publicum aliud *commune ac univerſale*, quod per ſe ad totam pertinet Eccleſiam catholicam: aliud *publicum particulare*, in moribus ſpecialibus & concordatis, maxime inter nationes & Sedem Apoſtolicam initis conſiſtens; id fere hiſtoricum eſt totum, atque ad rectam interpretationem prælucente notitia juris publici communis eget, ut nempe definiri poſſit, utrumne & quatenus juri generali per ſpeciale dero-

 gatum

gatum, aut jus commune correctum ſit; quod odioſum cenſetur in omnium diſciplina jurium.

§ 75. In corpore juris Decretalium & in commentariis veterum jus iſthuc Eccleſiaſticum publicum ſeparatim non exhibetur, ſed pro ratione titulorum quaquaverſus diſperſum eſt. Cel. Zechius in hunc modum ſentit: *Cum auditorum noſtrorum interſit, utriusque hujus juris, publici & privati notitiam ſimul, unaque opera haurire; hinc ſicuti in ipſo corpore juris materiæ iſtæ inter ſe permiſtæ ſunt; ita urgens cauſa hucusque non adparuit, ut in publicis ſcholis ab invicem ſeparentur* (a). Sed prævaluit hoc ævo apud plerosque non tam cupiditas, quam æſtus novandi omnia; & quia non pauci extitere, qui obtentu emendandæ methodi rem ipſam in pejus mutarunt, ſacrumque jus corruperunt locis plurimis; idcirco neceſſitatem mihi ante annos decem impoſitam credidi, ut publicam jurisprudentiæ canonicæ partem a privato jure, in quo prælegendo verſabar maxime, ſegregatam ederem, ut hac etiam parte nihil deeſſet iis, qui ingenio atque otio abundarent, cum juri ſacro dant operam, iisque ſupplementis integrare inſtitutiones juris privati ipſe poſſem.

(a) *In Præcognitis juris canonici. Tit. IV.* §. 47.

§. 76. Si argumentum expenditur Juris Eccleſiaſtici, totum id propemodum dogmaticum eſt, ac Theologiæ proprium; at ſi tractandi rationem, quam mihi quidem ineundam duxi, paulo attentius conſideres, haud ægre intelliges, illud non attingi in diſciplina canonum, quatenus materia eſt dogmaticæ fidei, ſed qua parte fundamentum hierarchicæ poteſtatis, rectæque gubernationis Eccleſiaſticæ continet.

tinet. Fides quidem commune eſt bonum, ejusque velut fundamento ac radice non magis Theologi, & Clerus, quam laici omnes, totusque Juriſconſultorum ordo egent; convelli jus ſacrum haud poterit, quamdiu firma ſtat, vigetque in animis divina fides: at eo labante aut ſubruto fundamento, in aſſerendis, confirmandisque ſacris juribus vix quidquam efficies, ac ne vix quidem; innumerabiles enim excogitatæ ſunt viæ rationesque auctoritatis divinorum Codicum depravandæ, & ſacræ eludendæ Traditionis.

§. 77. De conjungendo cum inſtitutionibus juris Decretalium ipſo jure Eccleſiaſtico publico non magnopere laboraudum eſt; præcipua enim iſtius capita titulum in Decretalibus habent, ac velut ſedem propriam, aut obtinere facile poſſunt. Quapropter illud tantum relinquitur, ut opportunas quasdam de jure illo publico animadverſiones hic præmittam. Ac primo quidem Publiciſtæ omnes in genere quocunque deſcriptionem proferunt communitatis illius perfectæ, cujus publicum jus expoſituri ſunt, ejusque internam conſtitutionem, quantum fieri principio poteſt, ponunt ob oculos. Poteſtas enim publica, de qua dein acturi ſunt, internæ conſtitutioni respondet.

In Decretalibus titulus primus inſcribitur *de ſumma Trinitate & fide catholica;* unde de Eccleſia etiam catholica, ejusque proprietatibus divinitus inditis agendum eſt, cum ipſum ſymbolum Lateranenſe ibi propoſitum complectatur dogma *de una fidelium univerſali Eccleſia, extra quam nullus omnino ſalvatur.*

§. 78. Poſita ob oculos Eccleſia, agitur de poteſtate eccleſiaſtica, eaque publica & rectoria. In

verbo Dei ſcripto ea proponitur generalibus atque ampliſſimis verbis; reipſa autem eſt complexio *plurium* ſacrorum jurium, ad Eccleſiæ gubernationem pertinentium, & continet jus prædicandi fidem & doctrinam Chriſti, & controverſias de illis ortas decidendi infallibili auctoritate: jus credentes baptizandi, eoque ritu ſubjiciendi Eccleſiæ; alia dein Sacramenta iis adminiſtrandi, præſcribendi cultum divinum, ſacrosque ritus, adſciſcendi & ordinandi miniſtros & diſpenſatores myſteriorum Dei, eosque ſpecialiter informandi ac regendi ad omnem vitæ honeſtatem: lites inter ipſos exortas decidendi, delinquentes coercendi ac puniendi &c. Hæc igitur poteſtas primo generatim velut in fonte ac radice proponitur, ex qua plurimi tanquam rivuli aut rami proveniunt, de quibus ſingillatim, ac ſuis locis explicate agitur. Ipſi adverſarii ejus poteſtatis, identidem ad generalia Scripturæ verba velut ab hypotheſi ad theſin diſputando revolvuntur.

§. 79. Duo ſunt, quæ de poteſtate eccleſiaſtica diſceptari debent: *primo*, ut oſtendatur, eam ex inſtitutione divina, ab omni naturali, civili & politica poteſtate penitus diſtinctam eſſe, & ſegregatam, eaque diſputatio non uno loco generatim confici poteſt, ſed ad ſingulas prope ſacri imperii propoſitas partes recrudeſcit. *Secundo* eandem inter eos, quibus ex Chriſti inſtitutione aut Eccleſiæ diſpoſitione competit, apte ordinateque eſſe diſtributam, ut caveri maxime debeat, ne alii aliorum jura uſurpent, ſuæque poteſtatis limites transgrediantur.

§. 80. Dominus noſter J. Ch., tanquam auctor gratiæ, de poteſtate acturus, quam in Eccleſiam collaturus erat, ex omni diſcipulorum numero elegit

duo-

duodecim, quos Apoſtolos nominavit, atque ex his duodecim *unum*, quem ſingulari conſilio Petrum, ſeu Petram nuncupari voluit, atque ita a ſummo principatu, velut a fundamento, exorſus eſt, quod apertiſſime in Petro ejusque Succeſſoribus ſitum voluit; ſic enim de prima inſtitutione atque origine poteſtatis eccleſiaſticæ agendum eſt, ut transmiſſio ejusdem poteſtatis in Succeſſores ex verbis & mente Chriſti una explicetur. De illo principatu ſeu primatu Petri in S. Codice agitur Matth. XVI. a v. 13. Luc. XXII. v. 31. 32. Joan. XXI. 14. ſeq.

§. 81. Conſtituto Petri primatu, expenditur, quid poteſtatis a Chriſto collatum ſit in Apoſtolos, a quorum numero nunquam aberat Petrus; nihil enim Apoſtolis datum, quod non & Petro: at Petro conceſſa eſt peculiaris poteſtas, quæ Apoſtolorum non erat communis. Ad univerſos Apoſtolos pertinent verba Chriſti Joann. XX. v. 19. Matth. XVIII. 18. Matth. ult. Marc. ult. item quæ Paulus habet Epheſ. II. 20. & Joannes Apoç. XXI. 14. Ut transmiſſio poteſtatis in ſucceſſores ſeu epiſcopos recte intelligatur, conſenſu omnium, atque etiam ipſorum Proteſtantium diſtingui oportet jura Apoſtolorum extraordinaria, & ordinaria: in juribus extraordinariis ſucceſſio nulla eſt.

§. 82. Facta comparatione poteſtatis *Soli* Petro datæ, & poteſtatis in univerſos collatæ Apoſtolos, ſtabilitur Petri & Succeſſorum primatus non qualiscunque ordinis, honoris aut directionis, ſed veræ poteſtatis & jurisdictionis, ejusque univerſalis, ſupremæ, ordinariæ, & conjunctæ cum poteſtate cogendi ſubjectos ad conſentiendum in fide & communione cum Sede Petri, tanquam fidei & communionis centro.

§. 83. Ex divina ordinatione, præter Petrum & Apoſtolos, atque utrorumque ſucceſſores, Romanum nempe Pontificem, & Epiſcopos reliquos, inſtituti ſunt Miniſtri inferioris ordinis. Pro faciliore item regimine univerſalis Eccleſiæ inter ipſos dein Epiſcopos auctoritate eccleſiaſtica conſtituti ſunt quidam gradus, deſignatis diœceſibus, provinciis, amplioribus etiam diſtrictibus: unde diœceſani Epiſcopi, Metropolitæ, Primates, & Patriarchæ dicti ſunt; ſynodi item diœceſanæ, provinciales, nationales, generales ſeu plenariæ & œcumenicæ.

§. 84. Propoſitis hisce ſacrarum perſonarum & miniſtrorum Dei gradibus, enaſcitur idea *Hierarchiæ:* in ea diſtinguitur poteſtas ordinis & jurisdictionis, ſuis utraque gradibus ordinatim diſtributa: jurisdictio alia eſt fori interni, alia externi, ſeu publica & rectoria, in Epiſcopatu maxime ejusque gradibus conſiſtens. Fit comparatio eorum graduum, eaque duplici ratioue, ut Epiſcopi ſeu Hierarchæ tum ſeorſim ſpectentur, tum collecti in ſynodos: maxime autem duplex hæc comparandi ratio refertur ad primatum Succeſſorum Petri.

§. 85. Ut dein *forma* ſtatus atque imperii eccleſiaſtici definiri poſſit, ex dictis *ſubjectum* poteſtatis publicæ & rectoriæ in Eccleſia deduci debet, illudque expendi, utrumne & quales limites poteſtatis Epiſcopis, tum ſeorſim ſpectatis, tum in ſynodos congregatis, atque ipſi Epiſcoporum Capiti, Succeſſori Petri, poſiti a Deo ſint, vel eccleſiaſtica auctoritate poni potuerint. Atque hæc de ſubjecto poteſtatis, ac de forma eccleſiaſtici ſtatus quæſtio juris publici maxime propria eſt.

§. 86. Conſtituto poteſtatis ſubjecto, ac definita ſtatus forma, in diſciplina juris publici fit progreſſio

ad

ad pertractandas eas cauſas, ſeu exponenda objecta, quæ publicæ poteſtati maxime ſubjacent. Iſtiusmodi cauſæ in jure publico eccleſiaſtico aliæ ſunt juris divini, aliæ juris humani. Illæ appellantur *cauſæ fidei*, hæ vero *diſciplinæ*. Ad cauſas fidei referuntur quæſtiones de naturali honeſtate actionum & morum: cauſæ item communionis & oppoſiti ſchismatis. Diſciplina ad quatuor capita vulgo reducitur. Eſt enim diſciplina liturgica ſeu interna, ad quam referuntur actus religionis, virtutum, ceremoniæ, feſta; pœnitentiæ item, jejunia, cultus & veneratio Sanctorum, reliquiarum, ſacræ imagines, benedictiones, aliaque iſtius generis: reliqua diſciplinæ, ejusque externæ, capita ſunt creatio & ordinatio miniſtrorum, promotio ad officia, & univerſa politia cleri: dein regimen eccleſiaſticum ſeu modus exercendi poteſtatem legislatoriam, inſpectoriam, judiciariam: ultimum diſciplinæ caput in adminiſtandis, riteque diſpenſandis temporalibus Eccleſiæ bonis ſitum eſt.

§. 87. Etſi autem poteſtas Eccleſiaſtica penitus diverſa ſit & diſtincta a naturali & politica poteſtate; tamen dubium non eſt, quin Principi politico ex naturali obligatione religionis pro ſtatu hypothetico Eccleſiæ divinitus inſtitutæ jus defenſionis ac patrocinii circa negotia Religionis & Eccleſiæ cauſas competat. Quapropter ut rectæ exponantur cauſæ eccleſiaſticæ publicæ, disquiri ſingillatim debet, quid juris ſummo Pontifici, quid Epiſcopis vario gradu poſitis, ſeorſim aut in ſynodis, quid denique defenſionis & patrocinii titulo Principi politico in iis tractandis & expediendis cauſis tribui debeat. Atque hæc de jure publico eccleſiaſtico generatim præmittenda duxi.

LIBER

LIBER I.

Titulus I.

DE SUMMA TRINITATE ET FIDE CATHOLICA.

ARGUMENTUM.

I. Fidei, quæ Fundamentum eſt, ſymbola. §. 88. *II. Definitio & proprietates Eccleſiæ.* §. 91. *III. Symbolum. SS. Conc. Trid. Addita pro Græcis* §. 96. *IV. Quis teneatur profiteri ex Symbolo Trid.* §. 98.

§. 88. Fundamentum omnis veræ juſtitiæ divina fides eſt, a qua diſciplinæ Canonicæ exordium rectiſſime duci, in Iſagoge præmonui (*a*). Neque vero in animum induco, ut doctores ſcriptoresque catholicos, qui jus ſacrum, tot ſeculorum atque eccleſiarum uſu ſtabilitum, modis omnibus lacerant, ea, qua oportet, fidei firmitate atque integritate pollere judicem. Auctorem hujus ſententiæ habeo S. Leonem IV. ad Epiſcopos Brittaniæ ita ſcribentem: *Luculentius & magna voce pronuntiare non timeo, quia; qui illa, quæ diximus, ſanctorum Patrum ſtatuta, quæ apud nos Canones prætitulantur, ſive epiſcopus, ſive clericus, ſive laicus, non indifferenter receperit, ipſe ſe convincit, nec catholicam & apoſtolicam fidem, nec ſancta vera Chriſti Evangelia quatuor utiliter & efficaciter, & ad effectum ſuum retinere, vel credere* (*b*).

(*a*) *C. II.* §. 15.

(*b*) *Apud Gratianum Can. I. diſt.* 20. *in Concil. edit. Manſi T. XIV. Col.* 884.

§. 89.

§. 89. Veritas quæcunque, a Deo revelata, dicitur *veritas divinæ fidei*: ſi, ut talis, publico Eccleſiæ ſenſu aut judicio propoſita eſt, nominatur *dogma*: dogma quoddam præcipuum, omnibus ſcitu neceſſarium, eſt *articulus fidei*: dogmatum & articulorum breves ſummulæ aut collectiones nuncupantur *fidei ſymbola*, tanquam publica ſigna, per quæ orthodoxi ab infidelibus & ſectariis diſtinguuntur.

§. 90. In Eccleſia Catholica ſex numerantur fidei ſymbola, quorum nullum alteri adverſatur; alterum tamen altero diſtinctius exhibet Catholica dogmata; quod propter exortas hæreſes fieri debuit.

I. Symbolum *Apoſtolorum*, quod in omnium mente & ore verſatur.

II. *Concilii Nicæni*, quo magis declaratur Divinitas Jeſu Chriſti contra Arianos.

III. *Concilii Conſtantinopolitani primi*, quod in Miſſis decantatur, apertiusque definit Divinitatem Spiritus ſancti contra Macedonianos.

IV. *Sancti Athanaſii*, ut vulgo nuncupatur, vel alterius Doctoris catholici, horis canonicis ad Primam inſertum. Id non tam per modum profeſſionis fidei, quam doctrinæ & inſtructionis compoſitum eſt: quia tamen *integram fidei veritatem ejus doctrina breviter continet, auctoritate Summi Pontificis eſt recepta, ut quaſi regula fidei habeatur* (c).

V. *Concilii Lateranenſis IV.* ſub Innocentio III., quo clarius explicatur myſterium SS. Trinitatis, atque id in capite libri primi Decretalium poſitum eſt.

VI. *Con-*

VI. *Concilii Tridentini*, cujus formula eadem eſt cum ſymbolo Conſtantinopolitano, niſi quod declarationes habeat adjunctas contra errores poſteriorum temporum, & ſectarum.

(*c*) *S. Thomas* 2. 2. *q.* 1. *a.* 10. *ad* 3. *Idem S. Doctor binas decretales hujus tituli eruditiſſime explicat opuſc.* 23 *&* 24.

§. 91. Si fides, tanquam anima credentium, ſpectatur, congregatio fidelium firmiter credens, & ſimpliciter confitens pro corpore animato haberi debet, quod eſt *Eccleſia*, ſive cœtus hominum unius profeſſione fidei, & eorundem Sacramentorum communione colligatus ſub regimine legitimorum paſtorum, atque in primis Summi in terris Chriſti Vicarii, Romani Pontificis: eſtque hæc Chriſti Eccleſia ex divina inſtitutione neceſſario *Una, Sancta, Catholica & Apoſtolica:* quas Theologi *notas* appellant, quibus ea a ſectis diſtinguitur; in jure autem Eccleſiaſtico publico pro *legibus fundamentalibus* ipſius ſtatus & imperii Eccleſiaſtici habere debemus: quia certæ ſunt & indubitatæ, ab omnibus agnitæ, utpote in ſymbolo fidei contentæ; & quia rationem ac finem imperii ſacri, ſeu poteſtatis eccleſiaſticæ comprehendunt. Nam eo tendit hæc poteſtas tota, ut Eccleſia ſit, maneatque una, ſancta, catholica & apoſtolica; atque ex vi ejusdem poteſtatis, cui ſingularis aſſiſtentia divini Spiritus a Chriſto adpromiſſa eſt, ea ſit indefectibilis active, ut aiunt, & paſſive, etſi inde a primo ortu ſuo noſtris æque ac præteritis temporibus tum aperto furore, tum occultis machinationibus dæmonum, & pravorum hominum graviſſime impugnata ſit, & in dies impugnetur (*d*).

(*d*) *De hoc bello, quod ardet inter regnum Chriſti & Satanæ, altum ſilent hodierni ſcriptores, omnia ſcilicet metientes*

tientes ingenio ſuo, & eccleſiam, neſcio quam, fingentes pro naturali ſtatu, opinationes dein ſuas, aut omnia transferentes ad ſtatum præſentem. Unde SS. & œcumenica Tridentina Synodus, antequam ad extirpandas hæreſes, & mores reformandos aggrederetur, juſtiſſime omnes hortata eſt his verbis Seſſ. III: „*Agnoſcens (SS. Synodus) „cum Apoſtolo, non eſſe ſibi colluctationem adverſus carnem & ſanguinem, ſed adverſus ſpirituales nequitias in „cæleſtibus, cum eodem omnes & ſingulos in primis hortatur, ut confortentur in Domino, & in potentia virtutis „ejus, in omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſint „omnia tela nequiſſimi ignea extinguere, atque galeam „ſpei ſalutis accipiant cum gladio Spiritus, quod eſt verbum Dei.*"

§. 92. Notio Eccleſiæ in ipſo limine jurisprudentiæ depravatur a multis ob occultos errores, quos fovent, aut ex imperitia certe quidem. Ajunt enim, definitiones vocum eſſe arbitrarias. Reſp. Definitiones vocum, quæ rem exiſtentem, & divinitus inſtitutam exprimunt, neutiquam ab humano pendent arbitrio. Quando Chriſtiani omnes univerſi orbis ex ſymbolo fidei dicunt: *Credo unam, ſanctam, catholicam & apoſtolicam Eccleſiam*, non certe Eccleſiam cogitant, quæ eſſe, aut fingi poteſt; aut quæ nulla ſit modo; ſed fuerit tantum primis quatuor, aut quinque ſeculis: ſed eam denotant Eccleſiam, quam Chriſtus acquiſivit Sanguine ſuo: quam totam ædificavit ſupra petram: quam *regnum ſuum, hæreditatem ſuam, ovile ſuum* appellavit: quæque in ſacro Codice dicitur *domus Dei vivi, columna & firmamentum veritatis, civitas ſupra montem poſita, corpus Chriſti*, cujus corporis ipſe eſt *caput, acies caſtrorum ordinata, ſponſa Chriſti.* Hæc omnia in unam & individuam, reipſa exiſtentem, divinitus inſtitutam & conſervatam cadunt Eccleſiam. Sic ergo deſcribi debet hæc Eccleſia, ut ſponſa Chriſti a mere-

meretricibus, domus Dei a ſpeluncis latronum, Eccleſia Chriſti a ſynagogis Satanæ, congregatio orthodoxorum a conventiculis ſectariorum internoſcatur (*e*).

(*e*) *De conventiculis hæreticorum juſte indignantur imperatores orthodoxi l. Ariani. 5. c. de hæret. quod ea audacter eccleſias nuncupare conentur. Juſtinianus Nov.* 109. „*pr. ait: Licet nomen Chriſtianorum ſibimet impoſuerint; at* „*tamen a Chriſtianorum ſe fide & communione ſeparant, Dei judicio ſemet ipſos ſubdi agnoſcentes. Conf.* „*Apoc. II.* 9 & 13. & *III.* 9."

§. 93. Aliqui expreſſam ſupra notionem Eccleſiæ tanquam *novam* reprehendunt. Reſp. Nova dici poteſt verbis & complexione notarum, quæ tamen minime novæ ſunt, ſed ſemper agnitæ fuerunt. Ac debuit nova fieri complexio contra Sectarios, qui, uti animadverſum eſt paulo ante, conventicula ſua audacter eccleſias nuncupare conantur: re autem ipſa nequaquam nova eſt; quia ea, quæ exprimit, ſemper requiſita fuerunt, ut aliquis veræ Eccleſiæ membrum cenſeretur.

§. 94. Auctor quidam moleſte fert, Eccleſiam Chriſti nuncupari ſæpenumero Romano - Catholicam, putatque omnino has notas inter ſe pugnare, quia vox *Romana* aliquid *ſingulare*, Catholica contra quidpiam *univerſale* exprimit. Reſp. Auctor ille aperte favet factioni Janſeniſticæ in Hollandia, ubi veri Catholici, ut a Janſeniſtis diſtinguantur, paſſim *Romano - Catholici* nominantur; hinc mirum non eſt, quod ægre id ferat. Imperite autem pugnam verborum objicit; non enim Eccleſia dicitur catholica ſeu *univerſalis*, tanquam genus, quod plures ſpecies, aut tanquam ſpecies, quod plura con-

continet individua; ſed quæ una & unica atque individua eſt ſponſa Chriſti, eadem eſt catholica ſeu univerſalis, quippe *quæ ſemper, quæ ubique, quæ apud omnes, quæ tempore, loco, multitudine, antiquitate, univerſitate & conſenſu, novitati, parti, & paucorum errantium* (quales fuerunt Donatiſtæ in Africa, & Janſeniſtæ ſunt in Hollandia) *diſſenſioni præfertur* (*f*). Una ergo, & ſingularis eſt Eccleſia, etſi ſit univerſalis: una eſt arbor, etſi rami quaquaverſus diffundantur: unus eſt fons, etſi rivuli dimanent in omnes partes: unus ſol, etſi radii diſpergantur in orbem. *Romana* nuncupatur; quia tota ſupra Petram ſeu Petrum, & Succeſſores a Chriſto ædificata fuit; et quia, ut Claudius Fleurius in Catechiſmo hiſt. l. 2. p. 2. lect. 9. ait, veræ Eccleſiæ nota eſt conjunctio cum ſancta Sede Romana.

(*f*) *Gothofred. ad l. 1. lit. F. C. de Sum. Trinit.*

§. 95. Alius ante paucos annos emerſit juris ſacri profanus ſcriptor, qui Eccleſiæ notas ſeu prærogativas enumeraturus, *una eſt*, inquit, *Eccleſia, Catholica, & perpetua.* Reſp. Ferendum non eſt, ut ſacroſanctæ Eccleſiæ detrahatur nota *Sanctitatis;* & *Apoſtolicæ originis* prærogativa vel auferatur, vel ambigua voce *perpetua* obſcuretur. Notæ ſingulæ & univerſæ non modo veram Eccleſiam aperte diſtinguunt a falſis ſectis, ſed manifeſta continent argumenta, probationesque deciſionum juris ſacri; facultas autem probationum coanguſtanda non eſt, quemadmodum docet lex Romana (*g*). *Perpetuitas*, quæ in futurum ſpectat, præſentem rei veritatem non demonſtrat, eamque omnes Sectarii, vel qui inviſibilem fingunt eccleſiam, impudenter polliceri & jactare poſſunt.

(g) *Oſtendi C. I. Juris Eccl. publ. eas, quas Theologi veræ Eccleſiæ notas appellant, in jurisprudentia Eccleſiaſtica pro legibus fundamentalibus, primisque atque ultimis rationibus ſacri imperii, ejusque deciſionum haberi oportere. Hujus aſſumti ſyſtematis adeo me non pœnitet, ut omni potius modo excolendum putem, hoc præſertim ævo, quo maxima labes, quam patitur jus ſacrum, labenti ac deficienti fidei religionique adſcribenda eſt. Multa ejus ſyſtematis commoda, perſpicuosque uſus inde ab editis inſtitutionibus meis cogitando detexi, quos ſuis commemorare locis haud prætermittam. Illud nunc quæro: Omnia adverſariorum molimina, quibus impetunt jus ſacrum, omnia calumniarum, conviciorum & fallacium concluſionum genera, qualia ſunt tandem, aut quo ſpectant, niſi ut unitatem catholicam ſcindant, ſanctitati Eccleſiæ detrahant, Catholicæ diffuſioni obſiſtant, apoſtolicam originem doctrinæ ac ſacerdotii abſcindere, aut obſtruere conentur? Conſideranti tempora noſtra totum id tam perſpicuum erit, ut nihil magis: velim autem, ut inde quivis concludat, recteque intelligat, quid ſit tueri Chriſti Eccleſiam, ejusque jura & prærogativas defendere.*

§. 96. De profeſſione fidei, quæ ex mente SS. Concilii Tridentini, atque ex formula a Pio P. IV. præſcripta fieri debet, agendum nunc eſt. Ut autem ejus legis juſtiſſima ratio, maximusque uſus hoc ævo perſpiciatur, præcipua ejus ſymboli capita ad verbum exſcribere, atque ob oculos ponere haud piget. Sic igitur habet:

I. „Ego N. firma fide credo & profiteor omnia „& ſingula, quæ continentur in ſymbolo fidei, quo „Sancta Romana Eccleſia utitur, videlicet: Credo in „unum Deum Patrem &c. *Sequitur totum ſymbolum „conſtantinopolitanum, uti in ſacrificio Miſſæ recitari, aut decantari ſolet. Dein contra errores novos „ſit ſequens profeſſio.*

II. „Apo-

II. „Apoſtolicas & Eccleſiaſticas traditiones, re„liquasque ejusdem Eccleſiæ obſervationes, & con„ſtitutiones firmiſſime admitto, & amplector.

III. „Item ſacram ſcripturam juxta eum ſen„ſum, quem tenuit, & tenet ſancta Mater Eccleſia, „cujus eſt judicare de vero ſenſu & interpretatione „ſacrarum ſcripturarum, admitto; nec eam un„quam, niſi juxta unanimem conſenſum Patrum, „accipiam, & interpretabor.

IV. „Profiteor quoque, ſeptem eſſe vere & pro„prie Sacramenta novæ legis, a Jeſu Chriſto, Do„mino noſtro inſtituta, atque ad ſalutem humani ge„neris, licet non omnia ſingulis, neceſſaria; ſcilicet „Baptismum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœ„nitentiam, extremam Unctionem, Ordinem & „Matrimonium; illaque gratiam conferre; & ex „his Baptismum, Confirmationem & Ordinem ſine „ſacrilegio reiterari non poſſe.

V. „Receptos quoque & approbatos Eccleſiæ „Catholicæ ritus, in ſupradictorum omnium Sacra„mentorum ſolemni adminiſtratione recipio, & ad„mitto:

VI. „Omnia & ſingula, quæ de juſtificatione „in ſacroſancta Tridentina Synodo definita & decla„rata fuerunt, amplector & recipio.

VII. „Profiteor pariter, in Miſſa offerri Deo ve„rum, proprium & propitiatorium Sacrificium pro „vivis & defunctis; atque in ſanctiſſimo Euchari„ſtiæ Sacramento eſſe vere, realiter, & ſubſtantia„liter corpus & ſanguinem, una cum anima & divinita„te Domini noſtri Jeſu Chriſti, fierique converſionem „totius ſubſtantiæ panis in corpus, & totius ſubſtantiæ

„vini in ſanguinem; quam converſionem catholica „Eccleſia transſubſtantiationem appellat. Fateor „quoque ſub altera tantum ſpecie, totum atque in„tegrum Chriſtum, verumque ſacramentum ſumi.

VIII. „Conſtanter teneo, purgatorium eſſe, ani„masque ibi detentas fidelium ſuffragiis juvari.

IX. „Similiter & Sanctos una cum Chriſto re„gnantes, venerandos, atque invocandos eſſe, eos„que orationes Deo pro nobis offerre, atque eo„rum reliquias eſſe venerandas. Firmiſſime aſſero, „imagines Chriſti ac Deiparæ ſemper Virginis, nec „non aliorum Sanctorum, habendas & retinendas „eſſe, atque eis debitum honorem ac venerationem „impertiendam.

X. „Indulgentiarum etiam poteſtatem a Chri„ſto in Eccleſia relictam fuiſſe, illarumque uſum „Chriſtiano populo maxime ſalutarem eſſe, affirmo.

XI. „Sanctam, Catholicam & Apoſtolicam Ro„manam Eccleſiam, omnium Eccleſiarum Matrem & „Magiſtram agnoſco; Romanoque Pontifici, Beati „Petri, Apoſtolorum Principis, Succeſſori, ac Jeſu „Chriſti Vicario veram obedientiam ſpondeo, ac „juro.

XII. „Cætera item omnia, a ſacris canonibus, & „œcumenicis conciliis, ac præcipue a Sacroſancta Tri„dentina Synodo tradita, definita & declarata indu„bitanter recipio, atque profiteor; ſimulque contra„ria omnia atque hæreſes quascunque ab Eccleſia „damnatas, rejectas & anathematizatas, ego pariter „damno, rejicio & anathematizo.

XIII. „Hanc veram catholicam fidem, extra „quam nemo ſalvus eſſe poteſt, quam in præſenti „ſponte

„ſponte profiteor, & veraciter teneo, eandem in-„tegram & inviolatam, usque ad extremum vitæ „ſpiritum conſtantiſſime (Deo adjuvante) retinere „& confiteri, atque a meis ſubditis, vel illis, quo-„rum cura ad me in munere meo ſpectabit, teneri, „doceri & prædicari, quantum in me erit, curaturum. „Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.“ *Si a pluribus facienda eſt hæc profeſſio, & unus formulam prælegit, quivis reliquorum tactis Evangeliis ita ſubjungit*: „Ego N. idem ſpondeo, voveo, ac juro. „Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Evange-„lia“ (*h*).

(*h*) *Secundum hanc fidei ac profeſſionis regulam divinus Judex examuſſim dijudicabit doctrinas noſtras ſcripto ac verbo traditas, ſenſa quoque animi, & opera; cavendumque eſt hac maxime ætate doctoribus, ne in die revelationis, & juſti judicii Dei inveniantur perjuri coram Deo, angelis & hominibus.*

§. 97. Huic formulæ quatuor articulos addidit Gregorius P. XIII. pro Græcis, a quibus (ut Tournelius inquit de Trinitate Quæſt. VI. Art. 3.) *nulla publica fidei confeſſione impugnata fuere, quæ in Synodo Florentina ſtatuta, & definita fuerant: error eſt igitur aliquorum perſonalis, non Eccleſiæ totius græcæ.* Articuli autem, poſt Symbolum conſtantinopolitanum additi, ſunt hujus tenoris:

I. „Credo etiam, ſuſcipio atque profiteor ea „omnia, quæ ſacra œcumenica Synodus Florentina „ſuper unione occidentalis & orientalis Eccleſiæ, defi-„nivit & declaravit, videlicet, quod Spiritus Sanctus „a Patre & Filio æternaliter eſt; & eſſentiam ſuam, „ſuumque eſſe ſubſiſtens habet ex Patre ſimul & Fi-„lio, & ex utroque æternaliter, tanquam ab uno „principio, & unica ſpiratione procedit. Cum id,

„quod ſancti Doctores & Patres dicunt, ex Patre „per Filium procedere Spiritum Sanctum, ad hanc „intelligentiam tendat, ut per hoc ſignificetur, Fi„lium quoque eſſe, ſecundum Græcos quidem cau„ſam, ſecundum Latinos vero principium ſubſtan„tiæ Spiritus Sancti, ſicut & Patrem: cumque om„nia, quæ Patris ſunt, ipſe Pater unigenito Filio „ſuo gignendo dederit, præter eſſe Patrem; hoc „ipſum, quod Spiritus Sanctus procedit ex Filio, „ipſe Filius a Patre æternaliter habet, a quo æter„naliter etiam genitus eſt. Illamque verborum il„lorum, *Filioque* explicationem, veritatis declaran„dæ gratia, & imminente tunc neceſſitate, licite ac „rationabiliter Symbolo fuiſſe appoſitam.

II. „Item in azymo ſive fermentato pane triti„ceo Corpus Chriſti veraciter confici; Sacerdotesque „in altero ipſum Domini Corpus conficere debere, „unumquemque ſcilicet juxta ſuæ Eccleſiæ, ſive occi„dentalis ſive orientalis, conſuetudinem.

III. „Item ſi vere pœnitentes in Dei charitate „deceſſerint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus „de commiſſis ſatisfecerint & omiſſis; eorum ani„mas pœnis purgatorii poſt mortem purgari, & „ut a pœnis hujusmodi releventur, prodeſſe eis „fidelium vivorum ſuffragia, Miſſarum ſcilicet ſacri„ficia, orationes, & eleemoſynas, & alia pietatis „officia, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri con„ſueverunt ſecundum Eccleſiæ inſtituta. Illorumque „animas, qui poſt baptiſma ſuſceptum nullam om„nino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, „quæ poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis „corporibus, vel eisdem exutæ corporibus, prout „ſuperius dictum eſt, ſunt purgatæ, in cælum mox „recipi, & intueri clare ipſum Deum trinum &

„unum,

unum, ſicuti eſt; meritorum tamen diverſitate alium alio perfectius. Illorum autem animas, „qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali „decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis ta-„men diſparibus puniendas.

IV. „Item ſanctam Apoſtolicam Sedem, & „Romanum Pontificem in univerſum orbem tenere „primatum, & ipſum Pontificem Romanum Succeſ-„ſorem Beati Petri Principis Apoſtolorum & verum „Chriſti Vicarium, totiusque Eccleſiæ caput, & om-„nium Chriſtianorum Patrem ac Doctorem exiſtere, „& ipſi in Beato Petro paſcendi, regendi & guber-„nandi univerſalem Eccleſiam a Domino noſtro Jeſu „Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe, quemad-„modum etiam in actis œcumenicorum conciliorum „& in ſacris canonibus continetur.“ *His præmiſſis in hunc modum continuatur profeſſio fidei.* „Inſuper „profiteor ac recipio alia omnia, quæ ex decretis „ſacræ œcumenicæ generalis Synodi Tridentinæ, „Sacroſancta Romana & Apoſtolica Eccleſia, etiam „ultra contenta in ſupradicto fidei ſymbolo, profi-„tenda ac recipienda propoſuit, atque præſcripſit, „ut ſequitur.“ *Sequitur autem totus tenor formulæ Tridentinæ, uti §. præc. a. n. II. expreſſus eſt, totidem verbis, niſi quod in fine n. XII. verbum addatur:* „Ego pariter damno, rejicio, anathematizo, „*& abjuro*“ (*i*).

(*i*) *Similis declaratio contra errorem quorundam Græcorum de proceſſione Spiritus Sancti facta jam fuerat in Concilio œcumenico Lugdunenſi II. anni* 1274, *cui B. Gregorius X. præſuit. Ea declaratio valde elegans continetur c. unico h. t. in* 6.

§. 98. Profeſſionem fidei ex præſcripta formula edere, eamque confirmare juramento tenentur hi, qui ſequuntur:

 I. Pro-

I. *Promoti ad Epiſcopatum*, in prima Synodo provinciali (*k*), quod hodie præſtant poſt electionem in manibus Nuntii Apoſtolici vel alterius Epiſcopi. Profeſſio autem hæc ſcripto exarata Romam mittitur, inſerta inſtrumento de facta inquiſitione ſuper qualitatibus Electi.

(*k*) *Trident. Seſſ. XXV. c. 2. de ref. ibi: Idemque in poſterum quicunque in Patriarchas, Primates, Archiepiſcopos, Epiſcoposque promovendi, in prima Synodo provinciali, in qua ipſi interfuerint, omnino obſervent. Quodſiquis ex prædictis omnibus, quod abſit, renuerit, Epiſcopi comprovinciales ſtatim Summum Romanum Pontificem admonere ſub pœna divinæ indignationis teneantur, interimque ab ejusdem communione abſtineant.*

§. 99. *II. Proviſi de canonicatu, vel dignitate in Eccleſia cathedrali, aut proviſi de beneficio curato:* illi quidem coram Epiſcopo & Capitulo; hi autem coram Epiſcopo vel Vicario; utrique ſub ſanctione pœnali, de qua §. 103. ſeq. diſſeram (*l*).

(*l*) *Ita decretum in Trident. Seſſ. XXIV. c. 12. de ref. Canonici Eccleſiæ collegiatæ, & beneficiati ſimplices hoc jure communi non afficiuntur. Bened. XIV. Inſt. 60. n. 1. Eidem tamen ſubjici poſſunt conſuetudine, aut Diœceſium ſtatutis; quemadmodum id in decretis Synodal. Diœceſ. Auguſtanæ præſcribitur. P. I. C. 3. n. II.*

§. 100. *III. Prælati locorum regularium* ex conſt. Pii IV. *Injunctum.* Addit V. C. Zechius, id non in omnibus religionibus uſu receptum eſſe (*m*). Cujus omiſſionis rationem non video; cum quivis non arripere tantum, ſed captare, deberet occaſionem publice profitendi fidem catholicam, atque immotam ad-

adhæſionem ad Eccleſiam Romanam, tanquam centrum unitatis.

(*m*) *In Præcognitis Jur. Can. Tit. VI.* §. 66.

§. 101. *IV. Doctores & Magiſtri publici cujuscunque diſciplinæ* (*n*).

(*n*) *Trident. Seſſ. XXV. c. 2. de ref. & Pius IV. in conſt.* 88. In Sacroſancta. *Ubi* §. 2. *rationem reddit his verbis:* „Occurrere cupientes, ne ſimplicia nonnullorum „adoleſcentum res novas audiendi cupidorum in„genia in naufragos blandientium hæreſum ſcopu„los imprudenter impingant.“ *Hæc eadem ratio, quantum valeat, urgeatque ætate noſtra, nemo non videt.*

§. 102. *V. Promovendi in Academiis ad gradus literarios vel ad licentiam docendi* (*o*). In noſtris quidem partibus id Cancellariis Academiarum incumbit, ut licentiam ſumendi gradus literarios non aliis dent, niſi quorum fidem & religionem probaverunt (*p*).

(*o*) *Pius IV. in conſt. In Sacroſancta. a.* 1564. *Hanc conſtitutionem in Germania omnino receptam eſſe, tum perpetua annorum plusquam ducentorum obſervantia probat, tum etiam decreta diœceſium confirmant. Addit vero Pontifex ibid.* §. 6. *„Quascunque receptio„nes, promotiones, electiones & admiſſiones absque „proceſſu, certaque de religione & fide catholica noti„tia, ac dicta fidei profeſſione ſic, ut præfertur, præ„cedente, pro tempore factas, nullas, invalidas, nul„liusque roboris vel momenti eſſe, neque cuiquam in ju„dicio vel extra ſuffragari poſſe; &* §. 7. *Sicque per „quoscunque judices & commiſſarios, quavis auctori„tate fulgentes, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis „aliter judicandi & interpretandi facultate & auctori„tate, judicari & definiri debere; ac quidquid ſecus a „quoquam quavis auctoritate ſcienter vel ignoranter*

 „atten-

„attentari contigerit, irritum & inane decernimus.“ Quid ergo? Siquis in univerſitate quadam catholica ſine dicta fidei profeſſione promoveatur, poteritne jure exigere, ut locis aliis catholicis pro vere promoto habeatur? Certe beneficium, officium aut dignitatem Eccleſiaſticam, quæ forte gradum doctoratus, vel licentiatus ex theologia vel jure canonico requirunt, juſte acquirere, & bona fide capere aut retinere haud poterit.

(p) *Memorabilia exempla recenſui in J. E. P. C. IX. p. 797.*

§. 103. De ſanctione pœnali, quam memoravi §. 99, ſic decidendum eſt: *Proviſi de canonicatu vel dignitate in Eccleſia cathedrali, aut etiam de beneficio curato, ſi intra primum bimeſtre a die pacificæ poſſeſſionis culpabiliter omittant profeſſionem fidei, a Tridentino præſcriptam, tenentur in conſcientia ad reſtitutionem fructuum poſt bimeſtre perceptorum ante omnem ſententiam judicis.* Probatur Deciſio I. SS. Concilium Trident. ſic ſtatuit: *Alioquin prædicti omnes proviſi, ut ſupra, fructus non faciant ſuos, nec illis poſſeſſio ſuffragetur* (q). At ſi fructus *ſuos* non faciunt, eos reſtituere, tanquam rem alienam, ſine dubio tenentur; neque vero ut reſtitutio fiat rei alienæ, exſpectari debet ſententia judicis.

(q) *Seſſ. XXIV. C. 12. de ref. ubi verba illa: Nec poſſeſſio ſuffragetur; ſic intelligenda ſunt, quod omiſſio profeſſionis hunc tantum habeat effectum, ne dominium fructuum beneficialium acquiratur; eo non obſtante retinetur beneficium, ejusque poſſeſſio: retinentur item alia jura, ceu vox in capitulo, diſtributiones item quotidianæ, ut quidem non dubito; quia pœnalia reſtringenda ſunt. Ceterum nemo quærat, quorſum fructus illos, quos ſuos non facit omittens profeſſionem, reſtituere debeat? Habet enim omne id, quod ex beneficio provenit, atque in ſuſtentationem beneficiati non impenditur, hunc deſtinatum finem, certamque legem, ut in fabricam Eccleſiæ, vel pauperes erogetur. Fructus*

tamen

tamen Canonicorum hoc caſu ad ipſum cumulum capitularem referendos eſſe, vel in communi maſſa potius permanere, docet Garzias apud Bened. XIV. Inſt. 60. *n.* 14.

§. 104. Probatur Deciſio II. Similem pœnam iisdem conceptam verbis, in alia tamen cauſa, conſtituerat Concilium Lateranenſe V. ſub Leone X. Seſſ. 9. „Statuimus & ordinamus, ut quilibet ha„bens beneficium cum vel ſine cura, ſi poſt ſex men„ſes ab obtento beneficio divinum officium non di„xerit, legitimo impedimento ceſſante, *beneficio„rum ſuorum fructus ſuos non faciat* pro rata omiſſio„nis recitationis officii, & temporis; ſed eos, tan„quam injuſte perceptos, in fabricas hujusmodi be„neficiorum vel pauperum eleemoſynas erogare te„neatur." Hanc legem Pius V. in conſt. *Ex proximo Lateranenſi* confirmavit, explicans, quæ ſit illa *rata fructuum.* reſtitutioni obnoxia. Cum autem poſtea non nulli ſcriptores aſſerere nihilominus auderent, ad incurrendam illam pœnam opus eſſe ſententia declaratoria judicis, Alexander VII. a. 1665 inter alias theſes reprobas hanc n. 20. damnavit: *Reſtitutio a S. Pio V. impoſita beneficiatis non recitantibus, non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam judicis.* Quo modo id ad noſtram pertineat deciſionem, quivis non cæcus videt.

§. 105. Qui deciſioni noſtræ adverſantur, ſic ajunt: Decretum Concilii, quo omittens profeſſionem fructibus privatur, eſt pœna: Ergo requirit ſententiam judicis Arg. c. 19. de Hæret. in 6, ubi lex pœnalis, qua confiſcatio bonorum in hæreticos non toleratos *ipſo jure* decernitur, ſic explicatur, ut ejus pœnæ executio, vel bonorum occupatio fieri non debeat, *antequam per Epiſcopum loci, vel aliam perſonam*

ſonam Eccleſiaſticam, quæ ſuper hoc habeat poteſtatem, ſententia ſuper eodem crimine fuerit promulgata. Reſp. Inhærendum eſt proprietati verborum, eorumque triplex diſtingui poteſt expreſſio, quando pœna in privatione fructuum conſtituitur. 1. *Reus privetur fructibus.* Hæc pœna requirit ſententiam condemnatoriam judicis, quæ a die, quo lata eſt, vim habet. 2. *Ipſo jure ſit privatus fructibus.* Hæc pœna, ſi fortior non additur expreſſio, poſcit ſententiam *declaratoriam* criminis, quæ ad diem delicti commiſſi retrotrahitur. Atque ad hunc caſum pertinet cit. c. 19. de Hær. in 6. 3. *Fructus non faciat ſuos.* Hæc autem pœna nullam omnino ſententiam exſpectare ſinit; quia ad reſtitutionem rerum alienarum, quam ipſum per ſe clarum jus naturæ exigit, exſpectari non debet ſententia judicis. Iſtiusmodi pœna ab auctoribus vocatur *mere negativa*, quia impedit, ne dominium fructuum acquiratur: aut *conventionalis*, quaſi lex non concederet fructus, niſi hac conventione, aut conditione, ſi intra bimeſtre fiat præſcripta fidei profeſſio. Deficiente igitur conditione, fructus omnino non acquiruntur. Exempla iſtiusmodi pœnæ habentnr tum præſenti hoc caſu, tum in caſu §. 104. & in Concilio Trid. Seſſ. XXIII. c. 1. de ref., ubi decernitur, „eum, qui præſcripto tempore perſo„naliter in ſua Eccleſia non reſidet, pro rata tem„poris abſentiæ *fructus ſuos non facere,* nec tuta con„ſcientia, *alia etiam declaratione non ſecuta*, illos „ſibi detinere poſſe: ſed teneri, aut ipſo ceſſante, „per Superiorem Eccleſiaſticum illos fabricæ eccleſia„rum, aut pauperibus loci erogare: prohibita qua„cunque conventione, vel compoſitione, quæ pro „fructibus male perceptis appellatur; — non ob„ſtantibus quibuscunque privilegiis &c.“ Etſi autem in præſenti caſu de omiſſa profeſſione fidei De-

„cre-

cretum Concilii non addat illa verba: *Alia etiam declaratione non ſecuta;* tamen id vim decreti non tollit; quia vis præcipua eſt in illis verbis: *Fructus ſuos non facere;* reliqua omnia ex illis ſequuntur, & majoris declarationis gratia addi poſſunt, ſed non debent; de quibus dici poteſt: uti ſuperflua non nocent; ita neque neceſſaria ſunt.

§. 106. Dicunt: Si profeſſio fidei eſt inſtar conditionis, ad acquirendos fructus neceſſariæ, ea deficiente conditione nunquam acquiri poterunt fructus, & nulla omnino excuſabit cauſa. Reſp. Etſi ea pœna, de qua agimus, ſit conventionalis, vel, ut alii vocant, conditionalis; tamen non ceſſat eſſe *pœna*, quæ omnino culpam requirit.

§. 107. De cauſis excuſantibus nota

I. Legitimum impedimentum ſine dubio excuſat, ceu morbus.

II. Ignorantia, imprudentia, oblivio in re legibus præſcripta, quæ eſt clari juris, non admittitur.

III. Nec excuſat abſentia a loco, in quo facienda eſt profeſſio; tum quia peti poteſt, ut Epiſcopus aut Vicarius alium deleget, e. g. Decanum, coram quo fiat profeſſio; tum quia in his partibus uſu receptum eſt, ut fieri per procuratorem, ſpeciali ad id mandato inſtructum, poſſit; ſi is, coram quo fieri per ſe debet, conſentiat (*r*).

IV. *Forma* arbitraria non eſt, ſed fieri omnino debet *coram eo*, qui a Concilio ad eam ſuſcipiendam profeſſionem denominatus eſt; nempe a proviſis de canonicatu aut dignitate in Eccleſia Cathedrali fieri debet *coram Epiſcopo aut ejus Vicario, & coram capitulo:* a proviſis autem de beneficio curato *coram Epiſcopo, aut ejus Vicario;* ſecus profeſſio cenſetur non

non facta ad effectum, ut quis fructus faciat ſuos; quia actus ſine forma, quam a lege habet, eſt nullus.

(*r*) *Zech. in Præcogn. Juris Can. Tit. VI.* §. 67. *adde Can.* 4. *diſt.* 100. *Contrariæ declarationes Cardinali un citatæ a Bened. XIV. Inſtit.* 60. *n.* 3. *non videntur comprehenſivæ; quia ſunt contra regulam juris* 68. *i* 16. *Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſe ipſum.*

§. 108. De hac fidei profeſſione Summo Pontifici feliciter regnanti an. 1786. hæc fuerunt ab Hiſpanis propoſita dubia:

I. An, ſiquis de novo acquirit canonicatum vel dignitatem in Eccleſia Cathedrali, & quidem in ea ipſa, in qua ante habuerat, renovanda ſit profeſſio fidei ex præſcripto Concilii Tridentini?

II. Utrum hæc profeſſio facienda ſit coram Epiſcopo & ipſius Vicario Generali, &, Sede vacante, coram Vicario capitulari, & Capitulo? An, ſi conſuetudo viget, ſatis ſit eam facere coram *ſolo* Capitulo, præſertim in iis diœceſibus, in quibus Epiſcopi, præter Vicarium generalem, alium habent Vicarium ex gremio Capituli eum in finem, ut in cauſis, Epiſcopum & Capitulum concernentibus, Capitulum convocet, eique interſit?

III. An, ſuppoſita bona fide, ad S. Sedem recurri debeat pro impetranda abſolutione a fructuum jam perceptorum reſtitutione, ſiquis ob dictam conſuetudinem profeſſionem feciſſet coram *ſolo* Capitulo? S. Congregatio, ad quam Summus Pontifex, Pius VI. id negotium remiſit, prima Aprilis an. 1786. reſpondit: *Ad Primum affirmative: ad Secundum affirmative, quoad primam partem: negative quod ſecundam: ad tertium affirmative.* Quam declarationem probavit Summus Pontifex 8. Aprilis 1786 (*ſ*).

(*ſ*) *Giornale Eccleſiaſtico. N.* 50. *e* 51.

TITU-

Titulus II.

DE CONSTITUTIONIBUS.

ARGUMENTUM.

I. Notio legis §. 109. *II. Leges ſacras fert R. Pontifex in cauſis fidei* §. 112. *& diſciplinæ* §. 121. *item Epiſcopi, & Synodi intra limites* §. 130. *III. Materia legis. An actus interni?* §. 137. *IV. Subjectum paſſivum legis* §. 145. *An Legislator* §. 158. *V. Promulgatio legis* §. 164. *VI. Effectus legis in genere, & ſpecie* §. 171. *VII. Quid manente lege excuſet.* §. 182. *VIII. Ceſſatio legis* §. 186. *IX. Interpretatio* §. 192.

§. 109. Conſtitutio generatim pro lege hic ſumitur, quæ eſt *ordinatio rationis ad bonum commune ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata* (*a*). Notæ, in hac definitione contentæ, inſtar axiomatum ſumuntur ab iis, qui methodum mathematicam affectant, ſuntque hæ: 1. Lex eſt *ordinatio*, ſeu diſpoſitio aut actus voluntatis, quo permittitur, conceditur, ſuadetur, præcipitur, irritatur, aut punitur quidpiam. His enim modis fit ordinatio. 2. Eſt ordinatio *rationis*, ſeu diſpoſitio rationi conformis, id eſt, ſubjecta poteſtati ejus, qui diſponit, & conſentanea fini, ſeu bono communi. 3. Ab eo, qui curam habet communitatis, tanquam principio aut *ſubjecto activo* fertur: 4. et ipſi quidem communitati, tanquam *ſubjecto paſſivo*. 5. Neceſſe eſt, ut *promulgetur* communitati; in qua promulgatione, velut *forma* legis, ſita eſt. 6. His omnibus, tanquam *effectus legis*, reſpondet obligatio aut jus eorum, qui ferenti legem in hac cauſa vel materia ſubjecti ſunt; nam conjunctim ſeu copulative ſumi debent hæc tria: poteſtas ſeu jus diſponentis: ſubjectio eorum, pro qui-

quibus ſit diſpoſitio: & materia ſeu cauſa, in qua ſit.

(*a*) *Recepta eſt hæc notio ex S. Thoma* 1. 2. *q*. 90. *a*. 4. *vocabulorum autem definitiones, longo uſu receptæ, inſtar nummorum valent; ac ſi opus eſt, explicari, non facile rejici debent.*

§. 110. Speciali ratione *conſtitutiones* vocantur, quæ a ſummo Principe emanant, eæque in jure Romano opponuntur juri veteri civili, & auctorum ſententiis. Eodem jure Quiritum aliæ ſunt *leges*, alia *plebiſcita*, *ſenatusconſulta*, *edicta* vel *conſtitutiones Principum*, *reſponſa prudentum* (*b*). In jure etiam ſacro nominantur regulæ Patrum, Decreta & Decretales Epiſtolæ RR. Pontificum, canones Conciliorum, ſtatuta Epiſcoporum. In his ineſt generalis ratio legis vel conſtitutionis ſupra expoſita: non item in aliis actibus analogis, ceu in Reſcriptis, præceptis, mandatis, pactis. Jurisconſulti eſt, non vim modo iſtiusmodi actuum noſſe, ſed verborum quoque proprietatem ſectari.

(*b*) *Gratianus P. I. diſt.* 2.

§. 111. *De principio aut ſubjecto activo legum eccleſiaſticarum* primo agendum eſt; nam jus ferendi leges politicas & civiles ex varia ſtatuum politicorum forma pendet. Poteſtas autem ferendi leges in Eccleſia talis intelligitur, quæ conjuncta eſt cum vi coactiva, & cui reſpondet obligatio obtemperandi, ut cenſeatur ligatus in cælis, ſeu in foro Dei & conſcientiæ, qui legibus, & pœnis ligatur in terris. Dein ea poteſtas pertinet ad cauſas tum fidei, tum diſciplinæ; ſic tamen, ut cauſæ fidei cenſeantur *majores* ſeu reſervatæ Papæ aut Conſilio generali, vel con-

conſenſui Epiſcoporum orbis extra Concilium. Denique cum poteſtate & jure ferendi leges per ſe conjuncta eſt poteſtas leges authentice interpretandi — in legibus diſpenſandi — dandi privilegia etiam contra leges — leges mutandi ſeu abrogandi, iis derogandi aut ſubrogandi — confirmandi actus ſubditorum tum generatim concedendo vim præſcriptioni, conſuetudini etiam contra leges, ultimis voluntatibus, dando actiones judiciales; tum ſpeciatim cauſa cognita.

§. 112. Leges univerſales in Eccleſia condit Papa, tanquam Vicarius Chriſti & Caput Eccleſiæ habens primatum veræ auctoritatis, poteſtatis & jurisdictionis. Id poſcit ratio fundamenti, quod doctrinæ & legum vi adhærens ſibi tenet ædificium Eccleſiæ: id indicat poteſtas clavium in regno cœlorum, & jus ſolvendi ac ligandi: id exigit munus paſcendi gregem Chriſti, id eſt, oves ſingulas & univerſas: idem denique efficit Officium Petri & Succeſſorum, confirmandi Fratres in fide, in omni nempe religionis cauſa. Apertiſſimis Scripturæ verbis adſtipulatur traditio, cujus teſtes ſunt authenticæ epiſtolæ Pontificum, collectiones canonum, quæ *Conſtituta Sedis Apoſtolicæ* exhibent, & tomi ſeu potius bibliothecæ Bullarum & conſtitutionum Pontificiarum.

§. 113. Verba Scripturæ, & traditionis exempla de Pontificia poteſtate ferendi leges, æque pertinent ad cauſas fidei, quam diſciplinæ; nec ulla omnino fit diſtinctio. Seorſim tamen de utroque genere hodie diſputatur. In cauſis fidei Succeſſor Petri edit declarationes, definitiones ac deciſiones controverſiarum; de quibus ex lib. Iſagog. §. 95. recolendum eſt principio, quid requiratur, ut Pontificia conſtitutio pro definitione fidei haberi poſſit, debeat-

debeatque; dein tanquam indubitata ſtatuenda aſſertio, quæ ſequitur.

§. 114. *Pontificiæ declarationes in cauſis divini juris, ſeu definitiones fidei & morum omni reverentia, atque interno etiam aſſenſu mentis accipiendæ ſunt,* haud ſecus, *ac ſi ipſius Petri voce eſſent prolatæ*; cui haud dubie interna mentis aſſenſio, tanquam divinam legem promulganti, præſtari debuit, debetque etiam nunc. Prob. ex Scriptura ac traditione eodem plane modo, quo primatus RR. Pontificum ſtabilitur. Nam cenſenſu omnium is primatus ad conſervandam unitatem fidei & communionis inſtitutus a Chriſto fuit, eamque vim habet, ut ad unitatem vi præceptiva obligare ac cogere fideles poſſit; atque ita in eodem primatu conſiſtit principium illud *activum*, quo Eccleſia perpetuo manet una, ſancta, catholica & apoſtolica (*c*).

(*c*) *Accurate de hac aſſertione tractant Theologi: quia tamen hodierni ſcriptores juris ſacri Febronianos errores, ab ipſo auctore ſolemniter retractatos, ac deceptrices maxime ideas de ratione judicis & examinis judicialis imperitis lectoribus obtrudunt, eorum fraudes ſane detegendæ ſunt.*

§. 115. Febronius S. Petrum in Apoſtolorum collegio repræſentat, tanquam præſidem in ſenatu, qui *ſenatorum ſententias rogat, non cogit: uno ſuo arbitrio nihil decidit. - - Nulla cauſa majoris momenti ſine ejus participatione definiebatur. - - Ipſe in conventibus proponebat materiam, de qua deliberandum erat: ipſe cum id opportunum eſſet, levabat vocem ſuam, & omnium loco ac nomine loquebatur.* Habes hic ideam primatus, ſed non catholici, id eſt, non veræ auctoritatis, poteſtatis & jurisdictionis. Hæc enim omnia prærogativam meri ordinis, honoris ac directorii non excedunt.

§. 116.

§. 116. Subjicit autem Febronius hæc verba: *Verum inter hujuſmodi directorii fines jura primatus non ſubſiſtunt; exigit amplius aliquid conſervatio unitatis in Eccleſia, non ſemper in Conciliis congregata.* His verbis tacite ſumit, poteſtatem Petri & ſucceſſorum duntaxat *in ſubſidium* fuiſſe datam, ac pro caſu, quo Eccleſia in generalibus Conciliis congregata non eſt, quæ eſt falſiſſima hypotheſis, a verbis Chriſti, ac traditione longe abhorrens.

§. 117. Quid ergo ex mente Febronianorum pro conſervanda unitate, ſi Eccleſia in Conciliis congregata non eſt, primatus Papæ efficere poteſt? Ajunt: *Papa præcipuas in judicando habet partes.* Quæ ſint autem præcipuæ hæ partes, non explicant; aperte tamen docent, definitiones fidei, extra generale Concilium a ſolo Pontifice editas, non conſtituere ultimum judicium, nec eſſe omnino irrefragabiles ſeu infallibiles; eis tamen a ſingulis privatim Eccleſiis reverentiam præſtari debere, & obſequium, *proviſorie* ſaltem *ad non dogmatizandum contrarium, quamdiu Eccleſia non reclamat.* Si *proviſoria* tantum ſunt judicia Apoſtolicæ Sedis in cauſis divini juris, eis plus non debetur, niſi ſilentium obſequioſum, & obedientia mere externa, quæ ſolam contradictionem externam vetet. Obſervavi in Iſag. §. 97., hanc doctrinam eſſe novam, & ſacræ antiquitati ignotam fuiſſe. Semper enim Eccleſia & Eccleſiæ filii non proviſoria tantum, ſed peremtoria habuerunt Apoſtolicæ Sedis circa fidem judicia.

§. 118. Qui hanc proviſorii Decreti novitatem invexerunt, ad finiendam penitus atque ultimato fidei controverſiam requirere ſolent, ut definitionibus Summorum Pontificum accedat Epiſcoporum Eccle-

ſiæ etiam diſperſæ vel expreſſus vel tacitus ſaltem conſenſus. At hoc quidem modo judicium cujusvis Epiſcopi, conſenſu aliorum Epiſcoporum confirmatum, parem habebit vim, ac judicium Romani Pontificis. Quæ ſunt ergo *præcipuæ* iſtius in judicando partes? Dein docente Scriptura & traditione Petrus ejusque Succeſſor confirmare Fratres debet, non confirmari a fratribus: ipſe, tanquam petra & Fundamentum, ſuſtentare Eccleſiam debet, non ſuſtentari & fulciri ab Eccleſia: ipſe paſcere fideles debet ſalutaris doctrinæ pabulo, non ab iis paſci. Febronius ultra novam hanc doctrinam progreſſus eſt, atque ad *ultimatum & concluſum*, ut ait, ſeu ad infallibile judicium in materia fidei poſtulavit expreſſam & conſentientem generalis Concilii ſententiam, qua ſola fidei definitiones peremptorias evadere comminiſcitur. Sane in hac hypotheſi Chriſtus male proſpexiſſet unitati Eccleſiæ; quia generalia Concilia rariſſima ſunt, eorumque convocatio multis de cauſis difficillima, ac pene impoſſibilis eſt hoc præſertim ævo. Sed Febronius hoc quoque fulcrum conſervandæ unitatis in Eccleſia paulo poſt ſuſtulit; ait enim, Concilium generale non abſolute eſſe infallibile, ſed *conditione, ſi nempe Patres legitime convocati, in eo ita ſe geſſerint, ut dici debeant repræſentaſſe totam Eccleſiam; quod an ita de facto ſit, declarat agnitio, ſeu receptio Eccleſiæ* (*d*).

(*d*) *De hoc fraudis genere vide dicta in Iſag. pag.* 124. §. *CIX.* (*CXIX*)

§. 119. Dicunt Febroniani: Si Pontificiæ definitioni omnes aſſentiri debent, Epiſcopi dici non poſſunt *judices* in cauſa fidei; quia non habent libertatem, ſeu jus diſſentiendi. Reſp. n. ill. ac ſupp. quod ratio judicis ac judicii neceſſario poſcat jus & liber-

libertatem diſſentiendi etiam pro caſu, quo veritas Catholica, & doctrinæ ad judicandum propoſitæ conſenſio cum veritate Catholica vel diſſenſio jam certo cognita & explorata eſt. Hæreſis Lutheri, ut recte Febronius in Commentario ſuæ retractationis Poſit. IX. docet, jam ante Concilium Tridentinum, præeunte Leone X. Pont. Max., irrevocabiliter damnata fuit; ac proin nemo Catholicorum diſſentiendi jus ac libertatem habuit; num propterea Patres Tridentini, qui eosdem iterum condemnarunt errores, non fuerunt Fidei judices? Si Epiſcopus definitionem Concilii œcumenici, cui ipſe non interfuit, auctoritate ſua probat, & ſuſcipit; anne judicem non agit? Poſt Concilium Chalcedonenſe, jubente Leone imperatore, epiſcopi ſexcenti ſupra mille acta ejusdem ad examen revocarunt, ac de illis judicium tulerunt; anne aut jus diſſentiendi habuerunt, aut judicum rationem, & auctoritatem non habuerunt? Deceptrix eſt hæc judicii idea, quaſi neceſſario obſcuritatem cauſæ, ac dubitationem, hæſitationemque judicis poſceret. Vis & poteſtas judicis non in hæſitando ſita eſt, ſed in voto deciſivo, ſeu auctoritate ita ferendi ſententiam, ut ſibi ſubjectos ad parendum obligare poſſit, & cogere; id quod fieri ab eo non poteſt, qui voto mere conſultivo gaudet. Dixi, jus diſſentiendi non requiri pro caſu, quo Catholica veritas, & doctrinæ ad judicandum propoſitæ conſenſio cum veritate Catholica vel diſſenſio jam certo cognita & explorata eſt. Atqui id contingit omnino, quando Pontificia definitio præcedit judicium Epiſcoporum in Concilio. Nam traditionem omnium Eccleſiarum inquirere pro cognoſcenda Catholica veritate nimis longum eſt, & fere impoſſibile: quamobrem, ut S. Irenæus docuit, ſatis eſt, Romanæ cognoſcere traditionem Eccleſiæ, *ad quam pro-*

pter potentiorem principalitatem, neceſſe eſt, omnem convenire eccleſiam, hoc eſt, eos, qui ſunt undique fideles; in qua ſemper ab his, qui ſunt undique, conſervata eſt ea, quæ ab Apoſtolis eſt, traditio (*e*).

(*e*) *De celeberrimo Irenæi loco, & nunquam ſatis repetendo confer J. E. P. C. IV.* §. 343. *& in Iſagoge notam* §. 41.

§. 120. Adverſarii Apoſtolici primatus audacter aſſerunt, Pontificias definitiones in cauſa Fidei ſæpe novo examini fuiſſe ſubjectas ab Epiſcopis, & Conciliis generalibus; ergo eædem definitiones ob ſolam RR. Pontificum auctoritatem non ſtatim recipiendæ ſunt. R. Aſſertum iſtuc, quod in quæſtione facti verſatur, aperte falſum oſtenderunt viri eruditiſſimi (*f*): duplex nempe genus examinis cum Epiſcopis Galliæ diſtingui debet; unum eſt *juridicum* ſive *examen auctoritatis*, quo utitur is, qui judicandi auctoritate præditus in definitionem vel ſententiam jam latam dubius inquirit, utrum juri, Scripturæ & traditioni conſentanea ſit, an diſſentanea; alterum eſt examen *confirmationis*, aut ſimplicis adhæſionis, inſtructionis, vel prudentiæ, quo aliquis editam definitionem recte expendere, argumentis ex Scriptura vel traditione petitis confirmare, oppoſitos errores detegere, & confutare, ipſamque definitionem ſuo aſſenſu, ſuaque auctoritate comprobare ſatagit. Atque hoc poſterius examinis genus, non prius illud Epiſcopi & Concilia poſt editas RR. Pontificum definitiones adhibuerunt; quomodo enim *obligatio* & *neceſſitas* conſentiendi in fide cum Sede Petri ſtare poſſet cum *jure* & *libertate* diſſentiendi a Sede Petri? Janſeniſtæ & Queſnelliſtæ Epiſcopis Galliæ objectarant, exteros Epiſcopos, qui Papam haberent infallibilem, in acceptanda Clementina *Unigenitus*

nitus conſtitutione, non examinaſſe, non judicaſſe, ſed obediviſſe tantum. Reſponderunt Epiſcopi Galliæ: *In hac obedientia ſemper adeſſe judicium prudentiæ, quod, licet in tribunali prolatum non ſit* (id eſt, ſolemniter), *ſuum tamen robur, ſuamque auctoritatem habet. - - Certum eſſe juxta omnium ſeculorum traditionem, conſenſum Epiſcoporum Primæ Sedis judicio, ſimul eſſe actum obedientiæ erga Sanctam Sedem, & actum auctoritatis & judicii ſub principali ejusdem Sedis auctoritate.* Præclare admodum clariſſimus Fenelonius in epiſtola ſeu inſtructione paſtorali diei 20. Aprilis an. 1705. explicavit, qua ratione aſſenſus Epiſcoporum, Pontificiis definitionibus adhibitus & adhibendus, judicii naturam induat, exemplisque ſubſcriptionum, quæ generalis Concilii Decretis pariter ſubjiciuntur, confirmavit: *Judicare poſt judicium Pontificis,*(f) *eſt ſuum judicium cum Pontificio conjungere. Hac ratione Epiſcopi olim ſubſcripſerunt ipſorum Conciliorum generalium decretis. Eorum ſubmiſſio erat judicium, & eorum judicium erat ſubmiſſio. Subſcribentes ſeſe ſubmittebant ſimul, & confirmabant deciſionem ſynodi. Id conſtat ex actis, & ex his, aliisque ſimilibus ſubſcriptionum formulis: „Judicans ſubſcripſi; recognoſcens conſenſi. — Obtemperans ſententiæ ſanctiſſimorum & beatiſſimorum „Epiſcoporum . . . conſentiens & ego ſubſcripſi, cognoſcens diſcuſſionem Sanctorum Patrum, & cum ſequi debeam eorum judicium, ſubſcripſi.*

(f) *Ex inſtituto in tractatur ab Antifebronio T. IV. l. IV. c. III & in Antifebr. Vind. T. II. diſſ. IV. c. VI. A Ballerinio de vi ac ratione Primatus c. XIII. §. XIII. Ceterum dicta hoc loco ad eum duntaxat caſum pertinent, quo judicium Concilii vel Epiſcoporum præceſſit Pontificia definitio proprie talis. Aliis caſibus Epiſcopi libere utuntur poteſtate judicaria, ſic tamen, ut Concilia in cauſis majoribus*

ribus, præſertim fidei confirmari debeant a Summo Pontifice. Præterea Epiſcopi non modo in controverſiis fidei veri judices de doctrina ſunt, verum etiam judices perſonarum, errores veteres renovantium; & Apoſtolica Sedes adeo non impedit Epiſcopale hoc jus, ut potius deſideret.

§. 121. Dictum eſt hactenus de cauſis divini juris. Sequitur diſciplina. *Romanus Pontifex jure divino poteſtatem habet ferendi leges univerſales ad diſciplinam Eccleſiæ pertinentes*, nempe ad cultum Deo præſtandum, & ſacros ritus, ad ordinationem & politiam cleri, ad ordinem regiminis Eccleſiaſtici, rectamque adminiſtrationem rerum Eccleſiæ temporalium. Probatio petitur ex Primatu Pontificio divinitus inſtituto, qui non ſolius honoris & directionis, ſed veræ auctoritatis, poteſtatis & jurisdictionis vim & naturam habet. Traditionem manifeſtant Concilia œcumenica, cum de illo primatu agunt, ſententiæ, ſacri Canones, Canonum collationes, ipſumque corpus juris ſacri. Teſtimonia de ſenſu ſacræ antiquitatis recenſui quædam in Iſag. §. 89. & ſeq.

§. 122. Hoſtes Pontificiæ auctoritatis eum primatum verbis agnoſcunt, quia Catholico nomine gloriari volunt, ut ſcilicet gravius noceant Eccleſiæ; at re tollunt. Indicandæ ſunt pravæ interpretationes, ac fraudes, quibus legislatoriam RR. Pontificum poteſtatem ſubvertere, atque eludere conantur. Febronius ait: Communiter agnoſcitur, *quod, quamquam penes ſummum Pontificem ſolum legislatoria poteſtas reſpectu univerſalis Eccleſiæ non reſideat, nihilominus in magna congregandorum generalium conciliorum difficultate condere poſſit leges generales, easque toti Eccleſiæ proponere obſervandas, non ante tamen vim habituras, quam communi conſenſu fuerint*

receptæ

receptæ. Reſp. falſum eſt, & Scripturæ, traditioni ac praxi repugnat *primo*, quod Pontifex jure ordinario, & per ſe ferre non poſſit leges univerſales; ut patet ex dictis. Falſum eſt *ſecundo*, quod leges ferre poſſit tantum *in ſubſidium* jure quaſi extraordinario, nempe ex defectu præſentis Concilii generalis, & ob difficultatem illud congregandi; quia Primatus a Chriſto per ſe inſtitutus eſt, tanquam officium ordinarium & perpetuum, non in ſubſidium Conciliorum. S. Petrus per ſe, & independenter ab auctoritate vel conſenſu Apoſtolorum conſtitutus a Chriſto fuit Fundamentum totius Eccleſiæ; ipſe per ſe a Chriſto accepit claves regni cælorum, & poteſtatem ſolvendi & ligandi; per ſe a Chriſto juſſus eſt confirmare fratres, totumque gregem accepit paſcendum.

§. 123. Ea, quæ a Febronianis Pontifici tribuitur, poteſtas, leges univerſales Eccleſiæ *proponendi*, quæ vim non habeant, niſi *communi conſenſu fuerint receptæ*, eſt poteſtas *meri Directorii*, & tollit primatum veræ auctoritatis, & jurisdictionis; nam leges *proponere*, quæ vim habeant ab aliorum conſenſu, quivis poteſt, qui primum in Senatu, in Collegio vel Univerſitate locum tenet, etſi poteſtate & jurisdictione præditus non ſit. Dein ſi *communis* conſenſus, quem Febroniani poſcunt, etiam ad clerum inferioris ordinis & laicos extenditur, tollitur hierarchia eccleſiaſtica, & reducitur damnata Richerii doctrina, aut forte pejus aliquid: ſi ad Epiſcopos reſtringitur, ſubvertitur primatus jurisdictionis, cui ipſi etiam Epiſcopi ſubſunt.

§. 124. At, inquies, ſunt Doctores probi & Catholici non pauci, qui leges Pontificias, ſi promulgatæ ſpeciatim in provinciis, & receptæ non ſint,

vim & obligationem habere negant. Reſp. Negant hoc ex præſumto *defectu voluntatis* Pontificiæ, non item, ut Febroniani docent, ex *defectu poteſtatis*; quaſi Romanus Pontifex vi primatus obligare fideles *non poſſit*, niſi ipſi velint, aut ipſorum Epiſcopi conſentiant. Hoc igitur de Pontificiis legibus, quæ ad diſciplinam ſpectant, nec aliarum antea vigentium meræ declarationes ſeu authenticæ interpretationes ſint, ſtatui poteſt: *Si iſtiusmodi lex Pontificia ſpeciatim in diœceſi non promulgetur, præſumi poteſt, Pontificem nolle obligare diœceſanos*, vel ipſum potius Ordinarium de difficultate legis hoc loco promulgandæ aut obſervandæ cum Sede Apoſtolica egiſſe aut agere, ut propterea ejus obligatio interea ſuſpenſa maneat.

§. 225. Dices: Hæc præſumtio nulla ratione nititur, & reipſa idem præſtat, ac ſi cum Febronianis dicatur, leges Pontificias ſine conſenſu Eccleſiæ vim nullam habere. Reſp. negando utrumque; ac dico *primo:* Præſumtio eſt fundata in jure, quod Pontifex certis caſibus Diœceſanos, quibus lex ſpeciatim non promulgatur, ea obligari *nolit;* quia fieri poteſt, ut ob ſingularia locorum, temporum & perſonarum adjuncta, vel ob ſpeciales locorum conſuetudines, pravas aut non pravas, lex Pontificia in deſtructionem magis, quam ædificationem vergeret, majorumque malorum ac perturbationum cauſa exiſteret; ac tum ipſum Summum Pontificem non inſtare promulgationi vel obſervationi legis, docet jus ſacrum. De prava conſuetudine, quæ loco quodam invaluit, ait S. Gregorius M. nec a tali conſuetudine averti poſſunt; *& ideo cum venia ſuo ingenio relinquendi ſunt, ne forte pejores exiſtant, ſi a tali conſuetudine prohibeantur; ut enim ait Salomon: Qui*

Qui multum emungit, elicit ſanguinem. Can. 6. diſt. 4. De conſuetudine ſpeciali locorum & perſonarum, quæ mala non eſt, ſtatuitur. C. 1. h. t. in 6. fieri poſſe, ut Romanus Pontifex, *qui jura omnia in ſcrinio pectoris ſui cenſetur habere*, ignoret (cum tales conſuetudines *ſint facti, & in facto conſiſtant*): unde per novam conſtitutionem ei non cenſetur derogare, *niſi expreſſe id exprimat.* Similiter Alexander III. C. 5. de Reſcriptis ad Archiepiſcopum Ravennatenſem ita ſcribit; *Qualitatem negotii, pro quo tibi ſcribitur, diligenter conſiderans aut mandatum noſtrum reverenter adimpleas, aut per literas tuas, quare adimplere non poſſis, rationalem cauſam prætendas, quia patienter ſuſtinebimus, ſi non feceris, quod prava nobis fuerat inſinuatione ſuggeſtum* (g). *Dico ſecundo.* Hæc ſententia longiſſime diſtat a Febronianis erroribus; nam pertinet tantum ad leges diſciplinæ, easque non mere declarativas, atque ad hypotheſin ſpecialium circumſtantiarum & difficultatum; nec tollit, ſed ſuſpendit obligationem legis, quamdiu nimirum Summus Pontifex ea de re edoctus non inſiſtit pro poteſtate ſua promulgationi & obſervationi legis. At Febroniani idem extendunt ad omnes leges, ipſamque Pontificiam auctoritatem impugnant.

(g) *Similia extant C. 6. de præbendis; & C. 10. de foro competente. Idem apertiſſime docet Benedictus XIV. de Syn. Diœceſana, L. IX. C. 2. & 3. Eadem eſt Gallorum doctrina. Vid. Cabaſſut. Theor. & Prax. Juris Can. L. I. C. IV. n. 5. Ratio eſt, quia Epiſcopus Diœceſanus, quantumvis auctoritati Sedis Apoſtolicæ maxime deditus, non pro mero executore Pontificiarum legem habendus eſt; cum ipſi etiam cura diœceſeos regendæ, etſi cum hierarchica ſubordinatione, demandata ſit.*

§. 126.

§. 126. Negat præterea Febronius, Pontificem *novas* leges ferre poſſe, ſed iſtiusmodi tantum, quæ ad conſervandos antiquos canones, & tollendos abuſus iisdem repugnantes pertinent. Reſp. Nullo penitus jure, & nulla ratione Pontificia poteſtas adſtringitur ad ſolos conſervandos antiquos canones; non enim minor eſt Summorum Pontificum hac ætate, quam præcedente, poteſtas. Atqui Pontifices priorum temporum multas pro neceſſitate vel utilitate Eccleſiæ novas tulerunt leges. Fieri poteſt, ac fit ſane, ut nova prorumpant vitia, nova pericula, novæ fraudes, quibus per leges novas occurrendum eſt; uti conventiculis murariorum legibus noſtra memoria promulgatis obſiſti debuit.

§. 127. Scriptores novi, qui ad deprimendam Apoſtolicæ Sedis auctoritatem omni ſtudio conſpirant, ſæpe argumentantur in hunc modum: Primatus Romani Pontificis ob conſervandam unitatem in fide potiſſimum & communione a Chriſto inſtitutus fuit; quæ eſt Patrum, omniumque auctorum communis ſententia: ergo omne id, quod neceſſarium non eſt ad finem unitatis conſervandæ, ad jura Primatus non pertinet. Hoc argumento Pontificiam auctoritatem in diſciplina ordinanda, ferendisque de ea legibus vehementer concidunt; quia, inquiunt, ſalva unitate, diſciplina varia eſſe poteſt pro varia temporum & locorum ratione. Eodem argumento omnem prope viam exercendæ in diœceſibus Pontificiæ auctoritatis præcludunt; quamdiu enim, ajunt, diœceſanus Epiſcopus officio ſuo non deeſt, Papa non habet, quod diſponat in Diœceſibus; quia primatus ad unitatem conſervandam ſolum pertinet. Siquis autem Epiſcopus deſit officio ſuo, Papa defectum ſupplere poteſt jure vigilantiæ

&

& conſervationis antiquorum canonum. Hoc igitur nixi ſophiſmate, ipſique decepti pariter, ac decipientes alios imperitos, leviterque doctos Pontificias reſervationes e. g. peccatorum, beneficiorum, cauſarum majorum plurium, ſtabilitatem item Apoſtolicorum Nuntiorum in provinciis degentium aliaque iſtiusmodi, tanquam primævæ inſtitutioni primatus repugnantia, certe haud conſentanea, impudenter criminantur (*h*).

(*h*) *Tota hæc errorum labès ex lacunis Febronii hauſta eſt; qui ita ſcripſerat C. 2. §. 4. operis ſui: „Cum genui-„num fundamentum ejusdem primatus in bono unitatis „Eccleſiæ ſupra §. 2. invenerimus; hinc pro principio „ſtatuemus:* Omnia illa & ſola eſſe primogenia & „eſſentialia jura primatus, ſine quibus unitas non „poteſt ſervari.“ *Nota:* Omnia & ſola.

§. 128. Reſpondendum nunc eſt adcurate, & concluſiunculæ fallacia detegenda. Primatus R. Pontificis ad conſervandam unitatem a Chriſto inſtitutus fuit, hoc eſt, ea plenitudo Pontificiæ poteſtatis, de qua ex Scriptura & traditione certo conſtat, per rationem intelligitur, hanc habere effectum, & finem, ut unitas Eccleſiæ conſervetur, *concedo*; ex præſumto fine unitatis quoquo modo conſervandæ primum ratione inveſtigari, & ſecluſa Scriptura ac traditione decidi debet, quæ & quanta ſit Pontificia poteſtas, *nego.* Adverſarii perperam & præpoſtere agunt omnia in hac cauſa. Nam ex Scriptura ac traditione certe conſtat, in ratione atque idea fundamenti totius Eccleſiæ, in poteſtate omnia ligandi & ſolvendi, in collatione clavium regni cælorum, in jure confirmandi fratres, in officio paſcendi agnos & oves, totum ſcilicet Chriſti gregem, contineri plenitudinem Pontificiæ poteſta-

teſtatis, ſive poteſtatem *plenam*, ut inquit Concilium Florentinum, & ſupra omnes alias Eccleſias *ordinariæ* poteſtatis principatum, quemadmodum Concilium Lateranenſe ait. Hæc primo conſtant apertiſſimis Scripturæ verbis, certiſſimisque teſtimoniis perpetuæ traditionis. Ex his dein præmiſſis Sancti Patres & Doctores vi rationis concludunt, per illam, de qua conſtat, Pontificiæ poteſtatis plenitudinem neceſſario effici debere, ut Eccleſiæ unitas firmetur & conſervetur. Contra adverſarii primo ſtatuunt unitatis finem, nec attendunt, qua via & ratione, aut qua poteſtate unitatis finem obtineri voluerit Chriſtus, ſed ex fine quoquo modo, quem ipſi pro arbitrio definiunt, obtinendo, de poteſtate Pontificia diſputant, atque ita ineptiunt, ut argumentari videantur hac forma: Plenitudo Pontificiæ poteſtatis data eſt pro unitate conſervanda: unitas conſervari poteſt ſine illa plenitudine: ergo data non eſt plenitudo poteſtatis.

§. 129. Dicunt: Ad Romanum Pontificem, tanquam primum Paſtorem, pertinet, ſupplere defectus inferiorum Præſulum, non vero ipſorum perturbare, & imminuere jurisdictionem; ergo ejus poteſtas ultra neceſſitatem conſervandi unitatem, & antiquos canones, extendi non debet. Reſp. diſt. ad Romanum Pontificem pertinet, ſupplere defectus inferiorum, nempe ſupplere *ex officio, & plenitudine poteſtatis*, quæ alias præterea regiminis partes continet, *concedo;* ſupplere duntaxat *ex diſpoſitione canonum*, & intra anguſtos fines, intra quos conceſſu canonum Metropolita ſupplet defectus ſuffraganeorum; *nego.* Peſſime abutuntur adverſarii exemplo Metropolitanorum, qui ex præſcripto canonum, ſeu in caſibus per canones definitis jus & facultatem

cultatem obtinent, quidpiam diſponendi in Diœceſibus, & de ſubditis ſuffraganeorum, in quos ceteroquin ordinariam & immediatam poteſtatem non habent. Poteſtas Romanorum Pontificum non humano canonum jure nititur, ſed ex divina inſtitutione cum ea *fontali plenitudine* dimanat, quam a Chriſto accepit; ita Gerſon loquitur, qui adverſariis ſuſpectus eſſe non poteſt. Videant, abſecro, utrum ea, quæ ex Scripturis ac traditione de Pontificia poteſtate tanto numero & ſplendore præſto ſunt argumenta ac teſtimonia, plûs non indicent, quam facultatem ſupplendi extra ordinem defectus inferiorum Præſulum? Sumant ea teſtimonia atque argumenta præ manibus, & conferant cum hypotheſi ſua, quam in fraudem Divini Primatus & Apoſtolicæ Sedis jurium ex libris adverſariorum ejusdem Sedis incauti adoptarunt; ac ſi forte in mentem ipſis veniat, Romanos Pontifices, qui multo ampliorem poteſtatem ſibi aſſeruerunt, ipſoque exercuerunt opere, quam quæ ad ſupplendos tantum aliorum defectus ſpectabat, hos, inquam, Pontifices in cauſa propria ſic loquutos eſſe, & ſic actitaſſe; cogitent, quæſo, adverſarios Pontificiæ auctoritatis pariter in cauſa propria ſuæ hæreſis, & ſchiſmatis loqui, ſcribere, calumniari, nec immunem a præjudicatis male opinionibus, atque inveterato in Apoſtolicam Sedem odio doctrinam in libris ſuis adferre poſſe (*i*). Ceterum ſiquid negotii agant Romani Pontifices in provinciis & diœceſibus Epiſcoporum orbis, id nequaquam fieri diminuendæ Epiſcopalis auctoritatis cauſa, ſed ſtudio communis boni Eccleſiæ, atque utilitatis animarum tum per ſe præſumendum eſt, tanquam de ſupremo Capite Eccleſiæ, tum locis ſuis ſingillatim demonſtrabitur, quando de reſervationibus, cauſis majoribus erit agendum.

(*i*) *Ad*

(*i*) *Ad id, quod dicunt, RR. Pontifices in cauſa propria loquutos, reſpondi in Iſagoge. C. VI.* §. 94.

§. 130. Dixi hactenus de Romano Pontifice, tanquam principio activo legum in cauſis fidei & diſciplinæ. Conſenſu omnium ea poteſtas tribuenda eſt Conciliis generalibus, quatenus a Summo Pontifice confirmata ſunt (*k*). Epiſcopi, & Synodi, œcumenica inferiores, condunt leges ſecundum limites ſuæ jurisdictionis, duplici nempe ſpectata ſubjectione, & *perſonarum*, quæ iisdem ſubjectæ ſunt, & *cauſarum*, de quibus diſponendi jus habent. Sequitur, ut leges non ferant in cauſis majoribus Papæ reſervatis, nec contrarias juri communi, cui ipſi Epiſcopi, eorumque Synodi ſubjacent. c. 9. de M. & O. ibi: *Dummodo in ipſa Synodo non ducas aliquid ſtatuendum, quod canonicis obviet inſtitutis.*

(*k*) *Prærogativa Epiſcopi Conſtantinopolitani, a Patribus Chalcedonenſibus contra veterem diſciplinam decreta, vim & robur diu non habuit; quia id a Sede Apoſtolica approbatum & confirmatum non fuit, fruſtra apud S. Leonem M. intercedente ipſo Imperatore.*

§. 131. Nova quorundam doctrina eſt, atque ad perturbandum ordinem hierarchicum, & diſciplinam Eccleſiæ convellendam excogitata, qua Epiſcopos leges, juri communi contrarias, ferre poſſe aſſerunt. Sic enim objiciunt

I. Principes Imperii leges politicas, juri communi contrarias, ferre poſſunt. Ergo. Reſp. Quid Principes Imperii in politicis cauſis poſſint, id ex conſtitutione, & natura Imperii Romano - Germanici pendet: quid poſſint Epiſcopi Papa inferiores, eorumque Synodi particulares, colligendum eſt ex conſtitutione Eccleſiæ & Hierarchiæ divinitus inſtitutæ,

tæ, vi cujus ne diſpenſare quidem poſſunt jure 'dinario & extra conceſſos caſus in generalibus lebus Eccleſiæ, ut infra probabimus.

§. 132. II. Utilitas & neceſſitas diœceſium exigit iquando alias leges, aut veteri juri contrarias: rgo. Reſp. Rarus admodum is caſus eſt, nec a uovis Prælato inferiore decidendus. Dein quemdmodum ad incolumitatem corporis aut membroum neceſſe non eſt, ut quodvis membrum quasliɔet functiones utiles aut neceſſarias obire poſſit, modo in toto corpore ſit membrum aliquod e. g. caput, vel oculi, a quo obeantur; ſic exiſtimandum eſt de Corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia. Siqua utilitatis vel neceſſitatis cauſa emergat in provinciis, ob quam leges mutandæ videantur, ad Summum Eccleſiæ Caput recurri oportet.

§. 133. III. Nicolaus P. I. Can. 1. diſt. 19. de Decretalibus epiſtolis ait, eas debere ab omnibus prorſus, in quibusvis opportunitatibus, *diſcretione vel diſpenſatione magiſtra*, reverenter aſſumi: ergo in obſervandis Eccleſiæ legibus diſcretio & diſpenſatio locum habet. Reſp. Non ea profecto mens fuit Nicolai I., ac ſi docuiſſet, Prælatos inferiores diſcernere ac ſuo arbitrio decidere debere, quæ leges obſervandæ ſint; ſecus non dixiſſet, eas *ab omnibus prorſus, in quibusvis opportunitatibus* reverenter aſſumendas eſſe. Sed cum varia Decretalium epiſtolarum genera ſint, & aliæ ſpeciales, aliæ generales habeantur, aliæ præcipiant, aut vetent, aliæ conſulant duntaxat, aut quidpiam extra ordinem indulgeant, hinc diſcretione & prudentia opus in Decretalibus Pontificum epiſtolis in vim generalis legis aſſumendis (*l*).

(*l*) *In hunc ſenſum cit. canonem recte explicat Joannes de Turre cremata in Decret. Gratiani.*

§. 134. Præter Papam, Epiſcopos, eorumque Synodos, quibus poteſtas publica & rectoria in Eccleſia jure divino competit, quædam perſonæ eccleſiaſticæ, phyſicæ & morales, ex diſpoſitione canonum *poteſtate quaſi epiſcopali* gaudent, quibus proin jus ferendi leges vi ejus poteſtatis tribuendum eſt, intra eosdem tamen, aut arctiores etiam limites, ac dictum eſt paulo ante. Iſtiusmodi perſonæ ſunt Cardinales in titulis ſuarum eccleſiarum, Legati Sedis Apoſtolicæ, Capitula Cathedralia Sede vacante, Abbates, aliique Prælati jurisdictionem quaſi Epiſcopalem obtinentes, Ordines Religioſi ſive per caput ſuum, ſive per membra in Capitulo aut Congregatione ſuo capiti unita c. 7. de Statu Monachorum.

§. 135. *Statuta* ſenſu ſtricto vocantur, quæ ex ſpeciali conceſſione, aut privilegio legislatoris, non autem jure legislatorio proprio conduntur, atque hoc modo differunt a legibus. Sed uſus loquendi valde inconſtans eſt; nam & *ſtatuta canonum* appellantur, & *ſtatuta provincialia*, ſeu leges a Statibus Imperii in ſuis provinciis latæ. Proprie autem id nomen pertinet ad ſtatuta municipalia, localia, academica, capitularia; de quo ultimo genere ex hoc titulo notandum:

I. Statutum Capituli vel Collegii, quod vergit in aliquorum commodum, & aliorum damnum, æquale jus habentium, cenſetur injuſtum, & irritum. c. 6. h. t.

II. Non valet ſtatutum, quod in diminutionem divini cultus cedit; e. g. ut minor ſit canonicorum numerus, & majores ſingulorum reditus. c. 12. h. t.

III. Statutum etiam a Superiore confirmatum ſine ejus conſenſu revocari poteſt tum, quando di-

recte

recte & principaliter cedit in favorem eorum, qui ei renunciant, aut ſi per ejus revocationem reditur ad obſervandum jus commune. c. 8. h. t. Quia quævis res facile redit ad naturam ſuam, & conſenſus Superioris pro obſervando jure communi intervenire præſumitur.

IV. Statutis Capitularibus aliquando certus inſtituitur canonicorum numerus; idque ſtatutum firmatur juramento canonicorum, & confirmari etiam ſolet Apoſtolica auctoritate; etſi autem hæc apponatur conditio, vel intelligatur apponi: *Salvâ Sedis Apoſtolicæ auctoritate;* non tamen iſtiusmodi ſtatuti, niſi expreſſa eorum fiat mentio, per reſcripta Apoſtolica derogari cenſetur. Caſus extat c. 19. de Reſcriptis, ejusque parte deciſa.

V. Non nunquam vi ſtatutorum capitularium, aut conſuetudinis pro obtinendis canonicatibus certæ qualitates præter jus commune requiruntur, ut puta, ne ad canonicatus vel dignitates admittantur alii, niſi illuſtri ſanguine procreati. „Quod ſtatu„tum (inquit V. C. Zech.) ſi a Sede Apoſtolica con„firmetur, non eſt improbandum; modo his No„bilibus aliæ qualitates de jure communi requiſitæ „non deſint. Unde Pontifex non admittit allegatio„nem qualiscunque conſuetudinis, niſi ſcilicet alli„getur ſimul Apoſtolica confirmatio (*m*).“

(*m*) *De Hierarchia Eccl. Tit. XXIII.* §. 261. *In hanc ſententiam eleganter diſſeritur c.* 37. *de Præbend.*

§. 136. Jus ferendi Eccleſiaſticas leges Principibus & Magiſtratibus politicis aliud tribui non poteſt, niſi ut legitime latas auctoritate Eccleſiaſtica imitentur, aut ſequantur, eas firment potentia ſua, ac protegant, atque executionem curent; quemadmodum

modum explicavi in Iſagoge C. XI. Celebre eſt c. Eccleſia S. Mariæ. 10. h. t. ibi: *Nos attendentes* (inquit Pontifex), *quod laicis etiam religioſis* (id eſt, Religionis ſtudio accenſis) *ſuper Eccleſiis & perſonis Eccleſiaſticis, nulla ſit attributa facultas: quos obſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi, a quibus ſiquid motu proprio ſtatutum fuerit, quod eccleſiarum etiam reſpiciat commodum & favorem, nullius firmitatis exiſtit, niſi ab Eccleſia fuerit approbatum.* Deſumſit hoc Innocentius III. ex Synodo Romana, ſub Symmacho P. a. 502. celebrata, in qua cum recitata fuiſſet lex, quam Baſilius, præfectus prætorio & Patricius, de rebus Eccleſiaſticis Odoacris regis nomine poſt Simplicii obitum, vacante Sede, promulgaverat; omnes eam nullius roboris eſſe, ex indicata in cit. cap. ratione adſeverarunt, quemadmodum Gratianus can. 1. diſt. 96. refert. Hanc legem, tanquam latam a non habente poteſtatem, Symmachus ſuffragante Concilio abrogavit, & lege ſpeciali alienationes rerum Eccleſiaſticarum, de quibus agebatur, irritas declaravit, adjecta pœna excommunicationis; can. 20. XII. q. 2. & can. 1. XVII. q. 4. (*n*)

(*n*) *Concil. Edit. Manſi. T. VIII. Col.* 265.

§. 137. *Præter poteſtatem & jus ferendi leges, ſpectanda eſt cauſa, & materia poteſtati legislatoriæ ſubjecta.* Principi Politico ſubjacent politica, Eccleſiaſtico eccleſiaſtica; quales ſunt cauſæ fidei, Sacramentorum, internæ honeſtatis morum, dein materia diſciplinæ, tum liturgicæ de ſacris ritibus, & exercitio Religionis, tum ejus, quæ ad ordinationem, politiam & functiones cleri, ad modum regiminis e. g. formam judicii quaſi civilis & crimina-

lis

s, ad bonorum temporalium adminiſtrationem ertinet. In his Apoſtoli, non imperatores aut ræſides provinciarum, non Magiſtratus Judaicus, ɔſa naſcente Eccleſia, poteſtatem a Deo acceptam xercuerunt, quemadmodum ſingillatim oſtendi C. III. uris Eccl. Publici. *Nemini obſcurum eſſe poteſt, quid poſtolici & epiſcopalis, quid ſecularis & imperatoii ſit juris; & ut uno rem abſolvam: Epiſcopalis habeatur juris, quidquid ante Conſtantinum ſub imperio gentilium perficiebant Epiſcopi. Neque enim unc vel ſuſpicio ipſos ulla afflare poteſt, quaſi imperatoria jura invaſerint* (o).

(o) *Thomaſin. Diſſert.* 3. *in Synod. Nicæn.*

§. 138. Omnes leges circa humanas actiones, & negotia, tanquam materiam, verſantur, eisque formam præbent, ex qua rectæ, pravæ, validæ, irritæ cenſeatur. Quapropter regula eſt, eas ad futura duntaxat, non præterita pertinere negotia; *ne detrimentum ante prohibitionem poſſint ignorantes incurrere.* c. 2. & 13. h. t. Exceptiones ſunt:

I. *Niſi nominatim in eis* (legibus) *de præteritis caveatur;* cit. c. 13. h. t. quoad effectus ſcilicet pendentes. Conſentit L. 7. C. de LL. Exempla hujus exceptionis extant L. ult. C. de pactis pignorum; nempe de lege commiſſoria pignorum, cujus irritationem ad præteritas portiones extendi vult Imperator. Et L. 22. §. 1. C. de SS. Eccl. ſed caſus hujus legis ad exceptionem ſequentem trahi poteſt.

II. *Niſi lex*, de cujus effectu quæritur, *ſit mera declaratio vel authentica interpretatio legis prioris & antiquioris.* Talis enim non cenſetur nova lex, ſed prior authentice declarata; unde locum ha-

bet id, quod Novella 143. prope fin. ſtatuitur: *Quam interpretationem non in futuris tantummodo caſibus, verum in præteritis etiam valere ſancimus, tanquam ſi lex noſtra ab initio cum interpretatione tali a nobis promulgata fuiſſet.* Exemplum extat Nov. XIX. & argumentum peti poteſt ex L. 21. §. 1. D. qui teſtam. fac. poſ.

§. 139. Ad materiam legis referendum eſt id, quod Gratianus can. 2. diſt. 4. ex S. Iſidoro Hiſpalenſi L. V. C 21. Originum exſcripſit: *Erit autem lex, honeſta, juſta, poſſibilis, ſecundum naturam, ſecundum patriæ conſuetudinem, loco temporique conveniens, neceſſaria, utilis, manifeſta quoque, ne aliquid per obſcuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo, ſed pro communi civilium utilitate conſcripta.* Lex igitur fere nititur *ratione*, deſumta ex bono & fine communitatis, cui fertur. Multiplex autem *legum ratio* diſtingui ſolet, ceu *moralis, hiſtorica, legalis*; alia *ſuaſoria*, quæ legislatorem reipſa permovit: alia *juſtifica*, quæ ab eo obtenditur: alia ſufficiens, *inſufficiens*, arcana. Sed talia ad politicas leges pertinent. Eccleſiaſticas leges de indifferentibus ferri, nolunt Febroniani, id eſt, de iis, *quæ indifferenter ſe habent, & quibus non obſervatis minime ſalus periclitatur, vel obſervatis minime juvatur.* In his callida latet ambiguitas. Multi enim pro adiaphoris & indifferentibus habent, quidquid lege divina ſub periculo æternæ ſalutis præſcriptum non eſt, etſi idem maxime pium ſit, ſanctumque, ab ipſo divino Servatore laudatum, a ſanctiſſimis viris obſervatum, longoque uſu confirmatum. Quid ergo? nihilne præcipi aut vetari ab Eccleſia poteſt, quod non ante divina lege præceptum eſt, vetitumve? Hoc quidem modo innumeri canones generalium

Con-

ınciliorum, & præcepta Eccleſiæ abolenda erunt: aſi Chriſtus Petro & Apoſtolis eam tantum dediſ- poteſtatem, ut, quod in cælis ligatum eſt, ipſi li- rent in terris; & non adpromiſiſſet potius, id in lis ligandum fore, quod ipſi in terris ligaverint.

§. 140. Quærunt, utrum materia legum Eccle- ſticarum ſint actus *mere interni*, id eſt, tales, qui c per ſe, nec per accidens conjungi neceſſario de- nt cum actu externo; ſive an Eccleſia legem ferre ſſit, quæ impletur *ſolo* actu interno. Vitandæ nt captiones verborum. Hinc dico

I. Jure divino præcepti ſunt actus fidei, ſpei, ritatis, dilectionis item erga proximum; hæc æcepta ſæpe impleri poſſunt ſolo actu inter- ; Eccleſia autem hoc jus divinum authentice de- ırare poteſt. Hinc ab Innocentio P. XI. damnata propoſitio n. X: *Non tenemur proximum diligere 'u interno formali*; & n. XI. *Præcepto proximum 'igendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.* XVI. *Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ɛciale, & ſecundum ſe.* n. XVII. *Satis eſt, actum 'ei ſemel in vita elicere.* Eodem pertinet præcep- m negativum: *Non concupiſces*; &: *Qui viderit ılierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt m in corde ſuo.*

§. 141. Dico II. Dum Eccleſia præſcribit actum ernum, eo ipſo etiam præſcribit internum, cum conjunctum. Nam 1. cum actu externo *per ſe* njuncta eſt voluntas eum obeundi. 2. Ut actus ernus ſuam naturam aut ſubſtantiam moralem beat, requiritur internus, e. g. intentio in Sacra- ɛnto, applicatione Sacrificii pro Parochianis, at- ıtio in oratione. In his actus internus *concomi-*

tanter, alii dicunt, *indirecte* præcipitur. Si lex præcipit actum externum, ſola deliberata voluntas eam legem violandi, *conſecutive* contra legem eſt. Sed quæro, an hæ ſint iſtiusmodi leges, quæ *implentur ſolo actu interno?*

§. 142. Dico III. Quando Eccleſia authentice declarat doctrinam fidei, ejus definitioni præſtandus eſt aſſenſus *internus*, nec ſatiſfit per obedientiam externam, quæ contradictionem externam vetat, nec per ſilentium obſequioſum. Sacroſanctum Concilium Tridentinum Seſſ. 13. in Decreto de ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento *omnibus Chriſti fidelibus interdicit, ne poſthac de ſanctiſſima Euchariſtia aliter credere, docere aut prædicare audeant, quam ut eſt hoc præſenti decreto explicatum atque definitum.* Quod de fide, & doctrina ab Apoſtolis annuntiata dictum eſt: *Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*, Rom. X. 10., id eodem prorſus modo, eademque ratione pertinet ad fidem & doctrinam, ab Eccleſia fidelibus annuntiatam. Manet enim apoſtolica miſſio: manet Apoſtolica prædicatio: manet aſſiſtentia Spiritus Sancti. Non eſt hæc lex arbitraria Eccleſiæ: eſt lex divina & naturalis, quæ annuntianti divinam doctrinam præſtari jubet aſſenſum cordis & oris, eumque conſpirantem. Falſæ Sectariorum hypotheſes, quæ nullum agnoſcunt infallibilem judicem controverſiarum fidei, per ſe & natura ſua faciunt hypocritas, quibus aliud interius ſentire & credere, aliud exterius profiteri licet.

§. 143. Dico IV. Quævis lex, non Eccleſiaſtica ta n m, ſed civilis quoque, effectum habet internum, ſeu pro foro interno, imponendo obligationem, con edendo jus: ſic adminiſtratio Sacramentorum, abſolutiones, diſpenſationes &c. intus in animo operan-

rantur aliquid; ſed ob id dici haud poteſt, ab Eccleſia præcipi actus mere internos, aut ferri leges, quæ impleri poſſint *ſolo* actu interno.

§. 144. His præmiſſis videtur ſtatuenda hæc Theſis: *Lex humana Eccleſiaſtica non poteſt præcipere actus mere internos; niſi forte determinando tempus, occaſionem, frequentiam vel modum exercendi illos, qui jam ante præcepti ſunt lege divina naturali vel poſitiva.* Prob. cum S. Thoma 1. 2. q. 91. art. 4: *Homo de his poteſt legem facere, de quibus poteſt judicare; judicium autem hominis eſſe non poteſt de interioribus motibus.* Quod fatetur ipſe Pontifex c. 33. in fine & c. 34. de ſimonia. Non intelligitur poteſtas homini conceſſa a Deo, niſi quæ modo naturæ hominis accommodato exerceri poteſt (*p*).

(*p*) *Civilem poteſtatem ad actus mere internos non extendi, fatentur paſſim. Quod ab Eccleſia cenſura ferri poſſit ob delictum mere internum, vix perſuadet doctrina a P. Cardenas fuſe tradita in Criſi Theol. diſſ.* 34. *Nam ut S. Thomas ait* 1. 2. *q.* 100. *art.* 9. „*præceptum legis habet vim* „*coactivam. Illud ergo directe cadit ſub præcepto legis, ad* „*quod lex cogit; coactio autem legis eſt per metum pœnæ.--* „*Ad inſtituendam autem pœnam aliter ſe habet lex divina,* „*& aliter lex humana. Non enim pœna infligitur, niſi* „*pro illis, de quibus legislator habet judicare; quia ex* „*judicio lex punit. Homo autem, qui eſt legis lator hu-* „*manæ, non habet judicare, niſi de exterioribus actibus:* „*quia homines vident ea, quæ parent, ut dicitur I. Reg.* „*XVI. ſed ſolius Dei, qui eſt legis lator Divinæ, eſt ju-* „*dicare de interioribus motibus voluntatum, ſecundum illud* „*Pſal. VII. Scrutans corda & renes Deus.*“

§. 145. *Juri ac poteſtati ferendi leges in cauſa ſeu materia ſubjecta reſpondet ſubjectio eorum, qui legibus parere debent*, ſive principium aut ſubjectum activum, & ſubjectum paſſivum, tanquam bini re-

lationis termini ſimul ſpectandi ſunt in legibus perinde, ac in aliis juribus; ſecus vim non habent leges; uti nulla eſt ſententia a non *ſuo* judice lata, id eſt, ab eo, cui aliquis ſubjectus non eſt: nulla eſt vox activa ſeu jus eligendi, niſi tendat in eum, qui paſſive eligibilis eſt: nulla eſt ultima voluntas, niſi inſtituatur is, qui capere poteſt.

§. 146. Subjectum paſſivum legis eſt communitas, in cujus utilitatem fertur. Nam *jura non in ſingulas perſonas, ſed generaliter conſtituuntur.* l. 8. D. de LL. Hinc lex maxime differt a præcepto, quod oſſibus perſonæ adhæret, cui datum eſt: at lex adhæret communitati, ſeu diſtrictui & territorio, quo communitas conſtringitur; & quamvis in communitate ſint membra, quæ vi privilegii, exemtionis, aut ob alias cauſas non afficiantur lege, tamen lex vere dicitur communitati lata.

§. 147. In legibus eccleſiaſticis diſtingui in primis debent *generales* latæ a Romano Pontifice, aut Concilio generali; & *particulares*, quæ provinciarum, diœceſium aut locorum propriæ ſunt. Diſtinguunt etiam inter *vim directivam* legis, & *coactivam*: fieri poteſt, ut quis teneatur eo, quod lege Eccleſiaſtica humana præſcriptum eſt; quia e. g. idem jure divino præceptum eſt, vetitumve; quin ſubjaceat pœnæ & coactioni a lege humana conſtitutæ: talis, ajunt, obligatur vi directiva legis, non item coactiva; mallem dicere: obligatur lege materialiter, non item formaliter, id eſt, quatenus hac lege præſcriptum eſt. Denique de legibus particularibus, quæ loci aut territorii finibus conſtringuntur, quæſtio exiſtit, utrum membrum communitatis ceteroquin ſubjectum legibus, ſi extra communitatem & terri-

erritorium, cui lex particularis affixa eſt, verſeur, lege lata pro communitate, adſtrictum maneat: ıtrum eidem legi particulari obnoxii ſint, qui cete·oquin communitatis membra non ſunt, ſed extrinecus adveniunt, & territorium ingrediuntur; iſto·um alii dicuntur *advenæ*; alii *peregrini*, qui ipſi n duplici claſſe ſunt; alii *vagi;* quod quidem diſcrimen a notione domicilii, vel quaſi domicilii ›endet.

§. 148. *Domicilium* acquirere dicitur, qui loco]uodam exiſtens, vel eo reipſa perveniens, animum ıabet perpetuo ibi manendi, donec nimirum alia ·auſa avocet (*q*). Acquiritur ergo non nuda vountate, ejusve declaratione, ſed voluntate ſeu animo, & facto ſimul; ut nempe locum jam attige·it, aut etiam rerum & fortunarum ſuarum ſedem bi conſtituerit (*r*): eſtque hoc Domicilium *verum.* *Quaſi domicilium* appellatur, ſiquis uno loco, e. g. n patria, habens Domicilium verum, ad alium ſe ocum transfert cum animo ibi manendi tempore ongiore, e. g. pluribus menſibus, aut etiam annis. Fieri ergo poteſt, ut aliquis alio loco habeat domicilium verum, alio quaſi domicilium: imo ut ali]uis in binis locis habeat verum domicilium, e. g. i æquali prope anni tempore & pari animo commo·etur utroque loco: aut binis locis habeat benefi:ium ſtabile, l. 6. §. 2. D. ad municipalem. Ibi: *Viris prudentibus placuit, in duobus locis poſſe aliquem habere domicilium, ſi utrobique ita ſe inſtruxit, ut non minus apud alteros ſe locaſſe videatur.* Adde . 27. §. 2. ib. c. 2. de ſepulturis. in 6. Quemadmodum autem nullum acquiritur domicilium, niſi animo & facto; quod aperte deciſum eſt l. 20. D. ad Municipalem: ita concludunt Auctores, illud non amitti, niſi

niſi per utrumque, ſcilicet per diſceſſum actualem cum animo non redeundi. Dicta pertinent ad Domicilium *habitationis;* quod aliquando etiam *accidentale* & *adſcititium* vocatur; aliud eſt *naturale* vel *originis*, nempe locus, in quo quis oriundus vel natus eſt, ſi pater ibi Domicilium habitationis habuit. In jure Romano l. 33 D. ad Municipalem dicitur: *Roma communis noſtra patria eſt.* Et c. fin. de for. comp. *Omnium Eccleſiarum mater & magiſtra dicitur.*

(*q*) *L.* 7. *C. de incolis, & ubi quis Domicilium. Ibi: „Incolas - - domicilium facit; & in eodem loco ſingulos habere domicilium, non ambigitur, ubi quis larem, rerumque ac fortunarum ſuarum ſummam conſtituit, unde rurſus non ſit diſceſſurus, ſi nihil avocet.“*

(*r*) *L.* 20. *D. ad Municipalem. l.* 5. *in f. & l.* 25. *D. de captivis. l.* 2. *C. ubi ſenatores. Ceterum hæ notiones magno uſui ſunt tum hoc loco, tum ubi agitur de foro domicilii vel quaſi: de parocho proprio in cauſa matrimonii contrahendi, vel ſepulturæ.*

§. 149. Hisce prælucentibus notionibus *advena* exiſtimatur is, qui extra patriam ſuam alibi figit domicilium cum animo, ibi manendi perpetuo, ſi nempe cauſa non avocet improviſa. Sic quidem advena opponitur indigenæ. *Peregrinus* dicitur in loco, ubi ad tempus moratur extra verum domicilium, cum animo tamen eo redeundi. Peregrinos in duplicem dividendos claſſem dixi; vel enim extra locum veri domicilii alibi morantur tanto tempore, ut *quaſi domicilium* cenſeantur ibi acquirere, vel ut ne *quaſi domicilium* quidem acquirant, uti ſi iter facientes loco quopiam transeant cito diſceſſuri. Ad acquirendum etiam quaſi domicilium & animus & factum requiritur. *Vagi* appellantur, qui nullibi verum Domicilium habent, & fixam ſedem, aut relicto

licto domicilio aliud inquirant. l. 27. §. 2. D. ad Municipalem.

§. 150. Hac facta perſonarum, & legum univerſalium & particularium diſtinctione, duæ ſunt præcipuæ de ſubjecto paſſivo legum deciſiones:

I. Legibus univerſalibus Eccleſiæ tenentur omnes, qui per Baptismum Eccleſiam ingreſſi, ſive eidem ſubjecti ſunt; nec vero contumacia, rebellio contra Eccleſiam, id eſt, defectio a fide Catholica, aut a Communione Catholica (in qua defectione crimen hæreſis & ſchismatis conſiſtit) a ſubjectione & obligatione quemquam eximere aut liberare poteſt; cum præſertim vitium defectionis nullo pacto aut curſu temporis poſſit ſanari. Secus eſt de infidelibus, ſeu non baptizatis (*s*).

(*s*) *I. Cor. V.* 12. *c. gaudemus* 8. *de divort. SS. Concil. Trid. Seſſ. XIV. c.* 2.

§. 151. II. Ut quis obligetur legibus particularibus provinciarum, diœceſium, locorum, in regula duo requiruntur copulative, 1. ut ſit in territorio, 2. ut de territorio, hoc eſt, ut verſetur in communitate, cui lex affixa eſt, & ſit membrum ejus communitatis. Hinc c. 2. h. t. in 6. deciditur, ſtatuto Epiſcopi non ligari ejus ſubditum, qui extra diœceſin verſatur; & c. 11. de ſent. excom. eodem ſtatuto non ligari exterum, Epiſcopo non ſubditum, etſi ejus diœceſin ingreſſus ſit. Ratio eſt, quia lex pro bono rectoque ordine communitatis fertur, non autem in ſingulas perſonas, ut ſupra dictum eſt; ſphæram ergo activitatis ſuæ communitati ejusve diſtricui alligatam habet, neque ultra protenditur. Nam, ut dicitur cit. c. 2. in 6. *extra territorium jus dicenti impune non paretur* (*t*).

(*t*) *Hoc*

(*t*) *Hoc eſt, jurisdictionem extendenti ultra terminos, quibus eadem conſtricta eſt. Atque hoc ſenſu iſtuc axioma juris refertur ad ſubjectum paſſivum extra territorium exiſtens. At Clementina Unic de foro comp. idem dictum refertur ad ſubjectum activum, quando verſatur extra ſuum territorium; e. g. Epiſcopus extra ſuam diœceſin degens jus dicere non poteſt, niſi in caſu excepto per cit. Clementinam.*

§. 152. Duplex ergo, cum de particulari quadam agitur lege, exiſtit quæſtio: 1. Utrum ea teneatur ſubditus, e territorio, cui affixa eſt, egreſſus: 2. utrum teneatur non ſubditus in illud territorium ingreſſus? Subditus e territorio egreſſus & phyſice abſens cenſetur *præſens moraliter*, ſi culpa ab illo commiſſa, aut datum damnum, vel omiſſio actionis præſcriptæ in ipſo territorio contingunt, uti ſi vocatus ad ſynodum non comparet, ſi in beneficio non reſidet, mandatis avocatoriis non paret. Dein alia eſt ratio præceptorum; alia vero legum: item alia ſubditorum, alia illorum, qui ſuperiori adſtricti ſunt vinculo perſonali, ceu liberi parentibus, religioſi prælatis, uxor marito, milites duci ſuo vi ſacramenti militaris.

§. 153. Non ſubditus territorium ingreſſus ita, ut nec domicilium, nec quaſi domicilium acquirat, fit ſubditus *temporarius* per ipſum ingreſſum quoad leges pro ejusmodi peregrinis conſtitutas, aut ratione contractus, delicti forte commiſſi, vel rei ſitæ, verbo, quatenus forum ſortitur in territorio; quia a pari procedunt, forum ſortiri, & ſtatutis ligari (*u*). Dicunt: Præſentia perpetua in territorio operatur ſubjectionem perpetuam: ergo temporaria temporariam. Reſp. n. c. ſubjectio perpetua vel longior e. g. annorum 10 ex præſumtione juris operatur domici-

micilium; domicilium vero ex diſpoſitione juris operatur ſubjectionem erga leges particulares; at vero tranſitus per territorium, vel ſolus ingreſſus nec domicilium, nec quaſi domicilium tribuit.

(*u*) *Sperellus Deciſ. X. fori Eccleſiaſtici n.* 41. *Card. Tuſcus lit. F. Concl.* 444.

§. 154. Diſpenſationes aut relaxationes legum generalium Eccleſiæ aliquando particulari territorio conceduntur, cum aliis locis leges illæ vigeant; ac tum peregrinum forte transeuntem favore aut privilegio illius loci uti poſſe, non ambigunt, etſi in loco ſui domicilii legem ſervare deberet. Sed quærunt, utrum declinandæ legis cauſa territorio ſuo egredi licite quis poſſit? Reſp. non poteſt, ſi alia egrediendi non ſubeſt juſta cauſa, niſi ut legem declinet, ſeu potius legi illudat. Quid eſt enim in fraudem legis agere, ſi hoc non eſt? Fraus *enim legi ſit, ubi, quod fieri noluit, fieri autem non vetuit; id fit.* l. 30. D. de Legibus. Porro legislator ſpectata litera legis non vetuit egredi; at noluit certe ex hac tantum cauſa, ut lex ſervantibûs ſalutaris impune a ſocordibus eludi poſſit. Qui legem Concilii Tridentini contra matrimonia clandeſtina evitaturus ad alium locum accedit, ubi ea lex promulgata non eſt, ibique clandeſtine contrahit, inutiliter agit; ita declaravit Urbanus VIII. Clemens X. in conſt. *Superna magni patrisfamilias* edita a. 1670. §. 7. decidit, poſſe regularem confeſſorem in ea diœceſi, in qua eſt approbatus, confluentes ex alia diœceſi a peccatis in ipſa reſervatis, non autem in illa, ubi idem confeſſor eſt approbatus, abſolvere, niſi eosdem pœnitentes noverit in fraudem reſervationis ad alienam diœceſin pro abſolutione obtinenda migraſſe.

Adeo

Adeo fraus, quæ in utroque caſu pro fundamento declarationis aſſignatur, nemini patrocinari debet, nequidem ſi de valore actus agitur, quod plus eſt; multo etiam minus, ſi agitur de honeſtate & licentia.

§. 155. Adverſarii illud perpetuo oggerunt: Quivis habet jus egrediendi ſaltem ad tempus e ſuo domicilio; *nullus* autem *videtur dolo facere, qui utitur jure ſuo.* l. 55. D. de R. J. Reſpondeo 1. quid ergo? valebit in datis exemplis matrimonium clandeſtine contractum, & abſolutio in extera diœceſi obtenta? 2. Honeſtas & licentia actionis non ex ſola libertate & jure agendi, ſed præterea ex motivo & circumſtantiis pendet. Motivum autem legis per fraudem declinandæ honeſtum non eſt, nec a lege eximit.

§. 156. Dicunt præterea: Filius patrem rogare poteſt, ut pœnam irrogatam remittat, aut datum præceptum revocet; quo facto liberatur. Sic qui egreditur, medium non malum adhibet, ut a lege immunis fiat. R. At pater ſine juſta cauſa nec pœnam remittet, nec præceptum revocabit. Quidquid ſit; diſpenſatio aut relaxatio legis generalis ſine juſta cauſa nec licite peti, nec licite concedi poteſt; juſta autem cauſa relaxandi legem e. g. jejunii non eſt, ut genio ſuo indulgere poſſit ſubditus.

§. 157. Lex, inquiunt, territorio adhæret, ex quo egreſſus eſt ſubditus, & in loco, ad quem acceſſit, non obligat. R. Lex territorio adhæret; at obligatio non eludendi leges per fraudem adhæret oſſibus ac medullis perſonæ; uti qui dolo deſiit poſſidere, aut qui rem alienavit judicii mutandi cauſa, adhuc poſſidere cenſetur; ſic qui per fraudem legi illuſit,

uſit, ubicunque verſatur, lege conſtringitur. Fin-:, ſi vis, civem Ninivetanum, cum indictum eſſet junium lege publica, & incolæ ſaccis ſe veſtirent ;endæ pœnitentiæ cauſa, ut moleſtiam evitaret, urbe ntiſper egreſſum fuiſſe; aut in memoriam revoca arabulam Luc. XIV. v. 16. de invitatis ad cœnam, uibus juſte indignatus eſt paterfamilias, etſi cauſas ninime inhoneſtas obtenderent; at nempe non ita ırgebant objectata negotia, ut humanitati patrisfa-nilias recte illuderent, ejusque exſpectationem fru-ſtrarentur. Nunquid enim aliud ſupererat tempus, quo primus villam inſpiceret, alter juga boum ex-aminaret, tertius cum uxore confabularetur, quam duxerat jam, & ob cœnam amiſſurus non erat? Quid? ſiquis prænoſcens, ſe vocandum eſſe ad judicem, ut teſtimonium ferat, adverſario reſpondeat, ratio-nem geſtæ adminiſtrationis reddat, eo ipſo tempore diſcedat, aut ſe occultet? Quid? ſi prævideat quis, niſi matutinis horis ad Sacrum accedat, aut canoni-cas horas recitet, poſtea vel copiam Sacrificii vel tempus recitandi penſi defuturum; juſte differet ea ſolum de cauſa, quod lex horam non definiat, nec dilationem vetet? Quis vel pueros fert Magiſter, qui, cum doctrinæ ſpecimen præbere debeant, eo ipſo tempore medicinam ſumant, aliave ponant ob-ſtacula? Appello ad bonas mentes, non diſſolutas, nec feminea corruptas aſtutia, utrum obſcurum eſſe poſſit his expenſis, quid ſit agere in fraudem legis?

§. 158. De ſubjecto paſſivo legum alia ſupereſt controverſia, utrumne ipſe Princeps & Legislator obligetur legibus ſuis, ut idem ſit principium ſeu ſubjectum activum, & paſſivum legis? In theſi re-ſpondendum eſt *negative*: Legislator legibus *ſuis*, quæ nempe & quatenus vim obligandi a voluntate

& poteſtate legislatoris habent, non obligatur. Eſt enim principium generale, ratione cognitum, quod extat in jure Romano: *Neque enim imperare ſibi, neque ſe prohibere quisquam poteſt* (*x*).

(*x*) *L. penult. D. de receptis, qui arbitrium. Addendum: neque ſe voluntate ſua inhabilitare, ſive ad agendum inhabilem reddere quisquam poteſt. Inhabilitates & nullitates actuum vel ex principiis juris naturalis, aut ex lege Superioris, aut ex translatione juris in alios oriuntur.*

§. 159. Theſis & regula mox demonſtrata exceptiones habet non paucas.

I. Optimates in ariſtocratia, & ſinguli patresfamilias in ſtatu democratico legibus a collegio Optimatum, vel toto populo latis ſine dubio obligantur; quippe quæ vim obligandi non a ſingulis, ſed univerſis habent.

§. 160. II Quando Imperans jure privati agit emendo, contrahendo &c. ſtare debet pretiis rerum lege poſitiva taxatis. Si fiſcus Principis lite implicatur cum ſubdito, ipſæ Principum leges ſtatuunt, ut judices in ſubditum magis inclinentur, & æquitatem cauſæ penes hunc eſſe præſumant (*y*). Ex teſtamento imperfecto nec Princeps hæreditatem capit, vel legatum (*z*).

(*y*) *L. 10. D. de Jure fiſci. L. Un. §. 14. C. de Caducis tollendis. De Marco Antonino, dicto Philoſopho, Julius Capitolinus in vita teſtatur, quod fiſco in cauſis compendii nunquam judicans favit. Eandem ob cauſam Trajanum imp. laudat Plinius in Panegyr. §. 36. & Caſſiodorus Variar. Lect. L. 1. ep. 22. Theodoricum, Gothorum regem.*

(*z*) *L. 23. D. de legat. 3. & l. 4. c. ad leg. falcidiam.*

§. 161.

§. 161. III. Si Princeps aut ejus anteceſſor cum
ditis vel extraneis pactum iniit, neceſſe habet
:m ſervare, & jus translatum ſervare illæſum,
poſcit jus divinum naturale. Nec dici poteſt,
ceſſorem non potuiſſe præjudicare ſucceſſori, niſi ali-
de vitio laboret pactum; quia dignitas Princi-
;, quæ in ejusmodi pactis maxime ſpectatur, non
ıſetur mori vel extingui. Nec contra obſervatio-
m pacti facile locum habet *exceptio manifeſtæ uti-
atis aut neceſſitatis publicæ;* quia ad publicam
anquillitatem nihil utilius, nec aliud quidquam
ıagis neceſſarium eſt, quam obſervatio pactorum,
atæque fidei.

§. 162. IV. Siqua eſt lex quoad materiam aut
ubſtantiam naturalis, aut divina poſitiva, quæ ex
liſpoſitione humana ſolam habet ſanctionem pœna-
ıem, aut determinationem temporis, modi vel quan-
titatis, ad eam obſervandam legem Imperans certe
obligatur; ſecus legi non ſatisfaceret divinæ. Non
nulli generatim ita diſſerunt: Lex lata ex motivo
certæ virtutis, ceu religionis, caritatis, temperan-
tiæ, honeſtatis morum, hanc vim habet, ut actus
poſitivus aut negativus conſtituatur in materia ne-
ceſſaria ejus virtutis relate ad totam communitatem:
cumque imperans communitatis membrum ſit, id-
que præcipuum; lege obligabitur, non qua ſubditus,
ſed qua membrum communitatis. Quidquid ſit de
vi hujus argumenti, certum eſt, præter obligatio-
nem ex jure imperii & ſubjectione ortam, aliam di-
ſtingui debere, ex altioribus juris naturalis princi-
piis provenientem, ceu ex ſervanda æquitate, præ-
bendo virtutis exemplo, vitando ſcandalo & con-
temtu legis (*aa*).

(*aa*) *C. 6. h. t. ibi: Cum igitur, quod quiſque juris in alterum ſtatuit, ipſe debeat uti eo; & ſapientis dicat auctoritas: Patere legem, quam tu ipſe tuleris &c. Can. 2. diſt. 8. turpis eſt omnis pars, ſuo univerſo non congruens. Trid. Seſſ. 24. C. 1. de ref. Totius familiæ domini ſtatus & ordo nutabit, ſi, quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite. Ceterum quod l. 4. C. de Leg. dicitur: „Digna vox majeſtate regnantis eſt, legibus ſe „alligatum Principem profiteri;" id ſpecioſius, quam verius dictum putant; quamdiu enim Romani Principes (inquit Heineccius ad Pandectas P. I. §. 37.) tyrannidis ſuſpicionem averſabantur, hoc libertatis ſimulacro illudebant civibus, ut ſe legibus teneri præ ſe ferrent, quippe non a ſe, ſed a populo, ſenatuque latis.*

§. 163.V. Non tenetur utique Legislator ſanctione pœnali, quam legi adjicit; hinc ejus obligationem internam dicunt, non externam; nec adſtringitur ad formalitates actibus ſubditorum præſcriptas; ac ſi ipſe omiſſis ſolemnitatibus gerit actum, jure ſupremæ poteſtatis cenſetur agere (*bb*). De ſolemnitatibus teſtamenti ab ipſo Principe confecti, egi in Jur. Nat. Publico §. 264. lit. c.

(*bb*) *L. 8. De manumiſſis. L. 3. D. de officio Præt. C. 1. de Temporib. ordinat.*

§. 164. *In notione legis continetur ejusdem promulgatio*, quæ eſt actus, quo communitas venire poteſt in notitiam ejus, quod rationabiliter ordinatum eſt; idque contingit variis modis, ceu voce præconis, programmate publice affixo, literis Apoſtolicis, miſſo codice ad judices, vel ad ſcholas, convocata Synodo, ac lege ibidem prolata. Ejusmodi promulgatio ad vim & rationem legis omnino neceſſaria eſt, ita, ut nondum cenſeatur exiſtere lex, quamdiu promulgata non eſt, etſi concluſa ſit in ſena-

atu, vel a Principe in præſentia miniſtrorum
:reta (*cc*); nam lex eſt locutio Principis ad com-
ınitatem, & pro *forma* habet actum publicum, ad
ɔjectam communitatem directum: uti citatio &
ıtentia judicis non intelligitur, niſi per actum,
ıo vocati in judicium, aut litigantes mentem judi-
ȝ cognoſcere poſſunt. *Attributum* a Philoſophis
citur id, quod rationem ſufficientem in eſſentia
i habet. At voluntas legislatoris ſine promulga-
one rationem & eſſentiam legis non habet; igitur
romulgatio non eſt attributum legis; ſed recte ab
urisconſultis *legis forma* dicitur; quia, ut ajunt,
ɔrma dat eſſe.

cc) *L. 9 C. de LL. ibi: „Sacratiſſimæ leges, quæ conſtrin-„gunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent, ut „univerſi præſcripto earum manifeſtius cognito vel inhi-„bita declinent, vel permiſſa ſectentur." Adde Gratian. can.* 3. §. *leges diſt.* 4. *Hæc ad leges proprie dictas pertinent. Nam conſtitutiones ſpeciales, mandata, privilegia, reſcripta gratiæ vel juſtitiæ, ſatis eſt, ſi innoteſcant ei, ad quem pertinent. c.* 1. *v. nec obſtaret. de conceſſione præbend. in* 6.

§. 165. Dubium movetur aliquando de Pontificiis legibus, utrum ſuffici nter promulgatæ ſint; reſpondeo:

I. Neceſſe non eſt, ut lex ſingulis ſubditis intimetur, aut ſingulis particularibus locis publicetur c. 1. de poſtul. prælat. Satis eſt, ſi *ſolemniter editur, aut publice promulgatur;* quæ ſunt verba æquipollentia.

II. Promulgatio, quatenus ad vim legis omnino neceſſaria eſt, diſtingui debet a ſingularibus mediis a legislatore præſcriptis, ut, quantum fieri po-

teſt, lex ſingulis proponatur, explicetur, commendetur, in memoriam revocetur. Exemplum extat c. omnis. 12. de pœnit. & remiſſ.

III. *Expreſſa ſit* promulgatio per actum publicum, quo communitas in notitiam legis venire poteſt: *Tacita* per uſum & conſuetudinem, quæ vim legis habet.

IV. Promulgatio, præſenti communitati facta, cenſetur perdurare, & pertinet etiam ad poſteros; quia communitas non moritur.

§. 166. Si lex Pontificia Romæ promulgata eſt, publicoque affixa loco, quæritur, utrum in provinciis & diœceſibus promulgari debeat, ut illic obliget? Auctor Principiorum Jur. Publ. Eccleſiaſtici catholicorum C V. §. 49. ait: Solemnitas promulgationis Romanæ ſtat in eo, quod Papales conſtitutiones publicentur in curia, affigantur in acie campi Floræ, & ad valvas Baſilicæ Apoſtolicæ, nec non in cancellaria Apoſtolica pro publicatis declarentur. Hunc promulgationis modum cit. auctor concilio politico Italicorum tribuit: *Sciunt enim*, inquiens, *Itali, multis eorum bullis denegari promulgationem a Principibus & Epiſcopis potentioribus, quos deſuper requirere parum cenſent honorificum.* Similiter ſcribit Febronius refutatus ab Antifebronio T. III. L. II. C. III.

§. 167. Reſpondeo: I. Non illud videndum eſt, quid fiat a Principibus & Epiſcopis potentioribus, ſed utrum *jure* fiat; & utrum fideles, quibus tenor Romanæ conſtitutionis certo innotuit, tuta conſcientia eam negligere poſſint hac ſolum de cauſa, quod in diœceſi omiſſa ſit promulgatio.

II. Diverſi eſſe poſſunt actus externi, per quos Legislator ſuam voluntatem manifeſtat; hinc generalis

ralis eſt regula juris publici univerſalis: Ad legislatorem pertinet definire modum et formam promulgationis: neque is ad certam formam a ſubditis adſtringi poteſt.

III. Tres cauſæ aſſignari poſſunt, ob quas, præter Romanam promulgationem Pontificiæ legis, diœceſana requiritur: *Primo* quia ob diſtantiam locorum fieri non poteſt, ut ex ſola promulgatione Romana ad omnes fideles certa notitia legis perveniat. *Secundo* quia Summus Pontifex juſtis de cauſis *non vult* obligari fideles, in quorum diœceſibus promulgatio non repetitur. *Tertio* quia fideles ad ſervandam legem obligare *non poteſt*, niſi Principes & Epiſcopi diœceſani legi Pontificiæ *conſentiant*, eumque conſenſum ſua promulgatione ſignificent.

§. 168. Primam cauſam, ob quam neceſſaria dicitur diœceſana promulgatio, aſſignat auctor Princip. loc. cit. inquiens: *Cum Roma, ubi conduntur Papales conſtitutiones, immenſe diſtet ab Eccleſiis Indiæ, Africæ & Americæ, ac Septemtrionis, ad oculum patet, promulgationem Romæ duntaxat factam, utut ſolemnis eſſet, ex ipſa natura rei & disproportione locorum haud ſufficere, ſed requiri, ut fiat in ſingulis diœceſibus, imo parœciis.* Reſp. Nemo ita ineptit, ut phyſicum actum promulgationis Romanæ ſufficere dicat ad obligationem eodem die in quavis remota regione inducendam; ſed requiritur nempe lapſus temporis, intra quod Romana promulgatio exteris innoteſcere poteſt, quod facile obtinetur tum per miniſtros Principum & agentes Epiſcoporum Romæ commorantes, tum miſſis Apoſtolicis literis, ac per frequens commercium urbis & orbis. Labente eo tempore ad fideles univerſi orbis loqui cenſetur Romanus Pontifex per promulgatio-

nem Romæ factam, quæ, ſicuti ſonus, ſucceſſive in remotiora loca propagatur. Secundum leges etiam civiles Romanas provinciæ & civitates reliquæ ad ea jura, quæ in capite omnium civitatum, ſcilicet in regia urbe, obſervantur, reſpicere jubentur. §. 7. I. de Satisdationibus & l. 3. §. 5. D. de ſepulcro violato (*dd*). Ceterum ſi lex fideles etiam rudes tangit, ejus juridica promulgatio utique diſtingui debet ab explicatione, & commendatione legis. Illa ſpectatur tanquam actus legislatoris: hæc ad officium doctorum, concionatorum & parochorum pertinet.

(*dd*) *Conf. Leyſer Medit. ad Pandect. Spec. VII. §. II.*

§. 169. Siquis contenderet, quod pro tertia cauſa promulgationis diœceſanæ propoſitum fuit, Pontificias leges ſine conſenſu fidelium, aut inferiorum Præſulum vim obligandi omnino non habere; is deſtrueret ſane Primatum jurisdictionis Pontificiæ, & ſubjectionem, debitamque obedientiam ſingulorum fidelium, quam ſolemni juramento profitentur Epiſcopi univerſi orbis.

§. 170. Dici igitur poteſt, *ſi lex Pontificia generalis, Romæ promulgata, in provinciis ſpeciatim non promulgetur, ſubditos ab ejus obſervatione regulariter excuſari ex præſumta voluntate Summi Pontificis non urgentis obſervationem in provinciis.* Hæc præſumtio fundatur in jure (§. 125.); & quia Epiſcopi non pro *meris* executoribus Pontificiarum legum, ſed pro veris paſtoribus, debita poteſtate præditis, habendi ſunt, a quibus Deus de commiſſis a ſe ovibus rationem exiget. Duæ ſunt hujus theſeos exceptiones:

I. Si

I. Si lex Pontificia eſt mere declaratoria vel jus divini, vel diſciplinæ antea vigentis; talis enim non eget ſpeciali promulgatione.

II. Si in hypotheſi alterius legis, dictæ præſumtioni obſtat contraria & rationabilis voluntas Eccleſiaſtici legislatoris; quia omnis præſumtio cedit veritati certo cognitæ.

§. 171. *Vis & effectus legis promulgatæ eſt obligatio & jus*, quod in ſubditis producit, ſi nempe concurrant ea, quæ de jure & principio activo, de materia & communitate ſubjecta dicta ſunt. Ea obligatio afficit conſcientiam, & ad forum tam internum quam externum pertinet, ex principiis juris divini tam naturalis, quam poſitivi. Nam quod lex Eccleſiaſtica ligat in terris, cenſetur ligatum in cælis; & Paulus Rom. XIII. poteſtatibus parendum docet non tantum *propter iram*, *ſed etiam conſcientiam.* Nam qui præſunt, *miniſtri ſunt Dei.* Adde Prov. VIII. 15. Sap. VI. 4. I. Petr. II. 13.

§. 172. Uti lex duas continet partes, directionem & coactionem; ſic utrumque operatur, & transgreſſorem facit reum culpæ & pœnæ; unde reatus culpæ & pœnæ nomen habet. Aliquando lex effectum moralem ex voluntate legislatoris per ſe ipſam producit ſine alio actu vel miniſterio hominis, aut judicis. Sic dicitur aliquando pœna ipſo jure incurri ſine ſententia condemnatoria: dominium ipſo jure transferri: donatio per mortem donantis ipſo jure confirmari: obligatio ipſo jure extingui. Tanquam effectus legis ſpectari etiam poſſunt actiones judiciales, certis negotiis adcommodatæ; itemque ut res per legem præcepta, ſi natura

ſua indifferens eſt, fiat bona; prohibita vero mala: unde nec jurata promiſſio valet faciendi contra legem etiam mere poſitivam; ſecus in eodem ſubjecto, & quoad eundem actum concurrerent, ex promiſſo quidem obligatio, adeoque & facultas faciendi id, quod promiſſum eſt, & ex lege obligatio, id non faciendi. Quæ duo non minus pugnant, quam *neceſſe, & impoſſibile*; vel *poſſibile* & *impoſſibile*.

§. 173. Auctor Princip. loco ſupra cit. agens de promulgatione legum ait: *Diſtinctiones obligationis in actu primo, & ſecundo, per ſe & per accidens - - facile exploduntur*. At quod contemtores Scholaſticorum explodunt, non continuo confutare poſſunt. Dico: Diſtinctio obligationis in actu primo & ſecundo rejici & juſte explodi non poteſt. Lex obligat *in actu primo*, quatenus virtutem & vim completam habet, ut actiones eidem tamquam normæ conformentur: obligat *in actu ſecundo*, quatenus operantes legem cognoſcunt, eoque ſtatu ſunt, ut legi parere poſſint, debeantque. Fieri poteſt, ut, etſi lex communitati promulgata ſit, ſubditus aliquis eam invincibiliter ignoret; quia conſenſu omnium juris ſaltem poſitivi poſſibilis eſt ignorantia. Hoc caſu is ſubditus obligatur in actu primo; quia lex completam vim obligandi habet: non obligatur in actu ſecundo; quia legem ſine culpa ignorat. Quemadmodum enim cauſa naturalis & neceſſaria requirit applicationem, ut vim, quam habet, in actu ſecundo exerat: ita lex per notitiam applicari debet, ut obligationem in actu ſecundo producat. Aliud eſt, per ſe non obligari lege; aliud, ab ejus obſervatione per accidens excuſari. Beſtiæ non ſubjacent legibus ne quidem in actu primo: infantes nec in actu primo obligantur legibus humanis, quæ certæ ætati ferun-

ꝛruntur; at ligantur legibus naturalibus & divinis, tſi per accidens deficiat libertas & intellectus: ſic ormientes, amentes, furioſi obligantur in actu prino, quatenus lex ad ipſos pertinet; non item obli;antur in actu ſecundo. Diverſa ergo hæc ſunt; ege non obligari & affici omnino, & ab ejus obſervatione excuſari in actu ſecundo.

§. 174. Quemadmodum cauſa neceſſaria & naturalis effectum mox producit, cum applicata eſt: ita lex ſtatim obligat, ac promulgata fuit, niſi ipſamet certum tempus exprimat, a quo vigere & quodammodo operari incipiat. Tempus hoc intermedium a Veteribus dictum eſt *vacatio* (*ee*); Ceterum de jure civili etiam antiquo lex vires obtinuit ex ea die, qua promulgata eſt l. 65. C. de decurionibus.

(*ee*) *Sueton. in Auguſto c.* 34, *ubi agit de triennii vacatione civibus data ob legem Juliam de maritandis ordinibus; quam vacationem Dio l. LVI. pag.* 66. *eleganter vocat* tempus ad præparandum datum.

§. 175. Petrus de Marca L. II. C. XV. Concord. cum aliis non nullis Doctoribus objicit Juſtiniani Novellam 66., cujus hæc eſt rubrica: *Ut factæ novæ conſtitutiones poſt inſinuationes earum, poſt duos menſes valeant.* Cum igitur ſecundum receptam regulam, ſacri Canones, ſi in contrarium nihil ſtatuant, ſequantur jus civile (*ff*); id ad leges etiam Eccleſiaſticas applicandum eſt. R. Rubricæ Novellarum, cum a privatis collectoribus adſutæ fuerint, vim legalem non habent; ac manifeſtum eſt ſane, a Juſtiniano illum terminum duorum menſium non pro generali regula, ſed ſingulari caſu Teſtamentorum, de quibus in ea Novella agitur, conſtitutum fuiſſe: ne ſcilicet, ſi illico a promulgatione lex valeret, multi Teſta-

Teſtametis caderent, ut ait. Edita fuerat illa Novella anno 538. In Novella 116 edita an. 541. adeoque poſteriore, triginta dierum terminum præfigit. In alia itidem poſteriore Novella 58., quæ certe edita non eſt ante an. 546. trimeſtrem paritionis terminum ſtatuit. Sic Bonifacius VIII. poſſidentibus duo beneficia curata ad alterutrum dimittendum unius menſis ſpatium conceſſit c. 32. de præb. in 6. SS. Concilium Tridentinum legem matrimonii, ſub præſcripta ſolemnitate celebrandi, ad 30. dies poſt factam in ſingulis parochiis promulgationem ſuſpendit, Seſſ. 24. c. 1. de ref. matr. Nulla igitur nec in ſacris, nec politicis legibus de ſuſpendenda vi legis promulgatæ generalis extat regula; & ſiqua olim extitiſſet, ea contrario uſu utriusque fori dudum fuiſſet abolita; vi cujus, ſi lex ipſa terminum non differt, eā mox vim habet, & transgreſſores pœnæ ſubjicit, ut hoc quoque loco verum ſit: Initium fervet.

(*ff*) *Conf. in Iſag.* §. 170. *& can.* 7. *diſt.* 10.

§. 176. Multi antiquiores decepti legibus Romanis, ad ſtatum democraticum pertinentibus, pro inducenda obligatione legis, conſenſum, receptionemque ſubditorum requirunt. Similia ſcripſerat Petrus de Marca cit. L. II. c. XV. & XVI. At in ſecunda præf t §. VI. ſic declaravit mentem ſuam, *nec legibus eccleſiaſticis, nec ſecularibus ſeu publicis ſubditos obſtringi, donec tacito vel expreſſo conſenſu receptæ fuerint; ad eum vero conſenſum adhibendum ſubditos ex officio teneri juxta præſcriptum juris divini, niſi leges eorum commodis aperte officiant.* Sic igitur videtur ſtatuendum: Leges vim habent ab auctoritate & poteſtate legislatoris; at ſi nunquam in uſum deducantur, aut contrarius uſus publice invaleſcat, eam vim amittunt, non ſine conſenſu ſaltem tacito legis-

ɡislatoris; hinc uſus & obſervatio ad ſtabilitatem ɡis utique requiritur ſecundum illud apud Gratiaım can. 3. diſt. 4. *Leges inſtituuntur, cum promulntur: firmantur, cum moribus utentium approntur.*

§. 177. De vi & effectu legum hactenus tractam eſt generatim; nunc ſeorſim ſpectandæ ſunt.

I. *Leges præceptivæ ſunt,* quæ actum poſitivum æcipiunt, ſi ſint *affirmativæ:* prohibent, ſi *negaıæ.* Earum effectus per ſe eſt obligatio pro utroe foro; ex obligatione autem agendi, vel omitıdi recte infertur jus ſeu facultas moralis, itidem endi vel omittendi; uti ſi paſtor obligatur invigilare egi, jus habet eundem inſpiciendi, ſeu viſitandi. *Non im poteſt eſſe paſtoris excuſatio, ſi lupus oves comedit, paſtor neſcit.* C. 10. de R. J.

§. 178. II. Ad leges præceptivas, quæ actum ohibent, accedunt *pœnales,* quæ duplicis ſunt geris, aliæ *mixtæ*, quæ ſimul prohibent ſub culpa; æ pure *pœnales.* Priores ſunt hujus tenoris: *Non cies; & ſi feceris, hanc pœnam dabis*; poſteriores nc continent ſententiam: *Aut non facies, aut pœm vel mulctam ſolves.* Neque hoc caſu legislator ılctam inſtar tributi ſpectat, vel appetit; ſed ita licat, neceſſarium non eſſe, conſcientiis laqueum icere, ac ſolius pœnæ metu ſatis abſterreri poſſe ɔditos. Exemplum præbet Concilium Toletanum ni 1355. Cap. 1. ibi: *ne onerentur culpæ pondere transgreſſione conſtitutionum provincialium Chriſti eles, quos divina pietas jugo ſuavi & oneri leviori ıponere miſericorditer eſt dignata; ſacro approıte Concilio ordinamus, quod conſtitutiones provinles Prædeceſſorum noſtrorum, & quæ in futurum conden-*

condentur, niſi aliter in condendis expreſſe fuerit ordinatum, non ad culpam, ſed ad pœnam tantum, earundem obligent transgreſſores (gg). Sed hæc, etſi poſſibilitatem legis pure pœnalis oſtendant, non pertinent ad leges jure naturali, vel divino conſtitutas; neque ad caſum, quo transgreſſionem legis contemtus, aut ſcandalum comitatur; nec demum a conſtitutionibus provinciæ Toletanæ ad aliarum provinciarum leges, multo etiam minus ad canones generales extendi poſſunt.

(gg) *Concil. Edit. Manſi. T. XXVI col.* 412. *Otho card. & Epiſc. Auguſtanus ad ſtatuta Collegii Eccleſiaſtici Diligani ita præfatur: „Quamquam autem volumus, hæc „noſtra Decreta & præcepta exactiſſime a noſtris omnibus „alumnis obſervari, volumus tamen illos eorum violatione „in ullum peccatum & Dei offenſam incurrere, ſed in eam „duntaxat pœnam, quæ vel ipſis legibus præſcripta fue„rit, vel quam Nos Rectori ſignificaverimus." De lege pœnali confer dicta in Jure Nat. publico* §. 257.

§. 179. III. Leges *conceſſivæ* & *permiſſivæ* quoad vim & effectum multo etiam magis differunt a præceptivis affirmativis, quam pure pœnales a prohibitivis. Sed illarum non una eſt diverſitas. Nam *primo* aliquæ leges, etſi non præcipiant, tamen ita concedunt actum, ut propoſitis etiam præmiis ad illum invitent, & alliciant; cujusmodi ſunt conſilia Evangelica. Hæ cunctis tribuunt jus, actum conceſſum ponendi: aliis imponunt ſtrictam obligationem, neminem in uſu juris conceſſi impediendi. *Secundo* aliæ ſimpliciter concedunt & quidem pro foro utroque e. g. jus faciendi teſtamentum, inſtituendi actionem, utendi privilegio. Atque in his ineſt *plena* conceſſio vel permiſſio; eſt enim alia permiſſio *minus plena* in iis legibus, quæ appellantur, *tertio* mere *permiſſivæ*, quæ actum tolerant,

rant; eique impunitatem dant pro foro externo, quin approbent, aut jus internum præbeant. Exemplum extat c. 2. de præſcript. conf. dicta l. c. in Jur. Nat. publ. Si agitur de iis, quæ vere ac generatim conceſſa ſunt, valet regula: *Omnibus licet, quibus non eſt ſpecialiter prohibitum;* in iis autem, quæ generatim prohibita ſunt: *Nunquam, aut nemini licet, niſi quando, aut cui ſpecialiter eſt conceſſum.*

§. 180. IV. *Leges fundatæ in præſumtione* non eandem ſemper vim habent; nam *primo* ſi lex poſitiva quidquam prohibet, aut quoquo modo diſponit ob generale incommodi, fraudis, aut perverſionis periculum, cui oppoſitus actus ſubjacet; tum illa lex omnino ſervanda eſt, etſi particulari caſu nihil incommodi, fraudis aut perverſionis imminere videatur; quia ratio diſpoſitionis eſt certitudo periculi generalis, ſeu præſumtio juris; quæ generatim manet; neque ea lex nititur facto quodam, conditione aut qualitate particulari. *Secundo* aliquando lex, ut vim obligationis habeat, nititur præſumtione facti particularis; qua ceſſante lex vim non habet: talis eſt lex: *Vir uxori debitum reddat: ſimiliter & uxor viro;* quæ ſupponit, validum coiiſſe matrimonium. Caſus extat c. 13 de reſtit. ſpoliat. & c. 44. de ſent. excom. *Tertio* Præſumtio etiam juris & de jure, quæ ſcilicet probationem in contrarium non admittit, non producit eum effectum, qui ex facto pendet, quod *falſo* præſumitur. Sic jure antiquo, cum clandeſtina valerent matrimonia, copula carnalis poſt ſponſalia de futuro præſumebatur animo maritali habita, indeque conſummatum fuiſſe matrimonium. At ſi animus maritalis revera non ſuberat, matrimonium nullum coiit. Similia exempla peti poſſunt ex Concilio Trident. Seſſ. 25 de Regul. c. 19.

c. 19. item de herede, qui inventarium non confecit, utrum creditoribus hereditariis ultra vires hereditatis teneatur, ſi falſa eſt præſumtio, de qua agitur Novella 1. c. 2. De debitore, qui ſpe numerandæ pecuniæ chirographum dedit, ſi intra biennium non agat de non numerata pecunia; utrum in foro Dei ad ſolvendum obſtringatur: denique de eo, qui in judicio condemnatur ad ſolvendum, utique ex præſumtione, quod omnia ſecundum rei veritatem geſta ſint; ſi de falſitate ejus præſumtionis certo conſtat.

§. 181. V. *Legis irritantis* hæc vis eſt, ut omnem vim atque effectum actus per legem irritati tollat, vel impediat; quod fit triplici modo. *Primo* ſi ea, quæ jure naturæ ob intrinſecam turpitudinem, aliudve vitium nulla & irrita ſunt, etiam pro foro externo & authentice per leges tanquam nulla & irrita declarantur. *Secundo*, ſi actus, qui jure naturæ validi eſſent, per leges declarentur nulli *ipſo jure & facto*, vel *directe* inducta inhabilitate, vel *indirecte*, præſcripta forma ſubſtantiali, ſine qua actus naturam ſuam non habet, atque irritus eſt. *Tertio* ſiquis actus *per ſententiam & miniſterium judicis* cauſa cognita reſcinditur, ſi nempe talis naturæ ſit, ut reſcindi & diſſolvi poſſit. Quovis caſu lex irritans pro foro externo cenſenda eſt pariter irritans pro foro interno: neque hi effectus in lege juſta ſunt ſeparabiles (§. 143.). Perſpicacia tamen opus eſt in expendenda lege irritante, ut adpareat, quid diſponat, & *quatenus* valorem actus tollat. Conſtat enim, plures effectus quorundam actuum proprios eſſe, quorum alii naturali & divino jure, alii humano iisdem attributi ſunt. Unde fieri poteſt, ut lex irritans conſiderato tenore ac fine ſuo aliquem effectum tollat, alium ſalvum relinquat (*hh*).

(hh) Quæ-

hh) *Quærunt præterea, utrum actus, qui lege prohibiti, ſunt, ob hanc ipſam cauſam irriti cenſeri debeant. Deciſiones ad hanc litem pertinentes congeſſi* §. 59. *Jur. Nat. priv. Interpretes juris civilis vexat lex* 5. *C. de legibus. Ibi: „Ea, quæ lege fieri prohibentur, ſi fuerint facta, „non ſolum inutilia, ſed pro infectis etiam habeantur: „licet Legislator fieri prohibuerit tantum, nec ſpecialiter „dixerit, inutile eſſe debere, quod factum eſt.„ Hæc lex a jure noſtro correcta eſt; certe in foro ſacro locum non habet, cum Innocentius III. c. 16 de Regularib. aperte dicat: Multa prohibentur, quæ, ſi facta fuerint, roboris obtinent firmitatem. Contraria quidem huic declarationi videtur regula juris* 64. *in* 6.: *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi. At vocabulum juris multiplicem ſignificatum habet, neque neceſſario legem prohibentem denotat, ſed ſenſum facit, quæ contra facultatem moralem fiunt, nulla ſunt, veluti ſententia a judice non ſuo lata, aut lex de rebus ſacris promulgata a politico Magiſtratu. Neque enim eſt, neque major defectus eſſe poteſt, quam poteſtatis & jurisdictionis.*

§. 182. Manente lege ab ejus transgreſſione excuſat, I. defectus libertatis, id eſt, ſufficientis cognitionis & voluntatis. II. Epiikia.

§. 183. Libertati maxime obeſt juſta & probabilis ignorantia, de qua agitur toto titulo diggeſtorum & codicis *de juris & facti ignorantia.* Multiplex in hoc genere fit diſtinctio, quæ ſane explodi non poteſt. Eſt enim relate ad actionem ignorantia antecedens, conſequens, comitans: eſt dein invincibilis, alia vincibilis; in quo veluti gradus inſunt, ut alia cenſeatur ſimpliciter vincibilis, alia craſſa & ſupina: alia demum affectata. Ignorantia juris vel naturalis, vel poſitivi: ignorantia juris clari, vel dubii; ignorantia pœnalis ſeu pœnæ a legibus conſtitutæ: denique ignorantia juris irritantis. Ignorantia etiam facti tum proprii, tum alieni allegari poteſt.

Denique ſpectari poteſt, utrum & quatenus ignorantia in foro Dei & conſcientia excuſet, & quatenus in foro humano; in quo illud maxime attenditur, utrum tanquam invincibilis præſumi poſſit, aut contra (*ii*).

(*ii*) *Notiones multiplicis ignorantiæ explicatæ ſunt in Jur. Nat. priv. C. VI.*

§. 184. Deciſiones præcipuæ de ignorantia ſunt hæ:

I. *Pro foro interno* ignorantia aut error invincibilis & antecedens juris, tam divini, quam humani, a culpa excuſat; quia id, quod ex tali ignorantia vel errore commiſſum, aut omiſſum eſt, nullo modo imputari poteſt.

II. *Pro Foro externo* ignorantia invincibilis juris naturalis & divini circa ea, quæ ratione utentibus vulgo nota & explorata ſunt, nunquam præſumitur.

III. Pueri & puellæ infantes, id eſt, ante 7. ætatis annum completum non obligantur legibus *humanis* ſub culpa; quia ex generali præſumtione ante ſeptimum ætatis annum non cenſentur rationis & doli capaces; at obligantur poſt 7. annum, etſi non ſtatim ſub pœna ſaltem ordinaria c. 1. & 2. de delictis pueror. An & quatenus rationis & doli capaces ſint infantes, quoad jus divinum & naturale, ex circumſtantiis ſingularibus judicandum eſt.

IV. Omnis ignorantia juſta & probabilis, ſeu, quæ probari in foro externo poteſt, excuſat a culpa. c. 2. h. t. in 6. Ac proinde etiam a pœna. Nam, quod *culpa caret, in damnum vocari non debet.* c. 2. X. h. t. Si præſumtionibus decidendum eſt, utrum vin-

vincibilis aut invincibilis ſit; ignorantia invincibilis in feminis, ruſticis & militibus facilius præſumitur, quam in aliis; nec tamen in illis etiam, ſi facile vinci potuit. Si ignorantia obtenditur, etſi vincibilis videatur, jura favent ei, qui damnum vitare vult, dum adverſarius in lucro hæret. Leyſer Specim. 289. §. II. III. IV.

V. Si contra legem agitur *ex ignorantia facti*, ea in facto *proprio* non præſumitur, niſi ob diuturnitatem temporis, difficultatem rei memoria tenendæ, uti fit in calculis & rationibus, ob molem negotiorum, morbum præcedentem, & hujusmodi cauſas probabiles. In factis *publicis* difficile eſt, præſumere ignorantiam invincibilem, in aliis factis *alienis* facile præſumitur.

VI. *Ignorantia juris pœnalis* ſeu determinatæ pœnæ legibus conſtitutæ non excuſat eum, qui gravitatem præcepti & delicti agnovit, niſi ipſa lex prærequirat notitiam pœnæ impoſitæ, uti fit in cenſuris, aut niſi pœna ſit admodum extraordinaria, & ob cauſas incognitas exaſperata. Si lex pœnam iis tantum infligit, vel comminatur, qui eam *ſcienter*, *temere* aut *præſumtuoſe* violaverint, videtur excuſare ignorantia ſimpliciter vincibilis; modo non fuerit craſſa, ſupina aut affectata.

VII. Ignorantia juris actum directe irritantis, & perſonam inhabilitantis, aut ignorantia formæ ſubſtantialis a lege præſcriptæ non excuſat, id eſt, validum non reddit actum, qui contra irritationem directam aut ſine forma ſubſtantiali geſtus eſt. Exemplum præbent impedimenta dirimentia matrimonium. Similiter irregularitates etiam ab ignorantibus incurruntur. Si enim Eccleſia quempiam

 ob

ob defectum aut delictum promovere, aut ordines exercere non vult; etſi is idem ignoret, propterea jus promotionis aut exercitii non habet (*kk*).

(*kk*) *Aliquando Eccleſia jurisdictionem, cujus defectu actus per ſe irritus foret, ſupplet. concurrente errore communi, & titulo colorato, quo jurisdictio exercetur. Arg. l. Barbarius 3. D. de officio Prætorum. Sic per SS. Canones declaratur, in extrema neceſſitate quemlibet Sacerdotem a peccatis abſolvere poſſe.*

§. 185. *Epiikia* ſeu æquitate utimur, quando ſpectatis omnibus circumſtantiis judicamus, credibile non eſſe, quod Legislator eo tempore obligare velit, aut conſiderata humana conditione poſſit, licet caſus alias in verbis legis comprehendatur, cum in *omnibus, maxime tamen in jure, æquitas ſpectanda ſit.* l. 90. D. de R. J. Ea locum habet, quando lex ſine certo periculo gravis mali, aut jacturæ in vita, membris, ſanitate, famæ aut fortunarum obſervari non poteſt. c. 2. de obſervatione jejun. Præceptum divinum affirmativum de integritate confeſſionis, lex naturalis de re aliena non accipienda &c. epiikiam admittit. Duæ hic ſunt exceptiones:

I. Si tali tempore transgreſſio legis ſit intrinſece mala, ſcandaloſa, religioni, divino honori, poteſtati Eccleſiaſticæ injuriam & contemtum irrogans, aut officio pro tali etiam caſu repugnans; uti ſi paſtor peſte laborantes deſtituit, miles ſtationem deſerit. c. 5. de his, quæ vi, metusve cauſa.

II. Lex irritans, uti excuſationem ignorantiæ non admittit, ita neque ratione vis, metus, præſentis neceſſitatis ceſſat. Irritum judicatur teſtamentum, etſi teſtium numerus in caſu particulari cogi non potuerit. Nullum eſt matrimonium clandeſtine

con-

ntractum abſente vel mortuo parocho, tametſi avis cauſa ad contrahendum urgeat.

§. 186. *Ceſſat* lex humana, quoad totam communitatem I. ceſſante fine legis intrinſeco & adæquato; uti lex apoſtolica de abſtinentia a ſanguine & ſuffocato: II. abrogatione & derogatione. (*ll*). II. Relate ad unam perſonam, vel unum ſtatum ſubditorum lex ceſſat diſpenſatione & exemtione ſeu privilegio contra jus.

(*ll*) *Hæ voces deſumtæ ſunt a veteri ſtatu reipublicæ Romanæ. Ulpianus fragment. L. 3. ait: Lex aut rogatur, id eſt, fertur: aut abrogatur, ſi prior tollitur: aut derogatur, ſi aliqua pars tollitur: aut ſubrogatur, ſi adjicitur aliquid legi: aut obrogatur, ſi mutatur aliquid ex priore lege. L. 102. D. de V. S. ibi: Derogatur legi, cum pars detrahitur; abrogatur legi, cum prorſus tollitur.*

§. 187. Regulæ de abrogatione, & derogatione legis ſunt hæ:

I. Qui legem condidit, aut ejus Succeſſor, vel Superior, minime autem inferior, eandem abrogatione totam, derogatione, quoad partem tollere aut mutare poteſt. Eſt hoc principium juris publici univerſalis, id eſt, ratione cognitum, quod jure canonico approbatur. Clem. 2. de elect. ibi: *Lex ſuperioris per inferiorem tolli non poteſt.*

II. Abrogatio & derogatio legis voluntate tum expreſſa, tum tacita legislatoris fit, aperta ſcilicet revocatione, conſuetudine contraria, aut contraria lege, etſi de priore nulla fiat mentio. c. 1. h. t. in 6.

III. Hinc generalis eſt regula: *Conſtitutiones tempore poſteriores, potiores ſunt his, quæ eas præceſſerunt,* l. 4. D. de conſtitut. Princip. licet; prior

conſtitutio munita fuerit clauſula, omnium poſteriorum legum derogatoria, quæ aliam vim non habet, niſi ut enixam legislatoris, cum priorem conſtitutionem ederet, voluntatem ſignificet. Conf. dicta §. 158.

IV. Lex tamen poſterior generalis non abrogat priorem ſpecialem, multo minus conſuetudines particulares, niſi in lege poſteriore generali ſingularis de juribus ſpecialibus fiat mentio, aut clauſula omnium anteriorum jurium tam generalium, quam ſpecialium derogatoria inſeratur. c. 1. h. t. in 6. & l. 80. D. de R. J. ibi: *In toto jure generi per ſpeciem derogatur, & illud potiſſimum habetur, quod ad ſpeciem directum eſt.*

§. 188. De abrogatione ac derogatione SS. Canonum, & univerſæ propemodum diſciplinæ mutatione frequens hodie fit mentio a temerariis, pravisque ſcriptoribus, qui cum toti Antichriſti ſint, de Spiritu tamen Chriſti & chriſtianæ legis audent diſſerere, omniaque ad præſentium temporum labem, atque inſtabile hominum ingenium accommodare geſtiunt. Regulas ad mutationem diſciplinæ pertinentes propoſui C. X. Jur Eccl. publici; quibus adde ex Concilio Lateran. IV. c 8. de conſang. & affinit. ibi: „Non debet reprehenſibile judicari, ſi ſecundum varietatem temporum, ſtatuta quandoque varientur humana, præſertim cum *urgens neceſſitas vel evidens utilitas id expoſcit.*" SS. Concilium Tridentinum cum impedimenta matrimonii diminueret, Seſſ. 24. c. 2. de ref matr. ait: *Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum, multoties in caſibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia.* Sunt hæ juſtæ mutationis cauſæ. Ceterum monui cit. loc. ex SS. Auguſtino & Thoma, ipſam mutationem conſuetu-

etudinis etiam, quæ adjuvat utilitate, novitate perrbare, præſertim ſi in ſuſpicionem veniant fides, opera virtutum, ritus, exercitia religionis, uibus ipſos conſuetudo & exempla majorum aſſuecerant, repente tanquam mala reprobari. Sæpe t, ut mutari omnino diſciplina non poſſit, quin aultorum jura lædantur, gravioresque oriantur uerelæ. Id de nova conſtitutione quadam a Boniacio VIII. edita eleganter docuit Benedictus XI. Extrav. 1. de privilegiis int. comm. ibi: *Sed pro ea, quam intendebat, quiete* (Bonifacius VIII.) *turbatio nata eſt; pro concordia ſunt oborta diſſidia, & pullulatæ inquietudines pro tranquillitate naſcuntur: ſicque dum anſam ſolviſſe ſe credidit, nodum ligaſſe videtur, & ſeptem, uno hydræ amputato capite, ſuſcitaſſe. Nec mirum; quia plerumque pariunt novitates diſcordiam, præſertim dum ab eo, quod diu æquum viſum eſt, per novam conſtitutionem receditur, nec quare recedatur, utilitas evidens vel alia cauſa ſubeſt* (*mm*).

(*mm*) *De toto hoc argumento eruditiſſime diſſeruit auctor Italus in diſſertatione: Laciamo ſtar le coſe, come ſtanno; quam argutam inſcriptionem ſic expreſſit verſor latinus: Nequid innovetur, ſeu diſſertatio de mutabilitate diſciplinæ Eccleſiaſticæ. Aug. Vind. ſumtibus fratrum Veith* 1791. *De mutatione legum in Novella III. locisque aliis præfertur Juſtinianus, quem ob fixas, & refixas leges jure reprehendunt Eruditi.*

189. Dictum eſt, quomodo lex ejusve pars ceſſet pro tota communitate. Relate ad unam perſonam, certumve ſtatum ſubditorum ceſſat diſpenſatione & privilegio exemtionis contra jus. De privilegiis ſpecialis in Jure noſtro extat titulus. Diſpenſatio dicitur *provida juris communis relaxatio.* Inferes:

I. Diſpenſatio concedi poteſt a legislatore, ejus ſucceſſore. c. 20. de Elect., aut ſuperiore, ſiquem in eo genere habet. Eſt enim inſtar axiomatis in omni jure, *leges ſolvi non poſſe, niſi ea auctoritate, qua conduntur.*

II. Poſcit juſtam cauſam; ſecus non eſt diſpenſatio, ſed crudelis diſſipatio. ut inquit S. Bernardus L. 3. c. 4. de conſideratione, & S. Thomas 1. 2. q. 97. a. 4. Conf. Concil. Trid. Seſſ. 25. c. 18. de ref.

III. Ipſa facultas diſpenſandi cenſetur favorabilis; fieri enim poteſt, ut lex maximæ parti communitatis, cui fertur, perquam utilis ſit, quibusdam tamen temporibus, aut perſonis valde moleſta, noxia, & talis, ut expediret, eam non extare. Cum autem ejusmodi tempora & adjuncta prævideri, & in lege exprimi haud poſſint, neceſſe eſt, ut pro omni tempore facultas præſto ſit diſpenſandi.

IV. At ipſa diſpenſatio cenſetur odioſa, quia eſt vulnus legis; idcirco non prodeſt, niſi illis, quibus conceſſa eſt, etſi alii pari urgeantur ratione. Ceſſat etiam ceſſante cauſa adæquata, ſi diſpenſatio habeat tractum ſucceſſivum, velut cum diſpenſatur in lege jejunii; ſecus, ſi effectum habet indiviſibilem, tollendo inhabilitatem, impedimentum, votum. Tunc enim valet illud: Obligatio ſemel extincta non reviviſcit.

§. 190 Celebris hoc ævo, multorumque ſcriptis agitata lis eſt, utrum Epiſcopi in generalibus Eccleſiæ legibus diſpenſare poſſint. Extra caſum obtentæ per Canones aut Summum Pontificem facultatis, aut legitimæ conſuetudinis, ceu in rebus levioribus, frequenter occurrentibus, aut urgente forſan neceſſitate, ex indubitata deciſione juris reſpon-

ſpondendum eſt, Epiſcopos non poſſe diſpenſare, ceu in irregularitatibus, votis ſolemnibus & reſervatis, impedimentis dirimentibus matrimonium. Ex principiis quidem rationis, ſeu juris publici univerſalis inferior ſolvere non poteſt, quod ſuperior ligavit. Eadem principia jure ſacro agnita, approbata, & confirmata ſunt. c. 15. de temp. ord. Clem. 2. de Elect. c. 16. de M. & O. id quod Innocentius III. Regeſt. 12. Epiſt. 194. hic verbis docet: *Cum illis* (Epiſcopis) *hujusmodi diſpenſatio minime ſit permiſſa, quam ad ſolum Romanum Pontificem non eſt dubium pertinere* (nn).

(*nn*) *Totum hoc argumentum diligenter expenſum eſt in diſſertatione, quæ inſcribitur: Antonii a Torre Expoſtulatio. C. II.*

§. 191. Sunt, qui facultatem diſpenſandi in generalibus legibus Epiſcopis tribuunt *in regula*; & pro *exceptione* ſtatuunt caſus, in quibus diſpenſatio ſoli Romano Pontifici expreſſe reſervatur, eo ſcilicet modo, quo abſolutio ab excommunicatione per canones lata, pertinet ad Epiſcopum, niſi Pontifex ſpecialiter ſibi eam retineat. c. 29. de ſent. excom. ibi: *Quia tamen conditor canonis abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandi.* Reſp. 1. In hoc cap. dicitur: *A ſuo Epiſcopo, vel a proprio Sacerdote poterit abſolutionis beneficium obtinere.* Anne igitur ob eam cauſam, quod parochus, ſi nulla adeſt reſervatio, ab excommunicatione per legem lata poſſit abſolvere, idem diſpenſare poterit in legibus generalibus, ſi ſpecialiter non prohibeatur? Reſp. 2. Abſolvens rite diſpoſitum ab excommunicatione per canones lata, nec reſervata nihil agit contra canones, imo ſecundum canones agit; c. 11. h. t.; cum

ea excommunicatio ſit pœna medicinalis, & ex mente Eccleſiæ temporaria. At diſpenſans in lege generali in ipſam legem exercet poteſtatem, quod a ſubdito & inferiore fieri per ſe non poteſt. R. 3. Secundum dicta §. 179 confundi non oportet regulam cum exceptione, ſed adcurate, atque ex certis principiis diſtingui ea, quæ per ſe competunt, niſi prohibeantur; atque ea, quæ per ſe non competunt, niſi concedantur. Eruditiſſimus Gonzalez in Commentario c. 15. de temp. ordinat. Acute docet, & graviſſimis auctoritatibus confirmat: *Diſpenſatio non eſt ex his, quæ competunt, ſi non prohibeantur; ſed ex his, quæ non competunt, niſi concedantur.* Auctor citatæ Expoſtulationis id diſtincte exponit; atque exemplis illuſtrat cap. II. pag. 73.

§. 192. Reliquum eſt, ut *de legum interpretatione* agatur; quæ vel mere lexicalis & grammaticalis eſt, uti ſi quæras, quid Juſtinianus per *Sigla*, & *Paratilla* denotet; alia *juridica*, eaque *Authentica*, quæ ſit ab ipſo legislatore aut ejus ſucceſſore; c. 31. de ſent. excom. ibi: *Ut, unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat.* Adde l. fin. C. de LL. Eſt etiam ſuperioris, ſtatuta inferiorum interpretari, & ad jus commune conformare. c. 11. h. t. Ad authenticam refertur *uſualis*; l. 37. D. de LL. *Optima eſt legum interpres conſuetudo.*

§. 193. *Doctrinalis* interpretatio fit a judicibus, & Juriſconſultis *declarando* legem obſcuram, *extendendo* ad caſus ſimiles ob rationes ſimiles, *reſtringendo* ob ceſſantem vel contrariam rationem, aliave juris principia: unde dicitur interpretatio *comprehenſiva, extenſiva, reſtrictiva.*

§. 194. Sunt quædam generales interpretationum regulæ. I. Verba communi & uſitata ſignificatione

one ſumenda ſunt. Sic alius eſt ſenſus in verbis: *'it privatus fructibus ipſo jure;* alius: *Privetur fructi-us. Minor* 25 *annis eſt*, qui annum quintum & igeſimum non complevit, etſi attigerit. II. *Incivile ſt, niſi tota lege perſpecta, una aliqua particula ejus ɔropoſita, judicare vel reſpondere.* l. 24. D. de Legi-ɔus. Adde c. 41. de appellat. III. Ex toto igitur contextu legis eruenda eſt ejusdem vis & poteſtas; nam *leges ſcire non hoc eſt, verba earum tenere, ſed vim & poteſtatem.* l. 17. D. de Legib.; & interpretatio nihil eſt aliud, quam facultas vim & poteſtatem legum ex earum verbis eruendi. Qui ſola captat verba, *legulejus* dicitur. Qui autem quæſtum facit, arbitraria applicatione legum, aut rudi praxi evertendo aliorum cauſas & fortunas, *rabula* nuncupatur. IV. Verba autem legum conferenda ſunt cum mente ſeu intentione legislatoris, & ratione legis, quæ ejusdem *legis anima* dicitur; *quia non debet intentio verbis deſervire, ſed verba intentioni*, ut inquit Gregorius M. Can. II. XXII. q. 5. Si ratio legis, & mens legislatoris obſcura eſt, ea inveſtigari debet ex hiſtoria temporum, aut communibus principiis. Jus quidem civile Romanum ex rationibus tum civilibus, id eſt, ſtatus Romani propriis, tum naturalibus collectum dicitur §. 4. I. de J. & J. Rationes civiles ſunt *Domeſticæ* & particulares; rationes naturales & gentium vero ſunt *Communes*. V. In omni demum interpretatione maxime evitari debet abſurdum; quale eſt vitium, & peccatum, contrarietas legum, præjudicium ſingulare tertii; ipſa inutilitas legis; ſi nempe ſic exponitur, ut finem & effectum nullum habere poſſit; nam ut acute ſcripſit auctor quidam, cum varia interpretandi enumerentur genera, nulla adhuc nominata eſt interpretatio *annihilativa* legis.

§. 195.

§. 195. Interpretationis *comprehenſivæ* exempla ſunt: *Verbum hoc; ſiquis, tam maſculos, quam feminas complectitur.* l. 1. D. de V. S. Liberorum appellatione nepotes & pronepotes, ceterique, qui ex his deſcendunt, continentur. l. 220 ib. Adde ibid. l. 201. Similiter in correlativis, quod dicitur de ſponſa duorum, intelligitur etiam de ſponſo duarum. Adde c. inter ceteras. 4. de reſcript.

§. 196. *Interpretatio extenſiva* eo fit ſecurior, quo propius accedit ad comprehenſivam, ut aliquando ægre diſcernatur, quorſum pertineat. Nam ut Felinus ait in c. ſuper quæſtionem. 27: de offic. Del. *quod venit a mente, non eſt extenſio.* Eſt autem interpretatio extenſiva, quæ ab uno caſu expreſſo ad alium non expreſſum progreditur, hoc nixa principio: *Ubi eadem ratio, ibi eadem eſt legis diſpoſitio;* eaque ob mentem legislatoris per totum jus dominatur; quia omnia legibus comprehendi non poſſunt. l. 11. D. de LL. Exempla præbent ipſi legislatores. c. 4. v. 1. *Nos igitur,* de confir. util. c. 2. de poſtul. §. unic. I. de legit. patron. tutel. l. 16. D. de ſponſal. l. 32. D. ad leg. Aquil. Si eadem reperitur adæquata ratio in caſibus non expreſſis, quæ ineſt in expreſſis, cenſetur is caſus ſolius exempli cauſa expreſſus, uti contingit in caſibus c. fin. de condit. appoſ. Hinc vulgo dicitur: *Caſus, ſimilis expreſſo, non cenſetur omiſſus.*

§. 197. Iſtiusmodi extenſio recte fit in *indefinitis*, in *connexis*, in *correlativis*, in *contentis*, in *æquiparatis*; nec multum intereſt, utrum comprehenſivam velis dicere interpretationem; qualis eſſe videtur in *indefinitis*, quæ pro generalibus accipienda ſunt; ubi enim jus non diſtinguit, nec excipit, ne-

que

que nos diſtinguere debemus, vel excipere, niſi ſpecialis obſtet ratio vel lex. Reliquorum exempla ſunt hæc:

I. *De Connexis* c. 3 h. t. ſtatuitur: *Quod de uno dicitur, neceſſe eſt, ut de altero intelligatur*; ac vulgo ajunt: Connexorum idem eſt judicium. Sic procurator agendo ea, quæ connexa ſunt cum mandato, non excedit fines mandati; & cui unum committitur, cenſetur etiam committi id, ſine quo illud rite obtineri non poteſt. Adde c. 5. de offic. deleg. & l. 2. D. de jurisd. omn. jud.

II. *De correlativis*, quæ de raptu ſponſæ dicuntur, recte extenduntur ad raptum ſponſi.

III. *De contentis.* Si quis cum irregulari diſpenſare poteſt ad ſacerdotium; poterit enim diſpenſare ad ordines inferiores. Si diſpenſare poteſt in voto; poterit etiam commutare: quia in commutatione ineſt aliqua diſpenſatio.

IV. *De æquiparatis.* Pecunia, & res pecunia æſtimabilis æquiparatur in tit. de Simon. Nullum eligere intra præfixum tempus, & eligere inhabilem, æquiparantur: ergo ſi priore caſu ſit devolutio; fiet etiam poſteriore.

§. 198. Ab interpretatione extenſiva vulgo excluduntur ea, quæ odioſa judicantur, ceu pœnæ & irritationes ob reg. juris 49. in 6. *In pœnis benignior eſt interpretatio facienda*; niſi nempe unum in altero contineatur, aut adæquata omnino inſit ratio, uti fit c. 33. de elect. in 6. & l. Siquid 7. D. de jurisd. omn. jud. item l. cum mulier 49. D. ſoluto matr.

§. 199. Interpretatio *reſtrictiva* hoc nititur principio: *Ubi ceſſat ratio, ceſſat legis diſpoſitio*; ſi nempe ratio certo explorata, & adæquata ceſſet;

quia

quia *non omnium, quæ a majoribus conſtituta ſunt, ratio reddi poteſt; & rationes eorum, quæ conſtituuntur, inquiri non oportet; alioquin multa ex his, quæ certa ſunt, ſubvertuntur*; l. 20. & 21. D. de LL. Cavendum, ne talis fiat reſtrictio, ut lex nullo caſu habeat locum; aliquando enim cum Icto dicendum: *Lex dura quidem, ſed ſcripta eſt.* Ad hoc genus interpretationis referendæ regulæ juris in 6. ceu reg. 15. *Odia reſtringi, & favores convenit ampliari.* Reg. 28. *Quæ ab jure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda.* Adde l. 141. D. de R. J. reg. 30. *In obſcuris minimum eſt ſequendum.*

§. 200. Pro interpretatione recte facienda ſpectari oportere materiam, de qua agitur, dubium non eſt; arg. c. 6. de donat. ibi: *In contractibus plena, in teſtamentis plenior, in beneficiis pleniſſima eſt interpretatio facienda*; & ex cit. reg. 15. in 6. *odia reſtringi, favores convenit ampliari.* Sed dicunt: Eadem res diverſo reſpectu odioſa, & favorabilis eſt; ergo regula eſt inutilis. R. 1. poteſt etiam eadem lex e. g. de aſylo Eccleſiaſtico, quatenus refertur ad Eccleſiam, ejusque ſanctitati favet, ampliari; quatenus refertur ad impunitatem delictorum, reſtringi. 2. Ipſum jus ſæpe utitur diſtinctione odii & favoris. l. 19. D. de liberis & poſthumis in f. dicitur: *aliam cauſam eſſe inſtitutionis, quæ benigne acciperetur: exhæredationes autem non eſſent adjuvandæ.* Sic pœnas, tanquam odioſas, interpretatione legum molliendas eſſe potius, quam adjuvandas, docet l. 42. D. de pœn. correctionem jurium, tanquam odioſam, reſtringi debere, docent omnes. Ex jure ſacro de eodem diſcrimine odii & favoris elegantiſſima exempla Laymannus affert in Commentario ad c. 35. de Reſcriptis.

TITU-

Titulus III.

DE RESCRIPTIS.

ARGUMENTUM.

I. Definitio, antiquus uſus & abuſus reſcriptorum; in quibus primo ſpectatur materia: §. 201. *II. Forma externa & interna:* §. 206. *III. Perſonæ, quæ, contra quas, pro quibus impetrant.* §. 209. *IV. Regulæ generales pro valore, & interpretatione:* §. 212. *V. Speciales pro reſcriptis gratiæ & juſtitiæ.* §. 213. *VI. Effectus reſcriptorum.* §. 216. *VII. Executio.* §. 219. *VIII. Ceſſatio.* §. 220.

§. 201. *Reſcriptum* eſt reſponſum Principis ſcripto redditum ad alterius inſtantiam. Tria ergo ingrediuntur notionem. I. Eſt *Principis* reſponſum, nempe Summi Pontificis, a quo *ſolo*, ſi verborum proprietas tenenda eſt, in rebus Eccleſiaſticis reſcripta conceduntur. II. *Scripto* datum; unde reſcripta differunt ab oraculis vivæ vocis. III. Ad *alterius inſtantiam*, ſeu præcedentem ſupplicationem pro impetranda juſtitia aut gratia; unde alia ſunt *reſcripta juſtitiæ*, quæ dantur ad delegationem, vel deciſionem cauſarum: alia *reſcripta gratiæ*, quæ ex liberalitate Principis procedunt, concedendo indulgentias, privilegia, diſpenſationes, abſolutiones, beneficia Eccleſiaſtica. Clauſula, *motu proprio*, reſcriptis aliquando adjecta, non excludit omnem præviam inſtantiam & ſupplicationem; ſed ſignificat, Principem congenita potius clementia, quam petitione orantis ad faciendam gratiam fuiſſe permotum (*a*).

(*a*) *Ex his intelligitur, reſcripta arcte ſumi hoc loco, & diſtingui a variis Apoſtolicarum literarum generibus, in Iſagoge* §. 83 *& ſeq. enumeratis.*

§. 202.

§. 202. Antiquiſſimus ac perpetuus uſus reſcriptorum Apoſtolicorum certis conſtat monumentis, etſi multo maxima pars temporum injuria interierit. S. Hieronymus epiſt. olim 110. nunc 91. ad Ageruchiam ita ſcribit: *Cum in chartis Eccleſiaſticis juvarem Damaſum Romanæ urbis-Epiſcopum, & Orientis, Occidentisque conſultationibus reſponderem, &c.* (*b*). Neque de neceſſitate, ſummaque utilitate iſtiusmodi reſcriptorum ex Apoſtolicis fontibus dimanantium ullum eſſe dubium poteſt. At enim quod eſt bonum adeo tutum, quo non peſſime abutatur humana malitia? *Sedes Apoſtolica* (inquit Innocentius III. c. 15. h. t.) *conſuevit exhibere ſe petentibus liberalem: ſed quidam ejus gratia nequiter abutuntur, dum, quod ipſa de benignitate concedit, ipſi ad malignitatem retorquent.* Iſtiusmodi querelas Summorum Pontificum leges præterea c. 16. c. 28. pr. c. 31. in parte deciſ. c. 43. ſeu fin. h. t. & maxime l. V. Decretalium de crimine falſi.

(*b*) *Recte animadvertit P. Couſtant Tom. I. epiſt. RR. PP. col. 603.: Apoſtolicorum reſcriptorum uſum nec ab Hieronymi in urbem acceſſu, nec ab ipſius Damaſi Pontificatu cœpiſſe, aut in eo deſiiſſe, facile quisque largietur. Unde colligere eſt, quantæ vel Damaſi, vel Deceſſorum vel Succeſſorum ejus Epiſtolæ interierint.*

§. 203. Abuſus reſcriptorum fit, ſi falſa penitus confingantur (*c*): ſi vera depraventur: ſi falſis ſuggeſtionibus & dolo eliciantur, nempe per *obreptionem*, quæ fit narrando, aut exprimendo falſum; aut per *ſubreptionem*, quæ fit reticendo, aut ſupprimendo verum, quod nimirum intrinſece ad negotium pertinet, & exprimi debebat: ſi denique non recte intelligantur, adhibeantur, executioni dentur. Summi Pontifices editis identidem regulis diligen-

tiſſime

tiſſime caverunt, ne *cui fraus & dolus patrocinari poſſit* c. 16. h. t. *ac ne per judicium injuriis aditus patere poſſit, quas juris obſervantia interdicit.* c. 28. h. t.

(c) *Exempla iſtiusmodi falſorum opus non eſt ex medio ævo arceſſere; cum ea magna numero, noſtra memoria præſto ſint ex Pontificatu Benedicti XIV. Clementis XIII. & XIV. Pii item VI. glorioſiſſime regnantis.*

§. 204. Ut falſitas aut falſitatis indicia detegantur, rectusque reſcriptorum fiat uſus, ſpectari debet I. Materia reſcripti. II. Forma interna & externa. III. Perſonæ, quæ impetrant. IV. Regulæ generales pro valore, rectaque interpretatione. V. Regulæ ſpeciales pro reſcriptis gratiæ, & reſcriptis juſtitiæ. VI. Effectus. VII. Executio. VIII. Ceſſatio ſeu exſpiratio reſcriptorum.

§. 205. I. Spectata *materia*, reſcripta aliqua ſunt *præter jus*, ut variæ gratiæ: vel *contra jus*, ceu diſpenſationes, exemtiones &c.: vel *ſecundum jus*, ut ſi jus dubium declaretur, aut judex delegetur ad cauſam ſecundum jus dirimendam. Res omnis, quæ in judicium deducitur, quæve ex officio vel gratia concedi poteſt, materia reſcripti eſt. Mandata tamen Apoſtolica & gratiæ exſpectativæ multum uſum perdiderunt tum ex concordatis Germaniæ, tum ex Decreto Concilii Tridentini, a Sede Apoſtolica approbato, Seſſ. XXIV. c. 19. de ref. Pro diverſa maxime materia Romæ ſunt diverſæ Cancellariæ, in quibus expediuntur reſcripta, præſertim Signatura gratiæ & Signatura juſtitiæ, Pœnitentiaria, Dataria, Secretaria Brevium &c.; de quibus agit Em. Card. de Luca Relat. Cur. Rom. Ad materiam reſcripti referendæ ſunt hæ deciſiones:

I. Si in reſcripto committitur, aut mandatur aliquid inſolitum, nimis durum, alienum a recta ratione, cujus executio offendiculo eſſet publice, aut ſi prohibetur cognitio cauſæ (c. 2. h. t.); ſit ſuſpectum de falſitate, aut penitus nullum c. 5. h. t. c. 6. de præb. Nov. 134. c. 6. II. Vitiatur reſcriptum, ſi ſit in præjudicium tertii, vel derogans juri alieno, nec faciat expreſſam de iis mentionem c. 15. juncta gloſſa v. *intentionis*. de offic. Delegati.

§. 206. II. *Forma externa* differunt *Bullæ*, ſeu literæ latius extenſæ cum ſigillo plumbeo: & *Brevia Apoſtolica*, ſeu compendioſa, paucisque verbis expedita reſcripta ſub annulo Piſcatoris, ſubſcripta a Secretario Brevium. Ad formam pertinet ſtilus Curiæ alias conſuetus in ſalutatione, filo, charta, ſigillo &c.; de quibus agitur ad tit. de crimine falſi, aut de fide inſtrument.

§. 207. *Forma interna* ſita eſt in tribus partibus reſcripti; narratione, ſupplicatione, & concluſione. *Narratio* facta a *ſupplicante*, eſt propoſitio eorum, ob quæ quis nititur impetrare reſcriptum: facta a *reſcribente* eſt vel ſummaria repetitio narrationis a ſupplicante poſitæ, vel nova expreſſio rerum, quas reſcribens commemorat. *Supplicatio* eſt, qua preces ab oratore oblatæ repetuntur. *Concluſio*, ſeu *diſpoſitiva* eſt pars præcipua reſcripti, in qua mens reſcribentis cum debitis clauſulis exprimitur. Præcipuæ ſunt: *I. Si preces veritate nitantur: ſi ita eſt. II. Motu proprio. III. De plenitudine poteſtatis. IV. Ex certa ſcientia. V. Non obſtantibus &c.* Has clauſulas ſingulari tractatu collegit, & explicavit Barboſa.

§. 208. Deciſiones, ad formam reſcriptorum pertinentes, ſunt hæ: I. Ex forma, ſtilo curiæ contraria,

ria, colligenda eſt falſitas reſcriptorum c. 5. & 6. de crimine falſi. II. Suſpectum, aut nullum ſit reſcriptum, ſi lituram aut raſuram continet in parte ſubſtantiali. c. 6. de fid. inſtrument. III. Item ſi aperte peccet graviter in latinitatem c. 11. h. t. IV. Quæ in narratione reſcripti commemorantur, tantæ auctoritatis eſſe nolunt ipſi Pontifices, ut vel in favorem, vel præjudicium cujusquam allegari queant, uti ſi Papa aliquam Eccleſiam vocet exemtam, non propterea illius Eccleſiæ exemtio probata eſt. c. 10. de privil. in 6., niſi Papa loquatur ex *certa ſcientia*, aut de facto proprio teſtetur, atque in his gratiam vel intentionem fundet. Clem. unic. de prob.; tunc enim verbis literarum plenaria adhibenda eſt fides.

§. 209. *III. De perſonis, quæ reſcriptum impetrare poſſunt*, generalis eſt regula: Quilibet impetrare poteſt non prohibitus, a jure nempe, vel ipſo Papa; nam inferior prohibere non poteſt, quin reverentiam erga ſanctam Sedem abjiciat, & manifeſtam fidelibus inferat injuriam, quibus communicandi cum Cathedra Petri, gratiasque Apoſtolicas percipiendi jus & facultas competit. Prohibentur autem ſequentes. I. Reſcriptum juſtitiæ impetrare non poſſunt falſi, vel jam revocati procuratores. c. 28. §. 1. & c. 33. h. t. II. Simpliciter prohibentur heretici. l. 2. c. de Sum. Trinit. In foro ſeculari id intelligitur de non toleratis. III. Prohibentur excommunicati excommunicatione majore c. 26. X. & c. 1. in 6. h. t., etiamſi ſint occulti tantum, & non vitandi, niſi impetretur reſcriptum ſuper ipſa cauſa excommunicationis, vel Papa excommunicationis conſcius reſcripſerit. Hinc ad cautelam ab excommunicatione abſolvi ſolent, qui aliquam gratiam vel privilegium obtinent, quod ſtante excommunicatione

acquiri non poteſt. Valet autem hæc abſolutio ad ſolum actum in reſcripto expreſſum. IV. Non valet reſcriptum impetratum ad beneficium, ſi in eo tacetur dignitas impetrantis. c. 8. h. t. (*d*).

(*d*) *Huc referendum videtur c.* 4. *de crimine falſi, de eo, qui eſt apud Sedem Apoſtolicam; a quo recipere poſſit literas Apoſtolicas.*

§. 210. Poteſt quis reſcriptum gratiæ impetrare non pro ſe tantum, ſed & pro alio (l. 6. C. de prec. imp. offer.), cujus dein ſufficit ratihabitio; ſecus eſt de reſcripto juſtitiæ, quód impetrari absque mandato pro alio non poteſt, niſi id fiat a perſonis conjunctis, & de rato caventibus. l. 24. C. de procurat. & c. 33. h. t.

§. 211. Impetrari reſcriptum poteſt contra quemcunque, modo ſit ſubjectus jurisdictioni concedentis; quod per ſe manifeſtum eſt. Deciſiones ſpeciales ſunt. I. Si reſcriptum habeat clauſulam: *Et quidam alii*, item *res aliæ;* vi illius reſcripti conveniri non poſſunt, ultra tres vel quatuor, quorum nomina in primo citatorio exprimenda ſunt, ne variationi ſit locus. c. 2. h. t. in 6. Nec conveniri poſſunt perſonæ digniores, neque agi poteſt circa negotia expreſſis graviora. c. 15. h. t. II. Abbates per reſcriptum conveniri poſſunt in cauſa conventus, in quo nulla ſit mentio de conventu; *cum ex officio ſuo teneantur congregationum ſuarum negotia procurare: niſi forte abbatis & conventus negotia eſſent omnino diſcreta.* c. 21. h. t. III. Ciſtercienſes vi privilegii conveniri non poſſunt per reſcriptum Papæ, niſi in eo mentio fiat Ordinis Ciſtercienſis. c. 6. h. t. IV. Si conveniendus ex reſcripto moritur, cum nondum fuit *ad judicium evocatus*, contra

contra ejus ſucceſſorem ex eodem reſcripto agi non poteſt c. 36. h. t. Inferes a contrario ſenſu, contra ſucceſſorem agi poſſe, ſi defunctus fuit citatus, ac multo etiam magis, ſi cum illo lis fuit conteſtata.

§. 212. *IV. Regulæ generales de valore & interpretatione* reſcriptorum ſunt hæ potiſſimum. I. In omnibus reſcriptis *intelligenda eſt hæc conditio, etiamſi non apponatur: Si preces veritate nitantur.* c. 2. h. t. vel conditio: *Si ita eſſet.* c. 25. h. t. II. Intereſt, an reſcriptum ipſo jure nullum ſit, an per exceptionem elidi poſſit. Si reſcriptum juſtitiæ, quo datur judex delegatus, ipſo jure nullum ſit, acta judicis delegati invalida ſunt, etſi nihil opponatur; ſi vero antum irritari poteſt, valent acta, quamdiu pars ion excipit. III. Si expreſſio falſi, vel ſuppreſſio eri fit per dolum & malitiam, *ipſo jure* nullum eſt eſcriptum quodcunque; & quidem vitiata una parte ſcripti per dolum, totum vitiatur. Juſtum eſt nim, ut doloſi oratores *nullum ex illis literis comodum conſequantur*, c. 20. h. t.; *& mendax precar careat penitus impetratis.* c. 15. h. t. IV. Parir nullum eſt reſcriptum ipſo jure, ſi expreſſio falſi t ſuppreſſio veri eſt cauſa finalis reſcripti, vel ipulſiva talis, ut ea cognita Pontifex fuiſſet negaus reſcriptum, e. g. ſi diſpenſetur ad alterum beficium ob defectum congruæ ſuſtentationis, quæ nen habetur abundans. c. 20. h. t. De reſcriptis *ıtiæ*, etſi obreptio vel ſubreptio non dolo contiit, ſed per ignorantiam, vel ſimplicitatem, teıt omnes, tali caſu nulla eſſe ipſo jure; ſi nempe ıota obreptione aut ſubreptione Pontifex nullum iſſet reſcriptum: at c. 20. aperte idem aſſerit etiam *reſcriptis juſtitiæ.* V. Si reticetur ſolum qualiquædam extrinſeca, atque ad finem reſcripti ma-

 teria-

acquiri non poteſt. Valet autem hæc abſolutio ad ſolum actum in reſcripto expreſſum. IV. Non valet reſcriptum impetratum ad beneficium, ſi in eo tacetur dignitas impetrantis. c. 8. h. t. (*d*).

(*d*) *Huc referendum videtur c. 4. de crimine falſi, de eo, qui eſt apud Sedem Apoſtolicam; a quo recipere poſſit literas Apoſtolicas.*

§. 210. Poteſt quis reſcriptum gratiæ impetrare non pro ſe tantum, ſed & pro alio (l. 6. C. de prec. imp. offer.), cujus dein ſufficit ratihabitio; ſecus eſt de reſcripto juſtitiæ, quod impetrari absque mandato pro alio non poteſt, niſi id fiat a perſonis conjunctis, & de rato caventibus. l. 24. C. de procurat. & c. 33. h. t.

§. 211. Impetrari reſcriptum poteſt contra quemcunque, modo ſit ſubjectus jurisdictioni concedentis; quod per ſe manifeſtum eſt. Deciſiones ſpeciales ſunt. I. Si reſcriptum habeat clauſulam: *Et quidam alii*, item *res aliæ;* vi illius reſcripti conveniri non poſſunt, ultra tres vel quatuor, quorum nomina in primo citatorio exprimenda ſunt, ne variationi ſit locus. c. 2. h. t. in 6. Nec conveniri poſſunt perſonæ digniores, neque agi poteſt circa negotia expreſſis graviora. c. 15. h. t. II. Abbates per reſcriptum conveniri poſſunt in cauſa conventus, in quo nulla ſit mentio de conventu; *cum ex officio ſuo teneantur congregationum ſuarum negotia procurare: niſi forte abbatis & conventus negotia eſſent omnino diſcreta.* c. 21. h. t. III. Ciſtercienſes vi privilegii conveniri non poſſunt per reſcriptum Papæ, niſi in eo mentio fiat Ordinis Ciſtercienſis, c. 6. h. t. IV. Si conveniendus ex reſcripto moritur, cum nondum fuit *ad judicium evocatus*, contra

contra ejus ſucceſſorem ex eodem reſcripto agi non poteſt c. 36. h. t. Inferes a contrario ſenſu, contra ſucceſſorem agi poſſe, ſi defunctus fuit citatus, ac multo etiam magis, ſi cum illo lis fuit conteſtata.

§. 212. *IV. Regulæ generales de valore & interpretatione* reſcriptorum ſunt hæ potiſſimum. I. In omnibus reſcriptis *intelligenda eſt hæc conditio, etiamſi non apponatur: Si preces veritate nitantur.* c. 2. h. t. vel conditio: *Si ita eſſet.* c. 25. h. t. II. Intereſt, an reſcriptum ipſo jure nullum ſit, an per exceptionem elidi poſſit. Si reſcriptum juſtitiæ, quo datur judex delegatus, ipſo jure nullum ſit, acta judicis delegati invalida ſunt, etſi nihil opponatur; ſi vero tantum irritari poteſt, valent acta, quamdiu pars non excipit. III. Si expreſſio falſi, vel ſuppreſſio veri fit per dolum & malitiam, *ipſo jure* nullum eſt reſcriptum quodcunque; & quidem vitiata una parte reſcripti per dolum, totum vitiatur. Juſtum eſt enim, ut doloſi oratores *nullum ex illis literis commodum conſequantur*, c. 20. h. t.; *& mendax precator careat penitus impetratis.* c. 15. h. t. IV. Pariter nullum eſt reſcriptum ipſo jure, ſi expreſſio falſi aut ſuppreſſio veri eſt cauſa finalis reſcripti, vel impulſiva talis, ut ea cognita Pontifex fuiſſet negaturus reſcriptum, e. g. ſi diſpenſetur ad alterum beneficium ob defectum congruæ ſuſtentationis, quæ tamen habetur abundans. c. 20. h. t. De reſcriptis *gratiæ*, etſi obreptio vel ſubreptio non dolo contigerit, ſed per ignorantiam, vel ſimplicitatem, tenent omnes, tali caſu nulla eſſe ipſo jure; ſi nempe remota obreptione aut ſubreptione Pontifex nullum dediſſet reſcriptum: at c. 20. aperte idem aſſerit etiam de *reſcriptis juſtitiæ.* V. Si reticetur ſolum qualitas quædam extrinſeca, atque ad finem reſcripti ma-

terialiter ſe habens, ob id reſcriptum non ſit nullum ipſo jure, etſi Pontifex re bene cognita illud non conceſſiſſet, e. g. ſi beneficium impetrat gravis criminis reus; quo tamen non ſit inhabilis ipſo jure.

§. 213. V. Speciales regulæ *interpretandi reſcripta gratiæ*, eorumque vim & valorem definiendi continentur his deciſionibus. I. Reſcripta ad beneficia ſunt ſtrictæ interpretationis, utpote ambitioſa. de præb. in 6. Si tamen literæ beneficiales ſint conceſſæ vel motu proprio, vel in compenſationem damni, forte occaſione Eccleſiæ tolerati, majorem merentur favorem; quia ſuſpicio ambitionis ceſſat. II. Etiam diſpenſationes, tanquam vulnera legis, ſunt ſtrictæ interpretationis c. 28. de R. J. in 6. & l. 141. D. eod.; facultas tamen diſpenſandi late interpretanda eſt (§. 189. n. III.): cum ea nec juri communi, nec privatorum præjudicet. III. Non valet reſcriptum ad beneficium, de beneficio, vel dignitate impetrantis non faciens mentionem c. 17. & c. 8., imo de beneficio, quod jam habet impetrans reſcriptum, mentio fieri debet, etſi quod habet, non ſit competens c. 42., etſi ipſum non habeat beneficium, ſed tantum jus ad illud c. 32. Si reſcripto ad beneficium propter annuam penſionem renuntiavit, non valent literæ beneficiales, per eum hoc tacito impetratæ, c. 31. Non valent literæ juſtitiæ (e), quas impetrat habens perpetuam vicariam, vel ſufficiens patrimonium; nec literæ gratiæ ad obtinendum beneficium, in quibus impetrans tacuit perpetuam vicariam. Si impetrans ignoret tempore ſupplicationis ſibi collatum eſſe beneficium, valet quidem reſcriptum ad beneficium non faciens de collato mentionem; *utrumque tamen, ſi talia ſint beneficia,*

quæ

quæ ſimul nequeant de jure teneri, habere non potes: ſed eligas, quod ex eis malueris retinere. c. 7. in 6. IV. In reſcripto ad beneficium intelligitur, *ſi dignus exiſtat*, vel ſi non obſtet canonicum impedimentum. c. 17. V. Non valet impetratio in Eccleſia numerata, non facta de numero mentione, ſi per eam frangitur numerus canonicorum, etſi non frangatur numerus præbendarum. c. 19. VI. Vacatio per mortem, & vacatio per renuntiationem ſunt diverſa; & ideo in literis ad beneficium impetratis, uno expreſſo non venit alterum. c. 6. in 6. VII. Literæ ſuper conferendo beneficio vacaturo directæ ad beneficium, poſt datam ipſarum creatum, non extenduntur. Clem. ult. VIII. Gratiæ, ut de dignitate aut beneficio curato alicui provideatur, renuntiare videtur, qui ante adeptionem ejusdem aliud beneficium pacifice aſſequitur, quod ſimul de jure cum dignitate vel beneficio, virtute dictæ gratiæ ipſi debito, retinere non poſſet, licet illud reſignaverit, aut ſit reſignare paratus. Clem. 4. quia nempe ad renuntiata non datur regreſſus. IX. Gratia generalis, facta e. g. Epiſcopo, percipiendi fructus beneficiorum primi anni ad perſolvenda debita, non præjudicat juri ſpeciali, vi cujus tales fructus fabricæ Eccleſiæ vel alteri uſui aut perſonæ ſingulari de ſpeciali conſuetudine, privilegio vel ſtatuto forſitan debentur; niſi in gratia generali expreſſe de his caveatur.

(*e*) *Literæ beneficiales juſtitiæ appellantur, per quas neceſſitatibus pauperum clericorum providetur ſecundum formam communem: Cum ſecundum Apoſtolum. c. 16. de præbend.*

§. 214. Singularem mentionem huic loco propriam meretur, c. 8. h. t. in 6. cujus hæc eſt ſenten-

tia: Titius a Pontifice obtinuerat gratiam de beneficio proxime vacaturo in Eccleſia A. Mox idem Pontifex, vel ejus Succeſſor hanc gratiam revocat. Dein ſimilem gratiam pro eadem Eccleſia confert Cajo. Poſtea Titius reſtitutionem gratiæ revocatæ impetrat a Sede Apoſtolica. Vacante nunc in illa Eccleſia beneficio dubitatur, Titiusne, an Cajus in ejus aſſecutione eſſet præferendus. Pontifex decidit, præferendum eſſe Cajum; *cum talis reſtitutio, ubi aliud non exprimitur, intelligatur fieri ſine juris præjudicio alieni* (*f*).

(*f*) *Conf. Laymann in comment. ad hoc cap. Similis circulus occurrit, cum quæritur, an uxor vel vidua pro ſua dote creditoribus anteriorem hypothecam habentibus ſit præferenda: item an legitimatus per ſubſequens matrimonium in primogenitura ſit præferendus ex intermedio matrimonio legitime nato.*

§. 225. Speciales regulæ *de interpretatione & vi reſcriptorum juſtitiæ* his maxime comprehenduntur juris deciſionibus. I. Si mens reſcribentis dubia manet, reſcripta juſtitiæ explicari debent ſecundum jus commune. c. 18. Exemplum talis explicationis extat c. 4.

II. Reſcripta juſtitiæ, quæ jurisdictioni Ordinarii derogant, cenſentur odioſa, & ſtricte ſumenda ſunt. c. 32. de offic. Deleg. & c. 40. eod. III. Non valent reſcripta juſtitiæ, per quæ incerti dantur judices, quos impetrans elegerit, vel per quæ futura negotia committuntur. c. 10. & c. fin. IV. Si ſuper eodem negotio contra eundem duo reſcripta impetrentur, quorum poſterius non facit mentionem prioris, valet primum, non ſecundum; alias, ſi in poſteriore fit mentio prioris, valet poſterius: ſi primum

primum fuit impetratum communi conſenſu partium, non valet ſecundum impetratum per alteram partem hoc tacito. c. 3. Valet ſecundum reſcriptum impetratum ab adverſario, etſi non faciat mentionem de primo, ſi primus impetrans dolo vel negligentia eo uſus non eſt intra annum. c. 9. & c. 23. Poſteriores etiam literæ *ſpeciales* derogant prioribus generalibus in iis, quæ in prioribus non ſunt ſpeciatim exqreſſa, etſi nullam de prioribus faciant mentionem. c. 14. v. *quoniam.*

V. Literas impetrans poſt appellationem, ejus mentionem facere debet. c. 12. h. t. & c. 44. in fin. de appellat. VI. Non valent literæ ab actore contra reum impetratæ ad diverſos judices ſuper pluribus cauſis perſonalibus, nec proceſſus earum, ſed reo condemnatur in expenſis. Dein *reus quoque, ſi eodem durante judicio actorem ſibi obnoxium duxerit reconventionis beneficio vel conventionis (ſi contra eum literas impetrare maluerit), de jure ſuo debet apud eosdem judices experiri: niſi eos ut ſuſpectos poterit recuſare.* c. 3. in 6. & c. fin. X. VII. *Statuimus*, inquit Innocentius III., *nequis ultra duas dietas extra ſuam diœceſin per literas Apoſtolicas ad judicium trahi poſſit, niſi de aſſenſu partium fuerint impetratæ, vel expreſſam de hac conſtitutione fecerint mentionem.* c. 28. ſed adde c. 11. §. 1. & 2. in 6. VIII. Siquis privilegium appellandi, quod eſt ſecundum jus, obtinuit, is appellare non poteſt pro caſu, quo contra ipſum datur judex delegatus remota appellatione; quia ſpeciale mandatum derogat generali.

§. 216. VI. *Effectus reſcriptorum* pendet a valore conceſſionis, de quo *hactenus* dictum eſt. Inſtar generalis regulæ ſumi debet: *Reſcripta faciunt*

jus tantum particulare, niſi 1. ſint declaratio juris ante exiſtentis: vel 2. inſerantur codici legum: aut 3. pro norma generali ad futura ſimilia negotia definienda dentur a concedente (*g*).

(*g*) *Ratio hujus regulæ eſt, quia jura non in ſingulas perſonas, ſed generaliter conſtituuntur. l.* 8. *D. de LL. adde l.* 2. *C. eod. Nempe id, quod in particulari negotio decidit, aut ſtatuit Legislator, cadit in factum præteritum, & a ſingularibus pendet circumſtantiis. Exceptio continetur l.* 3. *C. de Leg. l.* 2. *C. de nov. cod. fac. & conſt. II.* §. 3. *de Juſtinianeo codice confirmando. Videntur tamen in codicibus legum quædam ineſſe mere locales definitiones, ceu c.* 1. *de loc. & cond. c.* 9. *de for. compet. l.* 1. *D. de cenſib.*

§. 217. *De tempore, quo effectum operantur reſcripta*, prænotandum: Ipſæ ſupplicationes primum ſignantur in materia gratiæ per verbum *fiat*, vel *conceſſum*; in materia juſtitiæ per *placet* (*h*). Ex hoc tamen gratiæ ſunt adhuc informes, donec in forma legitima expediantur, juxta quas deinde erit judicandum. Si Papa poſt ſupplicationem ſignatam, ſed ante expeditas literas moriatur, conceditur a Succeſſore gratia illa ſub forma: *Rationi congruit.* Reg. Cancell.,,

(*h*) *Vid. Card. de Luca Relat. Cur. Rom. diſc.* 9. *n.* 36.

§. 218. Hoc prænotato dicendum; I. reſcripta gratiæ effectum ſuum operantur *a die datæ*, ſi gratia jam *facta*, e. g. beneficium actu collatum eſt. Si autem gratia ſit *facienda*; uti ſi diſpenſatio non ſit Romæ, ſed committitur facienda in partibus, reſcripta effectum obtinent, non a die, quo expedita ſunt, ſed a tempore executionis. In reſcriptis juſtitiæ, ſi e. g. lis intra certum tempus decidenda dicitur,

citur, tempus currit a *die præſentatæ.* c. 12. & 59. de appellat. II. Si plures ſint, qui impetrent literas beneficiales in eadem Eccleſia, ſtatur *datæ.* Sic vulgo explicatur c. 30.; additur tamen c. 12. in 6. limitatio pro eo, qui prior impetravit: *Dum tamen dolus tibi non poſſit, vel notabilis negligentia imputari.* III. Si tali in *gratia ſint æquales, is, qui prior præſentaverit, erit potior in præbenda.* c. 14. in 6. IV. Si primus ſub conditione impetravit, alter pure ante eventum conditionis, præfertur ſecundus. c. 13. in 6. V. Quia in literis ad beneficium datis inſpicitur tempus datæ, per illas beneficium curatum obtinere non poteſt, qui tempore datæ non habuit ſufficientem ætatem, etſi nunc habeat. c. 9. in 6. Aliud eſt, ſi impetranti defuit ordo ad beneficium requiſitus. c. 8. de præb. in 6.

§. 219. VII. *Executio reſcriptorum* Sedis Apoſtolicæ, ejusve Legatorum, ſi cauſæ cognitionem, & jurisdictionem in foro externo requirit, a quo fieri poſſit jure communi, deciditur c. 11. pr. v. *Sancimus* in 6. & Clem. 2. h. t. uti dicetur ad tit. de offic. Deleg., quocum titulo multa communia & connexa habet præſens. Dein de executione dicendum; I. Executori ſtricte inhærendum eſt verbis & clauſulis reſcripti, a quibus tota iſtius vis, & executoris poteſtas pendet. II. Sententia, ex literis falſis lata, non eſt danda executioni. c. 2. de crim. falſi.

III. Siquis contra ſtatuta Concilii generalis (c. 48. de ſent. excom.) ſe aſſerat excommunicatum, atque ob id excommunicatori dirigatur reſcriptum, ut eum abſolvat, datis executoribus, qui eo non parente exequantur; cauſæ cognitio non excommunicatori, ſed executoribus cenſetur demandata. c. 41. h. t.

§. 220.

§. 220. VIII. *Reſcripta exſpirant*, I. *revocatione*. Illuſtre exemplum extat c. fin. h. t. in 6. de indulgentia non reſidentibus conceſſa percipiendi fructus beneficiorum, quam, ait Pontifex, ſe nunquam in poſterum daturum, *quodque Nobis licere non patimur, Noſtris ſucceſſoribus indicamus.* II. *Morte concedentis* exſpirant reſcripta juſtitiæ re integra, id eſt, ne citatione quidem facta a judice delegato. c. 28. & 30. de offic. Deleg.; quia nempe mandatum morte mandantis re integra finitur. §. 10. I. de mand. & l. 15. C. eod. Similiter exſpirant gratiæ faciendæ in favorem *certæ* perſonæ. Secus, ſi cui poteſtas ſit generaliter conceſſa providendi e. g. de beneficio in favorem ipſius providentis, vel Eccleſiæ: tunc enim gratia non exſpirat etiam re integra c. 36. de præb. in 6.; quia nempe *decet conceſſum a Principe beneficium eſſe manſurum* c. 16. de R. J. in 6. (*i*). III. Si Papa per reſcriptum gratiæ promoto ad Epiſcopatum, concedit retentionem beneficiorum, quæ antea canonice obtinuit, usque *ad beneplacitum ſuum*, ea gratia cum Papa exſpirat: ſecus, ſi concedit usque *ad beneplacitum Sedis Apoſtolicæ* (quæ non moritur), aut ſub hac forma: *Donec revocavero, vel aliud ordinavero.* IV. Reſcripta exſpirant *morte ejus, cui executio nominatim committitur*; nec ad ejus ſucceſſorem transeunt, niſi cenſeantur commiſſa dignitati, quæ non moritur. V. *Morte ejus, contra quem nominatim reſcriptum juſtitiæ eſt impetratum*, ſi res adhuc integra ſit, ita, ut contra ejus heredem ex eodem agi non poſſit (§. 211. n. IV.); Gonzalez & Laymann in c. 36 h. t. ubi docet, Prælatum ſucceſſorem conveniri poſſe per reſcriptum, vivente anteceſſore impetratum; quia non per ſe convenitur, ſed ratione Eccleſiæ aut dignitatis, quæ itidem non moritur. VI. *Morte ejus, cui conceſſa eſt gratia* e. g. retinendi

nendi fructus, corruit ipſa gratia, ſi nempe tempore datæ jam obierat. l. 191. D. de R. J. Idem contingit *renuntiatione* gratiæ ſibi factæ etiam tacita. Clem. 4. h. t.

(*i*) *Ne per mortem Pontificis plurima reſcripta gratiæ & juſtitiæ facienda exſpirent, per regulas recentiores Cancellariæ revalidantur a novo Pontifice ea, quæ infra annum ante diem obitus a Prædeceſſore data ſunt* (*Reg. Cancell.* 12). *Sede tamen Papali vacante viribus carent.*

Titulus IV.

De Consuetudine.

Argumentum.

I. Definitio, & diviſio conſuetudinis, in qua ſpectatur primo materia. §. 221. *II. Ut ſit rationabilis.* §. 223. *III. Forma, ſeu actus populi.* §. 227. *IV. Conſenſus Legislatoris.* §. 230. *V. Auctoritas conſuetudinis & probatio.* 231. *VI. Speciatim de conſuetudine contra legem* §. 233. *præter legem* §. 237. *ſecundum legem* §. 238. *VII. Abrogatio conſuetudinis* §. 239.

§. 221. Conſuetudo eſt jus, ſuppoſitis diuturnis populi moribus aliquo conſenſu legislatoris introductum. Nota: I. *jus* ſumitur *primo* pro *obligatione* agendi, quam efficit conſuetudo, perinde ut lex; atque hæc eſt conſuetudo *præter legem*, quæ obligationem inducit, ubi lex expreſſe promulgata non exiſtit: *ſecundo* pro facultate ſeu *libertate agendi*; quæ eſt conſuetudo *contra legem*, & lege priore abrogata libertatem agendi reſtituit: *tertio* nominatur conſuetudo *ſecundum legem*, quæ obligationem aut facultatem lege conceſſam tum confirmat nova addita vi, tum etiam declarat. II. Conſuetudo continet

jus,

jus, & *factum*, ſeu mores populi, id eſt, actus frequentes, publicos, uniformes, quodammodo inveteratos. III. Quemadmodum in lege ſpectatur *materia*, circa quam verſatur, nempe actus, quos attingit; & *forma*, ſeu promulgatio: ſic in conſuetudine in primis conſiderari debet materia, ſeu qualitas actuum, ad quos obligat, aut libertatem dat: tum *forma*, ſeu mores populi, & conſenſus legislatoris, ex quibus obligatio aut libertas agendi reſultat (*a*).

(*a*) *In Iſagoge* §. 37. *expoſui, quomodo a traditione differat conſuetudo. Exemplum attuli in Chronographia* §. 122.

§. 222. De materia & forma conſuetudinis dicendum eſt primo generatim: tum ſeorſum de conſuetudine contra, præter, ſecundum legem. Spectata materia omnis conſuetudo debet eſſe *rationabilis*, uti lex (*b*); hinc paſſim dicunt, quod lege introduci non poteſt: id nec conſuetudine. Addunt: Satis eſt, ut conſuetudo rationabilis ſit *negative*; etſi poſitiva & ſpecialis ratio non appareat. Semper enim præſto eſt ratio *generalis*, ut populus receptis moribus vivere & libertate ſua uti permittatur. Conſuetudini rationabili opponitur *corruptela*, quæ eſt aſſuefactio ad res malas vel per ſe, vel deciſione & judicio legum.

(*b*) *L. 2. C. quæ ſit longa conſuetudo. c. 4. ibi: „Ad excuſandas excuſationes in peccatis, ſolam conſuetudinem prætendentes; cum diuturnitas temporis peccata non minuat, ſed augmentet, quæ tanto graviora exiſtunt, quanto infelicem animam diutius detinent alligatam.“ Pariter c. fin. requiritur, ut conſuetudo ſit* rationabilis, *&* legitime præſcripta; *quæ verba ad materiam ejusdem, & formam referenda ſunt.*

§. 223.

§. 223. Plurima extant exempla conſuetudinum, quæ rationabiles non ſunt, & a jure tolluntur, damnantur & reprobantur tanquam corruptelæ, atque etiam in poſterum prohibentur; cujusmodi ſunt:

I. Quæ repugnant naturali & divino juri, reverentiæ Eccleſiarum & ſacrarum legum, ſaluti & ſpirituali utilitati populorum, ritibus a Chriſto vel Apoſtolis inſtitutis. Suprema enim lex eſt Dei honor & ſempiterna hominum ſalus. Hinc reprobatur conſuetudo accipiendi pretium pro miniſterio ſpirituali c. 9. de Simonia; diſſolvendi matrimonium ratum c. fin. de ſponſ. duor.; provocandi ad duellum; exhibendi ſpectacula ludicra in templis c. 12. de vit. & honeſt. cleric.; nec ea in re tolerantia Eccleſiæ excuſat, quam triſtis aliquando extorquet neceſſitas. can. fin. §. 1. diſt. 4.

§. 224. II. Reprobantur conſuetudines, quæ honeſtati morum, & ædificationi populorum obſunt, quæ peccati periculum, & concupiſcentiam fovent; nam *bona eſt lex, quæ, dum hoc prohibet, omnia mala prohibet.* c. 6. de conſtit. Talis eſt conſuetudo provocandi ad æquales hauſtus. Receſſ. Imp. a. 1500. art. 28 & a 1530. a. 8.; conſuetudo tanquam de radice ambitionis procedens, ut quis in eadem Eccleſia plures habeat dignitates c. 1. h. d. in 6.; ut vir diſſipatis bonis ſuis uxoris bona pro libitu alienet, aut uxor adultera medietatem bonorum, quæ vir fuerit adeptus, ſibi vindicet. c. 10.; ut judices aut officiales provinciam circumeuntes nova onera imponant hominibus, aut prælati novis cenſibus Eccleſias gravent, vel antiquos augeant. Nov. 134. c. 1. & c. 7. de cenſ.: hæc enim ex avaritiæ gurgite proveniunt.

§. 225.

§. 225. III. Reprobantur conſuetudines, quæ obſunt libertati & immunitati Eccleſiaſticæ, ut ſi laicus ferat ſententiam in cauſis Eccleſiaſticis. c. 3. vel propria auctoritate contributiones imponat clericis. c. 4. de cenſ. in 6. Tolluntur generatim conſuetudines, quæ Eccleſiis gravamen inferunt. c. 1.

§. 226. IV. Reprobantur conſuetudines, quæ diſciplinam Eccleſiaſticam relaxant, correctionem morum impediunt, hierarchiam turbant, ordinem judiciarium pervertunt. Iſtiusmodi eſt conſuetudo, ut tempore generalis interdicti in loco exemto publice divina officia celebrentur c. 5.; ut Clerici beneficia ſine conſenſu Epiſcopi recipiant, c. 3. de inſt. aut dignitatem ſine conſenſu ſuperioris dimittant c. 7; ut Clericus exerceat ea, quæ ſunt ordinis Epiſcopalis, c. 4.; ut a vicario Epiſcopi ad Epiſcopum appelletur, c. 2. in 6.; ut actor, qui teſtibus, vel inſtrumentis plene probavit, præterea jurare cogatur, c. 2. de prob.; ut diſtributiones quotidianæ etiam abſentibus dentur, c. un. de Cleric non reſidentibus in 6.; ut non recipiantur Legati Sedis Apoſtolicæ, niſi mittantur de beneplacito eorum, qui recipiunt, aut petiti fuerint, Extrav. Un. h. t. int. com.; ne prælati Eccleſiarum exceſſus ſubditorum, maxime Clericorum, libere corrigant, & reforment, c. 13. de offic. jud. ord. (*c*).

(*c*) *Ad claſſem conſuetudinum irrationabilium aliqui revocant eas, quæ deriſoriæ dicuntur, quæque nullam afferunt utilitatem, homines tamen moleſtia afficiunt, qualem putant, vi cujus ſtudioſi ad academiam adventantes variis ritibus initiantur; conf. I. conſt. Juſtiniani Digeſtis præfixa:* omnem reipublicæ. §. 9.

§. 227. *Forma conſuetudinis* exprimitur verbis c. fin., *legitime præſcripta*, ut nempe conditiones habeat

beat legibus præſcriptas, ſive ut I. vigeat in communitate perfecta, & ab illa vel majore ejus parte ſit inducta, ſitque inſtar legis, l. 32. §. 1. l. 33. l. 35. D. de Leg. l. 3. C. quæ ſit long. conſ. In privatos & communitatem imperfectam non cadit lex proprie dicta, ſed præſcriptio, quæ aliquam affinitatem habet cum conſuetudine, ut in caſu c. 8; non requiritur tamen, ut totum regnum, vel totam diœceſin afficiat; quia datur conſuetudo tum *univerſalis*, tum *particularis*, velut circa decimas.

§. 228. II. Actus, quibus inducitur conſuetudo, eſſe oportet *uniformes*, ſaltem non contrarios; III. *diuturnos & longævos;* hinc dicitur *inveterata*, l 32. §. 1. D de Leg. *longæva*, l. 2. C. quæ ſit long. conſ. c. 9. & ult. h. t. *perpetua* l. 6 pr. D. quod cujusque univ. nom. *vetuſtiſſima*, l. ult. pr. c. de privil. Scholar. *diuturna* §. 9. I. de J. N. G. & C. Spatium autem temporis jura non determinant. Si per conſuetudinem læditur jus proprietatis alterius, ceu per conſuetudinem non ſolvendi decimas, minus tempus non ſufficiet, quam ad præſcriptionem proprie talem requiritur; c. 18. & 20. de Decimis. Nulla autem ſuppetit ratio id extendendi ad omnem conſuetudinem; neque id requiritur ad mores populi, ejusque voluntatem cognoſcendam, quam legislator per conſenſum ſaltem legalem approbat, ratamque habet.

§. 229. IV. Iidem actus eſſe debent *frequentes*, pro data nempe occaſione; idque poſcit ipſa uniformitas ac diuturnitas: ſecus *mores* aut *uſus* populi dici non poſſunt. Unus alterve actus habens tractum ſucceſſivum e. g. conſtructio pontis in loco prohibito, ſufficere poteſt ad acquirendam poſſeſſionem juris, &

complendam demum præſcriptionem, non autem ad conſuetudinem inducendam. V. *Publici* item, *notorii & liberi.* Nam *quod latenter, aut per vim, aut alias illicite introductum eſt, nulla debet ſtabilitate ſubſiſtere.* c. 5. de R. J. Si populus per multos annos obſervaret aliquod feſtum vel jejunium ex errore, id eſſe præceptum, non induceret obligationem. In conſuetudine tamen contra legem intercedere poſſe errorem, infra dicam.

§. 230. VI. Conſenſus legislatoris (quisquis ſit pro diverſa ratione ſtatus) *tacitus* appellatur, ſi is habeat notitiam actuum, nec contradicat, cum facile poſſet: *expreſſus*, ſi claris ſignis conſuetudinem approbat, ferendo ſententiam ſecundum illam: *legalis* & generalis, qui præſtatur per legem, vel jus ipſum, in quo legislatores omnes conſuetudines rationabiles & legitime præſcriptas volunt eſſe firmas & legis vim habere. c. ult. h. t. l. 1. & 2. C. quæ ſit long. conſ. l. 32. ſeq. D. de Leg. Ab hoc conſenſu legislatoris tota vis & auctoritas conſuetudinis pendet tum civilis, tum Canonicæ, ita, ut frequentati actus materiam duntaxat, & occaſionem dent jus aliquod inducendi (*d*).

(*d*) *L.* 32. *D. de Leg. vis conſuetudinis repetitur a tacito populi conſenſu; ſed recte obſervat Stryckius de Uſ. mod. Pand. tit. de Legibus.* §. *XI. Tribonianum minus caute reliquias ſtatus democratici Juri Juſtinianeo inſeruiſſe. Auctores quidam ad conſuetudinem Canonicam negant ſufficere legalem Pontificis conſenſum, ſed ſingularem poſcunt, quo, habita notitia actuum, conſuetudo approbetur. Sed contra eſt* 1. *ratio approbandi conſuetudinem rationabilem & legitime præſcriptam eadem eſt, ſive particularem notitiam habeat Princeps, ſive non habeat.* 2. *Romanus Pontifex c.* 1. *de Conſt. in* 6. *manifeſte ſupponit, dari conſuetudines particulares locorum, quas ignoret, atque una*

una declarat, ſe nolle illis per generales conſtitutiones poſteriores derogare. Qui ab iis auctoribus allegantur contrarii canones, pertinent ad conſuetudines a Romanis Pontificibus & Conciliis reprobatas. Deciſiones Rotæ Romanæ, ad quas provocant, non adſtringunt alia tribunalia, nec fundamentum præbent argumenti univerſalis; quia verſantur circa cauſas particulares.

§. 231. Vis & auctoritas conſuetudinis ex ipſis legibus dimanat, ut ex dictis intelligitur. c. 9 h. t. ratio eſt, quia populus tenacius inhærere ſolet propriis moribus, quam alienis legibus; & quia diſcordiam pariunt novitates. cit. c. 9. Sane in omni communitate multis legibus ſcriptis priores ſunt conſuetudines; ac ex ipſo populi uſu conſtat, quid bonum ſingulorum poſcat, quod a communi ſegregari per ſe non debet. Quantum in primitiva Eccleſia & conſuetudo & traditio valuerit, patet ex can. 5. & 7. diſt. 11. Hinc judices & præſides provinciarum eam, cauſa cognita, ſequi tenentur l. 1. C. quæ ſit long. conſ. ſecus pars contra conſuetudinem quamdam gravata juſte appellat. c. 3. de eo, qui mittitur in poſſ. adde pr. Inſt. de officio judicis.

§. 232. Conſuetudo autem in judicio allegata probari debet, ſi ſatis notoria non ſit; quia involvit aliquid facti, c. 1. de conſt. in 6. & quia facta non præſumuntur (*e*). Probatur autem per teſtes ſaltem duos omni exceptione majores, vel per actus judiciales, ſiqui haberi poſſint. l. 34. D. de Leg. Iſti autem actus judiciales, etſi magnum pondus habeant, tamen ad probandam conſuetudinem ſimpliciter neceſſarii non ſunt; nam antequam judex ſecundum conſuetudinem primo pronuntiet, illa prius exiſtere, ſatiſque probari debet. Id notandum, plures quidem actus requiri ad inducendum jus non ſcri-

ptum: pauciores ſufficere ad probandam obſervantiam inde deductam, de qua ex paucis actibus conſtare poteſt (*f*).

(*e*) *Arg. l.* 1. *C. de prob. ibi: „Debitor, qui ſolutam affirmat, ejus rei probationem præſtare debet.“*

(*f*) *De probatione conſuetudinis vid. Maſcardus de prob. concl.* 423. *ſeq.*

§. 233. De conſuetudine generatim dictum eſt hactenus. Ad particularia ut deſcendatur, ſtatuendum eſt de conſuetudine contra legem: *Conſuetudo rationabilis & legitime præſcripta poteſt abrogare legem civilem & canonicam.* Prob. 1. conſuetudo in utroque jure æquiparatur legi; at vero per legem poteſt abrogari lex: ergo etiam per conſuetudinem. 2. Id manifeſto colligitur ex c. fin. ibi: *Licet etiam longævæ conſuetudinis non ſit vilis auctoritas, non tamen eſt usque adeo valitura, ut vel juri poſitivo debeat præjudicium generare, niſi fuerit rationabilis, & legitime ſit præſcripta.* Igitur a contrario ſenſu, ſi rationabilis eſt, & legitime præſcripta, etiam juri poſitivo præjudicium generare poteſt. Exempla extant c. 1. de conſt. in 6. vi cujus conſuetudines ſpeciales locorum legi generali prævalent, adeoque præjudicium ei generant. C. 3 h. t. in 6., admittitur conſuetudo, qua Epiſcopus in inquirendis, puniendis & corrigendis ſubditorum exceſſibus conſilium ſui capituli exquirere minime teneatur. Lex Apoſtolica de abſtinentia a ſanguine & ſuffocato contraria conſuetudine abrogata eſt. Lege generali partus ſequitur ventrem, l. 42. D. de Statu hom. ſed additur: *Niſi lex ſpecialis aliud inducit.* De tali lege ſeu conſuetudine ſpeciali fit mentio c. 3. de conjug. Servor.

§. 234. *Objiciunt* 1. Conſuetudo contra legem continet actus legi oppoſitos, adeoque peccaminoſos:

ſos; imo, ut aliqui docent, omnino requirit actus peccaminoſos, per quos contra legem agendo populus legem abrogare intendit: ergo talis conſuetudo non nititur bona fide, ac legitime præſcribi non poteſt; quod eſt contra c. fin. h. t. ℞. tr. a. nam abſolute neceſſe non eſt, ut actus ſcienter contra legem, multo etiam minus cum voluntate abrogandi legem committantur; quia vis & auctoritas conſuetudinis non ex voluntate ſubditorum, ſed conſenſu ſaltem legali principis pendet; is conſenſus moribus & actibus populi attribui poteſt, ſive mala ſive bona fide, atque ex errore, quod lex nulla exiſtat, vel non obliget, poſiti ſint. n. c. & ſupp. quod conſuetudo bonam fidem perinde requirat, ac præſcriptio. Sed dices: Neceſſe eſt, ut conſuetudo ſit legitime *præſcripta.* ℞. d. legitime præſcripta, h. e. per actus uniformes, diuturnos, frequentes, publicos, legibus requiſitos, & cum quadam analogia præſcriptionis, c. præſcriptione proprie tali n. vel ſubd. ſi agitur de conſuetudine præſcriptiva, quæ lædit jus alterius, c. ſi tantum agitur de conſuetudine legi contraria, & communitatem obligante, n.

§. 235. *Objiciunt* 2. Omnis lex eſt rationabilis: ergo contraria conſuetudo, quæ eſt contra legem, rationabilis eſſe non poteſt. ℞. c. a. n. c. lex poteſt abrogari lege contraria, quæ rationabilis cenſenda eſt: ergo etiam conſuetudine contraria, quæ legi æquiparatur, pariter rationabilis eſſe poteſt, alio nempe reſpectu, vel ob mutatas rerum & temporum circumſtantias, ob irrepentes abuſus, vel genium populi.

§. 236. *Objiciunt* 3. L. 2. C. quæ ſit long. conſ. negatur, conſuetudinem *ſuo usque adeo vigere momento, ut aut rationem vincat, aut legem:* ergo le-

gem vincere ſeu abrogare conſuetudo non poteſt. ℞. d. c. non poteſt vincere legem ſupervenientem, quæ ob publicam utilitatem abrogat priorem conſuetudinem, c. c. legem antea exiſtentem. n. c. Sic apte conciliantur textus. Heineccius tit. de Legib. SC. & longa conſ. citatam leg. 2. explicat de conſuetudine rationi adverſa, maxime de religione pagana. Ceterum conſuetudo contra legem utique ad caſus alios ſimiles extendi non debet l. 14 & 39. D. de Leg.

§. 237. De conſuetudine *præter legem* ſtatuendum eſt: *Conſuetudine induci poteſt obligatio, quam nulla lex ſcripta impoſuit.* Prob. ex c. 9. h. t. ex can. 5 & 7. diſt. 11. ipſa Synodus Nicæna, ut antiqui mores ſerventur, præcipit can. 6.: *Antiqua conſuetudo ſervetur per Ægyptum &c.* can. 7. *quia conſuetudo obtinuit, & antiqua traditio.* Prob. 2. ex l. 32. 33. 35. D. de Leg. ex l. 1. C quæ ſit long. conſ. Exempla extant c. 2. de modo transferendi poſſeſſionem rei abſentis. c. 6 de prærogativis & functionibus novæ dignitati attribuendis. c 22. de cenſ. de procurationibus viſitatori præſtandis c. 42. de Simon. de reditibus ſtolæ ob miniſteria ſacra Videtur tamen in actibus ad hoc genus conſuetudinis requiſitis neceſſarium eſſe, ut ii faciant animo inducendi obligationem; nam actus meræ facultatis, liberalitatis, devotionis &c. non inducunt obligationem (g): quia actus non operantur ultra intentionem agentium, arg. l. 19. D. de reb. creditis; & quia jura proniora ſunt ad ſolvendum, quam ligandum, hoc eſt, ad extinguendam, quam inducendam obligationem. l. Arianus. 47. D. de O. & A. Fieri ſane poteſt; ut actus ſeorſim ſumti boni ſint & honeſti, univerſalis tamen eorum obligatio utilis non ſit communitati, e. g. obligatio audiendi quotidie Miſſam. Præſumitur animus

mus inducendi obligationem, ſi actus ſint ardui, & tamen uniformiter continuati: ſi reipublicæ valde utiles, ſtatui perſonarum magnopere accommodati: ſi ex eorum omiſſione oriatur ſcandalum, remorſus conſcientiæ &c. Tali ratione inducta videtur obligatio, qua ad horas Canonicas adſtringuntur ſubdiaconi & Diaconi, qui neque ex profeſſione religioſa, neque ex beneficio Eccleſiaſtico ad chorum ſunt edſtinati.

(g) *Talis eſt uſus ter ſalutandi in die B. Virginem: aſpergendi ſe aqua benedicta in ingreſſu templi: fauſtæ apprecationes ad initium anni, vel diebus aliis.*

§. 238. *Conſuetudo ſecundum jus* legem præcedentem confirmat, novoque conſtringit vinculo, uti lex poſterior priorem confirmans cauſa cognita. Iſtiusmodi conſuetudo maximi momenti eſt in foro Eccleſiaſtico, a novitatibus, quæ diſcordiam pariunt, ſemper alieno. Talis conſuetudo præterea declarat legem exiſtentem, cujus *optima interpres* dicitur c. 8. h. t. & l. 37. D. de Legib. Iis ergo, qui præſentem Eccleſiæ diſciplinam oppugnant, resque novas identidem moliuntur, opponenda ſunt & momenta pro obſervatione expreſſorum canonum, & momenta pro obſervatione veterum conſuetudinum.

§. 239. *Abrogatur* conſuetudo, ſicut lex per legem poſteriorem, aut conſuetudinem contrariam legitime præſcriptam. Poſitiones de abroganda conſuetudine ſunt hæ potiſſimum:

I. Quia omnis correctio legum odioſa eſt, ſi conſuetudo præcedens, vim legis habens, & lex poſterior aperte non pugnant, potius conciliandæ ſunt, quam altera per alteram corrigenda.

II. Lex poſterior generalis tollit priorem conſuetudinem generalem, non autem particularem, c. 1. de Conſt. in 6.: particularis autem dicitur conſuetudo, non quia in loco particulari æque obſervatur, ac alibi; ſed quia nititur ſpeciali ratione, privilegio, vel ſtatuto.

III. Per clauſulam: *Non obſtante conſuetudine contraria*; tollitur generalis tantum conſuetudo. Ad particularem abolendam videtur ſe extendere clauſula: *Nulla obſtante conſuetudine;* quæ alias non verificatur; item clauſula: *Nulla obſtante conſuetudine, privilegio vel ſtatuto;* quæ utique jura ſpecialia attingit.

IV. Difficulter abrogatur conſuetudo immemorialis, ſine ſpeciali ejus mentione, utpote quæ ſæpe habet vim & effectum privilegii ſpecialis (*h*).

V. Per ordinarias clauſulas derogatur conſuetudini tantum præſenti, niſi expreſſa mentio fiat futuræ, aut præſens tanquam corruptela reprobetur: adeo tamen circumſtantiæ mutari poſſunt, ut ratio reprobandi ceſſaret.

(*h*) *Can.* 8. *IX. q.* 3. *c.* 26. *de V. S. l.* 3. §. 4. *D. de aqua quot. & æſtiv. Si conſuetudini jus vehementer reſiſtit, eandem vim, etſi immemorialis ſit, non habet, ac privilegium: hoc enim non datur, niſi cauſa cognita; illa ignorante legislatore ſæpe inducitur, vel potius irrepit. Exemplum extat c.* 4. *h. t.*

TITU-

Titulus V.

DE POSTULATIONE PRÆLATORUM.

ARGUMENTUM.

I. Vox, electio, quam vim habet: differt ab ordinatione & miſſione. §. 240. *II. Non competit Principi politico, nec populo* §. 243. *III. Quæ poſtulatio ſolemnis? quis poſtulare poſſit, & poſtulari?* §. 251. *IV. Forma poſtulationis: numerus ſuffragiorum* §. 257. *V. Effectus poſtulationis* §. 264. *VI. Admiſſio poſtulationis: & admiſſæ effectus* §. 266. *VII. Ex his patet, quomodo ab electione differat.* §. 269. *VIII. Poſtulatio ſimplex, ſeu minus ſolemnis.* §. 271.

§. 240. Præmiſſis de jure ſcripto generali & ſpeciali, itemque de jure non ſcripto principiis, agitur in Jure utroque de perſonis, & in Canonico quidem earum primo exponitur promotio ad prælaturas, ſeu regimen Eccleſiaſticum; de qua animadverte:

I. Promotio ad prælaturas, imo ad miniſterium quodvis Eccleſiaſticum generatim & latiſſime dicitur *electio*, quæ excludit omnem modum, ex jure promoti profectum, ad munus Eccleſiaſticum perveniendi, ceu ex naturali propagatione, ut fiebat in tribu Levi veteris Teſtamenti, ex hereditaria ſucceſſione, ex prærogativa ætatis, nobilitatis &c.: includit autem quamvis aliam deſignationem perſonæ, præſentationem, inſtitutionem, proviſionem, collationem dignitatis vel beneficii Eccleſiaſtici.

II. *Electio* late ſumta eſt aſſumtio perſonæ ad munus Eccleſiaſticum facta plurium ſuffragiis, accedente fere legitimi Superioris confirmatione; atque

 hoc

hoc modo excludit electio præſentationem & ſequentem inſtitutionem, item liberam collationem ſeu proviſionem; includit autem poſtulationem, & electionem ſtricte dictam. *Poſtulatio* dicitur, ſi per ſuffragia plurium ad dignitatem expetitur perſona, impedimento Canonico affecta, petitione ad Superiorem directa, ut eam admittat: *electio vero ſtricte dicta* eſt Canonica vocatio perſonæ *habilis* ad prælaturam vacantem facta per ſuffragia legitimorum electorum, a Superiore fere confirmanda. Hinc alia dicuntur beneficia *patronata*, alia *collativa*, alia *electiva:* item poſtulatio dicitur *admitti*, electio confirmari (*a*).

(*a*) *Differentia eſt non tantum in modo perveniendi ad dignitatem Eccleſiaſticam, ſed etiam in effectu ac jure, quod ex variis modis reſultat: & quia quævis deſignatio perſonæ ad munus ſacrum latiſſime electio dicitur* (*c.* 24 *&* 31 *h. t. & can.* 12. 13. 14. *diſt.* 63); *hinc in propoſita ſpecie facti diſpiciendum eſt, quam vim ea electio, vel perſonæ deſignatio habuerit.*

§. 241. Electio ſeu deſignatio perſonæ ad munus Eccleſiaſticum diſtinguenda eſt ab *ordinatione*, ſeu conſecratione, & a *miſſione;* etſi primis Eccleſiæ temporibus hi tres actus fere conjuncti fuerint: in Apoſtolis tamen re & temporibus erant ſegregati. Nam Luc. VI. 13. Chriſtus vocavit diſcipulos, & elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominavit. Dein poteſtatem conſecrandi dedit Matth. XXVI. 26. 27. Luc. XXII. 19. 20.; poteſtatem abſolvendi Joan. XX. 22. 23. Demum cum poteſtate in univerſum orbem miſit Matth. ult. 18 ſeq. Marci ult. 15.

§. 242. Ordinatio ac miſſio legitimorum paſtorum tota pendet ab auctoritate & poteſtate ſacra, ac ſpirituali Eccleſiæ. Circa electionem & deſignationem

nem perſonarum, quæ dein judicio Eccleſiæ ordinentur, conſecrentur, ſeu ſacris ritibus initientur, certamque in Eccleſia acquirant jurisdictionem, varia pro temporum varietate diſciplina fuit, eſtque noſtris etiam temporibus pro varietate locorum varia. Quisquis vero facultatem aut jus nominandi, ſeu præſentandi, ſeu quoque modo eligendi perſonas ad munus ſacrum habuit unquam, id non niſi conceſſione & auctoritate Eccleſiæ habere potuit; quia illud ipſum jus refertur ad ordinationem & poteſtatem ſacram, ſive ut ajunt, rei ſpirituali antecedenter annexum eſt. Certe ſiquis illud pretio temporali ſibi comparare vellet, omnium conſenſu ſimoniam committeret contra jus divinum & naturale.

§. 243. Principi politico jus, nominandi ad prælaturas vel dignitates ſacras, non competit vi ſummi imperii, ſeu *jure majeſtatico*; ſecus idem etiam competeret principibus infidelibus, ſaracenis, apoſtatis, hæreticis, ſchiſmaticis: quo quidem modo peſſime conſultum eſſet divinæ Religioni, & Eccleſiæ Chriſti. Totum id facile deciditur ex principiis Juris Eccl. Publ., addique poſſunt can. Apoſtol. 29. can. 3. Concilii Nicæn. II. Edit. Manſi Tom. XIII. col. 748. & can. 22. Concil. CPni IV. ibid. Tom. XVI. col. 174. Si cui ergo Principi illud jus competit, id derivandum eſt ex *ſpeciali Privilegio* ab Eccleſia dato, vel ex *jure patronatus*, quod item eccleſiaſtica auctoritate conceſſum eſt iis, qui Eccleſias fundant, conſtruunt vel dotant; aut demum ex *concordatis* cum Sede Apoſtolica initis.

§. 244. Ab ipſo populo eligendos eſſe Epiſcopos, eorumque vicarios, & paſtores inferiores, hodie contendunt ſcriptores quidam, & Pſeudoepiſcopi Galliæ. De qua re ſtatuendum eſt. I. *Initio naſcentis Eccle-*

Eccleſiæ, ac multo poſt tempore ad electiones epiſcoporum plerumque convenerunt non modo Epiſcopi provinciæ ſeu viciniæ, Metropolitanus, ac Clerus inferior, ſed fere populus etiam fuit admiſſus, teſtimonii ferendi, ant voti ſeu deſiderii ſui manifeſtandi cauſa. Id conſtat innumeris documentis vel apud ſolum Gratianum can. 13. diſt. 61. can. 1. diſt. 62. can. 27. diſt. 63. can. 9. diſt. 65. can. 15. VIII. 9. 1. Rationem a nobis indicatam confirmant iidem canones, & S. Cyprianus epiſt. 68.: *Ut plebe præſente vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur.*

§. 245. II. *Populus, ad electiones admiſſus, non habuit proprie jus ſuffragii, aut veræ electionis, quæ electo jus conferret, ſed poterat* optare, præoptare, deſiderare, *Clero, Epiſcopis præſentibus & Metropolitano,* expetere *paſtorem, a quo regi, & cui ſubeſſe vellet.* Prob. 1. antiquiſſimo teſtimonio Clementis I. in epiſt. ad Corinthios in cauſa ſchiſmatis data, in qua conſtitutio Epiſcoporum tribuitur Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus & Populo ſolus conſenſus in electum adſcribitur (*b*). Prob. 2. ex can. 12. diſt. 63. ibi: *Sacerdotum eſt electio: & fidelis populi conſenſus adhibendus eſt; quia docendus eſt populus, non ſequendus.* Prob. 3. ex eo, quia Clerus, id eſt, Epiſcopi & Presbyteri, ad electionem convenientes, merito reprehendebantur a Summis Pontificibus, ſi populi Poſtulationi, quæ re vel modo peccabat, obſecundaſſent. *Docendus eſt populus, non ſequendus,* ait Cæleſtinus P. I. ad univerſos Epiſcopos per Apuliam & Calabriam conſtitutos (Edit. couſtant. col. 1074.); *Noſque, ſi neſciunt, eos, quid liceat, quidve non liceat, commonere, non his conſenſum præbere debemus.* In eandem ſententiam Epiſcopos Africanos provinciæ Mauritaniæ cæſarienſis reprehendit S. Leo

Leo M. (Epiſt. 12. Edit. Ballerin. col. 658. apud Gragratianum can. miramur. 5. diſt. 61.).

(*b*) *Verba S. Clementis ſunt hæc: „Apoſtoli quoque noſtri „per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum cognoverunt, „futuram eſſe de nomine Epiſcopatus contentionem. Eam „igitur ob cauſam perfectam præcognitionem adepti, „prædictos conſtituerunt, ac deinceps futuræ ſucceſſionis „hanc tradiderunt regulam, ut, cum illi deceſſiſſent, mi„niſterium eorum ac munus alii probati viri exciperent. „Qui igitur ab illis, aut deinceps ab aliis viris eximiis, „conſentiente Eccleſia univerſa, conſtituti ſunt & ovili „Chriſti humiliter, quiete, liberaliterque miniſtrarunt, — „hos cenſemus officio injuſte dejici.“ Edit. conſtant. n.* 44. *pag.* 30.

§. 246. III. *Populus jure excluſus fuit a tota cauſa electionis Epiſcoporum.* Prob. divino jure nullam poteſtatem, aut ſuffragationem in Epiſcopis eligendis populus arrogare ſibi poterat, ejusque in ea cauſa admiſſio & præſentia perquam moleſta & perniciofa evaſit ob ſtudia partium, factiones, ſeditiones, tumultus, competitorum artes, ſollicitationes, corruptiones; conf. can. 6. diſt. 63. ex Concilio Laodiceno. c. 2. de Elect. can. 16. VIII. q. 1. (*c*). Hinc in Oriente, excluſa turba, primores civitatis ad id negotium admiſſi ſunt, ut indicat Novella 123. c. 1. in Occidente vero conſenſus *regius* expetitus tum pro facienda electione, tum pro agnoſcenda & approbanda, can. 9. 17. 18. 24. 25. diſt. 63. Noſtra quidem ætate, ſi diœceſium amplitudo, & fidelium numerus ſpectetur, non apparet, qua ratione aut utilitate populus ad eligendum ſibi paſtorem admitti queat. Quantæ enim, & quam frequentes diſſenſiones exiſtunt, ſi incolis unius etiam pagi jus præſentandi parochum competit, qui etſi multo maximo ſuffragiorum munero gaudeat, tamen partem, quam in adeun-

adeundo munere habuit contrariam, deinceps in exequendo ſemper experiri debet adverſam, rebusque ſuis obluctantem?

(c) *Conf. Sidon. Apollinar. l. 4. epiſt. 25. & Goffrid. Vindocinenſ. l. 3. ep. 11. S. Chryſoſt. l. III. de Sacerdotio.*

§. 247. Qui contra II. concluſionem populo attribuunt verum propriumque jus eligendi prælatos, objiciunt electionem S Matthiæ in Apoſtolum; quam a toto fidelium cœtu factam fuiſſe dicunt. Act. I. a v. 15. ℟. 1. S. Matthiam elegit totus cœtus *jure* ſuo, aut divinitus conceſſo n. conceſſu & juſſu Petri c. 2. Elegit, hoc eſt, cœtus præſentavit duos, Joſeph, qui vocabatur Barſabas, & Matthiam: poſt hanc præſentationem aut nominationem non iterum ad cœtus ſuffragia itum eſt, ſed ad exquirendam divinam voluntatem, præmiſſa communi oratione. 3. Cœtus hoc modo nominavit, qui erat *hominum ſimul, fere centum viginti.* In hoc autem numero erant 11. Apoſtoli, & 72. diſcipuli, Presbyteros repræſentantes, certe in ſortem domini jam aſſumti, ut laici nec tertiam partem efficerent: in hoc etiam laicorum numero nullus erat infidelium, nullus pervicacium Judæorum. Quid ergo pro jure populi ex hoc loco confici poteſt? Populum in electionibus prælatorum primis temporibus præſentem fuiſſe, concedo: at præſentem fuiſſe jure ſuo aut ex divina inſtitutione; aut ita fuiſſe præſentem, ut vero electionis & ſuffragii jure potiretur, nego. Si omnia Apoſtolorum facta ad neceſſitatem divini juris trahas; quam frequenter in jus divinum impinges? Si hunc præciſe locum divinæ inſtitutionis eſſe contendis, erit ejusdem inſtitutionis, ut populus eo jure uti non poſſit, niſi præmonitu & præcepto Succeſſorum Petri.

tri. At nempe uſum hic habet regula, quam, cum de diſciplina generatim agerem C. X. J. E. P., propoſui §. 390. „*Eadem poteſtas ſacra, quæ ex inſtitutione ac lege Chriſti de fide ac divino jure infallibiliter judicat, pari auctoritate definire poteſt, utrumne & quatenus ad diſciplinam variabilem, an ad jus divinum immutabile quidquam pertineat.*“ Cæterum de conſenſu aut electione populi nulla ſit mentio in electione aut ordinatione Timothei (I. Timoth. IV. 14.), nec Titi, neque cum Titus juberetur Presbyteros, id eſt, Epiſcopos conſtituere per civitates Inſulæ Cretæ, neque Act. XIV., cum Paulus & Barnabas venientes iterato Lyſtram, Iconium & Antiochiam conſtituerunt Presbyteros ſeu Epiſcopos per novellas Eccleſias illius diſtrictus.

§. 248. Objiciunt præterea electionem S. Ambroſii, quam a Populo Mediolanenſi factam fuiſſe ajunt. Factum narrat Theodoretus his verbis: „Cum Auxentius Eccleſiæ Mediolanenſis Epiſcopus, „labe ariana infectus, & in multis Conciliis abdi„catus e vita exiviſſet, Imperator (Valentinianus) „accerſitis ad ſe Epiſcopis, ſic apud eos verba facit: „Eſt vobis, utpote ſacris & divinis literis inſtitutis, „explorate cognitum, qualis debeat eſſe is, qui ſit „ad Epiſcopatum gerendum delectus; — — quare „hominem ita inſtructum in ſede & gradu Epiſco„pali jam collocate, ut & nos, a quibus hoc guber„natur imperium, ei vere & ex animo capita incli„nemus, & illius reprehenſionem (nam cum ſimus „homines, errore labi neceſſe eſt) velut medici„nam animorum cupide amplexemur. Hac ora„tione ab Imperatore habita, Concilium Epiſcopo„rum contendit ab eo, ut ipſe, utpote ſapientiæ & pie„tatis inſignibus exornatus, Epiſcopum deligat. At ille: „Major

„Major eſt, inquit, hæc provincia, quam quæ vi„ribus noſtris ſuſtineri poſſit; proinde vos divina „repleti gratia, & illius ſplendore illuminati, multo „melius hoc Epiſcopi deligendi negotium transigetis. „Illi igitur egreſſi ſeparatim per ſe de eo deliberare „cœperunt: civitatis autem habitatores inter ipſos „diſſidere, quorum alii hunc, illum alii deligere „contendebant. Nam qui errore Auxentii erant im„buti, hi ſuæ opinionis fautoribus ſuffragati ſunt; „qui autem a partibus ſanæ & ſinceræ doctrinæ ſta„bant, illi rurſus Epiſcopum ſecum de fide conſen„tientem habere laborarunt. Hac diſſenſione cog„nita Ambroſius, urbis præfectus, veritus, nequid „novarum rerum molirentur, propere ad Eccle„ſiam contendit. Illi ſeditione compreſſa, uno ore „omnes poſtulant, ut Ambroſius, qui adhuc ſacris „Baptiſmi myſteriis non erat initiatus, ipſis deſig„netur Epiſcopus. Qua re audita Imperator jubet „illum egregium virum extemplo & initiari myſte„riis, & Epiſcopum ordinari. Noverat enim, men„tem ejus omni perpendiculo rectiorem eſſe, & „ſententias ejus quaque regula exquiſitiores. Atque „conjectura ex conſenſu eorum, qui diſſentientem „ſectabantur doctrinam, ducta, ſuffragationem il„lam divinitus factitatam arbitratus eſt. Poſtea ve„ro, quam Ambroſius divinum ſacroſancti Baptiſ„matis munus adeptus erat, & gratiam Epiſcopa„lem receperat, dicitur Imperator longe præſtantiſ„ſimus (nam rebus his geſtis intererat) hymnum „ad gratias Servatori ac Domino agendas recitaſſe, „his fere verbis: Gratia ſit tibi, Domine omnipotens „& Servator noſter, quod cum ipſe corpora huic „viro commiſiſſem, tu etiam animas ei commenda„ſti: indeque declaraſti, meam juſtam fuiſſe ſenten„tiam (d).“

(*d*) *Theo-*

(*d*) *Theodoretus H. E. ex interpretatione Chriſtophorſoni l. IV. c. 5. & 6. Socrates in H. E. ejusdem editionis paucioribus verbis rem narrat. l. IV. c. 25. Item Caſſiodorus in Hiſtoria tripartita, nempe ex Socrate, Sozomeno, & Theodoreto collecta l. VII. c. 8., ex quo Gratianus deſcripſit digniſſimum lectu canonem* 3. *diſt.* 63. *Demum Nicephorus Calliſtus l. XI. c.* 32.

§. 249. Dico: *Ambroſius non a populo, ſed ab ipſo Deo electus in Epiſcopum cenſeri debet.* Apertum divinæ electionis indicium habebatur repentina Populi antea diſſentientis & tumultuantis conſenſio. Extraordinarius hic modus electionis in jure noſtro appellatur *quaſi inſpiratio* c. 42. de elect., ac pro tali habita fuit electio Ambroſii ab Imperatore, & ab Epiſcopis provinciæ. *Nam*, ut ſcribit Socrates l. c., *Epiſcopis, qui aderant, videbatur hæc conſentiens populi vox divinitus ſane emiſſa.* Pro tali habita fuit a ſcriptoribus eorum temporum, quos ſupra laudavi; pro tali habita quoque fuit a Nicolao P. I. Cum enim Photius & Photiani ſchiſmatis aſſeclæ exemplum Ambroſii inter alia objectarent, reſpondit S. Papa Nicolaus his verbis: *Beatus fulgidiſſimus doctor Ambroſius, quem ſimiliter ex militia, & catechumeno aſſeveratis Epiſcopum, cum divinitus, & per miraculorum ſigna ab ipſis cunabulis usque ad conſecrationis ſuæ tempus fuiſſet evocatas, & ad regimen a diſſidentibus populis, ſubito in unam ſui concordiam provocatis, compelleretur Eccleſiaſticum ſuſcipiendum, minime ſeditioni vel ſchiſmati ſtuduit; quin potius eas, quas reperit, ſemetipſum non ultro, ſed coacte offerens populo, repulit, ac removit* (*e*). Denique pro divina habendam fuiſſe Ambroſii electionem manifeſte oſtendit exitus, nempe admirabilis ſancti Præſulis zelus & indefeſſus labor in regenda diœceſi, & catholica re defendenda. Cete-

rum Valentiniano imperatori ignotum eſſe non potuit, cui jus eligendi Epiſcopum competat; atqui is illud jus Epiſcopis, non populo competere aſſeveravit, ut ex Theodoreto conſtat. Si Epiſcopi in Ambroſium conſenſerunt, id divino moti judicio fecere, non populi electione, niſi dicere velimus, homines etiam arianos pro legitimis electoribus habitos fuiſſe, agnitosque ab Epiſcopis.

(*e*) *Concil. Edit. Manſi Tom. XV. col.* 172.

§. 250. Objiciunt denique ſententiam S. Cypriani, qui in ep. 68. ad Clerum & plebem Aſturicenſem populo tribuit *poteſtatem vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recuſandi*, addens, *quod & ipſum videmus de divina auctoritate deſcendere, ut Sacerdos plebe præſente ſub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico teſtimonio comprobetur.* Reſp. S. Cyprianus plebi tribuit poteſtatem eligendi, nempe plebi præſenti, tanquam *teſti*, non tanquam judici, aut proprium electionis jus exercenti: eligi debet Sacerdos (nempe a Clero & Sacerdotibus ſeu Epiſcopis) plebe *præſente*, ſub *omnium oculis*, ut idoneus *publico teſtimonio* comprobetur: ſub populi *aſſiſtentis conſcientia*, ut plebe *præſente* vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur. Ait, *ex divina id traditione deſcendere*, hoc eſt, ex imitatione quodam veteris legis. Narrat enim ex libro Num. XX. v. 27., Eleazarum coram omni multitudine a Moyſe conſtitutum fuiſſe Sacerdotem; id quod præſente Synagoga, ſeu multitudine, non auctoritate multitudinis factum eſt. Adjungit, *quod poſtea ſecundum divina magiſteria* (nempe exemplo veteris legis) *obſervatur in actis Apoſtolorum*, cum de electione Matthiæ & Diaconorum

rum ageretur. Concludit: *Propter quod diligenter de traditione divina, & apoſtolica obſervatione ſervandum eſt, & tenendum, quod apud nos quoque, & fere per provincias univerſas tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas ad eam plebem, cui præpoſitus ordinatur, Epiſcopi ejuſdem provinciæ proximi quique conveniant, & Epiſcopus deligatur plebe præſente, quæ ſingulorum vitam pleniſſime novit, & uniuscujusque actum de ejus converſatione perſpexit.* Si hæc electionis forma ex jure divino vere, proprieque deſcenderet, per provincias *omnino* univerſas, non *ferè* univerſas tenenda fuiſſet, nec quoquam caſu poterat prætermitti; atqui prætermiſſa aliquando fuit ab ipſo Cypriano in ordinatione Aurelii epiſt. 33. ubi ait: Exſpectanda non ſunt *teſtimonia humana, cum præcedunt divina ſuffragia.* Adeo totum referebatur ad *teſtimonium*, non auctoritatem plebis.

Hæc quidem ob temporum errores præmittenda fuere; explicanda nunc eſt recta via, qua perſonæ Eccleſiaſticæ ad regimen promoventur.

§. 251. *Poſtulatio ſolemnis* eſt concors petitio eorum, qui jus eligendi habent, directa ad Superiorem, ut pro neceſſitate vel utilitate Eccleſiæ aliquem admittat ad prælaturam, qui ob impedimentum canonicum, in quo tamen diſpenſari ſolet, eligi non poteſt. Nota: 1. *Solemnis* dicitur poſtulatio, de qua hic agitur; de *ſimplici*, quæ æquivoca eſt, & longe diſpar, poſtea. 2. *Concors* in ſenſu non ſtricto, quaſi omnes plane conſentirent; ſed tamen uſitato ſignificatu cenſetur actio Collegii vel Capituli, quæ fit a majore, vel tali illius parte, ut negotium ſecundum jus regulariter exitum habere poſſit. 3. *Pro neceſſitate vel utilitate Eccleſiæ;* fieri enim poteſt,

ut qui viduatæ Eccleſiæ præ aliis utilis judicatur, per canones eligi non poſſit. Ne ergo canones, qui pro utilitate Eccleſiæ conſtituti ſunt, aliquando obſtaculo ſint utilitati, poſtulatio, tanquam remedium extraordinarium, atque in ſubſidium electionis antiquiſſimis, jam temporibus adhibita fuit.

§. 252. Poſtulatio dicitur petitio eorum, *qui jus eligendi habent.* Nam poſtulare poſſunt, qui *eligere.* c. 30. de Elect. ibi: *Electionem de poſtulando Prælato facere.* & c. 4. h. t. v. *Nos igitur.* & in fin. Inferes: 1. qui eſt in quaſi poſſeſſione coeligendi, erit etiam in quaſi poſſeſſione compoſtulandi; quia ſunt jure ipſo connexa. 2. Compromiſſarius ad eligendum datus, etiam poſtulare poteſt. c. 30. de Elect. & c. 11. de renunt., niſi expreſſe *limitatum* ſit compromiſſum. 3. Qui jus nominandi habet, inhabilem non ſimpliciter nominare, ſed *cum poſtulatione* poteſt.

§. 253. Notionem poſtulationis ingreditur *impedimentum canonicum* ejus, qui poſtulatur. Sunt autem impedimenta, in quibus diſpenſari non poteſt, aut non ſolet: alia, in quibus ſolet: hinc aliqui dicuntur impoſtulabiles ſeu indigni: alii, poſtulabiles: alii, qui poſtulatione non egent omnino, ſed qui eligi poſſunt.

§. 254. Impoſtulabiles ſunt, I. qui jure naturali aut divino ſunt inhabiles, ceu *criminoſi*, hæretici, ſchiſmatici, aliique, quales recenſentur tum can. un. diſt. 84. tum diſt. 46. 47. 49. 50., item falſarii c. 7. de crimine falſi., ſimoniaci. c. 59. de Elect., infames ratione delicti. arg. c. fin. de temp. ord. II. *Natura inutiles*, ceu prorſus rudes. c. fin. de ætat. & qual., corpore vitiati enormiter c. 6. de corp. vitiat., epi-

epileptici. c. 21. de Elect. III. Qui violavit interdictum c. 1. h. t., ubi includi videntur omnes, qui peccarunt contra *obedientiam canonicam*, Papæ, ejusque legatis debitam. Ibi: *Nos igitur, qui ſecundum Apoſtolum promti ſumus inobedientiam omnem ulciſci, — ne nil obedientia prodeſſe videretur humilibus, ſi contemtus contumacibus non obeſſet: cum juxta canonicas ſanctiones quædam ſint culpæ, in quibus culpa eſt relaxare vindictam, &c.* IV. Bigamus & ex damnato coitu procreatus. arg. c. 10. de renunt. V. Juniores 27. annis poſtulari nequeunt ad *Cathedralem* Eccleſiam. Extrav. un. h. t. int. com. (*f*). VI. Epiſcopus, qui *criminis eluendi cauſa* in monaſterium deſcendit; aliud, ſi ex alia cauſa, aut ſi loco tantum, non ordini & dignitati renuntiavit. c. 11. de renunt. VII. Religioſus de mendicantibus poſtulari non poteſt ad Eccleſiam ſecularem, *Cathedrali inferiorem*, vel regularem *non ſui ordinis.* cit. Extrav. un.

(*f*) *Qui contra hanc extravagantem ſcientes poſtulant, aut poſtulationem de ſe factam urgent, incurrunt pœnam eadem extrov. contentam. In aliis vero caſibus indignum ſcienter poſtulantes privantur pro ea vice voce activa & paſſiva tam ad eligendum, quam ad poſtulandum, penes ſolos innocentes tunc manente poteſtate eligendi aut poſtulandi c. 1. h. t. in f. & c. 40. in f. de Elect., multoque magis, ſi poſtulationem ſemel repulſam innovare audent. c. 2.*

§. 255. Impedimenta, in quibus diſpenſari ſolet, ſunt I. defectus natalium in progenitis ex ſimplici fornicatione. c. 20. de Elect. II. Defectus ætatis c. 19. eod.; at ſiquis ne annum quidem 27. implevit, poſtulari non poteſt cit. Extrav. un. h. t. inter com. (*g*). III. Defectus præſcripti ordinis c. 22. eod.; neceſſe eſt enim, ut eligendus ſaltem per ſex menſes in ſacro ordine extiterit. IV. Siquis ali-

cui Eccleſiæ alligatus liberum non habet ſine Pontificia permiſſione volatum, c. fin. h. t.; id fit in Epiſcopis *confirmatis*, etſi conſecrati necdum eſſent. c. 2. de transl. Epiſc. Idem videtur dicendum de Epiſcopis titularibus in partibus infidelium (*h*).

(*g*) *Exempla poſtulantium, & poſtulatorum ante* 27. *ætatis annum afferuntur in theſauro Jur. Eccl. Tom. II. N. XVIII. §. II. & in animadverſ. ibid.*

(*h*) *Negat id Nellerus auctor cit. diſſertationis. Ibid.*

§. 256. Poſtulatione non egent, ſed eligi poſſunt I. Coadjutor datus etiam cum ſucceſſione; poteſt enim renuntiare ſuo favori. II. Epiſcopus, qui electioni conſenſit, ſed necdum eſt confirmatus. III. Epiſcopus, qui cum auctoritate Papæ renuntiavit loco, non dignitati. IV. Præpoſitus ſecularis, licet habeat jurisdictionem quaſi epiſcopalem. V. Abbas, ſi petitur ad aliud monaſterium ſui ordinis, vel ad Epiſcopum. VI. Is, qui non eſt de gremio capituli, uti Canonicus Domicellaris, vel Clericus plane extraneus, niſi contraria adſit lex per ſpeciale ſtatutum a Superiore præſcripta (*i*).

(*i*) *Neller cit. diſſ. Solet tamen in his aliquando tutior teneri via per obtentum indultum eligibilitatis.*

§. 257. An forma capituli, *quia propter* 42. de Elect., tenenda ſit in poſtulatione, ut nempe per viam ſcrutinii vel compromiſſi procedatur, dubitarunt veteres Canoniſtæ, & dubitant recentiores. Negat Laymann in Comment. C. un. h. t. in 6.; negat etiam Nellerus cit. diſſ. §. III. idque colligit ex c. 4. h. t. in fin. ibi: *Licet diverſis temporibus convenerant*, quod fieri haud potuiſſet adhibito ſcrutinio. Tutius eſſe eam adhibere formam, monent omnes;

omnes; imo ſi poſtulatio concurrit cum electione, omnino neceſſarium. P. Zech, qui in Hierarch. tit. XX. §. 230. eam formam omnino adhibendam putat, hæc addit: Confirmat id praxis & ſenſus tum Capitulorum poſtulantium, tum curiæ Romanæ examinantis inſtrumentum poſtulationis ad normam capitul. *quia propter.* Ceterum quia electio & poſtulatio reipſa differunt, certæ *verborum formæ*, quas pernicioſa curioſitas invenit, ſine nullitate adhiberi non poſſunt. Tales ſunt: *Eligo poſtulando*; vel: *Poſtulo eligendo: eligo in poſtulandum*, aut *poſtulo in eligendum.* Hæc etiam forma: *Eligo & poſtulo, prout poteſt melius de jure valere*, irritum reddit actum, *niſi quando probabiliter dubitatur, utrum quis ſit eligendus, vel potius poſtulandus: quo caſu is, qui ſic poſtulatus fuerit, aut electus, conſenſus tempore viam electionis vel poſtulationis, ne in incerto vagetur, eligere neceſſario teneatur, redeundi ad aliam, poſtquam unam elegerit, ſibi licentia penitus interdicta.* c. un. h. t. in 6.

§. 258. De *numero ſuffragiorum* in caſu poſtulationis ſecundum jus decidendum eſt: I. Si poſtulatio concurrit cum poſtulatione, requiruntur & ſufficiunt abſolute majora ſuffragia, uti ad alios iſtiusmodi actus Capitulares; quando electio concurrit cum electione c. 1. de his, quæ fiunt a majore parte. l. 19. D. ad Municipal. II. Si poſtulatio concurrit cum electione, tunc ut poſtulatio prævaleat, poſtulandus habere debet duplo majorem numerum ſuffragiorum, quam electus: ut electio prævaleat, ſuffragia eligentia ſuperare debent tertiam partem ſuffragiorum ſimul ſumtorum, quæ in poſtulatum & electum concurrunt. c. 40. de Elect.; ubi in ſpecie facti quorundam poſtulantium, aliorum eligentium Pontifex pro admittenda poſtu-

latione illud primo inquiri juſſit, utrum ii, qui poſtularunt Archiepiſcopum, *duplo majorem facerent numerum, quam ſexdecim Electores Plebani. Si vero ad faciendum duplo majorem numerum ſimul omnes prædicti minime ſufficerent, — poſtulatione repulſa electionem Plebani auctoritate noſtra confirmes.* Ex his inferes, ut puſtulatio prævaleat, non requiri duas tertias *reſpectu totius Capituli:* ſed *comparatione numeri eligentium.* Caſus figurari poteſt in tribus factionibus ſic: Sunt 24. Capitulares: 7 eligunt: 14 poſtulant: tres vota diſpergunt, ſive eligendo ſive poſtulando diverſum. Dico, poſtulationem prævalere electioni ſecundum cit. c. 40., in qua ſpecie Delegatus Apoſtolicus non jubebatur inquirere, *an adſint duæ tertiæ totius Capituli*, ſed an *poſtulantes duplo majorem facerent numerum, quam eligentes.* Atque hæc ſane diverſa, ut patet in propoſito exemplo, ubi poſtulatus habet duas tertias, ſi vota, quæ in poſtulatum & electum concurrerunt, ſimul ſumantur, non autem reſpectu totius Capituli. III. Addenda videtur limitatio: ut tamen electio concurrere cenſeatur cum poſtulatione, & ſingularem mereri favorem, neceſſe videtur, ut poſtulatus numeret abſolute majora ſuffragia, ſive ultra dimidiam partem omnium ſuffragiorum, ſecus nec poſtulatio, nec electio merentur attendi; quia ſecundum communes regulas non ſunt actus Capitulares.

§. 259. Exempla concurrentis poſtulationis & electionis ſunt iſtiusmodi. I. Sint ſuffragia 30: ex his 20 poſtulant: 10 eligunt; valet poſtulatio. At ſi 19 poſtulent: 11 eligant; valet electio. II. Sint ſuffargia 24.: ex his 13 poſtulant: 9 eligunt: duo diſperguntur; valet electio. III. Sint ſuffragia 20. ſi ex his 9 poſtulent: 6 eligant: & quinque diſpergan-

gantur; puto, nihil valere; cum poſtulatus nec abſolute majora habeat. Idem cenſeo, ſi ex ſuffragiis 24 ſint 9, quæ eligant: 11, quæ poſtulent, quinque diſperſis.

§. 260. Ad id, quod N. III. in regulis, & exemplis propoſitum eſt, referri debet caſus a Nellero in cit. Diſſ. & a Cl. Bœckhn excogitatus. Capitulum conſtat ex 60. Canonicis; 30 poſtularunt Cajum: 20. elegerunt Titium: 10 diſperſerunt vota ſua. Hoc caſu ſentit Cl Bœckhn, electionem prævalere: eoquod poſtulantium numerus non ſit duplo major numero eligentium; unde videtur locum habere deciſio c. 40. ſupra relata. At Nellerus diſtinguit. Si 10 illi, qui vota ſua diſperſerunt, liti non ſe immiſcent, ſe ipſos facient alienos, & Capitulum conſiderabitur ut reductum ad 50; quo reſpectu valebit electio; quia poſtulantes non ſunt numero duplo majore, quam eligentes. At ſi decem illi ſe opponant tam poſtulationi, quam electioni; repelletur in primis poſtulatio; quia 30 huic contradicent, nempe illi 10, & eligentes 20, & ſic *nimia foret contradictio & diviſio:* caſſabitur etiam electio; quia 40 ei contradicent, illi 10 ſcilicet, & 30. poſtulantes; eritque pars major, imo duæ partes Capituli invitæ. At ego non puto ſpectandum eſſe, anne aliqui, & quot contradicant poſt factam jam talem electionem; ſed quid judex decidere, & quam in cauſa contradicentium ſententiam ferre debeat; neque etiam, jacta jam ſuffragiorum velut alea, in poteſtate ſuffragantium eſſe debet, quam in partem contradicendo aut non contradicendo electionis exitum inclinare velint. Quapropter in propoſito caſu, & ſic concurrente poſtulatione & electione, ut poſtulatus non numeret abſolute majora, nihil capitula-

riter atque ad negotii exitum concludi poſſe arbitror; quia ſingularis favor electioni, ultra tertiam ſuffragiorum partem habenti, ideo tantum attributus eſt, ut excludat poſtulationem, tanquam remedium extraordinarium, in quo jus contemnitur. Si autem poſtulatio ſimpliciter majori ſuffragiorum numero nititur, non ipſa excluditur, ſed aliorum aliter ſuffragantium judicium.

§. 261. De concurſu electionis & poſtulationis, & univerſe de collatione ſuffragiorum præterea notandum. I. *Abſolute* majora dicuntur relate ad omnes congregatos, qui ſuffragium ferunt: *reſpective*, comparate ad coelectos vel compoſtulatos. Si ex 14 ſuffragiis unus obtineat 7, alter 5, tertius duo; nullus habet abſolute majora. II. In numero ſuffragiorum inæquali votum dimidia aut quavis parte majus facit majora: quia tam perſona, quam votum eſt res individua; unde quivis exceſſus ad ſe trahit totum. Sic ex 5. majora ſunt tria; ex 7 majora quatuor; ex 9 majora quinque. Si ex 20 ſuffragiis poſtulatus numeret 13, electus 7; hic electus cenſetur ultra tertiam habere ſuffragiorum partem, etſi tertiam partem duntaxat ſuperet hac fractione $\frac{1}{3}$.

§. 262. Illuſtris & notus caſus concurrentis electionis & poſtulationis contigit ſub Innocentio XI. & Leopoldo I. Imp. in Eccleſia Colonienſi an. 1688. Sereniſſ. Bavariæ Dux, Joſephus Clemens, habens Breve eligibilitatis (eoquod jam eſſet Epiſcopus Friſingenſis & Ratisbonenſis, & careret ætate Canonica) a novem capitularibus eligebatur: ſed Eggo a Fürſtenberg Cardinalis & Epiſcopus Argentinenſis poſtulabatur a tredecim: duo electores de viginti quatuor diſperſerant in alios vota: vicit Bavarus Eggonem

nem judicio Romæ; quia ultra unam tertiam votorum habuit (*k*). His verbis caſum indicat Nellerus in cit. diſſ. §. III. Sed ibidem paulo poſt docet, tunc tantum *concurrere* poſtulationem cum electione, *quando unus poſtulantium ſuo & ſibi conſentientium nomine*, in communi *publicavit poſtulationem, & ex altera parte alius unus ſuam electionem*; non autem quod vota in Protocollo ſcripta ſint quorundam poſtulantium, quorundam vero eligentium. Sine *communi* & electione & poſtulatione nullum fieri concurſum ſcribit Nellerus, ſed rediri debere ad novum ſcrutinium: at ego contra ſentio, hanc communem duplicem, & electionem ac poſtulationem non eſſe neceſſariam, aut facta communi electione fieri debere, aut pro facta habendam communem poſtulationem; ſecus poſtulantes collatis jam ſuffragiis faciendo, aut non faciendo communem poſtulationem, in poteſtate haberent, utrum prævaleat, aut non prævaleat electio. Quid? ſi in propoſito caſu 13 poſtulantes communem fieri poſtulationem omiſiſſent; num præjudicare poterant electo, habenti plus una tertia ſuffragiorum?

(*k*) *Caſum enucleate exponit Vitus Pichler in deciſionibus caſuum ad h. t.*

§. 263. Unus ſupereſt memorabilis caſus ad hunc concurſum pertinens. C. 30. de elect. concurrit poſtulatio cum electione: tres ex quinque compromiſſariis poſtularunt: duo elegerunt: poſtulatio fuit admiſſa, etſi non numeraret duas tertias. Inferunt: in compromiſſariis poſtulantibus attendi præciſe pluralitatem votorum. Rationem dat textus: *Quia poſtulatio ſit per eos, in quos totum capitulum eligendi transtulerat poteſtatem: propter quod unanimiter de conſenſu totius capituli intelligitur eſſe facta.*

§. 264.

§. 264. Ad effectum poſtulationis rite peractæ ſpectant hæ definitiones juris. I. Debito tempore intimanda eſt poſtulato, uti tit. de elect. dicetur. II. Poſtulatus facta intimatione dicere non poteſt: *Conſentio*, cum affectus ſit impedimento, & nullum jus poſtulatione nactus ſit; ſecus notaretur de ambitione; debet tamen declarare intentionem ſuam dicendo: *Non diſſentio;* imo poſtulatus Epiſcopus, qui liberum non habet volatum, neque conſentire, neque non diſſentire debet, ſed dicere: *Diſpoſitioni D. Papæ me committo & ſuppono* (*l*). III. Poſt hunc etiam qualemcunque conſenſum poſtulantibus, ſi pars major velit, *re integra*, id eſt, antequam ſit poſtulatio Superiori præſentata, *pœnitere* licet, & voluntatem mutare; quia poſtulatus jus nullum acquiſivit. Quia tamen poſtulatio *ſtatim*, poſtquam in Capitulo ſecrete peracta eſt, clero, populoque in Eccleſia præſtolanti *publicari* debet, ne vitium clandeſtineitatis contrahat, cavendum eſt, ne ex variatione fama poſtulati periclitetur. c. 33. de R. J. in 6. ibi: *Mutare conſilium quis non poteſt in alterius detrimentum.* IV. Interea vero, donec poſtulatio non tantum Superiori præſentetur, ſed ab eo etiam admittatur, poſtulatus nullo modo adminiſtrare poteſt in ſpiritualibus, vel temporalibus. c. 23. de elect.; ſecus poſtulatio certo certius repellitur, niſi nova & ſpecialis fiat gratia.

(*l*) *C. 16. de elect. in 6. ibi: „Salvo eo, quod poſtulati hujusmodi nec ſuis poſtulationibus præſtare conſenſum - - - ſi non diſſenſerint.“ Item Gloſſa in cit. c. 16. v. conſenſum. & Panormitanus in c. fin. de poſt. prælat. poſt med.*

§. 265. IV. Cum Superiori præſentanda jam eſt poſtulatio, ſit diſcrimen inter defectus poſtulatorum; ſi enim aliqui *patientes in ordinibus, vel ætate defectum*

defectum vel his ſimiles poſtulentur, ipſi perſonaliter arripere debent iter Romam: ſi vero poſtulentur *alligati Eccleſiis*, ſecundum jus vetus c. 1. de elect. in 6. comparent per procuratorem. In hunc modum locus obſcurior c. 16. de elect. in 6 explicatur per Gloſſam in d. cap. v. *Noſtra*, & *veteris*. V. *Expenſas*, quæ miniſtrari debent perſonis ad Superiorem miſſis a poſtulantibus, miniſtrare debent ipſi poſtulantes; quia totum ipſorum eſt negotium; cit. c. 16. de elect. in 6.: aliter fit in electione. VI. *Effectus præſentatæ* coram Superiore poſtulationis eſt, ut reſilire & pœnitere non liceat poſtulantibus. c. 4. de poſtul. præl., ne Superiori illudatur, ejusque judicium a poſtulantium pendeat arbitrio. Hæc ratio non a poſtulato, ſed Superiore derivatur; unde ſi Superior etiam poſt præſentatam admittit variationem, poſtulatus non habet, de quo conqueratur. Panormitan. in c. 4. de poſtul. præl. nota 11. VII. Superior, cui præſentata eſt poſtulatio, diligenter inquirit tam de *meritis poſtulati*, quam de *neceſſitate Eccleſiæ*, ad quam eſt poſtulatus, aut a qua forte avocatur. C. 3. h. t. repulſa eſt poſtulatio Cardinalis, quod ejusdem *præſentia utilior eſſet non ſolum Romanæ, ſed etiam Eccleſiæ generali.*

§. 266. VIII. Admittere poſtulationem Superior non tenetur ex *juſtitia*; ipſa poſtulatio vi notionis eſt mera *ſupplicatio pro gratia*; & ideo neque poſtulantes quidquam *ſuffragante jure* petunt a Superiore, nec poſtulato aliquid juris acquiritur. c. 3. ibi: Cum Apoſtolica Sedes, *etiam quando aliquis ab aliis unanimiter poſtulatur, ad admittendam poſtulationem eorum non tam ex juſtitia, quam gratia moveatur*, & c. 5. h. t. *per poſtulationem hujusmodi nullum jus eſt alicui acquiſitum, ideoque ſine præ-*

judi-

judicio alicujus poſtulationem potuiſſemus repellere memoratam. Huic deciſioni non obſtant concordata Germaniæ (*m*). IX. Quia negotium poſtulationis eſt res gratiæ; & ſolus Papa hunc rigorem præſcripſerit poſtulationi, ut ſuffragia duplo majora, quam concurrens electio, requirat, infert Nellerus in cit. diſſ. §. III. a Papa non obſtante c. 40. de elect. admitti poſtulationem poſſe, quæ pro ſe habet majora capituli, non tamen eſt votis duplo major electione, quacum concurrit, absque injuria electi, habentis pro ſe ultra unam tertiam (*n*); ſi tamen Papa de *ſpeciali gratia* nolit admittere poſtulationem talem, tum (ſi plenitudine poteſtatis non utatur) confirmare deberet electionem tali poſtulationi oppoſitam, utpote Canonicam, nempe conformem c. 40. de elect. X. Si poſtulatio concurrit cum poſtulatione, unaque, nempe facta *per duas tertias*, fuerit rejecta; altera habens *unam tertiam* non videtur *de jure* admitti poſſe; quia nimia foret ſuffragiorum diviſio & contradictio; & quia *duæ tertiæ* faciunt præſumtionem partis ſanioris. c. 9. de elect. in 6.

(*m*) *Papa in Concordatis* §. 3. *ſpondet, quod electiones, ſi Canonicæ fuerint, ſit confirmaturus, niſi ex cauſa rationabili & evidenti, & de Fratrum conſilio, de digniori & utiliori perſona duxerit providendum. De poſtulationibus nihil memorat. Ipſum Concilium Baſileenſe agens Seſſ. XII. de electionibus & confirmationibus Epiſcoporum, addit: „Poſtulationibus in juris communis diſpoſitione remanentibus.“ Concil. edit. Manſi Tom. XXIX. Col. 61. Putant tamen, rejecta tali poſtulatione jus eligendi vel poſtulandi redire ad Capitulum. Vide Animadverſiones in cit. diſſert. Nelleri.*

(*n*) *Id etiam poſt Concordata in Germania habere locum defendit Nellerus l. c. de ſtudio partium Romanarum minime ſuſpectus.*

§. 267.

§. 267. *Effectus admiſſæ poſtulationis* eſt, quod habeat vim confirmatæ electionis: non videtur tamen ſola admiſſio, niſi poſtulatus abſolute, & de novo conſentiat, efficere conjugium ſpirituale ratum inter Eccleſiam & Poſtulatum. Sane ſi impediti contrahere matrimonium carnale ſponſalia faciant ſub conditione, *ſi Papa diſpenſaverit*, poſt obtentam diſpenſationem requiritur novus conſenſus.

§. 268. Superior, cui præſentanda, & a quo admittenda eſt poſtulatio, plerumque eſt Papa; quia in ejusmodi impedimentis ſolus plerumque diſpenſare poteſt. Ad Epiſcopum dirigenda eſſet, 1. ſi canonicatus ponitur electivus, & obſtat ſtatutum Epiſcopale vel antiqua conſuetudo, ne minor 25. an. eligatur. 2. Si in caſu perſonatus electivi locum habet c. un. de ætat. in 6., vel 3. in caſu beneficii ſimplicis electivi c. 1. de fil. presbyt. in 6. 4., vel in caſu contractæ bigamiæ ſimilitudinariæ c. 4. de cler. conjug. & c. 1. qui clerici., vel 5. in caſu, quo Epiſcopus vi Trid. diſpenſare poteſt in irregularitate occulta, cujus oborta ſuſpicione aliquis ſic ferret ſuffragium: *Eligo, vel poſtulo, prout poteſt melius de jure valere.*

§. 269. Hactenus de poſtulatione ſolemni actum eſt: quæ ab electione ſane differt 1. *origine & natura*; quia ſupponit impedimentum Canonicum, eſtque medium extraordinarium. 2. *Perficiendi modo*; nam in concurſu cum electione, duplo majorem ſuffragiorum numerum requirit, nec admittit conſenſum abſolutum poſtulati. 3. *Effectu*; quia admittit variationem, antequam præſentetur Superiori, imo etiam cum iſtius conſenſu poſt præſentationem: nullum dat jus, nec actionem Poſtulato: innititur gratiæ, non juſtitiæ; & ideo a Superiore *admitti*

admitti dicitur poſtulatio; electio vero *confirmari.* 4. *Expenſis* poſtulantium obtinenda eſt *poſtulatio*: contra electus ſuis ſumtibus de jure communi tenetur procurare confirmationem.

§. 270. Ob has poſtulationis moleſtias fere ſit hodie, ut, quibus ætas vel alius Epiſcopatus, aut quidvis aliud impedimento eſt, aut eſſe videtur, quo minus eligi poſſint, ii a Sede Apoſtolica indultum, ſeu Breve eligibilitatis impetrare ſtudeant. Sed quid? ſiquis Epiſcopus indulgentiam Apoſtolicam ſub hac obtineat forma? *Quodſi ad aliam vocaretur forſitan Eccleſiam, eam ſibi liceret aſſumere?* Anne eligi poteſt, aut poſtulari debet? R. Poſtulari debet. c. ult. de transl.; quia vi hujus indulti Epiſcopus neque ſolutus eſt a vinculo prioris Eccleſiæ, neque ſe ipſum propria voluntate absque novo examine tum perſonæ, tum factæ poſtulationis abſolvere poteſt. Putant multi, talem indulgentiam locum dare electioni; alii negant ex cit. cap., in quo res acta eſt via poſtulationis, ut adeo indulgentiæ illius alius effectus non ſit, niſi ut poſtulatus jus conſentiendi acquirat, & poſtulantes jam variandi amittant.

§. 271. *Simplex poſtulatio*, de qua agendum eſt demum, eſt petitio licentiæ, ut ſuperior in electionem Perſonæ ſibi ſubditæ, nullo alias Canonico defectu impeditæ, conſentiat. Dicitur *minus ſolemnis*, quia nullas requirit ſolemnitates, ac fieri poteſt quocunque modo, verbis, vel per Epiſtolam, ante electionem ab eligentibus, non quatenus ipſorum, ſed eligendi Superior eſt: vel poſt electionem petita ab electo licentia; antea enim conſentire non poteſt; ſecus electio eſt irrita; c. 27. de elect. in 6. Inducta eſt hæc Poſtulatio antiquiſſimis temporibus honeſtatis

tis Canonicæ cauſa, tanquam *obſervantia, quæ pacem cuſtodit.* Can. 6. diſt. 71.; ne ſcilicet Clericus vel Monachus ſine conſenſu vel præſcitu Prælati, cui ſubeſt, ab Eccleſia abſtrahatur.

§. 272. Hac ratione poſtulantur 1. Cardinales non Epiſcopi. c. 3 h. t. 2. Prælati, Epiſcopis inferiores, Abbates c. 36. de elect. in 6. 3. Clerici beneficiati alienæ diœceſeos. can. 14. diſt. 63., niſi ante obtinuerint dimiſſorias a ſuo Epiſcopo.; can. fin. diſt. 76 & can. 37. VII. q. 1.: ac ſi talis Clericus petendæ ab Epiſcopo ſuo licentiæ copiam non habeat, poſtulandus eſt a Papa, can. 5. diſt. 71. 4. Monachus vel Canonicus regularis, imo quivis religioſus c. 27. de elect. in 6 & c. 11. de renunt., ac Superior monaſterii facultatem dare poteſt, irrequiſitis conventibus. cit. c. 27. 5. Cum Epiſcopo dandus eſt Coadjutor, etiam ſine jure ſucceſſionis. c. Un. de Clerico ægrot. in 6. Si vero cum ſucceſſione dandus eſt, poſtulari debet: tunc enim opus eſt Apoſtolica diſpenſatione; quia Canones pridem recepti prohibent viventi dare ſucceſſorem. Praxis eſt, prævie petere licentiam a Summo Pontifice; qua obtenta per viam electionis proceditur; niſi ſucceſſor vocetur alligatus jam Eccleſiæ, aliterve impeditus.

Titulus VI.

De Electione, et Electi Potestate.

ARGUMENTUM.

I. Notio electionis: ſit Sede vacante: debito tempore & loco. §. 273. *II. Vox activa: ſententia collegialis & libera.* §. 278. *III. Vox paſſiva, ſeu eligibilitas.* §. 288. *IV. Præparatio remota, vocatio abſentium, conſtitutio procuratorum, tractatus* §. 296. *V. Actus electionis & forma per ſcrutinium, compromiſſum, quaſi inſpirationem.* §. 303. *VI. Publicatio electionis & conſenſus electi* §. 315. *VII. Confirmatio Electionis* §. 316. *VIII. Cauſa & proceſſus Electionis* §. 319. *IX. Conſecratio Electi* §. 331. *X. De Electione Summi Pontificis, & Abbatum &c.* §. 337.

§. 273. Electio ſtricte dicta (240. n. II) eſt canonica vocatio Perſonæ habilis ad Prælaturam vacantem, facta per ſuffragia legitimorum electorum, a Superiore fere confirmanda. Notionem non ingreditur ſexus; quia etiam abbatiſſæ eliguntur: neque neceſſario, ſed *fere* aut plerumque confirmatio Superioris; quia aliquæ dignitates electivæ in quibusdam locis, e. g. Decanatus, confirmari non ſolent ex conſuetudine. At notionem ingreditur I. Prælatura *vacans.* II. *Suffragia* legitimorum Electorum, & ſententia collegialis. III. *Habilitas* Perſonæ eligendæ. IV. Forma *Canonica.* V. Secundum modernum Germaniæ uſum *Confirmatio.*

§. 274. Primum igitur eſt, ut conſtet de Sede vacante, ſeu ut Eccleſia dici poſſit viduata. Quomodo vacatio contingat *de facto tantum*, de *jure tantum*, de *jure & facto ſimul*; itemque quomodo ea vacet *vere* aut

aut *ficte*; quidve juris vacante Sede Capitulo, vel Adminiſtratori Eccleſiæ viduatæ competat, exponitur l. 3. Decretal. tit. 9. *Ne Sede vacante aliquid innovetur*. Si viventi Prælato Coadjutor cum jure ſucceſſionis detur, id ſpeciali nititur diſpenſatione, aut facultate præcedente Romani Pontificis, Trident. Seſſ. XXV. c. 7. de ref. In regula, *vivente Prælato*, licet ejus vita deſperata ſit, I. irrita eſt electio. II. Non tantum prohibitus, ſed etiam invalidus eſt tractatus de Electione ſucceſſoris, c. *bonæ memoriæ* 36. h. t. & can. 7. diſt. 79. III. Citatio ſeu vocatio ad Electionem peragendam, emiſſa ante mortem Prælati, ipſo etiam jure eſt irrita, nec conſtringit vocatum. IV. Si ante mortem Prælati extra Capitulum, vel in Capitulo velut incidenter mentio fiat de Perſona ei ſubſtituenda, de tempore vel loco futuræ Electionis; cavendum, ne id videatur habere ſpeciem tractatus capitularis, mutuæ promiſſionis, vel pacti de certa Perſona eligenda: tales enim pactiones reprobantur; ac ſi poſtea appareat, Electionem ex ejusmodi pactione originem duxiſſe, ea caſſari poterit; ut obſervant interpretes ad cit. c. *bonæ memoriæ*. V. Poteſtas Prælati eo etiam pertinet, ut de forma, tempore & loco Electionis poſt ſuam mortem futuræ ſtatuat: ut ante mortem Electores convocet, ad concordiam hortetur, de ſucceſſore conſultet: certum etiam proponat: arg. can 10. diſt. 79. Capitulares tamen poſt mortem non prohibentur recedere, & alium, ac propoſitus fuerat, eligere; quia jure cautum eſt, ne Epiſcopus ante vitæ finem ſibi ſucceſſorem conſtituat. can. Epiſcopo. 4. VIII. q. 1.

§. 275. *Cum primum Eccleſia vacaverit*, ſupplicationes ac preces publice, privatimque *habeantur, atque a Capitulo per civitatem, & diœceſin indicantur*,

cantur, quibus clerus, populusque bonum a Deo paſtorem valeat impetrare. Trid. Seſſ. XXIV. c. 1. de ref. Ante corpus ſepulturæ traditum, ac tertium depoſitionis diem de Electione inſtituenda collegialiter ac definitive decernendum non eſt, can. 7. diſt. 79. c. *bonæ memoriæ* 36.; niſi gravis cauſa feſtinationem exigat. Huic exceptioni non obſtant verba cit. c. 36. ibi: *Quia, corpore dicti Epiſcopi nondum tradito ſepulturæ, habuerunt de ipſa electione tractatum;* nam in propoſita ibi ſpecie facti Electio caſſata fuit, non tam ob tractatum ante ſepulturam habitum, ſed ob vitium convocationis Electorum, quæ Canonica non fuit, quippe facta ante mortem Epiſcopi, ut notat Gloſſa ibi v. *Tractatum.* Reipſa poſt mortem Prælati Eccleſia eſt viduata, & morte ejusdem mox cognita, currit etiam tempus ad Electionem conceſſum.

§. 276. Poſt tertium ergo depoſitionis diem præfigendus eſt terminus futuræ Electionis, & locus. *De tempore ergo, intra quod Electio fieri debet, & de loco nunc agendum.* Ac de *tempore* quidem, intra quod fieri debet Electio, diſtinctio fit inter cathedrales & regulares Eccleſias ex una parte: & alias prælaturas, dignitates ac beneficia Eccleſiaſtica ex altera parte. *De Eccleſiis cathedralibus & regularibus* jus decidit, I. ne ultra tres menſes vacent; *intra quos (juſto impedimento ceſſante) ſi Electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi poteſtate careant ea vice, ac ipſa eligendi poteſtas ad eum, qui proximo præeſſe dignoſcitur, devolvatur,* C. 41. can. 11. diſt. 50. (*a*). II. Ex verbis: *juſto impedimento ceſſante*, infertur, tempus præfixum non eſſe continuum, ſed *utile* in initio, & decurſu, Gloſſa marginal. in can. *bene novit.* 18. diſt. 61. adeoque non currit *primo* ignorantibus: vel *poſtea* impe-

impeditis. III. Terminus trimeſtris ſtatutus non eſt, ut ante eum eligere non liceat, ſed ne *ultra* eum Electio differatur; ac fieri poteſt, ut ob varia pericula accelerari debeat electio; quo caſu Capitulares ad id cogi poſſunt a Superiore. IV. *Si electio ex eo non ſortiatur effectum, quia electus conſentire recuſat, vel poſt conſenſum renuntiat juri ſuo, aut forte diem claudit extremum, ſeu propter occultum ejus vitium irritatur, electores (qui jam fecerant, quod ſpectabat ad ipſos intra juris terminum eligendo) habebunt a diſſenſu, renuntiatione, morte, vel irritatione prædictis, ac ſi vacatio nova eſſet, tempus integrum ad electionem aliam celebrandam: dummodo nil fraudulenter egerint in præmiſſis.* c. 16. in 6. V. Ad tempus electionis illud etiam videtur referendum, congruum eſſe, ut Electio de die inſtituatur, non autem noctu, præſertim ſi forma adhibetur ſcrutinii. Si qua urgens neceſſitas aliud expoſcat, tot adhibenda ſunt luminaria, ut omnis fraudis ſuſpicio excludatur (*b*).

(*a*) *Cit. locis adduntur graviſſimæ rationes hujus diſpoſitionis. Ceterum aliæ Prælaturæ, dignitates & beneficia Eccleſiaſtica ultra ſex menſes vacare non debent. c. 2. de conceſſ. præb. Secus fit devolutio ad alios, quemadmodum explicatur ad tit. de ſuppl. neglig. Si in cathedralibus vel regularibus Eccleſiis intra tres menſes non fit electio, ex concordatis Germaniæ jus providendi devolvitur ad Papam.*

(*b*) *Rodriquez Tom. II. Regular. q.* 51. *art.* 15.

§. 277. *Locus*, in quo electio Prælati inſtitui debet, eſt Eccleſia, c. 28. & can. 1. §. 4. diſt. 23.; & quod ejus ambitu continetur, ceu chorus, c. 19. aut Capitulum, c. 21. ſecundum cujusque Eccleſiæ conſuetudinem. Si Capitulares in loco Eccleſiæ ſuæ

convenire non poſſint, e. g. ob violentiæ timorem, obſidionem civitatis, alio in loco tuto electionem inſtituere non prohibentur, arg. can. 1. §. 4. diſt. 23.; cum præſertim univerſitas expulſa e loco proprio, alibi congregari, ac de rebus ſuis ſtatuere poſſit, ut notat Baldus in l. cunctos populos. 1. n. 11. C. de Sum Trinit.; quia, ut ait, hoc non eſt jurisdictionis contentioſæ, ſed voluntariæ.

§. 278. Quia Electio vi notionis fieri debet per ſuffragia legitimorum electorum, & ſententiam collegialem (§. 273.); agendum eſt de *voce activa*, quæ eſt jus coeligendi. Ea ſpectatur 1. in ſingulis, quibus id jus competit. 2. Quomodo ex ſuffragiis ſingulorum fiat ſententia collegialis. 3. Neceſſe eſt, ut in uſu hujus juris tum ſinguli, tum univerſi gaudeant libertate.

§. 279. Suffragia inhabilium, id eſt, eorum, qui jure eligendi non gaudent, nullum omnino pariunt juris effectum; in quam ſententiam proprie cadit regula juris 64. in 6.: *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.* Talia ſunt ſuffragia laicorum, populi, poteſtatis ſecularis, c. 2. 43. 51. (conf. dicta a §. 243. ſeq.). Si inter habiles miſceantur aliqui inhabiles, ſola habilium ſuffragia attenduntur, etiamſi conſtituant minorem partem; imo jus eligendi poteſt devolvi ad unum, ſi reliqui omnes facti eſſent inhabiles. Siqui e. g. extranei, aut inhabiles facti electioni ſe immiſcent, & jus coeligendi prætendunt, ne ſufflaminentur habiles, & electio extrahatur, interponi ſolet proteſtatio, *quod vox eorum, qui non deberent intereſſe de jure vel conſuetudine, non valeret.* c. 50. In Proceſſu dein confirmationis examinatur quæſtio, ſiquidem ex ea pluralitas ſuffragiorum, & exitus electionis pendeat.

§. 280.

§. 280. Vocem activam, ſeu jus ſuffragii in electione de *jure communi & ordinario* habent omnes Capitulares Eccleſiæ vacantis. c. 1. h. t. & ſoli; *omnes*, inquam, niſi impediantur defectu, cenſura, irregularitate, delicto: *& ſoli*; nam *extranei*, qui non ſunt de Capitulo eligente, habent præſumtionem contra ſe, & *jus ſpeciale* atque *extraordinarium probare debent*; de quo infra. *Excorporatione* igitur illud jus amittitur; nec valet reſervatio vocis activæ quoad prius monaſterium facta a monacho, qui in alterius monaſterii abbatem electus, eo transmigravit. c. 47. Si de jure eligendi Canonicos in Eccleſiis cathedralibus agitur, Epiſcopus relate ad Capitulum nequit pro *extraneo* haberi, nec habet præſumtionem contra ſe; quia electio Canonicorum de jure communi videtur pertinere ad Capitulum, & Epiſcópum ſimul. Qui privative jus eligendi ſibi competere ait, id probare debet. c. 31. h. t.

§. 281. Impediuntur aliqui ex diſpoſitione juris, quo minus eligant, ſeu vocem activam habeant, etſi ſint de Congregatione, aut Capitulo Eccleſiæ vacantis *ex defectu* I. ætatis, ceu impuberes. c. 32. in 6. eo referendi ſunt omnes, qui diſcretione carent e. g. Furioſi. II. Ordinis, nondum Subdiaconi, etſi eſſent de Capitulo, & reliqui Capitulares eos vellent admittere. Clem. 2. de ætat. & qual. quam conſtitutionem SS. Conc. Trid. in terminis renovavit Seſſ. XXII. c. 4. de ref. III. juſtæ cauſæ abſentiæ; ſiquis enim ſine legitimo impedimento abſit, ne quidem per procuratorem admittitur ad eligendum. c. 42. §. 1.

§. 282. Impediuntur *per cenſuram* I. *excommunicati* excommunicatione majore c. 23. de appellat. c. Un. ne Sede vacante. in 6. Excommunicatio mi-

nor jus ſuffragii non adimit, c. fin. de Clerico excom. II. *Suſpenſi* ſimpliciter, vel ab officio tantum. c. 16 h. t. & c. 8. de conſ. Qui ſcienter eligunt indignum, triennio ſuſpenduntur *a beneficiis* c. 7. §. fin. h. t.; & tamen pro una tantum vice privantur voce activa. Si ergo intra triennium incidit ſecunda vel tertia electio, admittendi ſunt ad eligendum, c. 25. ergo ſuſpenſio a beneficio tantum, vocem activam per ſe non adimit. III. *Perſonaliter interdicti propter delictum;* arg. c. 16. h. t. Ceterum affecti cenſura, ſi ſint tolerati, & adverſus eos non excipiatur, videntur valide eligere (*c*); quia jus eligendi non reſpicit favorem eligentium, ſed Eccleſiæ & fidelium.

(*c*) *Vid. Cl. Zech de Hierarchia tit.* 19. §. 210.

§. 283. Impediuntur *irregulares* ob eam cauſam, quod ſcienter celebraverint in loco interdicto, c. 18. §. Un. de Sent. excom. in 6. De *infamia* expreſſum non eſt, quod removeat ab eligendo: nam quod regula juris 87. in 6 dicit: *Infamibus portæ non pateant dignitatum;* id de ſuſcipiendis honoribus, non conferendis intelligi debet. Sed anne pati tenentur reliqui viri honeſti, ut ſecum in Capitulo conſideat, graviſſimumque tractet negotium homo, cujus infamia vel per ſententiam conſtat, vel ita aperta eſt, ut nulla tergiverſatione celari poſſit? Non tenentur ſane; arg. l. 2. D. de officio adſeſſorum, nec tenebuntur admittere ejus procuratorem; quia legitima non eſt abſentiæ cauſa, quam ſua culpa quis poſuit.

§. 284. Impediuntur *delicto*, at pro una tantum vice, I. ſcienter eligentes vel poſtulantes indignum, c. 1. de poſtul. Prælat. c. 7. §. 3. X. & c. 7. in 6.

II. Ad

II. Ad Epiſcopatum ſcienter poſtulantes eum, qui 27. non attigerit annum, Extrav. Un. de poſtul. Præl. int. com. III. Attentantes innovare poſtulationem a Superiore jam caſſatam, c. 2. de poſtul. Præl. IV. Permittentes fieri electionem per abuſum ſecularis poteſtatis, c. 43. de elect.; nempe ii, qui ſcienter admittunt laicos ad coeligendum, vel immiſcentes ſe electioni cum auctoritate, & intervenientes tolerant. V. Qui non obſervant formam præſcriptam c. 42. h. t., per ſententiam privandi ſunt jure eligendi. De his dicetur infra a §. 318.

§. 285. *Jura ſpecialia*, ob quæ eis, qui de Capitulo eligente non ſunt, vox activa competere poteſt (§. 280) nituntur I. privilegio Summi Pontificis; II. reſervatione in fundatione facta; III. ſingulari conceſſione totius Capituli per unanimem conſenſum, c. 40. h. t.; IV. bonæ fidei poſſeſſione canonicatus; V. nomine procuratorio; VI. conſuetudine ab antiquis deducta temporibus: conſtat enim, electiones Epiſcoporum olim celebratas fuiſſe a toto clero civitatis, donec capitula majora Seculo XII & XIII. præſcripſiſſent jam contra eos, ita, ut *ſecundum ſtatuta Canonica* (eorum temporum) *electiones Epiſcoporum ad cathedralium Eccleſiarum clericos regulariter pertinerent, niſi alibi ſecus obtineret de conſuetudine ſpeciali*, c. 3. de cauſ. poſſeſſ. VII. Præſcriptione, cit. c. 3.; quapropter ſi conſuetudo ſpecialis allegatur, ea tanti temporis eſſe debet, quæ ad legitimam præſcriptionem ſufficiat §. 228. Extraneus, qui jus eligendi quaſi poſſidet, in poſſeſſione manutenetur, c. 3. de cauſ. poſſ.: hinc præſtat tueri ſe poſſeſſorio, non cumulando petitorium; probari autem in poſſeſſorio debet non ſolum, quod quis electioni interfuerit, & ſcrutatores etiam volunta-

tem ad id dederint, ſed etiam, quod inquiſita fuerint ipſius vota, & ipſe elegerit, c. 24. & 50. h. t. Siquis incautus petitorium cum poſſeſſorio cumulet, fieri poteſt, ut vincat in poſſeſſorio, ſuccumbat in petitorio per eandem ſententiam, c. 3. de cauſ. poſſ.

§. 286. Dictum eſt de voce activa ſeu jure eligendi, quatenus *ſingulis* competit. Electio autem canonica fieri debet *capitulariter*, hoc eſt, ſub. forma Congregationis, aut Capituli congregati; nec ſufficit, ſingulos ſeorſim extra congregationem interrogari, & decern re. Hinc poſt data a ſingulis ſuffragia *communis* fieri debet electio, ut dicetur §. 309. De Capitulo nota: I. Jure civili tres ſufficiunt perſonæ, ut habeatur collegium, & ſententia collegialis. l. 85. D. de V. S. jure canonico videntur etiam duæ ſufficere. c. 1. h. t. II. Collegium in pluribus inſtitutum conſervari poteſt in uno l. 7. §. 2. D., quod cujusque univerſitatis. III. In tanta paucitate cavendum cuique, ne colluſione efficiat, ut ipſe eligatur: multo etiam minus ſe ipſum eligere quis poteſt. arg. l. 4. D. de tutorib. & c. fin. de inſtitut. can. 9. VIII. q. 1.; poteſt tamen quivis aſſenſu ſuo efficere, ut habeantur majora capituli. c. 33. h. t. (infra §. 313.).

§. 287. In uſu juris eligendi neceſſe eſt, ut tum ſinguli, tum univerſi plena gaudeant ſuffragiorum libertate; hinc I. non valet electio vi & metu extorta c 23. h. t., ii vero, qui perſequuntur, aut ſpoliant eligentes propterea, quod noluerint ad ſua deſideria accommodare ſuffragia, ipſo facto excommunicantur c. 12. in 6. (*d*). II. Nec valet electio dolo, & per ſubreptionis aſtutiam elicita. c. 32. h. t.

(*d*) *Ut*

(*d*) *Ut metu cenſeatur extorta electio, opus eſt, ut agens metui ceſſerit, & ex metu egerit. Ex defectu hujus requiſiti fruſtra videtur opponi metus illatus in electione Urbani VI. Pontificis; neque cauſa juſta fuit inducendi in Eccleſiam fatale ſchiſma, ope Concilii Conſtantienſis demum extinctum.*

§. 288. *A voce activa transeundum eſt ad paſſivam, ſive habilitatem perſonæ electæ.* Generaliter eligi poſſunt omnes & ſoli *digni.* Indignitas jure communi oritur I. ex defectu, II ex delicto, III ex cenſura, IV ex irregularitate. Si nihil hujusmodi opponi poſſit electo vel eligendo, jus *ſpeciale*, quo forte excluditur, probandum eſt ab opponente.

§. 289. *Defectus*, qui a prælaturis excludunt, ſunt I. *ætatis*, uti ſiquis relate ad Epiſcopatum, nondum complevit annum 30 ætatis, & relate ad dignitates inferiores & beneficia curata annum 24. II. *Ordinis*, ſiquis in Epiſcopum eligendus antea non fuerit in ſubdiaconatu per ſex menſes. Trident. Seſſ. XXII. c. 2. de ref. III. *Literarum & ſcientiæ.* Trid. ibid. & c. 7. h. t., quod renovatum eſt a Concilio Trid. Seſſ. VII. c. 1. de ref. & Seſſ. XXIV. c. 12. de ref. (*e*).

(*e*) *Huc pertinent omnes irregulares ex defectu.*

§. 290. *Ob delictum* eligi non poſſunt I. conſentientes in electionem ſui per abuſum poteſtatis ſecularis. c. 43. II. Ambitioſi, qui nempe alios ſolicitarunt precibus, ut eligerentur ipſi, maxime ſi pacta & juramenta intervenerunt. c. 26. *Quia, ſicut locus regiminis deſiderantibus negandus eſt, ita fugientibus offerendus.* can. 9. VIII. q. 1. III. Retinentes ſine diſpenſatione plura beneficia incompatibilia. c. 54. IV. Scienter eligentes ſimoniacum; tales enim

enim ſe reddunt indignos Eccleſiaſticis beneficiis. c. 26., ubi ſummarium, quod nullius eſt auctoritatis, differt a textu. V. Hæretici, & ex hoc maculato genere deſcendentes usque ad ſecundum gradum quoad lineam paternam, & primum quoad maternam c. 15. de Hæreticis in 6. VI. Schiſmatici. c. 5. h. t.; ſi tales tempore electionis abjurato ſchiſmate jam rediiſſent ad catholicam unitatem, neque ullum ordinem a ſchiſmatico ſuſceperint, eorum electio *diſpenſative*, id eſt, per indulgentiam canonicam confirmatur (*f*).

(*f*) *Ad hanc claſſem pertinent omnes irregulares ex delicto.*

§. 291. *Cenſuræ omnes* excludunt a prælaturis & dignitatibus; nempe I. excommunicatio, etiam minor. c. 7. pr. & c. fin. de Clerico excomm. ibi: *Eoquod ad ſuſceptionem eorum eligitur, a quorum perceptione a ſanctis Patribus eſt privatus.* Nempe electus deberet ſuſcipere Sacramentum Ordinis, imo etiam in ſacrificando pro populo Euchariſtiam; cum a perceptione Sacramentorum per excommunicationem minorem ſit excluſus. Conf. Gloſſam in hoc c. finale. II. Suſpenſio a beneficio vel officio c. 8. de conſuet. III. Interdictum perſonale, & violatio interdicti localis per celebrationem. Affectis cenſura nil prodeſt, quod tolerati ſint; quia per conſtitutionem: *Ad evitanda ſcandala*, Martini V. nihil favoris ipſis cenſuratis indultum eſt.

§. 292. *Irregularitas omnis* ex defectu vel delicto, de qua infra erit agendum, excludit a prælaturis, dignitatibus & beneficiis. Huc ergo pertinent illegitimi, infames & criminoſi. c. 7. h. t.

§. 193. De electione indigni quæritur I, an ſit irrita *ipſo jure?* Reſp. 1. Si indignitas oritur *ex de-*

defectu, eſt irrita ipſo jure; quia tum procedi debet per poſtulationem. c. 20. h. t. 2. Si *ex delicto,* multi putant inſpicienda eſſe verba legis, utrum prohibeant duntaxat, vel etiam irritent. Non poteſt quidem jure canonico generaliter ſtatui, id, quod prohibitum eſt, pariter irritum eſſe (§. 181. in nota): at ſiquid per ſe improbatur, ac prohibetur, nec aliunde e. g. a jure naturali valorem acquirit, tutius habetur pro irrito. Sola electio ejus, qui excommunicationem incurrit, dicitur *irritanda.* c. fin. de Clerico excomm. miniſtr.

§. 294. Quæritur II, utrum electio, quæ ob defectum vel delictum irrita eſt pro foro externo, etiam irrita pro foro interno cenſeri debeat? ſive an electus ad prælaturam, impedimenti occulti conſcius, eamſalva conſcientia acceptare poſſit? Reſp. Non poteſt. c. 20. h. t., ubi de illegitimo electo dicitur: *quod ſponte ac humiliter ſuum maluit confiteri reatum, quam* LÆSA CONSCIENTIA *thronum conſcendere paſtoralem;* item c. 10. §. 6. de renunt. ibi: *Licet irregularitatem hujusmodi non potuerit ſubticere,* & ibi gloſſa. *Dices:* Difficile eſt carere prælatura, aut manifeſtare defectum. Reſp. Difficile id eſt ambitioſo c. homini probo & prælaturæ onera expendenti n. conf. can. 9. VIII. q. 1. & l. 31. C. de Epiſcopis & Clericis. Qui impedimenti ſibi conſcius eſt, agnoſcit, ſe reipſa eſſe ineligibilem; nec ullum acceptandi jus habere poteſt, quem Eccleſia vult excluſum: nulla igitur reipſa eſt electio; nulla eſt acceptatio: nullus prælaturam tenendi titulus.

§. 295. Actum eſt de indignis, qui eligi non poſſunt. In horum autem numero non ſunt I. *Extranei* Clerici vel Religioſi, ſi utiliores futuri Eccleſiæ videantur. c. 21. h. t. Ceteris tamen paribus præfe-

præferendus eſt aliquis ex gremio Eccleſiæ c. 41. h. t. & can. 13. & 15. & 16. diſt. 61. can. 19. diſt. 63. can. 5. §. 2. XVIII. q. 2. II. Canonici doctores, non illuſtres aut nobiles; nec obeſt, quod reliqui canonici nobiles ſemper ita convenerint in nobilem pluralitate votorum, ut nullus de canonicis doctoribus, non nobilibus, unquam electus fuerit: *Nam ex hoc non concluditur ad ineligibilitatem, ſed ſolum ad æmulationem evehendi nobilem præ doctoribus canonicis* (g). III. *Perſonæ regulares, ſive Monachi, ſive Canonici, ſive Clerici*; nam hos poſſe evocari ad Epiſcopatus, certi & antiquiſſimi juris eſt. Clem. 1. h. t. c. 28. in 6. arg. can. 39 XVI. 9. 1. Nov. VI. c. 1. §. 7. Non tamen in prælatum regularem eligi poteſt non profeſſus, aut profeſſus alterius ordinis, vel habitus, c. 27.; ubi additur ratio ex Deuteron. XXII. 10. *Non arabis in bove ſimul & aſino*, id eſt, homines diverſæ profeſſionis in officio uno non ſociabis. Ita ſcripturam interpretatur, vel applicat can. 22. XVI. q. 7. & ratio: *Non indueris veſtimento, quod ex lana, linoque contextum eſt.* Deut. ibid. v. 11. id eſt, homines diverſi habitus ſociari non debent. IV. *Abſentes vel inſcii* factæ de ſe electionis. c. 20. h. t. V. *Digni ſimpliciter*, etſi alii digniores in gremio præſto ſint. Illorum enim electio valida cenſeri debet, ne infinitis ambitioſis litibus anſa detur contra pleraſque electiones. De obligatione autem eligendi digniores agitur ad tit. *De ætate, & qualitate & ordine præficiendorum.*

(g) *Ita Nellerus ſcribit in diſſ. de ſacræ electionis proceſſu. §. II. Tom. II. Theſ. Jur. Eccl. n. XVII.*

§. 296. Ad præparationem remotam electionis pertinet I. ut exſpectetur adventus eorum, qui per

ſe,

ſe, vel commiſſarios eidem intereſſe debent, etſi non ſint de numero eligentium; ſecus electio firma non eſt. c. 28. h. t. & c. 2. de in integr. reſtit. II. Aliquando ex mandato Papæ conſilium quorundam ad tractatum electionis adhibendum eſt; eo non requiſito, aut non exſpectato reſponſo nulla eſt electio. c. 52. h, t.: ſimiliter ex placito partium vel arbitrorum conſilium certorum requiri aliquando debet, etſi illud ſequi neceſſe non ſit. c. 7. de arbitris. III. Maxime autem ad remotam præparationem pertinet *vocatio,* ſive citatio edictalis omnium, qui jus eligendi habent; *cum electioni plus contemtus unius, quam multorum contradictio obſit.* c. 36. Qui vocati non ſunt, cum debuiſſent vocari, intra tempus ad faciendam electionem a jure præſcriptum agere poſſunt de contemtu ad irritandam electionem, etſi forte jam confirmatam. cit. c. 36. Electio igitur ob contemtum non fit irrita ipſo jure, ſed ad inſtantiam ejus, qui contemtus eſt, irritatur. c. 33. de præb. in 6.

§. 297. Vocandi autem ſunt, *qui debent, & volunt, & poſſunt commode intereſſe.* c. 42. Hinc præteriri poſſunt *I. qui vocem activam non habent, niſi alio muniantur jure interveniendi electioni. II. Nimis remoti a loco electionis.* C. 18. ad electionem Capuanam vocari non debent, qui Panormi in Sicilia verſantur. C. 25. dicitur: *Fratribus omnibus, qui fuerint in provincia, convocatis.* At in c. 55. in fin. *Cum de toto regno Franciæ vocentur abſentes de conſuetudine Eccleſiæ Gallicanæ.* Conſuetudines ergo diœceſium hac etiam in re ſpectandæ ſunt. III. Qui vocari non poſſunt ſine periculo vocantium. c. 28. in parte deciſa; e. g. ſi electores ſine gravi Principis vel hoſtis, qui civitatem forte occupavit, indignatione aliquem fortaſſis ſuſpectum Principi vel hoſti vocare non poſſunt.

§. 298.

§. 298. Abſens per *votum epiſtolare* eligere non poteſt. c. 46. §. 3. in 6. ibi: *Quia votum non eſt ante ſcrutinium, ſed in ipſo ſcrutinio ſecrete & ſigillatim tantummodo exprimendum.* Accedit, quod cum epiſtola non poſſet tractari, nec ea de utilitate Eccleſiæ, & mutatis forte circumſtantiis moneri. Procuratorem ergo conſtituere poteſt abſens; at ſub binis conditionibus copulative, *primo*, ſi abeſt eo in loco, de quo vocari debeat; *ſecundo* ſi juſto impedimento diſtentus, ipſe venire non poſſit. c. 42. §. 1. Non ſufficit autem impedimentum allegare, ſed de eo, niſi notorium ſit, fides facienda eſt per atteſtata medicorum, magiſtratus, vel jurejurando, dato nempe procuratori mandato ſpeciali, jurandi in animam abſentis ſuper veritate impedimenti. cit. c. 32. §. 1. Quæ juſta cenſeri debeant impedimenta, non definitur hoc loco; hinc aliunde petuntur argumenta e. g. de juſta cauſa abſentiæ a Synodo. can. 1. V. q. 3., ex jure item civili tit. *Siquis cautionibus in judicio ſiſtendi cauſa factis non obtemperaverit.* l. 2. §. 2. & 3. l. 4. §. 3. item l. 54. §. 1. D. de re judicata. At juſta impedimenta non ſunt, quæ ex cauſa privatæ utilitatis proficiſcuntur, ceu pluralitas præbendarum, indeque orta impoſſibilitas vel magnum incommodum veniendi. Conf. §. 283.

§. 299. Procurator conſtitui poteſt, I. *cum mandato generali*, ut eligat, quem ſuo arbitrio duxerit eligendum: ac tum ſi ipſe eſt de Capitulo eligente; non poteſt alterum ſuo, alterum alieno nomine eligere; quia duplicem habere non poteſt conſcientiam de eligendo digniore: poteſt autem vi generalis mandati eligere ſuum principalem; imo ſi eum judicat digniorem, tenetur ob eandem rationem; quia dividere non poteſt conſcientiam; modo abſit

abſit affectata abſentiæ conditio; ut quis per fidelem ſibi procuratorem eo perveniat abſens, quo præſens voto proprio pervenire non poterat. Si abſens plures conſtituit, eos conſtituere debet in ſolidum, *& erit tunc melior conditio occupantis;* in caſu autem mandati generalis, *ſi ambo concurrant inſimul, & poſtulent ſe admitti, audiri eos non expedit: quia poſſent vota ſua dirigere in diverſos, ſicque res non haberet exitum, & quod ab eis hoc caſu fieret, non valeret; ſed is admittatur duntaxat, quem Capitulum vel pars major elegerit, vel ſi concordare nequeant, is, qui primo inſtrumento vel literis procurationis extiterit nominatus.* c. 46. pr. & §. 1. & 2. in 6.

§. 300. II. Conſtitui poteſt procurator cum *mandato ſpeciali* de eligenda certa Perſona; ac tum alium ſuo, alium alieno nomine poteſt eligere. cit. c. 46. §. 2. in 6. niſi nempe ex dictamine conſcientiæ ſuæ eum, cujus eligendi ſpeciale mandatum accepit, judicet indignum; ac tum ſuo principali refutare deberet mandatum, ne alienis peccatis communicaret, ut inquit Trident. Seſſ. XXIV. c. 1. de ref.

§. 301. Ex dictis patet, conſtitui poſſe vel unum, vel plures procuratores; at in ſolidum. cit. c. 46 in 6. Extraneus autem invito Capitulo obtrudi non poteſt; & quia generatim nemo tenetur mandatum ſuſcipere: hinc abſens, ſi nullus ex gremio mandatum ſuſcipit, voto carebit. cit. 46. §. 3. in 6.

§. 302. Præmitti electionibus fere ſolent *tractatus;* qui ſunt duplicis generis. *Primo* ſi electores agunt inter ſe de perſonis, quæ eligi póſſunt pro Eccleſiæ præſente utilitate vel neceſſitate; is tractatus, ſi ambitioſus, ſimoniacus, & factioſus non ſit,

præmitti poteſt, præterquam in electionibus regularium, ubi nomina ſuffragantium occulta manere debent. *Secundo* Tractatus nomine veniunt capitulationes ſuper certis articulis ab eligendo obſervandis (*h*). De hoc genere tractatuum jus ſacrum decidit: I. Omnes capitulationes, quæ libertati Eccleſiaſticæ, quæ juribus electi, vel Eccleſiæ, ad quam eligitur, præjudicant, ſunt illicitæ & irritæ; quia Eccleſia Sede vacante caret legitimo defenſore. tot. tit. Ne ſed. vac. aliq. innov. II. Si dubium ſit, an ejusmodi capitulationes vel pactiones Eccleſiæ proſint, & juribus electi non præjudicent, locum obtinet Conſtitutio Innocentii XII. quæ incipit: *Eccleſia Catholicæ*. An. 1695. ejusque conſtitutionis declaratio facta a Benedicto XIV. a. 1754, quæ incipit: *Paſtoralis regiminis*; vi quarum tales pactiones, ſi *ante* electionem ſunt factæ, declarantur irritæ, & omni obligatione vacuæ: ſi autem poſt electionem, ſuſpenſa manet earum obligatio, donec a Sede Apoſtolica examinatæ & approbatæ fuerint. III. Quoad jura temporalia & feudalia Epiſcoporum in Germania, tales pactiones ab Imperatore Leopoldo I. omni robore obligandi exutæ ſunt, antequam ab Imperatore examinatæ & confirmatæ fuerint.

(*h*) *E. g. Ut Epiſcopus de ſua menſa aliquid cedat Capitulo: ut de negotiis, quæ Epiſcopo reſervantur de jure, nil diſponat ſine conſenſu Capituli: ut ad certas dignitates e. g. ad Vicariatum in temporalibus vel ſpiritualibus non eligat, niſi canonicum capitularem.*

§. 303. *Ventum jam eſt ad actum electionis, ejusque formam canonicam.* Ipſo igitur electionis die campanæ ſigno convocantur electores. c. 30. Invocatur gratia Spiritus S. (celebrata Miſſa de Spiritu S.) c. 14. & 18. h. t. & c. 3. de cauſ. poſſ. Congre-

gregantur electores in loco electioni deſtinato. Perſonæ, ad actum electionis requiſitæ, ut procurator electionis, notarius, teſtes &c. juramenta conſueta faciunt. Notarius cum teſtibus refigit edictum citationis a valvis: ſuperſcribit actum refixionis, & reproducit illud coram Capitulo: docetur omnes rite eſſe vocatos: accuſatur contumacia abſentium. Præſes vel director electionis in Eccleſiis cathedralibus Germaniæ eſt Decanus, vel eo abſente Capitularis Senior; qui orationem habet ad Capitulares: dein conſtituitur numerus præſentium per ſe vel procuratores, ut conſtet, quot vota faciant majora: juratur de eligendo dignore: quæritur, qua forma procedere velint ad electionem; per ſcrutinium nempe, an compromiſſum.

§. 304. Formæ Canonicæ ſunt duæ, ſcrutinium, & compromiſſum. c. 42. ibi: *aliter electio facta non valeat.* Additur exceptio: *niſi forte communiter eſſet ab omnibus, quaſi per inſpirationem abſque vitio celebrata.* De hac exceptione animadverte: I. In primitiva Eccleſia ſæpe aperto Spiritus S. indicio deſignabantur eligendi, ut conſtat act. XIII. 2. Ad eundem modum quidam ſenſu proprio explicanda dicunt verba Act. XX. 28. *Attendite gregi, -- in quo vos Spiritus S. poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei.* II. Poſterioribus etiam temporibus divini impulſus, aut quaſi inſpirationis frequentia extant exempla, quorum aliqua leguntur in Horis Canonicis: velut de S. Petro Chryſologo 4. Decemb. de S. Nicolao 6. de S. Ambroſio 7. (conf. §. 248. 249.) de S. Euſebio Vercellenſi 16. ejusdem menſis. De Alexandro, Cappadocum Epiſcopo: cum Hieroſolymam veniret, narrat Euſebius H. E. l. VI. c. 9. III. Vitioſa aut ſuſpecta cenſeretur electio, per quaſi inſpi-

inſpirationem celebrata, ſi tractatus aut conquiſitio votorum præceſſiſſet.

§. 305. *Scrutari* vi notionis videtur idem denotare, ac inquirere diligenter, ſingilatim, ac ſecreto. Tale ſcrutinium, vel talis inquiſitio obſervatur in *hac forma*; ac fit *ſecreto;* ne poſteriores ſuffragio ſuo electionem inclinare queant, quo ipſi volunt. Conſtat hæc forma quinque his actibus, qui ſequuntur. I. *Electio ſcrutatorum.* Eligi ſolent tres, a Capitularibus congregatis; niſi jure ſpeciali id munus ad quosdam digniores Canonicos pertineat. Non videntur eligi poſſe extranei; quia c. 42. dicitur: Aſſumantur tres *de Collegio* fide digni. Aliter eſt in compromiſſo.

§. 306. II. *Secreta ſuffragiorum Collectio* fit edito prius, ubi moris eſt, aut ubi exigitur, juramento. Secreto igitur, ſingilatim, ac diligenter exquiruntur vota Capitularium, eaque, ſive ore prolata fuerint, ſive, quod uſitatius eſt, ſcripta & clauſa ad ſcrutatores delata, annotantur in Protocollo: *Capitularis N N. dedit votum ſuum Capitulari N N.* expreſſis tum eligentis, tum electi nominibus. Scrutatores vel primo, vel poſt ejus, qui collegio præeſt, votum ſcrutantur ſe ipſos, nempe ſecundus & tertius primum, primus & tertius ſecundum, primus & ſecundus tertium., Infirmi, in civitate vel monaſterio præſentes, deberent, ſicut ceteri abſentes, votum dare per procuratorem; revera enim abſunt juſta ex cauſa: ſolent tamen alicubi ſcrutatores ad ædes vel cameras infirmorum accedere, & ſcrutari infirmorum vota. Porro ſcrutatorum, dum ſuffragia colligunt, non eſt, vota perperam data, admonitione corrigere, ſed ea, uti enunciata ſunt, redigere

gere in ſcriptum; etſi contra c. 2. in 6. vota enuntiata, fuerint conditionalia, alternativa, incerta. Talia enim in collatione habentur pro non adjectis. cit. c. 2. in 6. Videtur tamen ad officium ſcrutatorum vi notionis pertinere, mentem & voluntatem ſuffragantium diligenter exquirere, ſi ea obſcure, & incertis verbis primo proponatur.

§. 307. III. *Publicatio ſcrutinii* fit illico nullo actu extraneo, longiorisve moræ intervallo interpoſito, & quidem *in communi*, recitando coram univerſis electoribus protocollum, in quod vota fuerunt conſignata. Hanc publicationem nemo poteſt appellando ſuſpendere. c. 42. Effectus eſt, ut nemini liceat pœnitere poſt hanc publicationem, c. 58. unde etiam acceſſus ad aliorum ſuffragia permiſſus non eſt cit. c. 58 & 29. extra electionem Summi Pontificis, & Abbatiſſarum, c. 6. X & c 43. §. Sane. in 6. Regulares, qui ſuffragia ſcripta ſine ſuffragantis nomine mittunt in urnam, etiam ante publicationem pœnitere non poſſunt.

§. 308. IV. *Collatio ſuffragiorum* eſt triplex, numeri ad numerum, zeli ad zelum, meriti ad meritum, ut appareat, quis a *majori* parte; quis a *digniore*, & quis inter coelectos *dignior* ſit electus. c. 55. h. t. & can. 5. diſt. 23. ubi non modo de numero ſtatuitur, ſed etiam perſona eligentium & electi ſpectanda dicitur. Hæc collatio ſuffragiorum neceſſaria eſt, ejusque omiſſio irritam facit electionem. c. 50. in fin. & c. 55. Electores ad eam, ſi opus fuerit, compelli debent per Superiorem, c. 58. nec oberit actui, ſi ejus continuitas hoc modo interrumpitur, ne renitentes ex ſua reſiſtentia lucrum habeant. Gloſſ. in c. 52. v. *compellantur*. in f. Porro animad-

vertendum I. *de comparatione numeri ad numerum.* Vota conditionata, alternativa, incerta rejiciuntur penitus. c. 2. in 6. In Electionibus Prælatorum majorum requiruntur abſolute majora. c. 48. & 55. h. t. (§. 261); adeo autem requiruntur abſolute majora, ut ne quidem compromiſſum valeat ſub hac formula: *Quod compromiſſarius ſecreto & ſingilatim, votis ſingulorum de Capitulo exquiſitis, & in ſcriptis redactis illum eligat, in quem plures de Capitulo partium comparatione minorum conſenſerint, licet conſentientes majorem partem totius Capituli non attigant.* c. 23. in 6. quia hæc formula eſt in fraudem Canonis abſolute majora requirentis c. 42. & obſtat regula juris 84. in 6. Abſolute majora computantur ex toto Capitulo, ut eſt congregatum, non uti inſtitutum & ordinatum eſt c. 42. ibi: qui *volunt intereſſe.* & c. 19. ibi: *quoniam ad electionem faciendam accedere noluerunt, alienos ſe feciſſe videntur* (*i*). De caſu, quo minora vincunt, dicetur infra de vitioſa electione §. 319. 320.

II. *De comparatione zeli ad zelum, & meriti ad meritum.* Si in unum duæ tertiæ votorum conſpirent, comparatio zeli aut meriti omnino opponi non poteſt: poteſt tamen opponi, quod vota illius reddat irrita ipſo jure. c. 9. in 6. Pars Capituli abſolute major ſaltem præſumitur ſanior c. 57. Si tamen ſuperiori electio ſubjicienda eſt, contra hanc præſumtionem locum habet probatio in contrarium, quia copulative requiruntur vota majora & ſaniora c. 42.

(*i*) *Si inſtituti ſint 16, & 12 congregati, pars major ſunt 7. Putant, ſaltem duas tertias Capituli, ut inſtitutum eſt, adeſſe debere; ſed Canones nullibi id ſtatuunt, & ex locis citatis infertur contrarium. Dicitur quidem c. 19. pr. in parte deciſa:* Cum hoc, quod duæ partes Capituli faciunt,

faciunt, totum facere videatur; *ſed enim id refertur ad Capitulum congregatum, non inſtitutum. Satis ergo eſt, ſpectari majora Capituli congregati; modo abſentes contemti non fuerint. L. 3. & 4. D. quod cujusque Univerſitatis. agitur de Syndico vel actore ad cauſas univerſitatis conſtituendo, nec traditur generalis regula, quod ad valorem cujusvis actus Capitularis præſentia duarum tertiarum Univerſitatis vel Collegii requiratur.*

§. 309. V. *Communis electio* ſequitur factam collationem votorum, quando aliquis Capitularium ſurgens dicit: *Ego meo nomine, & totius Capituli* (vel in diſcordia) *mihi adhærentium eligo in Epiſcopum & paſtorem Eccleſiæ NN. talem NN. electumque pronuntio in nomine Patris & Filii & Spiritus S.* Hæc communis electio adeo neceſſaria eſt tum in ſcrutinio, tum compromiſſo, ut, ſi omittatur, electio formæ vitio fiat nulla. c. 55. v. *Nec etiam.* ibi: *Ne ſequeretur abſurditas, ut tot eſſent electiones, quot eſſent numero eligentes,* & c. 4. de ſent. & re jud. in 6. *ut cenſeatur evidentius unica & communis electio.* Adde c. 21. h. t. in 6. Nec communis iſta electio, ſi omiſſa eſt, per aliud æquivalens e. g. per ſolemnitatem deportationis ſuppletur; quia, quæ formæ ſunt, non ſupplentur per aliud. Si tamen ea in diſcordia prohibetur ab adverſa parte, vel alterius fiat communis electio, id non obeſt, modo petita fuerit a parte altera; tum enim ſuppletur officio Superioris, præſertim quia duæ electiones fieri non poſſunt. Ceterum jus non definit, a quo fieri debeat, a Præſide, uno ex ſcrutatoribus, vel alio ad id conſtituto nomine omnium; modo non fiat ab eo, qui majora tulit ſuffragia, quia non poteſt eligere ſe ipſum.

§. 310. *Compromiſſum* fit, quando ii, qui jus eligendi habent, id transferunt in alium, vel alios

promittendo, quod recipiant illum, quem is, vel ii elegerint in prælatum, c. 8. & 32. pr. In conſtitutione compromiſſi duo interveniunt; *primo* abdicatio voti proprii per ſe ipſum dandi, atque hoc fit ſingulariter, non capitulariter; ita, ut ſinguli conſentire debeant, & unius contradictio compromiſſum impediat, c. 29. de R. J. in 6. *ſecundo* translatio poteſtatis eligendi in alium vel alios; id fit Capitulariter, immediate vel mediate c. 30. non tamen per ſortes, c. 3. de ſortilegiis.

§. 311. Compromiſſarii eligi poſſunt unus vel plures, c. 8. & 21. & c. 32. h. t. etiam extraneus vel extranei. cit. c. 8. quod ſecus habere videtur in ſcrutatoribus §. 305. Neceſſe tamen eſt, ut iis inſtructi ſint qualitatibus, quæ alias requiruntur in eligentibus. arg. c. 51.

§. 312. *Formula compromiſſi* præſcribitur a compromittentibus, quæ exacte ſervanda eſt; ſecus nihil agitur: hinc vel ſimplex & illimitatnm eſt compromiſſum, ut in caſu c. 30. vel limitatum e. g. ut eligatur unus de gremio Eccleſiæ c. 32. nam alias etiam extraneus poteſt eligi a comproſſariis c. 21. vel ut exploretur mens ſingulorum, nec eligatur, niſi quem omnes, aut major & ſanior pars nominaſſet, c. 29. in 6. confer tamen §. 308. n. I. Poteſt etiam præfigi tempus, intra quod compromiſſarii eligere debeant, c. 52. Si nullum præfixum fuit tempus, & compromiſſarii totum id, quod electioni faciendæ a jure conceſſum eſt, elabi patiantur, quin inter ſe conveniant, compromittentes ſibi imputent, quod jus eligendi ea vice amittant, c. 37. Prob. in 6.

§. 313. *Effectus & vis compromiſſi eſt*, ut, quem compromiſſarii rite elegerint, cenſeatur electus a toto

toto capitulo. c. 30. Prævalent autem inter compromiſſarios majora, ſicut inter eligentes, niſi unanimia fuerint præſcripta. Per ſe non tenentur ſuffragia dare ſecreto, atque hinc unus *conſentiendo* electioni de ſe factæ poteſt efficere majora c. 33. forte argumento l. 4. D. quod cujusque univerſitatis. aut exemplo §. 1. in fin. Inſt. de Satisdatione tutor. In hunc ſenſum c. 33. vulgo explicatur. In ea ſpecie facti ſeptem fuerant electi compromiſſarii hac formula, ut illum, quem ex ſe vel aliis de gremio ipſius Eccleſiæ omnes pariter, vel major eorum pars nominaret, idem Capitulum reciperet in Decanum. Cum unus ex illis ſeptem a tribus ipſorum, & alius, qui non erat de numero eorundem, a tribus aliis in Decanum fuerint nominati, Innocentius III. decidit, priorem juxta compromiſſi tenorem eſſe aſſumendum, dummodo electioni de ſe factæ conſentiat. Carolus Sebaſtianus Berardi in J. E. T. I. diſſ. IV. c. 8. putat, tres poſteriores alium extra gremium contra formulam compromiſſi nominaſſe, ideoque electionem priorem prævaluiſſe. Sed hoc ex Decretali minime colligi poteſt.

§. 314. *Exſpirat compromiſſum* I. per *factam electionem*, etſi hæc non ſortiatur effectum. c. 37. in 6. II. Per *lapſum temporis* a Capitulo vel jure præſcripti. cit. c. 37. in 6. c. 41. X. III. Per *revocationem re adhuc integra factam.* c. 30. Revocatio autem re integra fieri non poteſt a ſingulis, ſed per majora Capituli: re non integra, ſi minor compromiſſariorum pars renuntiat, non exſpirat compromiſſum. cit. c. 30. IV. *Morte unius ex compromiſſariis*, per ea, quæ de pluribus judicibus delegatis, & ſaltem inſpecto jure civili de pluribus arbitris compromiſſariis ſtatuta ſunt.

§. 315. Facta etiam in forma compromiſſi, uti ſcrutinii communi electione (§. 309.) eaque mox publicata, ne clandeſtina ſit electio c. 42. §. 2., *de conſenſu & requirendo, & præſtando ab electo jura decidunt ſequentia* I. Conſenſus ante communem electionem exhibitus non valet; unde poſtea repetendus eſt. c 46. nec tamen præmaturo conſenſui vitium ambitus impingunt Canones, ut aliqui volunt. II. Quia electio etiam de abſente & inſcio celebrari poteſt; tenentur electores eandem, ſive in concordia, ſive diſcordia celebrata fuerit, intra dies 8. poſtquam commode potuerunt, præſentare electo, & quidem ſub pœna proſecutionis proceſſus, & ſuſpenſionis indicta c. 16. v. *ceterum ſi eligentes*, verſus finem. in 6. III. Eligentes tenentur exſpectare conſenſum, vel declarationem electi; nec poſſunt interea pœnitendo ab electione recedere. c. 21. in fin. conf. c. 17., de præb. in 6. IV. Certior de ſui electione factus ſpatium *unius menſis* habet ad deliberandum, an eandem acceptare velit, vel ei renuntiare: eo elapſo ni conſenſerit, eo ipſo excidit omni jure per electionem acquiſito c. 6. in 6., ubi additur ulterior proviſio pro caſu, quo is *electioni de ſe celebratæ absque Superioris ſui licentia, ex prohibitione, ſeu quavis proviſione Sedis Apoſtolicæ conſentire non poſſit.* Adde Extrav. 2. h. t. int. com. V. Effectus præſtiti conſenſus eſt, *primo* ut electus acquirat jus *ad rem*, & Superior jure ordinario teneatur electionem confirmare, ſi excipere non poſſit de vitio perſonæ, aut formæ. c. 3. ac docet hiſtoria omnium ætatum, electos jus ſuum ad Eccleſias viduatas ſtrenue defendiſſe. Aliud eſt de præſentatis a patrono, qui, ſi laicus eſt, ſine injuria præſentati poteſt variare, & quamvis non variet, ſed conſentiat tantum, a beneficio excludi poteſt præſentatus. Hoc jus ad rem,

rem, quod electus conſentiendo acquirit, per deductionem in chorum, quæ ſtatim fit, ſi electus adſit, non fit jus *in re*, nec dat ei jus actuale in prælatura, neque jus adminiſtrandi in temporalibus vel ſpiritualibus ante obtentam confirmationem c. 18. de præb. c. 9. & c. 17. h. t. & c. 5. eod. in 6., vel ante obtentum a Summo Pontifice indultum adminiſtrationis c. 44. in 6. (*k*) — *Secundo. Per mutuum conſenſum eligentium & electi quaſi conjugale vinculum* (Sponſalia de futuro) *contrahitur*. c. 21. h. t. ſecundum elegantem allegoriam c. 4. de translatione. paritas claudicat in eo, quod his non obſtantibus velut ſponſalibus de futuro electus poſſit etiam invitis eligentibus renuntiare juri ſuo, & ſine poſtulatione ad aliam eligi Eccleſiam, & electioni conſentire (§. 256. n. II.), ſaltem *antequam* electio cum conſenſu electi Superiori ad confirmationem fuerit præſentata, arg. c. 4. de poſtul. præl. ne mutata voluntate electus Superiori illudere videatur.

(*k*) *Dum electis ſub gravibus pœnis loc. cit. prohibetur adminiſtratio, in c. 44. §. ceterum. h. t. excipiuntur ii, qui valde remoti, videlicet ultra Italiam conſtituti ſunt, ſi electi fuerunt in concordia. Hac tamen indulgentia adeo non utuntur Epiſcopi Germaniæ, ut ejus uſus jam non videatur tutus. Zech. de Hierarch. Tit.* 19 §. 224.

§. 316. *Poſt conſenſum ab electo præſtitum ſpectanda ſunt ea, quæ confirmationem antecedunt.* I. Si in electione diſcordi adſit coelectus, vel oppoſitor, is nominatim vocandus eſt ad cauſam ſuam agendam: ſi nullus adſit, generale mandatum ad Eccleſiæ valvas affigendum, in quo citandi ſunt, qui opponere volunt electionem; aliter ſequens confirmatio non tenet. c. ult. in 6. II. Ipſa autem confirmatio a Superiore petenda eſt intra *menſas tres* a præſtito conſenſu

ſenſu: alias juſto impedimento ceſſante electio ipſo jure viribus deſtituitur. c. 6. in 6. III. Hoc trimeſtre tempus quoad confirmationes a Sede Apoſtolica petendas Nicolaus III. in Conſtitutione: *Cupientes*, c. 16. in 6, quæ confirmata eſt per concordata Germaniæ, ita temperavit, ut Electus intra unum menſem poſt conſenſum ad Sedem ipſam iter arripiat, & poſt lapſum temporis ex diſtantia locorum moderandi, intra 20. dies electionis confirmationem petere teneatur. Ex Germania, aliisque remotis locis Electi plerumque coram Papa comparent per *procuratorem* & agentem ſuum excuſantes perſonalis comparitionis intermiſſionem juxta benignitatem cit. c. 16. in 6. IV. Fit ergo in partibus proceſſus informativus de Electi Natalibus, ætate, doctrina moribus; quod perquam conforme eſt c. 3. & c. 40. h. t. & quidem *a Sedis Apoſtolicæ legatis, ſeu Nuntiis provincianum, aut ab ejus* (Electi) *Ordinario, eoque deficiente a vicinioribus Ordinariis.* Trident. Seſſ. XXII. c. 2. de ref., qui iidem fidei profeſſionem ab Electo exigunt, eamque una cum capta informatioue, & voto ſuo ac publico inſtrumento de actu electionis, a Notario Apoſtolico confecto, aut a Capitularibus vel ſcrutatoribus ſubſcripto ac ſubſignato ad Summam Sedem transmittunt; prout hæc omnia adcurate præſcribuntur a Gregorio P. XIV. in Bulla: *Onus Apoſtolicæ.* edita an. 1591. Id. Mai. VI. His Romæ diligenter diſcuſſis tam *ſuper forma electionis*, quam *ſuper Electi perſona*, collectis etiam Cardinalium votis, ſuccedit verbis ſolemnibus confirmatio per ipſum Summum Pontificem. conf. c. 19. h. t.

§. 317. *Literæ confirmationis* expediuntur in forma Bullæ gratioſæ. Extrav. 1. h. t. int. com. In iis,

iis, ſi electio minus canonica deprehenſa eſt, inſeritur clauſula: *Caſſata electione providemus ex integro eidem Eccleſiæ de eadem perſona, exemplo* c. 3. de Sortilegiis. Ob defectus autem dubios, adhibetur clauſula *ſupplentes.* c. 39. h. t.

§. 318. *Vis & effectus confirmationis eſt,* I ut tribuat jus in re, & quaſi dominium in Prælatura. II. Per eam electus vere promovetur, & cenſetur promotus, ſeu præfectus Eccleſiæ a Summo Pontifice. Trid. Seſſ. XXIV. c. 1. de ref. ibi.: *Sancta Synodus tot graviſſimis Eccleſiæ incommodis commota, non poteſt non commemorare, nihil magis Eccleſiæ Dei eſſe neceſſarium, quam ut Beatiſſimus Romanus Pontifex, quam ſolicitudinem univerſæ Eccleſiæ ex muneris ſui officio debet, eam hic potiſſimum impendat, ut — bonos maxime, atque idoneos paſtores ſingulis Eccleſiis præficiat.* Ante confirmationem Electus dicitur *promovendus:* poſt eam *promotus.* c. 16. de accuſ. III. Confirmatio tribuit jurisdictionem, ſine qua omnia, quæ ex jurisdictione procedunt, inutiliter & nulliter aguntur. IV. Confirmationis ergo literis Capitulo exhibitis (cit. Extrav. 1. h. t. int. com.) confirmatus obtinet poteſtatem plenæ adminiſtrationis & jurisdictionis, præterquam in iis, quæ majoris inquiſitionis diſcuſſionem exigunt, & miniſterium conſecrationis deſiderant. c. 15. h. t. Poteſt tamen confirmatus ea, quæ ſunt Ordinis Epiſcopalis, delegare alteri Epiſcopo. V. Per confirmationem etiam contrahi cenſetur vinculum ſpiritualis matrimonii rati cum Eccleſia. c. 4. de transl.

§. 319. *Agendum jam eſt de cauſa & proceſſu electionis, qui ante confirmationem inſtituitur.* Vitium electionis provenit I ex perſona electa. II. Ex modo

do & forma electionis. Vitium perſonæ habetur, *primo* ſi eligitur vel poſtulatur omnino indignus, idque ſcienter vel ignoranter; *ſecundo* ſi perſona impedimento affecta, in quo diſpenſari ſolet, *eligitur*; cum debuiſſet *poſtulari*. Si ſcienter eligitur indignus, pœna, de qua mox dicam, incurritur *ipſo jure*: ſi peccatur in formam, c. 42. præſcriptam, *per ſententiam*. Semel electus, ob vitium electionis repulſus, iterum ad prælaturam eligi poteſt his caſibus: I. Si electio irrita vel caſſata fuit non vitio perſonæ, ſed ob aliam cauſam, excepta Simoniæ labe. c. 12. h. t. II. Si defectus e. g. ætatis, aut vitium corporis ceſſavit. c. 21. Ceterum ſi de præcedente morbo e. g. epileptico conſtat, isque durabilis eſt, & ægre curari ſolet, non præſumitur, eum eſſe curatum, ſed id probari debet. III. Si electio caſſata fuit ob *crimen* perſonæ electæ, ea iterum eligi non poteſt. Quod etſi jure expreſſum non ſit, tamen communiter a doctoribus ſtatuitur, cum agunt de c. 12. & 21. h. t. Plane opinio perſonæ ex tali repulſa labem paſſa eſt, neque ea jam *ſine crimine* eſſe intelligitur, qualem Canones volunt. Simili ratione ſiquis propter criminis conſcientiam prælaturæ renuntiavit, aut renuntiare coactus, vel depoſitus fuit, iterum eligi non poteſt c. 11. §. 4. & 5. de renuntiat.

§. 320. *Pœna ſcienter eligentium indignum,* id eſt, qui 30. an. nondum complevit: qui non ex legitimo natus matrimonio, aut moribus & ſcientia commendatus non eſt, c. 42. ſtatuitur duplex. Prima eſt, ut electores ea vice poteſtate eligendi ipſo jure ſint privati. De qua pœna animadverte. I. Non eſt hæc ſuſpenſio ab officio vel jure eligendi, neque privatio, quæ per ſe ad totam vacationem prælaturæ extenditur, ſed exclu-

excluſio ab una proxima electione, ita, ut tota vis capitularis in aliis non delinquentibus reſideat, etſi pauciores ſint numero, imo unicus. II. Si ex 10 electoribus ſex elegerint ſcienter indignum, quatuor reliqui, ſi inter ſe conſentientes ſint, poſſunt ſuum electionis decretum promulgare, aut ſi conſentientes non ſint, excluſis ſex novum ſcrutinium inchoare, ut una electio celebretur ſine delinquentibus. III. Si non privati electionis ſuæ decretum ſemel promulgarunt, excluſis iis, qui privati erant pro una vice, ceſſat pœna & privatio, etſi decretum electionis ob aliquam cauſam extrinſecam non haberet effectum, e. g. quia electus non acceptavit, aut ſtatim mortuus eſt. IV. Scienter eligentes indignum non incurrunt pœnam privationis, niſi electionis *communis* decretum forment. c 7. in 6. V. Si aliqui *ſcienter*, aliqui *ignoranter* indignum elegerint, ſpectari debet, utrum numerus ignoranter eligentium indignum, ſit major, vel par, vel minor numero eorum, qui dignum elegerunt: ſi eſt major vel par, nulla valet electio: ſi eſt minor, tunc ii, qui digno dederunt ſuffragia, faciunt majora Capituli, uti excluſis privatis conſtat, poſſuntque electionis ſuæ decretum promulgare. Si e. g. ſint 30 electores; ex quibus 20 indignum elegerunt: in his 11 ſcienter, 9 ignoranter, tunc decem, qui elegerunt dignum, electionem ſuam jure promulgabunt.

§. 321. *Altera pœna ſcienter eligentium indignum, eſt ſuſpenſio triennalis a beneficiis ipſo jure.* c. 7. §. 3. De qua pœna animadverte ex c. 37. in 6. I. *Reſtringitur dicta pœna ſolum ad ea beneficia, quæ ſic peccans, in illa obtinet Eccleſia, quam taliter eligendo ſpecialiter noſcitur offendiſſe.* II. Eandem etiam incurrit compromiſſarius, indignum eligendo, non

non tamen compromittentes, niſi talem electionem habuerint ratam. III. Eam non incurrit Epiſcopus, ſi ad eligendum ſit compromiſſarius; quia de jure nullam ſententiam ſuſpenſionis incurrit, niſi de eo expreſſa fiat mentio. IV. Hæc pœna locum non habet in aliorum, quam Epiſcoporum, & Epiſcopis Superiorum, electionibus. Sed quæritur, utrum pœna privationis non incurratur ab iis, qui ad prælaturam inferiorem ſcienter eligunt indignum? Reſp. Videtur ſane ex c. 22. h. t. eam pœnam incurri.

§. 322. Utraque pœna non tantum ad caſum indigni *electi* Epiſcopi, ſed etiam *poſtulati* pertinet. c. 1. & 2. de poſtul. Præl. nec tantum ad defectus c. 7. h. t. indicatos, ſed etiam ad alios e. g. ad defectum ordinis requiſiti. c. 22. h. t.

§. 323. Ob vitium formæ c. 42. præſcriptæ electio eſt nulla; ſed pœna privationis juris eligendi incurritur per ſententiam. cit. c. 4. X. & c. 18. in 6. Multa formæ vitia ex dictis intelligi poſſunt, uti I. ſi electio non ſit per ſcrutinium, compromiſſum, quaſi inſpirationem, ſed per ſortes. c. ult. de Sortileg. can. 4. XXVI. q. 2. II. Si electio ſit præmatura, vel nimis ſera. §. 247. ſeq. III. Si clandeſtina. c. 42. §. 2. ibi: *Electiones quoque clandeſtinas reprobamus, ſtatuentes, ut quam cito electio fuerit celebrata, ſolenniter publicetur.* IV. Si facta per vim, vel ſubreptionis aſtutiam. §. 287. V. Si per abuſum poteſtatis laicalis §. 284. adde c. 2. & 59. h. t. c. 10. de ætat. & qual. can. 1. 2. 5. 7. diſt. 63. can. 2. §. 7. I. q. 7. IV. Si ſimoniaca; quæ nullo penitus jure valet c. 11. & 23. de Simonia. Extrav. 2. eod. int. comm. Si Simonia a tertio commiſſa ſit, electus, etſi innocens ſit, in eadem Eccleſia nunquam promove-

moveri poterit c. 12. & 59. h. t. niſi tertius id in fraudem egiſſet.

§. 324. De Proteſtationibus & Appellationibus, quæ in cauſis electionum latiſſimè ſumtarum (§. 240. n. I.) interponuntur, agitur maxime l. 6. h. t. c. *ut circa* 4. c. *is*, *qui contra* 19. c. *qui contra*. 20. c. *procurator*. 38. c. *conſtitutio* 41. His addenda Clement. 4. h. t. quæ incipit. *conſtitutionem*. Generatim animadvertendum: I. Proteſtatio vel omnino appellatio interponi poteſt *ante electionem*; e. g. ſiquis admitti nollet ad eam celebrandam: ſi attentatur electio contra privilegia hujus Eccleſiæ: ſi forma canonica vel alias conſueta immutari tentatur: ſiquis excluſivam daret certæ perſonæ, appellans, ne hæc eligatur: ſiquis appellaret, ne fiat electio, niſi duplici ſibi conceſſo voto &c. aut *poſt electionem*, nempe poſt ejus publicationem; quo caſu vel opponitur electio electioni aut poſtulationi, vel uni electioni contradicitur ſine oppoſitione alterius. Priori caſu contradicens eſt *competitor*: poſteriore *oppoſitor*.

§. 325. Animadvertendum II. *concors* electio hoc reſpectu dicitur, quæ contradictore caret; *in diſcordia vero electus* cenſetur, quando aliquis eorum, qui ſua vota ei non dederunt, vel ob ſupervenientem notitiam pro non datis haberi volunt, proteſtando vel opponendo ſe opponit.

§. 326. Animadvertendum III. Id, quod opponitur, directe reſpicere poteſt *primo jus Eccleſiæ*, cui providendum eſt (*l*), *ſecundo* jus ipſius *opponentis* (*m*), *tertio perſonam electi*, nempe ejus crimina & defectus, aut *electionis formam*. IV. Appellationes in cauſis electionum penitus removeri non

poſſunt, ne jura Eccleſiarum, vel opponentium ſine remedio lædantur, aut mali prælati contra canones promoveantur: eædem tamen appellationes juſtis legibus reſtringendæ ſunt, ne ob temerarias vel protractas lites prælaturæ & beneficia cum diſpendio Eccleſiarum diu vacent, aut malignitati vel ambitioni hominum deferatur, qui dignitatum, quas ſibi vel amicis obvenire mallent, proviſionibus facile adverſantur.

(l) *E. g. Si Capitulum quempiam ad dignitatem eligit non vocato ad electionem Epiſcopo, isque electioni ſe opponat, dicendo, eſſe de jure Eccleſiæ, ut ad talem electionem vocetur Epiſcopus; vel ſiquis electus fuerit non de gremio, & opponatur, Eccleſiam habere jus, ut ad talem dignitatem aliquis de gremio eligatur.*

(m) *E. g. Si Canonici aliquem eligere volunt ad dignitatem, & opponens dicat, ejus collationem ad ſe ſpectare: ſiquis factæ jam electioni ſe opponat, agens de contemtu: vel ſiquis dicat, ſe legitime eſſe electum, & electioni novæ ſe opponat.*

§. 327. Si ante electionem incidit proteſtatio, pars altera tuto pergit ad eligendum ſuo judicio, & juſtitiam vel injuſtitiam proteſtationis ad proceſſum confirmationis rejicit: ſi appellatio omnino interjecta eſt ante electionem, ne ad eam procedatur; niſi aperte frivola ſit, deberent conſiſtere electores, donec cauſa ad Superiorem delata ſit, c. 10. & c. 29. h. t. Si tamen appellatione non obſtante ad electionem proceditur, hæc per ſe valida eſt; propterea, quod talis appellatio ſit extrajudicialis, quæ effectum ſuſpenſivum non parit. Si autem Superior poſtea pro appellatione judicet, omnia acta reſcindi debent, perinde ac ſi ab initio irrita fuiſſent.

§. 328.

§. 328. De appellatione ante electionem interjecta tres præterea extant deciſiones juris. I. Appellare nemo poteſt, ne fiat electio, niſi probet, ſua intereſſe. c. 16. h. t. & c. 3., de his, quæ fiunt a majore. II. Appellatio interjecta, ne fiat electio, niſi canonica, non impedit canonicam. c. 19. h. t. III. Qui appellat pro excluſiva contra certam perſonam, ſubjicere ſe debet oneribus c. ut circa. 4. in 6. præſcriptis. c. 20. eod. in 6.

§. 329. Si in cauſis electionum, poſtulationum, vel proviſionum appellatur, inprimis diſpiciendum eſt, quis ſit judex competens, a quo appellationis cauſa cognoſci & decidi debeat. I. Cauſæ electionis Epiſcoporum, & dignitatum Epiſcopatu majorum, & immediatarum prælatura um reſervatæ ſunt Sedi Apoſtolicæ. c. quamvis. 10. in 6. Si nempe appellatio in tali negotio ex cauſa probabili & in ſcriptis fuit interpoſita. ib. Partes ab ea recedere poſſunt, antequam Papæ fuit præſentata, modo in receſſu non interveniat pravitas (Simoniaca). II. Si ab electione facta in cathedrali vel regulari Eccleſia ex cauſa probabili & in ſcriptis appelletur ad Sedem Apoſtolicam, ea pendente cauſa, confirmatio facta per Ordinarium non valet. c. ſi poſtquam. 33. in 6.

§. 330. Eligens vel electioni conſentiens electo, niſi ex cauſis poſtea emergentibus, vel poſtea primum cognitis opponere nihil poteſt. c. nulli. 8. in 6. de aliis vero, qui *electionibus, poſtulationibus vel proviſionibus ſe opponunt, proponendo aliqua contra electionis, poſtulationis ſeu proviſionis formam, aut perſonam eligentium, vel electi, ſive illius, cui erat proviſio facienda, ſive facta, & propter hoc contigerit appellari*, quid in libello exprimere debeant & quam ſpecifice & determinate, quale item præſtare

 jura-

juramentum, videatur c. ut circa. 4. in 6. & Clem. 4. h. t. De procuratore, quem ad hanc cauſam conſtituunt, vid. c. procurator. 38. in 6. De appellatione intimanda adverſario Clem. 3. h. t. De itinere ab opponente & defendente ſucipiendo Romam, c. 1. in 6. de neceſſitate plene probandi, & de pœna, ſiquis in probatione defecerit, cit. c. 1. §. 2. in 6. de caſu, quod ab opponente evidens defectus objicitur, c. 11. in 7. de caſu denique, quo unus competitorum durante lite moritur, c. 10. de arbitris.

§. 331. Confirmatus Epiſcopus intra tres menſes tenetur accipere munus conſecrationis. Trid. Seſſ. XXIII. c. 2. de ref. ibi: *Eccleſiis Cathedralibus ſeu ſuperioribus quocunque nomine ac titulo præfecti, etiamſi ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales ſint, ſi munus conſecrationis intra tres menſes non ſuſceperint, ad fructuum perceptorum reſtitutionem teneantur. Si intra totidem menſes poſtea id facere neglexerint; Eccleſiis ipſo jure ſint privati.* conf. can. 2. diſt. 75. ex Concil. Chalcedonenſi (*n*).

(*n*) *Diſpenſatio contra hos canones, etiam in beneficiis inferioribus aliquando data c.* 14. *&* 34. *de elect. in* 6. *appellatur facultas de non promovendo, de qua Trident. Seſſ. VII. c.* 9. *de ref.* „Ad majores Eccleſias promoti munus conſecrationis infra tempus a jure ſtatutum accipiant; & prorogationes ultra ſex menſes conceſſæ nulli ſuffragentur. *&* c. 12. *ibid.* Facultates de non promovendo, præterquam in caſibus a jure expreſſis, conceſſæ ad annum tantum ſuffragentur. *Jura expreſſa extant cit. c.* 14. *&* 34. *de elect.*

§. 332. *Conſecratio vero, ſi extra curiam Romanam fiat, in Eccleſia, ad quam promoti fuerint, aut in provincia, ſi commode fieri poterit, celebretur.* Trid.

Trid. Seſſ. XXIII. c. 2. de ref. Fit ea hodiernis moribus non a Metropolitano & Comprovincialibus, ſed ex commiſſione Sedis Apoſtolicæ. Unde Conſecrator quærit: *Habetis mandatum Apoſtolicum?* Quo deinde recitato Electus præſtat juramentum fidelitatis Sedi Apoſtolicæ, de quo mox infra. Fieri hæc conſecratio poteſt quovis anni tempore, die Dominico vel Natalitio Apoſtolorum, vel ex ſpeciali indulto Pontificio alia die feſtiva (*o*). Ex antiquiſſimo autem uſu præter Epiſcopum Conſecratorem aſſiſtere deberent ſaltem duo alii Epiſcopi. can. 3. diſt 64. can. 5. & 9. diſt. 65. can. 33. XXIV. q. 1. add. c. un. pr. de Sacra unct. (*p*).

(*o*) *Pontificale Roman. Tit. de conſecrat. Elect. in Epiſcop.*

(*p*) *Probari poteſt antiquis exemplis, pluralitatem Epiſcoporum ad conſecrationem non requiri jure divino, ſed valde antiquo uſu. Nellerus in diſſ. altera de ſacro electionis proceſſu §. IV. ſcribit in hunc modum: „His temporibus ſæpe conſuevit diſpenſari, ut loco duorum Epiſcoporum aſſumerentur alii mitrati; ſed ſtudioſiſſimus veterum canonum Benedictus XIV. denegatione diſpenſationis ejusmodi nos admonuit, venerandam canitiem canonum poſthabendam non eſſe quorundam commoditati, & ſumtuum parſimoniæ.“ Theſaur. Jur. Eccl. T. IV. n. I.*

§. 333. *Juramentum obedientiæ & fidelitatis, quod Epiſcopi ante conſecrationem Sedi Apoſtolicæ præſtant, eſt hujus tenoris.* „ Ego N. Electus Eccleſiæ N. ab hac hora in antea fidelis & obediens ero Beato Petro Apoſtolo, Sanctæque Romanæ Eccleſiæ, & Domino noſtro Domino N. Papæ N. ſuisque Succeſſoribus canonice intrantibus. Non ero in conſilio aut conſenſu vel facto, ut vitam perdant, aut mem-

 brum;

brum; ſeu capiantur mala captione; aut in eos violenter manus quomodolibet ingerantur; vel injuriæ aliquæ inferantur, quovis quæſito colore. Conſilium vero, quod mihi credituri ſunt, per ſe, aut Nuntios ſuos, ſeu literas, ad eorum damnum, me ſciente, nemini pandam. Papatum Romanum, & Regalia Sancti Petri adjutor eis ero ad retinendum, & defendendum, ſalvo meo Ordine, contra omnem hominem. Legatum Apoſtolicæ Sedis in eundo & redeundo honorifice tractabo, & in ſuis neceſſitatibus adjuvabo. Jura, honores & privilegia, & auctoritatem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, Domini noſtri Papæ & Succeſſorum prædictorum conſervare, defendere, augere, promovere curabo. Neque ero in conſilio, vel facto, ſeu tractatu, in quibus contra ipſum Dominum noſtrum, vel eandem Romanam Eccleſiam aliqua ſiniſtra, vel præjudicialia perſonarum, juris, honoris, ſtatus & poteſtatis eorum machinentur. Et, ſi talia a quibuscunque tractari, vel procurari novero, impediam hoc pro poſſe, & quanto citius potero, ſignificabo eidem Domino noſtro, vel alteri, per quem poſſit ad ipſius notitiam pervenire. Regulas Sanctorum Patrum, decreta, ordinationes ſeu diſpoſitiones, reſervationes proviſiones & mandata Apoſtolica, totis viribus obſervabo, & faciam ab aliis obſervari. Hæreticos, ſchiſmaticos & rebelles eidem Domino noſtro vel ſucceſſoribus prædictis pro poſſe perſequar & impugnabo. Vocatus ad Synodum, veniam, niſi præpeditus fuero canonica præpeditione. Apoſtolorum limina ſingulis (quadrienniis) perſonaliter per me ipſum viſitabo; & Domino noſtro, ac Succeſſoribus præfatis rationem reddam de toto meo paſtorali officio, ac de rebus omnibus ad meæ Eccleſiæ ſtatum, ad Cleri ac populi diſciplinam, animarum

rum denique, quæ meæ fidei traditæ ſunt, ſalutem quovis modo pertinentibus, & viciſſim mandata apoſtolica humiliter recipiam, & quam diligentiſſime exequar. Quodſi legitimo impedimento detentus fuero, præfata omnia adimplebo per certum Nuntium, ad hoc ſpeciale mandatum habentem, de gremio mei Capituli, aut alium in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutum, ſeu alias perſonatum habentem; aut his mihi deficientibus, per diœceſanum Sacerdotem, & Clero deficiente omnino, per aliquem alium Presbyterum, ſecularem vel regularem, ſpectatæ probitatis & religionis, de ſupradictis omnibus plene inſtructum. De hujusmodi autem impedimento docebo per legitimas probationes, ad S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalem proponentem in Congregatione ſacri Concilii, per ſupradictum Nuntium transmittendas. Poſſeſſiones vero ad menſam meam pertinentes non vendam, nec donabo, neque oppignorabo; nec de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo; etiam cum conſenſu Capituli Eccleſiæ meæ, inconſulto Romano Pontifice. Et ſi ad aliquam alienationem devenero, pœnas in quadam ſuper hoc edita conſtitutione contentas, eo ipſo incurrere volo.

§. 334. Apologiam hujus juramenti ſcripſit Paſchalis II., quæ continetur c. 4. de Elect. Dudum ab Epiſcopis conſecrandis exacta fuit profeſſio fidei; clauſulam ſubjectionis & obedientiæ adhibuit S. Bonifacius, Apoſtolus Germaniæ, eamque etiam aliis præſcripſit in Synodo, de qua agit Epiſt. 105. ad Cudbertum Epiſcopum. Quasdam novas fidelitatis clauſulas ſub Pontificatu S. Gregorii P. VII. extorſit neceſſitas eorum temporum, quæ deinceps per multa ſecula ab Epiſcopis univerſi orbis fuerunt adhibitæ; neque

vero ob importunitatem & pravitatem obtrectatorum & hoſtium Sanctæ Sedis receptæ jam per orbem ſolemnes formulæ immutari debent: cum præſertim illud maxime a diſpenſatore myſteriorum Dei requiratur, *ut fidelis quis inveviatur.* I. Cor. IV. 2. conf. can. 6. diſt. 23. Ibi: *Quamquam omnes, qui ſacris mancipantur ordinibus, canonicis regulis teneantur adſtricti, expedibile tamen eſt, ut promiſſionis ſuæ vota ſub cautione ſpondeant, quos ad promotionis gradus Eccleſiaſtica probat diſciplina. Solet enim plus timeri, quod ſingulariter pollicetur, quam quod generali ſponſione concluditur.*

§. 335. Neque dici poteſt, per eam formulam derogari juribus Principum, in quorum ditione degunt Epiſcopi; quaſi nec Principes temporum anteactorum, nec innumerabiles Epiſcopi orbis, ſumma ſanctitate & ſapientia clari, jura ſua, & obligationes noviſſent. Nempe Epiſcopi præſertim Germaniæ duplicem perſonam gerunt, & ſacri Præſulis & Principis ſecularis. Unde in ſacris Romano Pontifici ſubjacent: in profanis Imperatori ac Imperio, duplici jurisjurandi vinculo ſingilatim adſtricti; redduntque hoc modo Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, Deo, quæ Dei ſunt. Fidelitati, quam Imperatori ac Imperio circa temporalia debent, non præjudicari, verba indicant ipſius formulæ: *Salvo meo Ordine*, Germani in Concordatis ſuis permittunt haud ægre, Epiſcopos aliis præſtare juramenta: *Proviſo, quod confirmati prædicti, & per nos proviſi Metropolitanis ſuis & aliis præſtent debita juramenta.* Cur ergo Romano Pontifici, tanquam viſibili capiti Eccleſiæ, & centro unitatis catholicæ, idem exhiberi nolunt?

§. 336. Effectus conſecrationis ſunt, 1. character ordinis Epiſcopalis, & ſpecialis gratia divina ad Epiſcopa-

Epiſcopatus munia rite obeunda. 2. Conſecratus obire poteſt etiam ea, quæ *majoris inquiſitionis diſcuſſionem exigunt, & miniſterium conſecrationis deſiderant.* c. 15. h. t. (§. 318. n. IV.). Talia recenſentur a Gloſſa in cit. c. 15. ordinatio clericorum, confectio Chriſmatis, depoſitio Clericorum, benedictio Virginum & Eccleſiarum, conſecratio altarium. 3. Conſecratus ſimpliciter vocatur *Epiſcopus*: ante conſecrationem vero non niſi cum addito: *Epiſcopus electus* (Patriarchæ & Archiepiſcopi appellationem patriarchalis, vel archiepiſcopalis nominis non per conſecrationem, ſed per pallium conſequuntur). 5. *Fratris* etiam appellatione a Papa honoratur. 6. Conjugium Spirituale inter Epiſcopum & Eccleſiam *in conſecratione intelligitur conſummatum.* c. 4. de Transl. 7. Beneficia, ab Electo ante poſſeſſa, poſt conſecrationem vel tempus ad conſecrationem præfixum vacant, c. 7. §. 1. de elect.

§. 337. Electio Summi Pontificis, ut demum a generalibus ad indicanda quædam ſpecialia deſcendamus, diverſis temporibus varia habuit fata, multæque de ea extant conſtitutiones tum in corpore Juris, tum in Bullariis. Epitomen earum recenſuit Aloyſius Guerra Tom. I. *De Summo Pontifice,* de *Conclavi,* de *Electione Pontificis.* Specialia ſunt hæc potiſſimum. I. Solis Cardinalibus competit jus eligendi Pontificem. II. Hi ab electione repelli non poſſunt prætextu alicujus cenſuræ. Clem. 2. §. *ceterum* h. t. III. Non opus eſt, ut abſentes ſpecialiter vocentur ad electionem: ſed exſpectantur tantum per decem dies; nec poſſunt abſentes conſtituere procuratorem. IV. Si electio fit per ſcrutinium, requiruntur ſecreta ſchedularum ſuffragia duarum ex tribus partibus Cardinalium in conclavi clauſo præ-

ſentium. V. Poſt ſcrutinium permittitur acceſſus. VI. Eligendo Pontifici non obſtant impedimenta juris poſitivi, Unde ſufficientibus votis electus *abque ulla exceptione* ab Univerſali Eccleſia Romanus Pontifex eſt habendus; c. 6. de elect. VII. Papa electus poteſt ſtatim adminiſtrare ante coronationem; neque requiritur aliqua confirmatio; cum Superiorem non habeat, &, quam primum electus eſt, ſupremam a Deo poteſtatem ſine medio conſequatur. Pius II. in celebri conſtitut. *In minoribus.* §. 3 fin. & Innoc. III. c. novit. 13. de judiciis. ibi: *Poteſtas noſtra non eſt ex homine, ſed ex Deo.*

§. 338. Conſtitutio Præpoſitorum regularium fit ſecundum approbatas a Sede Apoſtolica Ordinum regulas. Si ea per *electionem* Capitularium fiat, neceſſe eſt, ut eligantur per *vota ſecreta, ita, ut ſingulorum eligentium nomina nunquam publicentur; nec in poſterum liceat, provinciales aut abbates, Priores aut alios quoſcunque titulares ad effectum electionis faciendæ conſtituere, aut voces & ſuffragia abſentium ſupplere, Si vero contra hujus decreti conſtitutionem aliquis electus fuerit, electio irrita ſit;* SS. Conc. Trid. Seſſ. XXV. de Regul. c. 6. Idem obſervandum eſt in electione abbatiſſarum, atque aliarum Præpoſitarum. De Abbatibus Germaniæ, Sedi Apoſtolicæ immediate ſubjectis, agitur in Concordatis Germaniæ. Eorum electio fieri debet ad normam c. quia propter. 42. more Epiſcopalium electionum, & confirmari a Summo Pontifice.

Titulus VII.

DE TRANSLATIONE EPISCOPI.

ARGUMENTUM.

I. Translationes Epiſcoporum juſte annumerantur cauſis majoribus. §. 339 *II. Exponitur paritas inter conjugium ſpirituale & carnale.* §. 340. *III. Ad translationem requiritur legitima auctoritas & juſta cauſa* §. 343. *IV. Effectus translationis, & differentia ab aliis mutationibus Sedium* §. 346.

§. 339. *Translatio* eſt aſſumtio perſonæ Eccleſiaſticæ ab una Eccleſia, cui præerat, ad aliam Canonice facta. Spectatur maxime in Epiſcopis, qui Eccleſiæ ſuæ cenſentur alligati nexu alarum, ut ſuo arbitrio liberum non habeant ſine Apoſtolica auctoritate volatum. Unde poſtulatione indigent. c. fin. de poſtulat. prælat. imo conjugii ſpiritualis vinculum contraxerunt cum Eccleſia ſua, per confirmationem quidem ratum, per conſecrationem conſummatum, c. 4 h. t. Ob hanc Epiſcopi cum Eccleſia ſua conjunctionem, atque ob ambitionem & avaritiam quorundam a minoribus Eccleſiis ad majores adſpirantium, translationes ad cauſas majores, Apoſtolicæ Sedi reſervatas, referri cœptæ ſunt (*a*).

(*a*) *Criminationes adverſariorum S. Sedis in hac re erudite atque invicte confutatæ ſunt in Antifebronio T. III. C. V. edit. an.* 1770. *& in Antifebronio Vindicato P. III. Diſſ. VIII. C. III.*

§. 340. Laborant interpretes in explicandis verbis Innocentii III., a quo omnia hujus tituli capitula profecta ſunt. Ac primo, quod is huc applicet verba Chriſti: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Nam matrimonium conſummatum inter fideles ne

Pon-

Pontificia quidem auctoritate diſſolvi poteſt: at conjugium ſpirituale inter Eccleſiam & Epiſcopum, quantumvis in conſecratione conſummatum, poteſt ſane Pontificia auctoritate diſſolvi; & tamen Innocentius III. in c. 2. h. t. *fortius* appellat *ſpirituale vinculum, quàm carnale.* Addit ib. *Non humana, ſed potius divina poteſtate, conjugium ſpirituale diſſolvitur; cum per translationem, depoſitionem aut ceſſionem auctoritate Romani Pontificis (quem conſtat eſſe Vicarium Jeſu Chriſti) Epiſcopus ab Eccleſia removetur: & ideo tria hæc, quæ præmiſimus, non tam conſtitutione canonica, quam inſtitutione divina, ſoli ſunt Romano Pontifici reſervata.* At, inquiunt, olim auctoritate ſynodorum factæ ſunt iſtiusmodi translationes. can. 36 & 37. VII. q. 1.

§. 341. Reſpondeo I. Analogia inter matrimonium ſpirituale & carnale multo ante Innocentium III. non modo audita, ſed omnino recepta, & communi uſu adhibita fuit. Primis enim ſeculis Eccleſia, Epiſcopo deſtituta, vocabatur *viduata;* vidua autem non dicitur, niſi quæ maritum habuit. Ob eandem Analogiam S. Cyprianus in epiſt. 2. ad Cornelium, cujus ſedem invadere tentavit Novatianus, hunc vocat *adulterum & contrarium caput.* & in ep. 52 & alibi *adulterum atque extraneum Epiſcopum.* Multa extant Similia in antiquis monumentis. Vinculum ſpirituale carnali fortius eſſe, itidem antiquitas cenſuit. Synodus Alexandrina an. 340. Euſebium, qui relicta Berytenſi Eccleſia Nicomedienſem invaſerat, & hac quoque repudiata occuparat Conſtantinopolitanam, coarguit his verbis: *Neque animadvertit Pauli præceptum: Alligatus es uxori? noli quærere ſolutionem. Quodſi hoc de uxore dictum eſt,* QUANTO MAGIS *de Eccleſia, & de ipſo Epiſcopatu:*

cui

cui alligatus quiſpiam aliam quærere non debet, ne adulter ex ſacris literis deprehendatur (b). S. Chryſoſtomus, cum de ejus expulſione ageretur, populum tranquillans, & conſolans inter alia ſic inquit: *Caritatem veſtram precor, ut æquo animo ſitis. Nemo enim nos a vobis poterit divellere; quos enim Chriſtus conjunxit, homo non ſeparabit. Quodſi de muliere & viro dicitur: Propter hoc relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una; & ſic hujusmodi nuptiarum conjunctio ab homine non poteſt ſeparari;* MULTO MAGIS *Eccleſia non poteſt a paſtore divelli* (c).

(b) *Concil. edit. Manſi D. II. col.* 1286.

(c) *Tom. V. Op. S. Chryſoſt. edit. antverp. a* 1614. *pag.* 382.

§. 342. Reſpondeo II. Eccleſia quidam *ſponſa Chriſti* dicitur, quam acquiſivit ſanguine ſuo, Apoc. XIX. 7. & XXI. 2. 9. Epheſ. V. a v. 25. At dicitur ſponſa Epiſcoporum, quatenus hi ſunt miniſtri Chriſti, ejusque Perſonam gerunt, & repræſentant; & quia olim eorum electio, miſſio, & conſecratio conjunctim fiebant, nec vage, ſed ad certam Eccleſiam; hinc ſicut poteſtas Epiſcopalis a Deo eſt, cenſebatur vinculum inter Epiſcopum & Eccleſiam, ad quam conſecratus eſt, a Deo quaſi copulatum & conſtrictum fuiſſe; quod nemo Epiſcoporum ſuo arbitrio poterat abrumpere: quia is Eccleſiæ ſuæ non temporaliter, ſed perpetuo, nempe usque ad ſuam mortem, fuit addictus. Agnovit tota retro antiquitas, Epiſcopum legitima auctoritate, & juſta cauſa neceſſitatis vel utilitatis ad aliam Eccleſiam poſſe transferri, ſed non ſuo tranſire arbitratu, præſertim ex ambitione & avaritia; quod a multis præ-

ſertim arianis factitatum eſt. Cenſebatur tamen vinculum ſpiritualis conjugii *fortius*, quam carnalis; quia ea, quæ ſpiritualia ſunt, majore conſideratione, & ex gravioribus cauſis tractari debent, majoreque haberi in pretio, quam carnalia. Poteſtatem diſſolvendi hoc ſpirituale vinculum *non tam ex conſtitutione canonica, quam inſtitutione divina* provenire, ait Jnnocentius III.; quia ea ex divino primatu profluit, vi cujus cauſæ graviores, præſertim exigente Eccleſiæ neceſſitate, merito Apoſtolicæ Sedi reſervantur.

§. 343. Primo ergo in Translatione Epiſcopi ſpectanda eſt *legitima auctoritas*. Nemo ſua ipſius voluntate Eccleſiam, cui addictus eſt, deſerere, & ad aliam tranſire vel transmigrare poteſt; hinc *translatio*, non *tranſitus* vel *transmigratio* dicitur, quaſi is, qui ab una ad aliam Eccleſiam aſſumitur, *paſſive* habere ſe debeat. Is tranſitus prohibitus eſt can. Apoſt. 13. — can. Nicæno 15. apud Gratianum can. 19, & 23. VII. q. 1. — can. Antiocheno 21. apud Gratianum can. 25. VII. q. 1. — can. 27. Concilii Carthaginenſis an. 398. apud Grat. can. 37. ead. — can. Chalced. 5. apud grat. can. 26. VII. 9. 1. & maxime can. ſardicenſi 1. qui a Gratiano non refertur, eſtque hujus tenoris: „*Oſius Epiſcopus dixit: Tam mala conſuetudo, quam ipſa rerum pernicioſa corruptela funditus eradicanda eſt, ut non liceat Epiſcopo de civitate ſua ad aliam tranſire civitatem. Manifeſta eſt enim cauſa, qua hoc facere quis tentet; cum nullus in hac re inventus ſit Epiſcopus, qui de majore civitate ad minorem tranſiret: unde apparet, avaritiæ ardore eos inflammari, & ambitioni ſervire, & ut dominationem exerceant. Si omnibus hoc placet, ut hujusmodi pernicies ſæviſſime & auſterius*

rius vindicetur, ita, ut nec laicam habeat Communionem, qui talis eſt? Reſponderunt univerſi: Placet (*d*). Exemplum illiciti tranſitus extat c. 3. h. t. de Hildeſienſi Epiſcopo, de quo Papa decidit, eum utraque in poſterum carere debere Eccleſia: *ut nec illis præſideat, quos per ſuperbiam ſprevit, nec illis, quos per avaritiam concupivit.* Ita Innocentius III. præeunte S. Leone M. apud Gratianum can. 31. VII. q. 1.

(*d*) *Ex editione priſca. Tom. III. Op. S. Leonis edit. Ballerin. col.* 514.

§. 344. Non quæcunque auctoritas ſufficit, ut *Canonica* ſit translatio; non populorum violenti attractus, non ſuaſiones Epiſcoporum (can. 25. VII. q. 1.), non Patriarchæ, non Metropolitani poteſtas (c. 1 & 2. h. t.); ſed auctoritas Apoſtolicæ Sedis, tanquam in cauſa majore interponi debet: præſertim poſtquam ſtata ſynodus provincialis prætermitti, ejusque libertas a magiſtratibus ſecularibus conſtringi & opprimi cœpta eſt. Ne autem laici apud Sedem Apoſtolicam de Epiſcopo ſuo ad aliam transferendo Eccleſiam inſtarent, idque evincerent non favore, ſed odio Epiſcopi, cautum eſt, ne Epiſcopi inviti facile transferantur (*e*). Ceterum auctoritas Pontificia pro translatione, & poſtulationis admiſſione illi etiam Epiſcopo neceſſaria eſt, qui jam ante indultum Papæ habet, quo, *ſi ad majorem vocaretur forſitan dignitatem, eam ſibi liceret aſſumere, dum tamen nihil ei de ſtatutis Canonicis obviaret.* c. 4. h. t. conf. §. 270.

(*e*) „*Cum Prælati nonnunquam jura, & libertates Eccleſiarum ſuarum translationis formidine non adeo ſolerter, „ut alias, proſequantur: ne ad importunitatem quorundam, quæ ſua, & non quæ Jeſu Chriſti, quærentium,* „*Roma-*

„Romanus Pontifex forſan, ut homo facti neſcius, in hu-„juſmodi circumveniatur, aut alias leviter inclinetur: præ-„ſentibus ſtatuimus & ordinamus, invitorum Epiſcopo-„rum & Superiorum translationes absque magna & ra-„tionabili cauſa, quæ, vocata parte, cognita fuerit, & de-„ciſa de Conſilio S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, vel „majoris partis eorundem, & cum ſubſcriptione, fieri „de cetero non debere.“ Concil. Conſtantienſ. Seſſ. 39. *edit. Manſi Tom. XXVII. col.* 1162. *Regulariter invito Epiſcopo alius in ejus locum ſubrogari non poteſt. can. quamvis.* 14. *VII. q.* 1. *ibi ait Gregorius M. epiſt.* 7. *libr. XI.* & ideo, quia viventem Epiſcopum ab officio ſuo neceſſitas infirmitatis, non crimen abducit, alium loco ejus, recuſante eo, nulla ſinit ratio ordinari. *In textum Gratiani fœdum hic irrepſit mendum, non indicatum a correctoribus Romanis*, niſi recuſante eo; *pro:* recuſante eo. *De translationibus invitorum conf. Thomaſſin. P. II. l. II. c.* 64. *n.* 9.

§. 345. Præter auctoritatem Apoſtolicæ Sedis juſta etiam cauſa ad translationem requiritur, nempe *neceſſitas aut utilitas Eccleſiæ*, non ipſius translati favor, aut odium; neque enim SS. Canones iſtiusmodi approbant pœnæ genus, ut Epiſcopus retenta dignitate Epiſcopali ad inferiorem detrudatur Sedem. Hinc Innocentius III. ad Patriarcham Antiochenum, qui Archiepiſcopum confirmatum ad Sedem Epiſcopalem transtulit, abſurditatem facti verbis exprimens ita ſcribit c. 1. h. t. *Novo quodam mutationis genere parvificaſti majorem, & magnum quodammodo minoraſti, epiſcopare Archiepiſcopum, imo potius dearchiepiſcopare præſumens.* Hinc etiam rarius diſpenſatur, ut quis ad *parem* Sedem vel dignitatem transferatur: *cum in majori dignitate propter majorem utilitatem facilius ſoleat diſpenſari.* c. fin. h. t. Juſtæ translationis cauſæ ſunt, 1. debilitas corporis, ſi hæc ex malignitate loci, vel rigido climate oriatur. 2. Odium

2. Odium malæ plebis. c. 10. §. 5. de renunt. & can. 49. VII. q. 1. 3. Siquis Epiſcopus doctrina & zelo emineat in extirpandis hereſibus, quæ loco quodam ſuccreverunt. 4. Si propter hoſtilitatem vaſtata terra hac illac palans oberrare deberet; etſi eo *caſu* non tam translatio, quam *incardinatio* habeat locum, vi cujus Epiſcopus alteri quidem civitati præficitur, ſed non *perpetuo*, vel *abſolute;* quia ceſſante hoſtilitate vel ſeditione ad priorem reverti Sedem debet. can. 42. VII. q. 1.

§. 346. *Effectus translationis* eſt, ut ſolvatur prius vinculum; & novum inducatur. Gratianus ad can. 41. VII. q. 1. & can. 3. XXI. q. 2. Et quidem Eccleſia, a qua quis volens transfertur, vacat ab eo tempore, quo Epiſcopus ab ejus vinculo abſolvitur in Conſiſtorio Papæ, etiam ante expeditionem literarum Apoſtolicarum, vel adeptam poſſeſſionem ſecundæ Eccleſiæ. Habita hujus abſolutionis notitia, tenetur Epiſcopus abſtinere ab exercitio ordinariæ jurisdictionis; quæ in Capitulum tranſit, tanquam Sede vacante. Sic declaravit Congregatio Cardinalium ſuper negotiis Epiſcoporum, approbante S. D. N. an. 1624. die 12. Dec. (*f*).

(*f*) *Conf. Theſ. Jur. Eccl. Tom. III. N.* 1. *diſſ. I. de transl. Epiſc.* §. *II. Zech Hierarch. Tit. XXI.* §. 244.

§. 347. Ex dictis colliges, translationem non cenſeri, 1. quando de jure Epiſcopi ad aliquam ſedem electi non *certo* conſtat; 2. neque incardinatio (§. 345.) proprie eſt translatio; 3. neque ſimplex commendatio alienæ Eccleſiæ: exempla extant can. 3. XXI. q. 1. can. 22. VII. q. 1. can. 25. XXV. q. 2. Neque 4. translatio fit, dum Epiſcopus, qui renun-

tiavit ſuæ Eccleſiæ, aut canonice ab ea depoſitus fuit, poſtea ex conceſſu Canonum (c. 11. de renunt.), aut ex benignitate Apoſtolica alium Epiſcopatum conſequitur. Neque 5. mutatio Sedium, multo etiam minus mutatio Reſidentiæ Epiſcopalis pro translatione haberi poteſt: mutationis Sedium exempla extant can. 44. VII. q. 1 can. 25. XXV. q. 2. In his caſibus neque abſolvitur Epiſcopus a vinculo prioris Eccleſiæ, neque novo vinculo alterius adſtringitur.

TITULUS VIII.

DE AUCTORITATE, ET USU PALLII.

ARGUMENTUM.

I. Forma & qualitas pallii. §. 349. *II. Datur ad ſignificandam Hierarchiam inter Epiſcopos* §. 351. *III. Quæ ſit auctoritas pallii* §. 356. *IV. Uſus.* 357.

§. 348. Hac veluti appendice præcedentium titulorum *de Poſtulatione*, *de Electione & Electi poteſtate, de translatione,* exponitur, qua ratione Epiſcopi, qui ſupra alios Epiſcopos dignitate & poteſtate in Eccleſiaſtica Hierarchia eminent, ceu Patriarchæ, Primates, Archiepiſcopi, plenitudinem Pontificalis officii, & Patriarchalis vel Archiepiſcopalis nominis appellationem conſequantur, non poſtulatione, vel electione, non admiſſione poſtulationis, non confirmatione electionis, non translatione, non ipſa conſecratione, ſed *traditione Pallii*; de quo explicanda primo eſt ejus *forma & qualitas;* dein dictante Rubrica exponenda *auctoritas*, & *uſus* legitimus.

§. 349.

§. 349. *Pallium* eſt faſcia lanea coloris nivei, tres circiter digitos lata, in modum circuli contexta quæ humeros cingit, habetque ab utraque parte lineas, ſeu faſciolas, quarum anterior ante pectus, poſterior intra humeros demittitur, intextis partim in binis hisce faſciolis, partim in circulo humeris incumbente, ſex ſericis, nigrisque crucibus. De ſolemni ritu, quo Pallia Romæ benedicuntur, agit Benedictus XIV. in conſt. *Rerum Eccleſiaſticarum*, 60. Tom. 2. Bullarii, quam his verbis orditur: *Rerum Eccleſiaſticarum origines, quo altius ex ſacra memoria repetimus, eo magis illas & ſolidis fundamentis innixas, & ſublimi non minus, quam vetuſta inſtitutione venerabiles, ipſaque diſciplina & ritu graves ac religioſas agnoſcere & comprobare gaudemus* (*a*).

(*a*) *Enimvero de origine ſacrorum palliorum multa inepte & profane commenti nonnulli ſunt, ex ſolo Pallii nomine conjectantes, quod fuerit imperatorium ornamentum, & ab his Patriarchis & Metropolitis ſit conceſſum: quod principio usque ad talos profluxerit: quod ſine auctoritate imperatoris nemini concedi a Papa potuerit; quæque ſunt generis iſtius, a ſolertiſſimis viris — penitus confutata; quibus prætermiſſis vera & Eccleſiaſtica origo ac ratio aperienda eſt, ex qua ſimul Pallii auctoritas intelligi queat.*

§. 350. Jure divino nulla eſt Epiſcoporum, & Epiſcopalis poteſtatis diſtinctio, excepto Divino Primatu Petri, ejusque Succeſſorum. Sed ut hic ipſe Primatus auctoritatem & ſolicitudinem ſuam per univerſum orbem commodius, tutiusque exereret, exemplo Petri inter Apoſtolos, eminentis *Epiſcoporum quoque eſt orta diſtinctio, & magna ordinatione proviſum eſt, ne omnes ſibi omnia vindicarent, ſed eſſent in ſingulis provinciis* (Metropolitæ), *quorum inter fratres haberetur prima ſententia, & rurſus quidam*

in majoribus urbibus conſtituti (Primates & Patriarchæ) *ſolicitudinem ſuſciperent ampliorem, per quos ad unam Petri Sedem univerſalis Eccleſiæ cura confiueret, & nihil usquam a ſuo capite diſſideret* (*b*). Inſtitutio ergo Metropolitarum, & Archiepiſcoporum, Primatum & Patriarcharum ad faciliorem, tutioremque communionem & communicationem cum Sede Petri facta eſt; neque omnino dubitari poteſt, quin omnis prærogativa, eminentia, ac poteſtas quorundam Epiſcoporum, ac Sedium Epiſcopalium ſupra reliquos provinciæ, nationis, & patriarchatus Epiſcopos ex conceſſione Apoſtolicæ Sedis profluxerit; cum ea per Concilia poſteriora non introducta, ſed confirmata fuerit.

(*b*) *S. Leo Epiſt. XIV. c.* 11. *edit. Ballerin.*

§. 351. Facta ergo diviſione provinciarum Eccleſiaſticarum, atque inſtitutis veluti gradibus hierarchicæ poteſtatis, ornamentis etiam ſacris diſtingui cœperunt, qui ſupra alios eminebant Epiſcopos, uti diaconi a presbyteris, presbyteri ab Epiſcopis ornatu ſacro diſtinguebantur. Normam veriſimiliter præbuit ornatus Summi Sacerdotis V.T. Exod. XXVIII. 4. quod autem præcipuum erat, ab his, qui aliis præfecti erant Epiſcopis, jure exigebant Summi Pontifices 1. apertiorem fidei profeſſionem: 2. arctiorem adhæſionem, ſubjectionemque erga Sedem Apoſtolicam: 3. majorem curam, ſolicitudinem paſtoralem, ac zelum: 4. ardentius ſtudium obſervandi Canones, & conſtituta Apoſtolicæ Sedis. Hæc nempe Romani Pontifices exigebant ab iis, quibus ipſi ſingularem poteſtatem, certa privilegia, & majores honores tribuerant; nec ipſi tanta fiducia hæc ab iis exigere poterunt, ſi non ipſis honores quoque

quoque & privilegia conceſſiſſent, aut ſub iis oneribus conceſſuri erant. Atque hæc, quæ modo indicavi, manifeſte exprimuntur per antiquos Canones, aliaque monumenta, quæ de auctoritate & uſu Pallii extant; ut deinceps oſtendam.

§. 352. Hinc I. Pallium dicitur *ſumtum de corpore Beati Petri*, non tam, quod ſuper altari B. Petri neceſſario benedicendum ſit; ſed quia velut particulam Eccleſiaſticæ poteſtatis ſignificat, derivatam ex plenitudine Pontificiæ poteſtatis, quæ in Petro, ejusque Succeſſoribus reſidet. Unde Paſchalis Papa ad Archiepiſcopos ſcripſit: *Cum igitur a Sede Apoſtolica veſtræ inſignia dignitatis exigitis, quæ a Beati Petri tantum corpore aſſumuntur: juſtum eſt, ut vos quoque Sedi Apoſtolicæ ſubjectionis debita ſigna ſolvatis, quæ vos cum B. Petro tanquam membra de membro habere, & catholici capitis unitatem ſervare declarant.* c. 4. in fin. de elect.

§. 353. II. Symmachus P. qui an. 498. ad Pontificatum aſcendit, ad Theodorum Laureacenſem ſcribit his verbis: „Diebus vitæ tuæ Pallii uſum, „quem ad ſacerdotalis officii decorem, *& ad oſtendendam unanimitatem, quam cum Beato Petro Apoſtolo* univerſus grex dominicarum ovium, quæ & „commiſſæ ſunt, habere dubium non eſt, ab Apo„ſtolica Sede, ſicut decuit, popoſciſti, quod utpote „ab eisdem Apoſtolis fundatæ Eccleſiæ *majorum more* „libenter indulſimus, ad oſtendendum te Magiſtrum „& Archiepiſcopum, tuamque ſanctam Laureacen„ſem Eccleſiam provinciæ Pannoniorum Sedem fore „metropolitanam. Idcirco pallio, quod ex Apoſto„lica caritate tibi deſtinamus, quo uti debeas ſecun„dum morem Eccleſiæ tuæ, ſolerter admonemus,

„pariterque volumus, ut intelligas, quia ipſe veſti-„tus, quo ad Miſſarum ſolennia ornaris, ſignum „prætendit, per quod ſcito, te cum fratribus debere „compati, ac mundialibus illecebris in affectu cru-„cifigi. Unde cum te foris hujusmodi inſignio in-„dueris, intus in animo conſidera, quod hoc ſit „magis oneris, quam honoris" &c. (*c*). Adde can. 9. diſt. 100.

(*c*) *Concil. edit. Manſi Tom. VIII. col.* 228. *Ex his patet etiam antiquitas pallii.*

§. 354. III. Romani Pontifices Epiſcopos illos, quos Vicarios ſuos conſtituerant, uti ſingulari prærogativa poteſtatis, ita etiam honore pallii exornarunt. Vigilius P. factus Pontifex an. 538. ad Auxanium Arelatenſem: *Digna*, inquit, *credimus ratione compleri, ut agenti vices noſtras pallii non deſit ornatus* (*d*). Pelagius I. cum Vicarium Apoſtolicum creaſſet Sapandum itidem Arelatenſem, literis ad eum datis an. 557. pallium ei ſe attribuere dicit, ut *in tanto loci faſtigio conſtitutus præclaro quoque habitu decoraretur* (*e*). Adde can. 10. & 11. diſt. 100.

(*d*) *Concil. edit. Manſi. T. IX. col.* 42.
(*e*) *Ibid. col.* 725.

§. 355. IV. Joannes P. VIII. Vuliberto Epiſcopo Aggrippinenſi ſcribit: *Optatum tibi pallium nunc conferre nequivimus; quia fidei tuæ paginam minus, quam oporteat, continere reperimus: cum videlicet in ea nullam ſanctarum univerſalium Synodorum, in quibus fidei noſtræ Symbolum continetur, nec Decretalium Pontificum Romanorum conſtitutorum, ſecundum morem, feceris mentionem: ſed nec illam propria ſubſcriptione munieris, nec aliquem, qui hanc jurejurando firmaret, miſeris.* can. 4. diſt. 100. Adeo nempe

nempe ad pallium, ejusque obtinendum finem neceſſaria cenſebatur aperta, atque integra fidei profeſſio (§. 351.). De ſubjectione vero erga Apoſtolicam Sedem, & humilitate, quam profitentur ornati pallio, in hunc modum ſcripſit S. Gregorius M. ad Joannem Epiſcopum Ravennatenſem, qui contra morem & generale præſcriptum Apoſtolicæ Sedis pallio utebatur extra Miſſarum ſolemnia: *Decorari pallio volumus, forſan moribus indecori; dum nihil in Epiſcopali cervice ſplendidius fulget, quam humilitas.* can. 8. §. 2. diſt. 100. — *Pervenerat ad nos, quædam in Eccleſia veſtra contra conſuetudinem, atque humilitatis tramitem geri, quæ ſola, ut bene noſtis, eſt officii Sacerdotalis erectio.* can. 7. ead. Huc ſane pertinet dictum Leonis M. can. 14. II. q. 6. *Qui ſcit, ſe quibusdam eſſe præpoſitum, non moleſte ferat, aliquem ſibi eſſe prælatum: ſed obedientiam, quam exigit, etiam ipſe dependat. — Diſcipuli enim ſumus humilis & mitis magiſtri, dicentis: Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Hinc S. Bonifacius Apoſtolus Germaniæ, ut Metropolitani arctius, apertiusque adſtringerentur Apoſtolicæ Sedi, in Synodo, & cum Synodo decrevit, — *Metropolitanos pallia ab illa Sede quærere, & per omnia præcepta Petri canonice ſequi deſiderare, ut inter oves ſibi commendatas numeremur* (*f*).

(*f*) *In epiſt. ad Cudbertum.*

§. 356. *Auctoritas* ergo pallii intelligitur I. ex ſingulari prærogativa, ac fere etiam ampliori poteſtate Eccleſiaſtica ſupra alios Epiſcopos, cujus indicium eſt. Hinc *ſolus Romanus Pontifex in Miſſarum ſolenniis pallio ſemper utitur, & ubique: quoniam aſſumtus eſt in plenitudinem Eccleſiaſticæ poteſtatis,*

ſtatis, quæ per pallium ſignificatur: alii autem eo nec ſemper, nec ubique, ſed in Eccleſia ſua, in qua juriſdictionem Eccleſiaſticam acceperunt, certis debent uti diebus; quoniam vocati ſunt in partem ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. c. 4. h. t. II. Intelligitur eadem ex ipſa perſona concedentis, quæ eſt ſolus Romanus Pontifex relate ad univerſum occidentem, & ad Patriarchas majores orientis; qui dein pallia concedunt ſuffraganeis ſuis, *recipientes pro ſe profeſſionem canonicam, & pro Romana Eccleſia ſponſionem obedientiæ ab eiſdem.* c. 23. de Privil. III. Intelligitur ex effectu, quem confert, nempe ex *plenitudine Pontificalis officii cum Patriarchalis* (vel *Archiepiſcopalis*) *nominis appellatione* (g). IV. Intelligitur ex ipſis perſonis, quæ pallii jure gaudent, & in Hierarchia Eccleſiaſtica eminent; quales ſunt Romanus Pontifex, Patriarchæ, Primates, & Archiepiſcopi. Ex ſingularibus privilegiis, & prærogativis quarundam Sedium Epiſcopalium non nullis etiam Epiſcopis pallium conceſſum eſt, ſalva per ſe erga Metropolitanum ſubjectione, ceu in Germania Epiſcopo Bambergenſi, Paſſavienſi & an. 1735. Wirceburgenſi (*h*).

(g) *Formula, qua Electis pallium imponitur a quodam Epiſcopo, cui iſta res committitur, eſt hæc: „Ad honorem omnipotentis Dei, & B. Mariæ ſemper Virginis, „ac beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, Domini noſtri N. Papæ N. & S. Romanæ Eccleſiæ, nec non Eccleſiæ N. tibi commiſſæ, tradimus tibi pallium de corpore B. Petri ſumtum, in quo eſt plenitudo Pontificalis „officii cum Patriarchalis (vel Archiepiſcopalis) nominis „appellatione; ut utaris eo intra Eccleſiam tuam certis „diebus, qui exprimuntur in privilegiis ab Apoſtolica Se„de conceſſis.“ In nomine Patris &c.*

(*h*) *Orta eſt tum diſceptatio, utrum Epiſcopo ſuffraganeo concedi pallium poſſit a Papa ſine conſenſu Metropolitani.*

§. 357.

§. 357. *Uſus* legitimus pallii diſtingui in primis debet a *jure petendi.* Hoc quidem jus pallii a Sede Apoſtolica petendi ſecundum canones adhæret Eccleſiæ, & ad Succeſſores tranſit, adeoque inter privilegia realia numerari poteſt. At ipſum pallium conceditur perſonæ, ita, ut ejus uſus alteri concedi nequeat, & extinguatur cum perſona. Ab hac igitur peti debet inſtanter, inſtantius, inſtantiſſime (*i*), can. 1. & 2. diſt. 100. Dein antequam imponatur, Sedi Apoſtolicæ juramentum præſtari debet; quod primigeniæ naturæ ac fini pallii perquam conſentaneum eſt (§. 352. 355.). Ac ſane neceſſarium fuit, ut ob nova identidem pullulantia ſchiſmata Patriarcharum, Primatum, Archiepiſcoporum, nova etiam invenirentur media pro conſervanda Eccleſiæ unitate. Petitio fieri debet intra tres menſes a die conſecrationis. can. 1. diſt. 100. Facta autem petitione ejus traditio retardari non debet per objectum petenti crimen vel defectum, niſi objiciens præmiſſo juramento de objectis promtam fidem faciat. Extrav. un. h. t. int. comm.

(*i*) *Benedictus XIV. in cit. conſt.* Rerum Eccleſiaſticarum. *prope finem.*

§. 358. Adſtringitur pallium I. *ad perſonam*, ita, ut non poſſit alteri commodari. c. 2. h. t. Si ad aliam transfertur Eccleſiam, pallii jure gaudentem, aliud pallium *ad nomen, & ad uſum ejusdem Eccleſiæ* petere debet. c. 4. in fin. de poſtul. Præl. Quodvis dein pallium cum ipſo Archiepiſcopo ſepelitur. c. 2. h. t.

§. 359. Adſtringitur II. *ad provinciam;* inter cujus Epiſcopos Archiepiſcopus velut Princeps, & Dux cenſetur; quam ipſam Archiepiſcopalis nomi-

nis adpellationem ope pallii conſequitur, c. 3. h. t. uti vero ipſius *poteſtas* provinciæ finibus conſtringitua, ſic & pallii uſus. Ante acceptum pallium exercere non poteſt, quod facit, ut *Archiepiſcopus*, ceu quoad *actus jurisdictionis* convocare Concilium, viſitare provinciam, vel *quoad actus ordinis*, qui inter Miſſarum ſolennia, aut cum Epiſcopalibus omamantis peraguntur, e. g. Clericos ordinare, Chriſma conficere, Eccleſias conſecrare; *cum id non tanquam ſimplex Epiſcopus, ſed tanquam Archiepiſcopus in Eccleſia ſua facere videatur*. c. 28. v. præterea. de elect. (*k*). Intra provinciam vero in omnibus Eccleſiis pallio uti poteſt, quando poſſet in ſua, c. 1. & 6. h. t.

(*k*) *Poteſt tamen Archiepiſcopus confirmatus, etſi nondum receperit pallium, mandare alicui ex ſuffraganeis, ut conſecret Electum, qui ad jurisdictionem Archiepiſcopi pertinet. c.* 11. *de elect.*

§. 360. Adſtringitur pallium III. *ad Eccleſiam*, nempe inter Miſſarum ſolennia, atque in iis; quæ cum Epiſcopalibus ornamentis peraguntur. Id continetur in forma traditionis pallii: *Ut utaris eo intra Eccleſiam tuam* (§. 356. in nota). *Si vero te ſacris indutum veſtibus Eccleſiam proceſſionaliter, vel alio modo exire contigerit, tunc tuo pallio minime uti debes*. c. 1. h. t. & can. 6. diſt. 100. Solum *privilegium Apoſtolicum*, non autem *conſuetudo* efficere poteſt, ut Archiepiſcopus pallio utatur extra Eccleſiam (can. 8. diſt. 100.), aut omnino extra provinciam in Eccleſia quadam; at tum præterea conſenſus Epiſcopi, qui illi præeſt Eccleſiæ, requiritur. c. 5. h. t. in fin.

§. 361. Adſtringitur pallium, ejusque uſus IV. *ad certos dies; qui exprimuntur in privilegiis ab Apo-*

Apoſtolica Sede conceſſis. (§. 356. in not. & c. 7. h. t.) Hi dies enumerantur in Pontificali Romano tit. de Pallio; ac paulo aliter, quam a Gloſſa ad c. 4. h. t.

Titulus IX.

DE RENUNTIATIONE.

ARGUMENTUM.

I. Renuntiatio eſt tacita, vel expreſſa: pura vel conditionalis. §. 362. *II. Ut legitime fiat, ſpectatur voluntas renuntiantis, cauſa, auctoritas Superioris, alia requiſita.* §. 364. *Effectus.* §. 368.

§. 362. *Renuntiatio* aut Reſignatio eſt Eccleſiaſticæ dignitatis aut beneficii abdicatio ex juſta cauſa, & auctoritate Superioris ſponte ac legitime facta. Hac notione etiam comprehenditur renuntiatio *tacita*, quæ fit, cum quis ponit certum factum, ex quo jus præſumit, vel potius inducit renuntiationem: uti fit, 1. ſi beneficiatus in minoribus conſtitutus contrahit matrimonium (c. 1. & 3. de Clericis conjungatis), etſi forte invalidum ob incognitum impedimentum; *cum in matrimoniis contrahendis non juris effectus, ſed animi deſtinatio attendatur*, c. 4. de Bigamis non ordinandis. 2. Si conſequitur poſſeſſionem ſecundi beneficii incompatibilis, c. 28. de præb. 3. Si profeſſionem emittit in ordine regulari, c. 4. de Regular. in 6. Hæc exempli cauſa fuere poſita: ceterum ſine expreſſa juris diſpoſitione non eſt ſtatuenda tacita renuntiatio; arg. c. 14. h. t. ubi Abbas per hoc, quod ab obedientia abſolverit ſubditos, nondum cenſebatur renuntiaſſe prælaturæ. Tacitæ renuntiationi opponitur expreſſa, quæ etiam fieri poteſt per procuratorem, clericum vel laicum, unum, vel plures.

§. 363. In expreſſis renuntiationibus ſpectatur I. voluntas renuntiantis. II. Juſta cauſa. III. Auctoritas Superioris, & aliorum conſenſus, quorum intereſt. IV. Effectus. Ex voluntate eſt renuntiatio *pura* ſine ulla conditione, vel modo: *conditionalis*, facta in favorem certæ perſonæ, ex cauſa permutationis, cum reſervatione fructuum aut penſionis, regreſſus, ingreſſus, acceſſus. *Regreſſus* eſt, quando Papa concedit, ut, ſi reſignatarius præmoriatur, beneficium revertatur ad reſignantem. *Ingreſſus*, ſi Papa contulerit mihi beneficium; ego autem, antequam capiam poſſeſſionem, illud reſignem concedente Papa, ut, ſi reſignatarius moriatur, ego ingrediar meum beneficium, quod nunc reſigno. *Acceſſus*, quando ille, cui conferendum eſſet beneficium, propter ætatis immaturitatem capax non eſt; & ideo Papa confert alteri, donec ille efficiatur habilis perveniendo ad legitimam ætatem; qua adveniente poterit propria auctoritate accedere ad beneficium. Regula generalis eſt, omnes privatas pactiones circa beneficia eſſe prohibitas & irritas, c. 4. 6. & fin. de Pactis. De voluntate legitimi Superioris, ac plerisque in caſibus, ſolius Papæ poteſt adjici modus, aut conditio; ſed cujus vis & effectus a voluntate Superioris,, non a reſignantibus provenit.

§. 364. Voluntas renuntiantis debet eſſe libera, id eſt, immunis a vi, metuve, & dolo. Renuntiatio, vi gravi & injuſta extorta, jure naturali eſt irrita; tit. de his, quæ vi metusve cauſa; & c. 2. 3. & 4. ib. Id clare deciditur pro caſu, quo ſeculares captum, vel detentum ad reuuntiandum compellunt. Clem. 2. §. *ſane.* de pœnis. Qui ait, ſe *non ſponte* renuntiaſſe, reipſa affirmat, vim ſibi fuiſſe illatam, idque probare

bare debet. c. 5. h. t. At, qui renuntiavit ſpoliatus, præſumitur, id non ſponte feciſſe: *Non eſt veriſimile, quod ſponte juri ſuo renuntiaverit, qui renuntiavit ſpoliatus.* c. 2. & 3. de reſtitut. ſpoliatorum. Dolus nocere non debet ei, qui inductus eſt; exempla videntur extare c. 7. & 13. h. t., nec prodeſſe debet dolum adhibenti. c. 2. in 6. Vis *injuſta* non eſt, ſiquis a legitimo Superiore cogitur ad dimittendum beneficium, uti ſiquis eo privari poſſet: ſi inutilis eſt Eccleſiæ, vel id fieri neceſſe ſit ad ſcandalum tollendum. De impuberibus Clericis & minoribus quæſtio voluntatis & ſufficientis intellectus moveri poteſt. Ac Clericus quidem impubes ſine auctoritate tutoris & decreto Superioris non reſignat, c. 2. de ætat. & qual. & ord. præficiend. c. fin. de judiciis in 6.; valide tamen reſignat minor 25. annis; cui, ſi læſum ſe queratur, an detur reſtitutio, diſputant.

§. 365. *De juſta cauſa* renuntiandi ſi quæritur, diſtingui oportet inter dignitatem Epiſcopalem vel Epiſcopatu Superiorem, & alias inferiores dignitates, ac beneficia. De Epiſcopatibus renuntiandis exacte diſſerit Innocentius III. c. 10. h. t., ubi cauſæ juſtæ enumerantur ſex, at non ſine cautelis; debilitas corporis. §. 3. cit. c. 10. defectus ſcientiæ §. 4. conſcientia criminis. §. 2. irregularitas jam promoti §. 6. odium plebis. §. 5. datum ſcandalum. §. 6. (*a*). At tanquam inſufficientes rejicit, cauſam humilitatis §. 1. tædium laboris §. 10. amorem vitæ contemplativæ §. 11. & alios iſtiusmodi obtentus, qui recenſentur in parte deciſa. De prætenſa debilitate corporis & ſenectute conf. c. 1. h. t. De malitia plebis. c. 9. eod. de ingreſſu in ordinem religioſum. c. 18. de Regular. Relate ad alia beneficia, vel dignita-

nitates inferiores ſufficiunt etiam minores cauſæ e. g. ſenium, vitium corporis, crimen, cenſura &c., quæ enumerantur a Pio V. in conſt. 58. *Quanta Eccleſiæ.* In his cauſis vel maxime probatur ingreſſus in religionem, can. un. XIX. q. 1. & can. 2. ib. q. 2. ac cit. c. 18. de Regular (*b*). Etſi vero cuique regulariter liberum ſit, ſuo beneficio renuntiare, ac minores etiam in hoc genere ſufficiant cauſæ; ex ſtylo tamen Curiæ Romanæ non admittitur renuntiatio beneficii Parochialis, vel alterius perſonalem reſidentiam requirentis, niſi quis illud ſaltem poſſederit per quinque annos.

(*a*) *Hæc comprehenſa ſunt notis verſiculis:*

Debilis, ignarus, male conſcius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans ſcandala, cedere poſſit.

(*b*) *Ea de re digniſſima lectu eſt Epiſtola Benedicti XIV. ad Cardinalem Quirinum. Tom. 2. conſt. 25.*

§. 366. *Auctoritas Superioris*, nempe ejus regulariter, a quo quis dignitatem vel beneficium habet, ad renuntiandum eidem requiritur, c. 4. h. t. quia in his tam inſtitutio, quam deſtitutio non fit proprio arbitrio; ac ne conſuetudo quidem valet dimittendi dignitatem vel beneficium inſcio aut invito Superiore. §. 226. Hinc Epiſcopatus & prælaturæ immediatæ quæcunque Summo Pontifici ſunt reſervatæ (*c*); omnes item conditionales reſignationes e. g. in favorem tertii (*d*), excepta reſignatione per viam permutationis, & ſub onere penſionis moderatæ, ex legitima cauſa per Epiſcopum imponendæ. Renuntiatio facta non in manibus legitimi Sugerioris, ſed laici, non valet; renuntians tamen beneficio ſuo ſpoliandus dicitur. c. 8. h. t. Romanum Pontificem, etſi

etſi Superiorem non habet, Papatui renuntiare poſſe, declaratum fuit c. 1. h. t. in 6.

(*c*) *Innocentius III. in cit. c.* 10. *in f. Epiſcopo ad vitam contemplativam adſpiranti ita ſcribit:* Si pennas habeas, quibus ſatagas in ſolitudinem avolare; ita tamen adſtrictæ ſunt nexibus præceptorum, ut liberum non habeas absque noſtra permiſſione volatum. *Adde c.* 15. *h. t.*

(*d*) *Trident. Seſſ. XXV. c.* 7. *de ref.*

§. 367. Ut canonice fiat renuntiatio vel reſignatio, præterea opus eſt, 1. ut fiat ſalvo jure tertii e. g. patroni; ejus enim conſenſus requiritur, ſi eſt beneficium patronatum. 2. Ut ſi reſignatio ſit in favorem tertii, beneficium non ſit litigioſum c. 2. ut lite pend. in 6. 3. Ut reſignans aliud poſtea habeat ſuſtentationis medium. Trid. Seſſ. 21. c. 2. de ref. 4. Ut reſignatio beneficiorum, quæ fit in Germania, publicetur intra novem menſes a die conceſſæ gratiæ, ſi ea facta ſit in Curia Romana: ſi vero coram Ordinario, publicanda eſt intra tres menſes a die collati beneficii, eaque publicatio fiat in Eccleſia Cathedrali, & ſimul etiam in parochiali, ſi beneficium intra fines Parochiæ ſitum eſt (*e*). In quibusdam diœceſibus ejusmodi publicationes ſolemnes ex conſuetudine omittuntur; Epiſcopi autem eſt providere, ne executio nimium differatur. Poteſt etiam publicatio urgeri ab eo, cujus intereſt, ſi nimias moras in fraudem necti videat.

(*e*) *Secundum regulas Cancellariæ de publicandis reſignationibus. Conſtit. Gregorii XIII.* Humano vix. *Confirmata a Benedicto XIV. in Conſt.* Eccleſiaſtica Miniſteria.

§. 368. Effectus renuntiationis a Superiore admiſſæ eſt, 1. ut beneficium cenſeatur vacare, & quidem in Curia, ſi in manus Pontificis reſignatum fuerit; ut proinde renuntians totum jus ad beneficium, ejusque fructus amittat. 2. Si renuntiatio facta eſt per procuratorem, ea firma manet, licet procurator primus fuerit revocatus, ipſo tamen & Superiore ignorante; niſi per malitiam ipſorum aut aliorum revocatio fuerit occultata, vel retardata. Clem. unic. h. t. 3. Qui ſponte renuntiavit e. g. electioni de ſe factæ, ſuper ea ulterius non auditur. c. 6. h. t. 4. Effectum non ſortitur renuntiatio Novitii profeſſione non ſecuta; Trid. Seſſ. XXV. c. 16. de Regular., aliter nempe, ac olim, c. 3. h. t. 5. Neque renuntiatio infirmi infra 20. dies decedentis, juxta regulam Cancell. de infirmis reſignantibus. 6. In reſignationibus factis cum reſervatione penſionis, nulla & irrita ſunt pacta, eas penſiones extinguendi per anticipatas ſolutiones (*f*).

(*f*) *Conſt.* 30. *Benedicti XIV.* In ſublimi. *edita an.* 1741.

Titulus X.

DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRÆLATORUM.

ARGUMENTUM.

I. Negligentia ſuppletur vel ex officio ordinario, vel ex diſpoſitione juris. Huc pertinet devolutio. §. 369. *Papa & Diœceſani ex officio, Metropolitæ ex diſpoſitione juris ſupplent.* §. 272. *Quomodo negligentia ſuppleatur in conferendis beneficiis.* §. 375. *An valeat collatio beneficii poſt lapſum temporis legitimi.* §. 381.

§. 369. Fieri poteſt, ut, qui exequendis Eccleſiaſticis muniis præſunt, pro humanæ conditionis fragi-

fragilitate quidpiam *negligant*, id eſt, omittant de eo, quod ex jure vel conſuetudine vi officii facere tenebantur. Huic negligentiæ provident SS. Canones, ac *præcipiunt*, ut alius eam ſuppleat, id eſt, auctoritate juris exequatur id, quod ab alio negligenter omiſſum eſt. Ipſa enim rubrica tituli vim legis habet, perinde, ac ſi diceretur: *De negligentia Prælatorum, ut ſuppleatur.*

§. 370. Auctoritate juris ſupplent negligentiam I. illi, qui jurisdictionem ac poteſtatem ex natura officii ac ſtatus ſui habent tum in negligentem, tum etiam in perſonas ac cauſas, circa quas negligentia committitur. II. Ii, quibus talis jurisdictio ac poteſtas per ſe ex natura officii & ſtatus ſui non competit, ſed ex diſpoſitione juris. Prioris generis exempla ſunt ea, quæ a Summo Pontifice per univerſum orbem, & ab Epiſcopo in Diœceſi aguntur: poſterioris, quæ fiunt a Metropolitanis in diœceſibus Suffraganeorum, vel a Patriarchis & Primatibus in diſtrictibus ſuis can. 8. IX. q. 3. & c. 9 de officio jud. Ord. In priore caſu competunt omnia, quæ non ſunt ſpecialiter excepta: in poſteriore, quod non eſt conceſſum, cenſetur prohibitum (§. 179). Neque enim aliorum negligentia alteri per ſe jus & poteſtatem in eorum negotia & cauſas immiſcendi ſe præbet. Cavendum primo, ne poteſtas ordinaria & vi officii competens reſtringatur ad ſolos caſus ſupplendæ negligentiæ; dein ne facultas, ex diſpoſitione juris ſupplendi aliorum negligentiam, ad perturbandum ordinem hierarchicum, & limites jurisdictionis confundendos detorqueatur.

§. 371. *Jus Devolutionis* dicitur, quo ſecundum jura ſuppletur, vel emendatur, quod ab alio omiſ-

omiſſum eſt, aut male actum dicitur; idque ſpectatur potiſſimum in conferendis beneficiis & in appellationibus. Regula eſt, quod devolutio fiat ab inferiore ad Superiorum (*a*), & quod fiat gradatim. c. 41. de electione; ibi: *Eligendi poteſtas ad eum, qui proximo præeſſe dignoſcitur, devolvatur.* Habet tamen hæc regula ſuas exceptiones, præſertim ſi poteſtas ſupplendi non ex natura rei, ſed ex diſpoſitione juris contingit. c. 18. de elect. in 6. imo ſi electio Epiſcoporum, etiam non exemtorum, in Germania non tantum minus canonica fuerit, ſed etiam debito tempore non præſentetur, devolvitur pro ea vice providendi poteſtas immediate ad Summum Pontificem per concordata Germaniæ §. 3.

(*a*) *Quando beneficia, per Concordata Papæ reſervata, certis caſibus ſecundum eadem Concordata confert Ordinarius, non cenſetur id fieri jure devolutionis; ſed quia eo caſu ceſſat reſervatio, quæ Ordinarium impediviſſet a collatione. Negligentiam Epiſcopi in conferendis beneficiis non omnibus caſibus ſupplet Capitulum, utpote inferius, ſed in iis, quæ jure ordinario Epiſcopus conferre potuiſſet, ob ſpecialem nexum inter Epiſcopum & Capitulum, vi cujus unum velut corpus efficiunt: conveniens autem eſt, ut defectum unius membri membrum aliud ſuppleat.*

§. 372. Qui vi officii & poteſtatis ordinariæ inferiorum defectus & negligentiam ſupplent, id faciunt in omnibus caſibus, niſi obſtet ſingularis exemtio, quæ tamen relate ad Summum Pontificem locum habere non poteſt; Epiſcopus etiam contra exemtos multis caſibus procedit vi Concilii Tridentini, tanquam Delegatus Sedis Apoſtolicæ: de qua re alius eſt dicendi locus. Huc pertinent ſequentes Deciſiones.

I. Si inferiores Prælati, qui ex Privilegio, conſuetudine vel præſcriptione poteſtatem habent corrigendi

gendi delicta ſubditorum, id facere negligant, Epiſcopus eis præfigit terminum, eoque elapſo ipſe procedit, ſupplendo eorum negligentiam. c. 13. v. *Exceſſus.* de officio jud. ordinarii.

II. Si regularis exemtus extra clauſtrum ita notorie deliquerit, ut populo ſcandalo ſit, & a Superiore intra terminum ab Epiſcopo præfigendum ſevere punitus haud fuerit, delinquens ab Epiſcopo punitur. Concil. Trid. Seſſ. XXV. c. 14. de Regul. Super hujus Decreti executione an. 1596. Conſtitutionem; *Suſcepti muneris.* edidit Clemens VIII. Cum enim Superiores Religioſum, qui deliquerat, extra Diœceſin Epiſcopi inquirentis mitterent, quo ille evadere impunitus videbatur; hinc præcipit Clemens VIII. Superioribus Ordinum ſub pœna privationis officii, ut delinquentem puniant ad præſcriptum ab Epiſcopis terminum, ubicunque ille fuerit.

III. Si Prælati, ad quos ſpectat, non corrigunt ea, quæ contra reverentiam SS. Eccleſiis debitam, præſertim in recitandis horis Canonicis, geruntur, jubentur locorum Ordinarii defectum vel negligentiam ſupplere, ſi peccantes exemti non ſint; alias Superiores iſtorum. Clem. 1. de celebr. Miſſar.

IV. Inferiore Prælato negligente magiſtros conſtituere pro informanda juventute, ſupplet Ordinarius. c. 2. de Magiſtris.

V. Si per malitiam vel deſidiam judicis a Papa delegati perſeverat quis in peccato e. g. in matrimonio inceſtuoſo, Ordinarius ſupplet. c. 6. de officio jud. ordinarii.

§. 373. De iis, qui negligentiam inferiorum non vi ordinariæ poteſtatis, & ex officio ſuo, ſed ex

 diſpo-

diſpoſitione juris ſupplent, regula generalis eſt, id fieri non poſſe, quando *id non invenitur a jure conceſſum.* c. 1. h. t. in 6. (§. 370). Hinc ſi Epiſcopus excommunicatione adſtrictus impeditur fungi Epiſcopali jurisdictione, non Metropolitanus ſupplet, utpote qui jurisdictionem in ſubditos Suffraganeorum non habet, ſed Capitulum ob rationem indicatam §. 371. in fine. Et ſi Epiſcopus, tertio cum humilitate ac devotione requiſitus, Abbates Ciſtercienſes benedicere renuit, defectum non ſupplet Metropolitanus, ſed ipſum jus, quod Abbatibus ante acceptam benedictionem Epiſcopi omnia exercere permittit, quæ ad officium Abbatis benedicti pertinent. c. 1. h. t. ubi Gonzalez id de aliis etiam Abbatibus intelligendum docet.

§. 374. Ex diſpoſitione juris Metropolitanus ſupplet negligentiam Epiſcopi I. in abſolvendo excommunicato, obſervata certa forma, quæ extat in c. 8. de offic. jud. ord. in c. 40. de ſent. excom. & c. 7. §. ſane. eod. in 6. II. In puniendis notoriis criminibus, quæ Epiſcopus in ſuis Diœceſanis emendare negligit. c. 1. §. 4. de cenſibus in 6. ubi id de Archiepiſcopo provinciam viſitante videtur ſtatui. Concilium Trid. Seſſ. XXIV. c. 20. de ref. permittit Nuntiis, contra Clericos, aliasque Perſonas Eccleſiaſticas procedere, ſed *Epiſcopo prius requiſito, eoque negligente.* III. In inſtitutione parochorum, quos legitime præſentatos Epiſcopus infra duos menſes non inſtituit. Ex conſtit. 33. Pii V. *In conferendis.* §. 4. IV. In conſtituendo Oeconomo. can. 3. IX. q. 3. At can. 2. diſt. 89. ſtatuitur, ut omnis Clerus Epiſcopo conſtituat Vicedominum, vel Majorem domus, ſi ipſe conſtituere neglexerit; quibus nominibus videtur idem indicari, ac per Oeco-

Oeconomum. Ob mutatam adminiſtrationem bonorum Eccleſiaſticorum jus antiquum non obſervatur. V. Concil. Trid. Seſſ. XXIV. c. 20. de ref. permittit partibus litigantibus, vel alteri illarum judicem ſuperiorem, alias tamen competentem adire, quando in prima inſtantia coram Ordinario, infra biennium a die motæ litis computandum, cauſa non terminatur.

§. 375. *In beneficiis conferendis* fit devolutio, cum poteſtas eligendi, præſentandi, libere conferendi ab ordinario electore, patrono, collatore pro una vice privato, tranſit ad alium, vel propter negligentiam, ſi intra tempus a jure præfixum facta non eſt electio, præſentatio, collatio; vel ob delictum, ſi indignus eſt electus, aut non ſervata forma Canonica. Id tamen huc non pertinet; quia de ſola agitur ſupplenda *negligentia*, ſeu omiſſione. De tempore, intra quod fieri debet proviſio, conf. §. 276. Huc ergo pertinent deciſiones, quæ ſequuntur.

§. 376. I. In metropolitanis & cathedralibus etiam non immediate ſubjectis Eccleſiis, & monaſteriis immediate ſubjectis Sedi Apoſtolicæ, fiant electiones Canonicæ; quæ ſi debito tempore non præſentatæ, aut minus Canonicæ fuerint, providet Papa per Concordata nationis Germanicæ §. 3. contra c. ne pro defectu. 41. de elect. at conformiter generali regulæ a Gloſſa in Clem. un. h. t. verbo *diſpoſitionem*, & ab antiquis traditæ: quod negligentia eligentium vel præſentantium jus devolvat ad confirmantem, vel inſtituentem.

§. 377. II. Si electio pertinet ad capitulum Eccleſiæ inferioris, non exemtæ, vel collatio beneficii

ad quemvis Clericum Epiſcopo ſubjectum, tum propter iſtorum negligentiam devolutio fit ad Epiſcopum: hoc negligente ad Archiepiſcopum: demum ad Papam gradatim. c. 2. de conceſſ. præb. c. 3. h. t. ac conceditur cuivis tantum temporis, quantum ordinariis electoribus aut collatoribus definitum eſt. Epiſcopus autem, ad quem devoluta eſt poteſtas eligendi Prælatum Eccleſiæ inferioris, ſecularis vel regularis, eligere tenetur aliquem de corpore ejusdem Eccleſiæ, ſi idoneus adeſt. can. 13. diſt. 61. (§. 295). Nec obſtat, quod ipſi capitulares extra gremium poſſint quemdam aſſumure; ipſi enim poſſunt renuntiare juri ac favori ſuo, ut dicitur c. 19. in parte deciſ. de elect. Univerſe Prælatus, qui jure devoluto eligit vel confert, id facere debet ſecundum naturam & conditiones beneficii, ut obſervat Rebuffus tit. de devolut. n. 40.

§. 378. III. Si Prælati regulares beneficia ſecularia vel regularia, ceu prioratus, adminiſtrationes &c. ad ſuam collationem ſpectantia intra ſemeſtre tempus non conferant, devolutio fit ad Epiſcopum, qui ea confert *ſua* auctoritate, ſi ipſi Prælati non ſunt exemti: *Apoſtolica*, ſi ipſi exemti ſint. Clem. un. h. t. Si autem ipſa quoque beneficia eſſent exemta, devolutionem fieri ad Papam, defendit Gloſſa in cit. Clem. Un. h. t. v. *ſua.*

§. 379. IV. Si electio e. g. Decani, collatio Canonicatus, aut beneficii ad Capitulum pertinet, eo negligente jus devolvitur ad Epiſcopum: & viciſſim ſi collatio ad Epiſcopum *jure proprio & ordinario* pertinet, isque negligat, fit devolutio ad Capitulum: ab hoc, ſi negligat, ad Metropolitanum: denique ad Papam. c. 3. h. t. c. 2. de conceſſ. præb.

Dixi:

Dixi: ſi collatio ad Epiſcopum *jure proprio & ordinario* ſpectat: ſi enim jure tantum *devoluto* conferre poſſet, idque ipſum negligeret, devolutio non fit ad Capitulum, ſed ad Metropolitanum; quia in juribus devolutis Capitulum tantam connexionem & communicationem cum Epiſcopo non habet, quantam habet in juribus propriis Eccleſiæ.

§. 380. V. Si collatio beneficii ad Epiſcopum & Capitulum communiter, ſive conjunctim pertinet, tum a Capitulo moneri debet Epiſcopus, eoque cunctante Capitulum ſolum providet inſtante termino temporis ſemeſtris: & ſimiliter Epiſcopus, ſi Capitulum ea de re admonitum moram trahat. Eodem caſu, quo collatio ad Epiſcopum & Capitulum conjunctim pertinet, & altera pars ob ſuſpenſionem vel excommunicationem conferre non poſſit, tum altera pars ſola conferet. Si vero ad ſolum Epiſcopum, vel ſolum Capitulum collatio pertineret, devolutio non fit, niſi cenſura irretitus in mora ſit, abſolutionem petendi. c. 3. h. t. & c. un. Ne Sede vacante. in 6.

§. 381. Quæri poteſt, utrumne *valida* ſit electio vel collatio, quæ fit poſt lapſum temporis legitimi? ℞. 1. non eſt ita firma, quin a Superiore, ad quem jus devolutum eſt, tum ipſa, tum, quæ inde ſecuta ſint, reſcindi queant. Nam *canon latæ ſententiæ habet in ſe executionem*, ita, ut Superior per ſententiam declarare poſſit, omnia ipſo jure irrita eſſe, quæ contra canonem latæ ſententiæ facta ſunt. ℞. 2. Si tamen nemo ſe opponat, electio vel collatio ſuſtinetur, atque electus vel proviſus in conſcientia tutus eſt, modo alias ſit dignus. c. 3 & 4 h. t. (*b*)

(*b*) *Quid juris ſit, ſi Patroni debito tempore non præſentent: explicatur ad tit. de Jure Patronatus. Quomodo Capitulum aliis caſibus defectus & impedimenta Epiſcopi ſuppleat, exponi ſolet titulo: Ne Sede vacante aliquid innovetur; ubi agitur de juribus Capituli, & vacatione vera, aut ficta.*

TITULUS XI.

DE TEMPORIBUS ORDINATIONUM, ET QUALITATE ORDINANDORUM.

ARGUMENTUM.

I. Enumerantur Ordinum gradus, ritus, officia. §. 382. *II. Inde intelligitur Hierarchia Ordinis, ejusque fundamentum.* §. 395. *III. Numerus Ordinum & ratio Sacramenti* §. 397. *IV. Quid requirat præciſe valor ordinationis* §. 399. *V. Ut vero & licite, obſervanda ſunt tempora & locus* §. 400. *VI. Item qualitates ordinandorum, inprimis ætas* §. 403. *VII. Aliæque pro minoribus & majoribus Ordinibus* §. 404. *VIII. Ac generatim, ne irregularis ordinetur* §. 407.

§. 382. Actum eſt poſt generalia juris principia de illo genere perſonarum, quod ad regendam cum poteſtate Eccleſiam præficitur; deinceps univerſus Clericorum chorus, ſtatusque proponitur. Aſſumtio in eum ſtatum fit per *primam tonſuram*, quæ eſt Cæremonia ſacra in his conſiſtens: 1. Pontifex, ſeu Ordinans præmiſſis precibus Candidatis ſtatus clericalis coram ſe genuflexis extremitates capillorum incidit, ad deſignandam vitiorum & deſideriorum carnalium depoſitionem; nam ut S. Hieronymus inquit, *raſio capitis eſt temporalium omnium depoſitio.* Can. 7. XII. q. 1. Hinc ſinguli dum tondentur, dicunt: *Dominus pars hereditatis meæ & calicis mei;* *tu*

tu es, qui reſtitues hereditatem meam mihi. 2. Poſt alias orationes Epiſcopus ſuperpelliceum tonſis imponit, dicens: *Induat te Dominus novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt, in juſtitia & ſanctitate veritatis.* 3. Perſolutis iterum precibus ſic eos alloquitur: *Filii cariſſimi, animadvertere debetis, quod hodie de foro Eccleſiæ facti eſtis, & privilegia clericalia ſortiti eſtis. Cavete igitur, ne propter culpas veſtras illa perdatis, & habitu honeſto boniſque moribus, atque operibus Deo placere ſtudeatis; quod ipſe vobis concedat per Spiritum ſanctum ſuum.* ℟. *Amen.*

§. 383. Vis igitur & effectus Tonſuræ eſt, I. ut Tonſurati fiant membra ſtatus & ordinis clericalis. II. Ut induti ſuperpelliceo aſſiſtere poſſint in Choro ad cantanda divina officia; ac videntur iidem per antiquos Canones nomine *Pſalmiſtarum* ac *Cantorum* deſignari (*a*). III. Ad ſupplendas functiones ordinum minorum admittendi ſunt præ laicis. IV. Capaces ſunt ad acquirenda & poſſidenda beneficia Ecſiaſtica; modo non careant qualitatibus ad functiones beneficii requiſitis. Nemini autem, niſi prima ſaltem tonſura inſignito *valide* confertur beneficium vel dignitas Eccleſiaſtica. c. 2. de inſtit. c. 6. de transact. V. Præparantur ad ulteriores ordines, ad quos Epiſcopus ipſos judicaverit dignos. VI. Acquirunt privilegia Clericorum, maxime fori & Canonis. VII. Ad vitæ morumque ſanctitatem præ laicis obligantur. can. 21. VIII. q. 1. ibi: *Vehementer Eccleſiam Chriſti deſtruit, meliores laicos eſſe, quam Clericos.*

(*a*) *Can.* 1. *diſt.* 21. *can.* 20. *diſt.* 23. *can.* 6. *XXVII. q.* 1.

§. 384. Sequuntur *Oſtiarii*, quibus in ordinatione dicit Pontifex: „Suſcepturi, filii cariſſimi, offi-

„cium Oſtiariorum, videte, quæ in domo Dei agere „debeatis. Oſtiarium oportet percutere cymbalum „& campanam; aperire Eccleſiam & ſacrarium; & „librum aperire ei, qui prædicat. Providete igitur, „ne per negligentiam veſtram illarum rerum, quæ „intra Eccleſiam ſunt, aliquid depereat; certisque „diebus domum Dei aperiatis fidelibus, & ſemper „claudatis infidelibus. Studete etiam, ut ſicut ma„terialibus clavibus Eccleſiam viſibilem aperitis & „clauditis; ſic & inviſibilem Dei domum, corda ſci„licet fidelium, dictis & exemplis veſtris claudatis „diabolo, & aperiatis Chriſto.“ Tradens claves Eccleſiæ dicit: *Sic agite, quaſi reddituri Deo rationem pro iis rebus, quæ his clavibus recluduntur.*

§. 385. *Lectores* oſtiariis digniores, ſed ætate olim fere minores erant: illorum enim officium viros ætate maturos poſcebat; Lectorum ordini adſcribebantur adoleſcentes, qui aliquando apti ad ſacerdotium futuri credebantur (*b*). Pontifex in ordinatione tradens iisdem codicem, de quo lecturi ſunt, quemque manu dextera tangunt, ait: *Accipite & eſtote verbi Dei relatores, habituri, ſi fideliter, & utiliter impleveritis officium veſtrum, partem cum iis, qui verbum Dei bene adminiſtraverunt ab initio.* Lectorum ergo officium eſt, prælegere SS. Scripturas (*c*), epiſtolas RR. Pontificum & aliorum Epiſcoporum, Acta martyrum, homilias Patrum: cuſtodire item libros ſacros, quod tempore perſecutionis frequentibus erat periculis obnoxium (*d*).

(*b*) *Can.* 3. *diſt.* 77. *Ex epiſt. Siricii P. ad Himerium Tarrac. c.* 9. *Couſtant col.* 633.

(*c*) *Non in Miſſa ſolemni, in qua epiſtolas & lectiones tanquam partes ejusdem integrantes legit Sabdiaconus, ſed extra Miſſam in pſalmodiis, & inſtar lectionis ſimplicis.*

(*d*) *Conf.*

(*d*) *Conf. Acta SS. Martyr. Saturnini &c. apud Hagiographos Antwerp.* 11. *Febr. & Baron. ad an.* 303. *n. VII. XII. XIII.*

§. 386. *Exorciſtas* Pontifex in ordinatione admonet his verbis: „Exorciſtam oportet abjicere dæ„mones, & dicere populo, ut, qui non communicat, „det locum; & aquam in miniſterio fundere. Acci„pitis itaque poteſtatem imponendi manum ſuper „Energumenos, & per impoſitionem manuum ve„ſtrarum, gratia Spiritus ſancti, & verbis exorcis„mi, pelluntur ſpiritus immundi a corporibus ob„ſeſſis. Studete igitur, ut, ſicut a corporibus alio„rum dæmones expellitis, ita a mentibus & corpo„ribus veſtris omnem immunditiam, & nequitiam „abjiciatis &c." Tradens librum exorcismorum, quem ordinandi manu dextera tangunt, dicit: *Accipite, & commendate memoriæ, & habete poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos, ſive baptizatos, ſive catechumenos.*

§. 387. Supremum inter ordines minores locum obtinent *Acolythi;* quod nomen a græca ductum origine ſignificat *ſequi, obſequi, famulari, proximum eſſe.* Ad ordinandos Epiſcopus dicit: „Aco„lythum oportet ceroferarium ferre, luminaria Ec„cleſiæ accendere, vinum & aquam ad Euchariſtiam „miniſtrare. Studete igitur ſuſceptum officium di„gne implere. Non enim Deo placere poteritis, ſi „lucem Deo manibus præferentes, operibus tenebra„rum inſerviatis, & per hoc aliis exempla perfidiæ „præbeatis. Sed ſicut veritas dicit: Luceat lux ve„ſtra. — — Eſtote igitur ſoliciti in omni juſtitia, „bonitate, & veritate, ut & vos, & alios, & Dei „Eccleſiam illuminetis. Tunc etenim in Dei ſacri„ficio digne vinum ſuggeretis & aquam, ſi vos ipſi „Deo

„Deo ſacrificium per caſtam vitam, & bona opera „oblati fueritis. Quod vobis Dominus concedat per „miſericordiam ſuam." Tradens dein Candelabrum cum candela extincta, manu dextera a ſingulis tangendum dicit: *Accipite ceroferarium cum cereo, & ſciatis vos ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari in nomine Domini.* Reſp. *Amen.* Tradens vero urceolum vacuum ſimiliter tangendum ait: *Accipite urceolum ad ſuggerendum vinum & aquam in Euchariſtiam Sanguinis Chriſti, in Nomine Domini.* Reſp. *Amen.* Veteres Epiſcopi Acolythorum opera utebantur in perferendis ad alios Epiſcopos literis; uti patet ex literis S. Cypriani. Id nuntii munus magnam exigebat fidem iis temporibus, quibus furore & inſidiis gentilium omnia infeſta erant.

§. 388. A minoribus ordinibus aſcenditur ad *majores*, qui & *ſacri* dicuntur; eoquod neceſſario inter Miſſarum ſolemnia conferantur, & functiones ſuas ſupra gradus altaris obeant. In his Subdiaconatus & Diaconatus ad *miniſterium:* Presbyteratus & Epiſcopatus ad *confectionem Sacramenti* Euchariſtiæ ſpectant. Pontifex Subdiaconos ordinandos cum mitra ſedens coram ſe ſtantes ſic alloquitur: „Filii „dilectiſſimi, ad ſacrum Subdiaconatus ordinem pro„movendi, iterum atque iterum conſiderare debetis „attente, quod onus hodie ultro appetitis. Hacte„nus enim liberi eſtis, licetque vobis pro arbitrio „ad ſecularia vota tranſire; quodſi hunc ordinem „ſuſceperitis, amplius non licebit a propoſito reſi„lire, ſed Deo, cui ſervire, regnare eſt, perpetuo „famulari; & caſtitatem, illo adjuvante, ſervare „oportebit; atque in Eccleſiæ miniſterio ſemper eſſe „mancipatos. Proinde dum tempus eſt, cogitate, „& ſi in ſancto propoſito perſeverare placet, in nomine

„mine Domini huc accedite (*e*).“ Officium Subdiaconatus dein explicans: „Subdiaconum, inquit, „oportet aquam ad miniſterium altaris præparare, „Diacono miniſtrare, pallas altaris, & corporalia „abluere, calicem & patenam in uſum Sacrificii ei„dem offerre. Oblationes, quæ veniunt in altare, „panes propoſitionis vocantur. De ipſis oblationi„bus tantum debet in altare poni, quantum populo „poſſit ſufficere, ne aliquid putridum in ſacrario re„maneat. Pallæ, quæ ſunt in ſubſtratorio altaris, „in alio vaſe debent lavari, & in alio corporales pal„læ. Ubi autem corporales pallæ lotæ fuerint, nul„lum aliud linteamen debet lavari, ipſaque lotionis „aqua in baptiſterium debet vergi“ &c. Tradens Epiſcopus calicem vacuum cum patena vacua ſuperpoſita, ab ordinandis manu dextera tangendum: *Videte*, inquit, *cujus miniſterium vobis traditur; ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere poſſitis.* Amictum, qui ſuper collo ordinandorum jacet, imponens ſingulis ſuper caput, dicit: *Accipe amictum, per quem ſignificatur caſtigatio vocis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Reſp. *Amen.* Manipulum in ſiniſtrum brachium immittens, dicit: *Accipe manipulum, per quem deſignantur fructus bonorum operum, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Repſ. *Amen.* Induens quemlibet tunica dicit cuilibet: *Tunica jucunditatis & indumento lætitiæ induat te Dominus, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Reſp. *Amen.* Denique tradens omnibus librum epiſtolarum manu dextera tangendum: *Accipite*, inquit *librum Epiſtolarum, & habete poteſtatem legendi eas in Eccleſia ſancta Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Reſp. *Amen.*

(*e*) *Hæc*

(*e*) *Hæc in memoriam revocanda ſunt hodiernis Clericis quibusdam cupiditatum, & carnis æſtu incenſis atque ad nuptias anhelantibus: quam Eccleſiaſticam continentiæ legem criminari non erubeſcunt. Addendus ex SS. Conc. Trid. can. 9. Seſſ. XXIV.*

§. 389. *Diaconorum* ordinatio antiquiſſimam refert Eccleſiæ diſciplinam inſtituto publico ſcrutinio, dum Pontifex ex Archidiacono vel Aſſiſtente de dignitate Ordinandorum inquirit, eosque Clero & populo annuntiat, veteri nempe more, quo non ordinabantur, niſi teſtimonio populi eſſent probati. Archidiaconus inquit: „Reverendiſſime Pater, poſtulat ſancta mater Eccleſia catholica, ut hos præſentes Subdiaconos ad onus Diaconii ordinetis.“ Epiſcopus interrogat: „Scis, illos dignos eſſe? Reſpondet Archidiaconus: Quantum humana fragitas noſſe ſinit, & ſcio, & teſtificor, ipſos dignos eſſe ad hujus onus officii.“ Epiſcopus dicto: Deo gratias, ait: „Auxiliante Domino Deo, & Salvatore noſtro Jeſu Chriſto, eligimus hos præſentes Subdiaconos in ordinem Diaconii. Siquis habet aliquid contra illos, pro Deo, & propter Deum cum fiducia exeat, & dicat; verum memor ſit conditionis ſuæ.“ Exponens dein Pontifex munera & obligationes Diaconorum ait: „Provehendi, filii dilectiſſimi, ad Leviticum ordinem, cogitate magnopere, ad quantum gradum Eccleſiæ aſcenditis. Diaconum enim oportet miniſtrare ad altare, baptizare, & prædicare.“ — — Fuſis dein precibus manum dexteram extendens Pontifex ſuper caput Ordinandi dicit: *Accipe Spiritum Sanctum ad robur, ad reſiſtendum diabolo, & tentationibus ejus; in nomine Domini.* Stolam ſuper humerum ſiniſtrum imponens, ait: *Accipe ſtolam candidam de manu Dei, adimple miniſterium tuum; potens eſt enim Deus, ut*

augeat

augeat tibi gratiam ſuam: qui vivit, & regnat in ſecula ſeculorum. Reſp. *Amen.* Dalmatica induens Ordinandum, dicit: *Induat te Dominus indumento ſalutis, & veſtimento lætitiæ; & dalmatica juſtitiæ circumdet te ſemper; in nomine Domini.* Reſp. *Amen.* Denique tradens librum Evangeliorum manu dextra tangendum, dicit: *Accipite poteſtatem legendi Evangelium, in Eccleſia Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis. In nomine Domini.*

§. 390. Officium Diaconorum ſecundum dicta eſt I. *miniſtrare ad altare.* Olim etiam Euchariſtiam dabant populo; ſed hodie id non poſſunt Presbytero præſente, & niſi neceſſitas flagitet. Concil. Carth. an. 398. can. 38. II. *Baptizare*; ſed hoc jure uti nequeunt, niſi in caſu neceſſitatis præ Laicis, aut inferioribus Clericis, aut ex commiſſione; quia extra caſum neceſſitatis conferendus eſt baptiſmus ſolemnis, cujus proprius miniſter eſt parochus. III. *Prædicare*; quod non tantum refertur ad Miſſam ſolemnem, in qua Diaconus Evangelium publice legit, ſed etiam ad veram divini verbi prædicationem. can. 1. §. 7. diſt. 23. Cum autem prædicandi munus ad Epiſcopos & Presbyteros ex officio pertineat, Diaconus illud ſuſcipere non debet, niſi in eorum defectu, & juſſu, aut ex ſpeciali privilegio, quale non modo Diaconis, ſed omnibus Clericis S. J. conceſſit Paulus III. an. 1545. & Gregorius XIII. an. 1585. De his Diaconorum officiis agitur Act. VI. 5. VIII. 5. 12. 38.

§. 391. Alia præterea Diaconis olim imponebantur munia. Nam IV. *Adminiſtratio rerum Eccleſiæ* ſub cura Epiſcopi ipſis committebatur, cuſtodia item pecuniarum apud Eccleſiam depoſitarum, & diſtributio eleemoſynarum. Unde V. *ſingularis*

cura

cura viduarum, virginum, orphanorum, pauperum, martyrum & confeſſorum in cuſtodia detentorum ab ipſis gerebatur, ne quid iſtis ad vitæ neceſſitatem deeſſet. VI. *Invigilabant in mores populi & cleri maxime inferioris*, & delicta Epiſcopo denuntiabant; unde dicti ſunt aures, oculi, dextera, os & cor Epiſcoporum. Auctor conſtitut. Apoſt. l. 2. c. 4. edit. Pariſ. an. 1564. VII. *Oblationes accipiebant*, & offerentium nomina recitabant, quod dicebatur *offerre nomina.* S. Cyprian. Ep. 9. VIII. *Recitabant in Eccleſiis ſacra Dypticha*, ſive tabulas, in quibus deſcripta erant nomina tum viventium, tum mortuorum, qui virtute, dignitate, generis nobilitate ceteris præſtabant. IX. *Indicebant in ſacris conventibus communes preces*, formulam præeuntes, quam in iis adhibere oportebat. S. Auguſtin. Ep. 55. ad Jannuar. c. 18. X. Denique in *plerisque negotiis, legationibus & jurisdictione exercenda* Diaconorum opera utebantur Epiſcopi; imo urgente neceſſitate in remittendis pœnis ſatisfactoris, quas Epiſcopus impoſuerat. S. Cyprian. epiſt. 13. Concil. Eliberitan. c. 32. Ex tanta munerum dignitate, copiaque ambitio quorundam Diaconorum tantopere efferbuit ut ſe presbyteris præferre, imo etiam Sacrificium offerre auſi fuerint: qui abuſus gravibus Patrum & Conciliorum decretis reprimi debuit. Acriter eloquentiam ſuam adverſus eos impendit S. Hieronymus epiſt. 85. ad Evagrium, & S. Cyprianus ep. 65. ab Rogatianum.

§. 392. A miniſtris aſcenditur ad eos, quorum illi ſervitio deputantur, nempe ad *Sacerdotes*; quod nomen a ſacrificando, quaſi *ſacrum dans* deducitur: iidem ab ætate vel ſenio *Presbyteri* nuncupantur: *Cani autem ſunt ſenſus hominis, & ætas immaculata.* Sap. IV. 9.

IV. 9. *Presbyteratus*, de quo agimus, eſt Ordo, quo datur poteſtas conſecrandi Corpus Chriſti, & remittendi peccata; quæ eſt duplex poteſtas ex inſtitutione Chriſti, *in Corpus Chriſti verum* conficiendo Sacramentum Altaris, & *corpus Chriſti myſticum*, ſeu Ecclesiam per poteſtatem clavium.

§. 393. In ordinatione *Presbyterorum* ſecundum ritum Eccleſiæ latinæ præmittitur ſcrutinium publicum, interrogante Archidiaconum Epiſcopo, an ſciat, præſentatos ad ordinem *Presbyterii* eſſe dignos, illoque reſpondente, ut ſupra §. 389. de Diaconis, Epiſcopus eos Clero & populo annuntiat his verbis: „Quoniam, fatres cariſſimi, rectori navis, „& navigio deferendis eadem eſt vel ſecuritatis ra„tio, vel communis timoris, par eorum debet eſſe „ſententia, quorum cauſa communis exiſtit. Ne„que enim fuit fruſtra a Patribus inſtitutum, ut de „electione illorum, qui ad regimen altaris adhiben„di ſunt, conſulatur etiam populus: quia de vita „& converſatione præſentandi, quod non nunquam „ignoratur a pluribus, ſcitur a paucis; & neceſſe „eſt, ut facilius ei quis obedientiam exhibeat ordi„nato, cui aſſenſum præbuerit ordinando. — Si„quis habet aliquid contra illos &c." ut ſupra de Diaconis. Præcipuus dein ritus in Eccleſia latina conſiſtit in his. I. Epiſcopus ordinandos de officio Ordinis, quem ſuſcepturi ſunt, inſtruit: *Sacerdotem oportet offerre, benedicere, præeſſe, prædicare, & baptizare.* II. Super caput cujuslibet ordinandi utramque manum imponit, nil dicens, idemque faciunt poſt eum omnes Sacerdotes, qui adſunt; quo facto tam Epiſcopus, quam Sacerdotes tenent manus dexteras extenſas ſuper illos; & Epiſcopus ſtans cum mitra dicit: *Oremus, fratres cariſſimi, Deum Pa-*

trem omnipotentem, ut ſuper hos famulos ſuos, quos ad Presbyterii munus elegit, cœleſtia dona multiplicet; & quod ejus dignatione ſuſcipiunt, ipſius conſequantur auxilio, per Chriſtum Dominum noſtrum. Reſp. *Amen.* III. Aptans ſtolam ante pectus cujuslibet in modum crucis, ad ſingulos dicit: *Accipe jugum Domini; jugum enim ejus ſuave eſt, & onus ejus leve.* IV. Imponens caſulam, ſingulis dicit: *Accipe veſtem Sacerdotalem, per quam caritas intelligitur; potens eſt enim Deus, ut augeat tibi caritatem, & opus perfectum.* Reſp. *Deo gratias.* V. Invocato divino Spiritu, oleo catechumenorum inungens unicuique ambas manus, dicit: *Conſecrare & ſanctificare digneris, Domine, manus iſtas per iſtam unctionem, & noſtram benedictionem.* Reſp. *Amen. Ut, quæcunque benedixerint, benedicantur; & quæcunque conſecraverint, conſecrentur, & ſanctificentur, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti.* Reſp. *Amen.* VI. Poſtmodum tradit Epiſcopus cuivis ordinando calicem cum vino & aqua, & patenam ſuperpoſitam cum hoſtia; isque eam accipit inter indices & medios digitos, & cuppam calicis & patenam ſimul tangit, Epiſcopo dicente: *Accipe poteſtatem offerre Sacrificium Deo, Miſſasque celebrare, tam pro vivis, quam pro defunctis: in nomine Domini.* Reſp. *Amen.* Unde mox hac accepta poteſtate ordinati Sacrum faciunt cum Epiſcopo, incipientes a *Suſcipe Sancte Pater.* VII. Sumta ablutione Pontifex inchoat reſponſorium: *Jam non dicam vos ſervos.* Eo finito Presbyteri ante Altare ſtantes profitentur fidem ex ſymbolo Apoſtolorum, *credo in Deum Patrem &c.* Tum Pontifex ante medium Altaris imponit ambas manus ſuper capita ſingulorum coram eo genuflectentium, dicens: *Accipe Spiritum Sanctum; quorum remiſeris peccata, remittuntur eis; & quorum retinueris, retenta*

tenta ſunt. VIII. Demum explicans caſulam, quam unusquisque habet ſuper humeros complicatam, induit illa quemlibet, dicens ſingulis: *Stola innocentiæ induat te Dominus.*

§. 394. Spectandum denique velut in humili loco conſiſtentibus nobis eſt, quomodo ad apicem Sacerdotii perveniatur, & Epiſcopalis conſecratio ſecundum præcipua capita peragatur.

I. Quia conſecratori Epiſcopo duo adſunt Aſſiſtentes, Senior iſtorum ad Conſecratorem dicit: *Reverendiſſime Pater, poſtulat ſancta mater Eccleſia catholica, ut hunc præſentem Presbyterum ad onus Epiſcopatus ſublevetis.* Conſecrator dicit: *Habetis mandatum Apoſtolicum?* Reſpondet Senior Aſſiſtentium: *Habemus.* Conſecrator: *Legatur.* Notarius Conſecratoris accipiens mandatum de manu Epiſcopi aſſiſtentis legit a principio ad finem. Tum Electus de Sede ſua veniens, coram Conſecratore genuflectit, & legit juramentum de verbo ad verbum: Ego N. Electus Eccleſiæ N. &c. (§. 333.); in fine textum Evangelii ambabus manibus tangens dicit: *Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.* Conſecrator dicit: *Deo gratias.*

II. Electo & Aſſiſtentibus in locis ſuis ſedentibus, Conſecrator intelligibili voce legit examen de fide & moribus. Electus pro variis articulis reſpondet: *Volo* & *Credo.*

III. Inchoatur Sacrum; lecta Epiſtola & graduali Conſecrator ſedens cum mitra, verſus ad Electum dicit: *Epiſcopum oportet judicare, interpretari, conſecrare, ordinare, offerre, baptizare, & confirmare.*

IV. Dicuntur Lytaniæ; Conſecrator, accepto libro Evangeliorum, illum apertum, adjuvantibus duobus aſſiſtentibus, imponit ſupra cervicem & ſcapulas Electi, nihil dicens.

V. Dein Conſecrator & Aſſiſtentes Epiſcopi ambabus manibus caput conſecrandi tangunt, dicentes: *Accipe Spiritum Sanctum*; formula ad nullum munus ſacrum reſtricta; quia plenitudo Sacerdotii & Spiritus Sancti infunditur.

VI. Recitatis quibusdam precibus, & invocato Spiritu Sancto, Conſecrator pollicem dextrum intingit in ſanctum Chriſma, & caput Electi coram ſe genuflexi inungit, dicens: *Ungatur, & conſecretur caput tuum, cœleſti benedictione, in Ordine Pontificali. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Reſp. *Amen.* ℣. *Pax tibi.* ℟. *Et cum Spiritu tuo.* Poſt orationem, & cantica eodem Chriſmate inunguntur manus a Conſecratore dicente: *Ungantur manus iſtæ de oleo ſanctificato, & Chriſmate ſanctificationis; ſicut unxit Samuel David Regem, & Prophetam, ita ungantur, & conſecrentur, in nomine Dei Patris &c.*

VII. Benedicitur baculus paſtoralis, & Conſecrato traditur: *Accipe baculum paſtoralis officii, ut ſis in corrigendis vitiis pie ſæviens, judicium ſine ira tenens, in ſovendis virtutibus auditorum animos demulcens, in tranquillitate ſeveritatis cenſuram non deſerens.* Reſp. *Amen.*

VIII. Similiter benedicit annulum Conſecrator, & in digitum annularem Conſecrati immittit, dicens: *Accipe annulum, fidei ſcilicet ſignaculum; quatenus Sponſam Dei, ſanctam videlicet Eccleſiam, intemerata fide ornatus, illibate cuſtodias.* Reſp. *Amen.*

IX. Con-

IX. Conſecrator tradit eidem librum Evangeliorum, dicens: *Accipe Evangelium, & vade, prædica populo tibi commiſſo: potens eſt enim Deus, ut augeat tibi gratiam ſuam, qui vivit, & regnat in ſecula ſeculorum.* Reſp. *Amen.*

X. Conſecrator & Aſſiſtentes recipiunt Conſecratum ad oſculum pacis. Abſtergitur caput Conſecrati: lavantur manus: pergitur in Miſſa: ad Offertorium Conſecratus offert Conſecratori duo intortitia accenſa, duos panes, & duo barilia vino plena.

XII. Uterque ſimul peragit Sacrum. Communionem Conſecrator Conſecrato præbet ſub utraque ſpecie.

XIII. Imponitur mitra capiti Conſecrati, & chirothecæ manibus ſub aptis formulis.

XIV. Inthronizatur Conſecratus in Sede Epiſcopali; & cum cantatur hymnus Ambroſianus, ducitur ab Aſſiſtentibus per Eccleſiam, & omnibus benedicit; data dein etiam ſolenni benedictione, finitur ceremonia dato oſculo pacis.

§. 395. Habemus igitur ob oculos poſitum univerſum Clerum, certis diſtinctum ordinibus, a primis tyrociniis ſacræ militiæ ad ſupremos duces, & ab infimo gradu Eccleſiaſtici ſtatus ad apicem Sacerdotii progredientem. Sunt enim Tonſurati, Oſtiarii, Lectores, Exorciſtæ, Acolythi, Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri, Epiſcopi, qui ſtatum hominum, quos *Clericos* dicimus, ex divina inſtitutione profectum conſtituunt, a Laicorum ſtatu Dei ordinatione, vitæ profeſſione, & conditionis ſanctitate penitus ſegregatum (*f*).

 (*f*) *Eſt*

(*f*) *Eſt tertium quoddam inter Clericos & Laicos genus perſonarum, quæ ob privilegia, quæ cum Clericis habent communia, & ob Chriſtianæ perfectionis inſtitutum, Eccleſiaſticæ nuncupantur, ceu monachi ordinibus non initiati, atque etiam ſacræ virgines Deo dicatæ, & ſiqui ſunt alii hujus generis.*

§. 396. Originem ac fundamentum ſtatus clericalis exponit SS. Concilium Tridentinum Seſſ. XXIII. c. 1. his verbis: *Sacrificium & Sacerdotium ita Dei ordinatione conjuncta ſunt, ut utrumque in omni lege extiterit. Cum igitur in novo Teſtamento ſanctum Euchariſtiæ Sacrificium viſibile ex Domini inſtitutione catholica Eccleſia acceperit; fateri etiam oportet, in ea novum eſſe viſibile, & externum Sacerdotium, in quod vetus translatum eſt.* Porro *translato Sacerdotio neceſſe eſt, ut & legis translatio fiat*, inquit Paulus Hebr. VII. 12. Hinc I. Chriſtus duplicem inſtituit principatum in Sacerdotibus novæ legis, pro Sacrificio obeundo, & pro Eccleſia regenda, ſive poteſtatem *Ordinis*, & poteſtatem *Juriſdictionis*. II. In utraque inſunt gradus, per quos alia poteſtas alia excelſior eſt, & major. III. Hi gradus poteſtatis divinitus conceſſæ efficiunt Hierarchiam. *Siquis dixerit, in Eccleſia catholica non eſſe Hierarchiam divina ordinatione inſtitutam, quæ conſtat ex Epiſcopis, Presbyteris & miniſtris; anathema ſit.* Concil. Trid. Seſſ. XXIII. can. 6. IV. Eidem Hierarchiæ annexum eſt *Sacramentum Ordinis*, quo datur Spiritus Sanctus, & character imprimitur. V. Hic *Ordo* tum active ſumitur pro *ſtatu* perpetuo ac ſtabili, qui inde reſultat, vi cujus, qui Sacerdos ſemel fuit; laicus rurſus fieri non poteſt. S. Concil. Trid. c. 4. & can. 4. (*g*)

(*g*) *Expendenda eſt vera & catholica doctrina de Sacramento Ordinis, quam SS. Concil. Trid. Seſſ. XXIII. per pri-*

prima quatuor capita & ſubjectos canones declaravit. Addendi ex Seſſ. VII. Canones de Sacramentis in genere.

§. 397. Hac præmiſſa ganerali doctrina, de *numero Ordinum* primo quæritur. Novem eſſe Ordines, ſeu gradus cenſent paſſim Canoniſtæ, & quidam Theologi; quia præter quatuor Minores, Subdiaconatum, Diaconatum, Presbyteratum etiam Epiſcopatus ſpecialem materiam ac formam habet; ſingularem etiam poteſtatem ordinandi Clericos, & baptizatos confirmandi confert. Per primam *Tonſuram*, juxta formam Eccleſiæ datam, clericalem ordinem conferri, affirmat Innocentius III. c. cum contingat. 11. de ætat. & qual. præf. in quod capitulum commentans Oſtienſis ait n. 5.: *Taceant, qui dicunt, ſeptem tantum eſſe Ordines: quia imo ſicut in cœleſti Hierarchia novem ſunt Angelorum chori, ſic in Eccleſia Dei novem ſunt Ordines.* Sperelli Deciſ. 114. decidit, per ſaltum cenſeri promotum, adeoque ſuſpenſum illum, qui, omiſſa prima Tonſura, Ordines minores ſuſcipit, & diſpoſitionem Concilii Trident. Seſſ. VII. c. 10. de ref., vi cujus Capitulum Sede vacante intra annum dimiſſorias ad Ordines dare nequit, etiam intelligi de prima Tonſura (*h*). At Theologi, qui præciſe Sacramentum Euchariſtiæ, ejusque confectionem vel miniſterium circa illud ſpectant, ſeptem ſtatuunt Ordines, excluſa Tonſura, & Epiſcopatu.

(*h*) *Certe Tonſurati ad Clerum pertinent; arg. c.* 16. *de Prob. Cum igitur univerſus Clerus in ſuos ordines & gradus diſtributus ſit, vel ipſi ſingularem ordinem, gradumque conſtituunt, vel cæteri ſuperiori gradui ac ordini erunt adnumerandi, quod dici nequit. Veriſimile eſt, eos Pſalmiſtarum nomine fuiſſe deſignatos* §. 383. *in. not. Horum enim æque, ac hypodiaconorum & Lectorum mentio fit in antiquiſſimis Documentis. conf. Selvaggii Antiquit. Chriſtian. L. I. P. II. c. III.* §. *VIII.*

§. 398. Alia eſt quæſtio Theologorum propria, quibusnam horum Ordinum competat ratio veri ac proprii Sacramenti, quo character Ordinis imprimitur. Etſi enim ſingulis vel pluribus ratio Sacramenti inſit, *unum* tamen dicitur *Ordinis* Sacramentum; quia ſinguli referuntur ad unum finem, nempe Sacrificium, & ſanctificationem fidelium. Theologorum diverſas ſententias recenſet Benedictus XIV. de Syn. diœceſ. l. VII. c. 4. Difficultatem parit ignota origo inſtitutionis Ordinum eorum, qui ſunt infra Diaconatum. Si enim ab Eccleſiæ inſtitutione ſunt, non intelligitur, quomodo a Chriſto, qui eſt auctor Sacramentorum, habeant annexam Sacramenti gratiam. Præterea in antiquis documentis non conſtans reperitur numerus Ordinum Diaconatu inferiorum. Antiqui Græcorum libri, & hodierni mores non omnes enumerant ordines, qui in uſu ſunt Eccleſiæ Romanæ. At enim cum Hierarchia ex Dei ordinatione Epiſcopis, Presbyteris & miniſtris conſtet, uti Concilium Trid. definivit, dubitari vix poteſt, quin Diaconatui vera & propria Sacramenti ratio competat. In Diaconatu plura & diverſa erant miniſteria, ac functiones diſpares, quæ quidem in prima fidelium paucitate, rebusque anguſtis a Diaconis obiri poterant, ſed creſcente fidelium, aptorumque miniſtrorum numero fieri potuit ac debuit ſane, ut, quod Eccleſia ex divina inſtitutione habebat in uno Ordine, explicate traderet in diverſis; eo fere modo, quo diverſi magiſtratus e. g. Prætorum, Aedilium, Cenſorum in urbe Roma diviſi erant, in Præſide autem provinciarum conjuncti. l. 12. D. de offic. Præſid. ibi: *Licet is, qui provinciæ præeſt, omnium Romæ magiſtratuum vice & officio fungi debeat.* Hinc intelligitur, divinæ inſtitutioni non obeſſe, ſi diverſis temporibus aut locis diſpar Ordinum,

dinum, qui ſunt infra Diaconatum, ſit numerus (*i*). Sane labor regendi univerſum Iſrael, ac ſpiritus Moyſis per LXX. viros diviſus fuit. Num. XI.

(*i*) *In Eccleſia Romana, quæ fideliſſima veterum traditionum Cuſtos ſemper erat, & habebatur a Catholicis, jam medio Seculo III. omnes & ſinguli habebantur minores Ordines; quos ordinate recenſet S. Cornelius P. in epiſt. ad Fabium Antiochenum. Couſtant. Col.* 150.

§. 399. De quavis ordinatione, per quam in ordine quodam Clericali Ordinatus conſtituitur, adcurate diſtingui oportet inter ea, quæ ad *valorem* ejusdem neceſſaria ſunt, ut repeti ea non poſſit, & ea, quæ ad *licentiam ex præſcripto Canonum* requiruntur. Pro valore agnoſcendo ſpectari debent I qualitates neceſſariæ ſubjecti, quod ordinatur, ut ſit mas, non femina (*k*): ut ſit baptizatus. c. 1 & 3. de presb. non baptiz. arg. c. 2. de cognat. ſpir. in 6. ut non ſit poſitive invitus. c. 3. §. *item quæritur.* de baptismo. II. Ipſe ritus ordinationis, ſeu neceſſaria materia & forma cujusvis Ordinis; de qua apte ad tit. de ſacra Unctione agi poſſet. III. *Miniſter ordinationis*, ut ipſe nempe valide ſit ordinatus. E. g. qui Epiſcopus conſecratus non eſt, is nec Epiſcopos, nec presbyteros ordinare poteſt (*l*). Ceterum Epiſcopus rite conſecratus valide ordinat, etſi illicite, & contra Canones, ſi ſit alienus, hæreticus, ſchismaticus, ſuſpenſus, degradatus, etiam qui renuntiavit loco & dignitati; quia in iis, quæ pendent ex materia ac forma Sacramenti, & poteſtate per Chriſtum tradita, nullum impedimentum ponit defectus fidei vel probitatis, aut prohibitio Eccleſiæ. c. 1. & 2. de ordin. ab Epiſc. qui renunt. can. 97. I. q. 1 & can. 5. IX. q. 1. Opponi his ſolent quidam Canones, in quibus ordinationes ab Epiſcopis ſchismati-

cis, aliisve factæ dicuntur irritæ. c. 1. de Schismaticis. Reſp. dicuntur irritæ quoad dignitatem, & executionem Ordinum; quodque extra Eccleſiam Sacrificia & dignitates Deo gratæ non ſint: ratio hujus reſponſi colligi poteſt ex S. Auguſtino cit. can. 97. I. q. 1. Aliqui Canones vere irritas dicunt ordinationes factas a quibusdam Chorepiſcopis, aut iis hæreticis, qui veri Epiſcopi non erant.

(*k*) *Diaconiſſæ in veteri Eccleſia adhibita pia Ceremonia ad varia miniſteria deputabantur, ut imperitis mulieribus fidei rudimenta exponerent, & ritus baptismi; easque in baptismo adjuvarent: viduarum pauperum communem cum Diaconis curam gerebant: mulieribus deſignabant locum in Eccleſia: viſitabant feminas ægrotantes: Epiſcopi mandata deferebant ad feminas, ad quas Diaconi propter offendiculum Ethnicorum mitti non poterant. Scriptores medii ævi longe diſpari ſenſu appellarunt* Subdiaconiſſas, Diaconiſſas, Presbyteras, Epiſcopas, *nempe uxores eorum, qui poſt contractum matrimonium, & ipſis conſentientibus ordinati fuerunt in Subdiaconum, Diaconum, Presbyterum, Epiſcopum, interdicto in poſterum matrimonii uſu.*

(*l*) *Famoſa eſt lis, an Epiſcopi Angliæ habeant Ordinem Epiſcopalem. Le quien oſtendit, eos a nullo legitimo Epiſcopo ordinationem ſuam derivare.*

§. 400. Ut licite & ex præſcripto Canonum fiat ordinatio, præſcripta *certa tempora ordinationum.* I. *Tonſura* quolibet anni die ac hora conferri poteſt. II. *Minores ordines* diebus Dominicis, ac quolibet die Feſto duplici, etiam extra Miſſarum ſolemnia, matutino tamen tempore (*m*). III. *Sacri Ordines* ſemper conferri debent inter Miſſarum ſolemnia, ac certis anni temporibus, quæ ſunt Sabbata in jejuniis quatuor temporum, Sabbatum ante Dominicam Paſſionis, & Sabbatum Sanctum (*n*). Conſuetudo contraria non valet. c. 2. h. t. Ordinans vero extra

extra tempora diciturCanonica diſciplina corrigendus. c. 8. & 9. in parte deciſa; & ordinatus ab exercitio Ordinis ſuſpendendus. c. 2. & ibid. imo ex Conſtit. Pii II. *cum ex ſacrorum*, ſic ordinati perpetuo ſunt ipſo jure ſuſpenſi. Conf. c. 16. h. t. IV. Conſecratio Epiſcoporum fit quovis anni tempore, die tamen Dominico, vel natalitio Apoſtolorum, vel ex ſpeciali indulto Pontificio alia die feſta.

(*m*) *Pontif. Roman. Tit. de ordinib. conf. c.* 1. & 3. *h. t.*

(*n*) *Pontif. Rom. l. c. & c.* 1 & 3. *ubi extra tempora conferre Ordines ſoli Summo Pontifici eſſe licitum dicitur; proinde ea facultas etiam privilegio Apoſtolico Ordinanti vel ordinando conceſſo obtineri poteſt. Quando Epiſcopus electus pluribus ſacris Ordinibus eſt initiandus, neceſſitas Eccleſiæ non videtur admittere, ut exſpectentur quatuor tempora.*

§. 401. Ad tempora ordinationum referenda ſunt interſtitia inter unum, alterumque ordinem obſervanda. Ac I. Minores Ordines uni, die eodem plures, aut etiam omnes cum prima Tonſura conferri poſſunt, ſi Epiſcopo viſum fuerit. Concil. Trid. Seſſ. XXIII. c. 11. de ref. II. Inter Ordines minores, & Subdiaconatum, item inter unum & alterum ſacrum Ordinem ſuſcipiendum regulariter intercedere debent interſtitia unius anni, quæ non mathematice, ſed Eccleſiaſtice computanda ſunt e. g. a prima ordinatione quadrageſimæ ad primam quadrageſimæ ſequentis, licet hæc citius incidat. Epiſcopus ex juſta cauſa diſpenſandi in hac generali lege facultatem obtinuit per Concilium Trid. cit. Seſſ. c. 11. 13. 14. de ref. Non poteſt tamen Epiſcopus ita conſtringere interſtitia, ut uni una die conferat minores Ordines cum Subdiaconatu, aut duos Ordines majores (c. dilectus 15. h. t.), aut unum majorem

Ordi-

ordinem die Sabbathi, alterum die Dominica continuato jejunio (*o*).

(*o*) *Ita auctores paſſim hunc prohibitionis caſum etiam hodie referunt hoc loco. Sciendum, ad Diaconorum, & Presbyterorum ordinationes in Veſpera Sabbati, ſive ut S. Leo inquit, poſt diem ſabbati ejus noctis, quæ luceſcit in prima Sabbati, exordia deligebantur, in quibus his, qui conſecrandi erant, jejunis, & a jejunantibus ſacra benedictio conferebatur. Epiſt.* 9. *S. Leonis edit. Ballerin. & can.* 4. *diſt.* 75. *ſed mendum cubat, in verbo: exordia* conſecrandi. *Hoc præſuppoſito vetitum, ne mox ſequenti mane Dominicæ diei novus ordo conferatur, ne duo majores ordines* uno die *conferri videantur; nam ut S. Leo l. c. inquit, quod ejuſdem obſervantiæ erit, ſi mane Dominico die, continuato Sabbati jejunio celebretur, a quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt. Idem ſenſus manifeſte patet ex c.* 13. *h. t. At vero a Pio V. vetitæ ſunt nocturnæ Miſſæ, etiam in Sabbato Sancto; conſequenter neque ordinationes fieri poſſunt veſpere illius diei, quod olim fiebat. His expenſis non apparet, quomodo hic prohibitionis caſus locum habeat noſtra ætate.*

§. 402. *Loci* etiam, in quo conferuntur Ordines, habenda eſt ratio. I. Tonſura quidem & minores Ordines in quocunque loco honeſto ac decenti conferri poſſunt, modo ſit *proprius* Ordinantis (*p*). II. de Subdiaconatu, Diaconatu & Presbyteratu certum eſt, quod locus, in quo conferuntur, debeat eſſe primo *proprius* Ordinantis; quia eorum collatio fit inter Miſſarum ſolemnia, & cum habitu Pontificali. At ex præſcripto antiquorum Canonum, & Decreto Concilii Trid. Seſſ. VI. c. 5. de ref. nulli Epiſcopo licet cujusvis Privilegii prætextu Pontificalia in alterius Diœceſi exercere, niſi de Ordinarii loci expreſſa licentia, & in perſonas eidem Ordinario ſubjectas tantum. Si ſecus factum fuerit, Epiſcopus ab exercitio Pontificalium, & ſic ordinati ab executione Or-

dinum

dinum ſunt ipſo jure ſuſpenſi. Secundo *ſacer*, ex antiquiſſima Eccleſiæ conſuetudine, & præſcripto Pontificalis Romani. Aaron quidem & Filii ejus conſecrati ſunt ad oſtium tabernaculi (Exod. XXIX. 4. Levit. VIII. 4), Chriſtum exſpectantes: Sacerdotes autem novi Teſtamenti ſecretiora Divinitatis adyta pervadunt, ut cæleſtia populum myſteria doceant, illius perſonam repræſentantes, qui introivit ſemel in ſancta, æterna redemtione inventa, Hebr. IX. 12. Tertio *publicus;* ſecus fruſtra fieret examen publicum (§. 389). III. de conſecratione Epiſcoporum, quæ hodie fit ex mandato Apoſtolico, jubet S. Synodus Trid., ut ea, ſi extra curiam Romanam fiat, in Eccleſia, ad quam promoti fuerint, aut in provincia, ſi commode fieri poterit, celebretur. Seſſ. XXIII. c. 2. de ref. Defectus enim numeri Epiſcoporum ad conſecrationem neceſſarii, aut itinerum, negotiorumque ratio aliud nonnunquam poſcunt. Fieri certe debet ea conſecratio in loco ſacro & publico. IV Pontifices Romani hoc ævo in Vaticano eliguntur: in Baſilica vero S. Petri conſecrantur, & coronantur: ad Lateranenſem poſtea Baſilicam deducti, in Solio, Thronoque Pontificio collocantur.

(*p*) *Etſi ii minores Ordines non conferantur in habitu Pontificali. Barboſa de officio & poteſt. Epiſcop, P. 2. alleg. 6. n. 15. SS. Concilium Trid. Seſſ. XX. c. 8. de ref. ita ſtatuit: „Ordinationes ſacrorum ordinum ſtatutis a jure „temporibus, ac in cathedrali Eccleſia, vocatis, præſen„tibusque ad id Eccleſiæ Canonicis, publice celebrentur. „Si autem in alio diœceſis loco, præſente clero loci: dig„nior, quantum fieri poterit, Eccleſia ſemper adeatur." Quæ verba utique referuntur ad locum proprium, ſacrum, publicum.*

§. 403.

§. 403. Inter qualitates Ordinandorum in primis ſpectatur *ætas*, quæ pro majoribus Ordinibus major & maturior deſideratur. I. Tonſura clericalis *infanti* (h. e. annis minori), niſi forte religionem intraret, conferri a nullo Epiſcopo poteſt. *Qui vero contra fecerit, ut in eo, in quo peccaverit, puniatur, per unum annum a collatione clericalis Tonſuræ duntaxat noverit ſe ſuſpenſum.* c. 4. h. t. in 6. Ulterior determinatio ætatis *pro prima tonſura* non reperitur; quia tamen Concilium Tridentinum Seſſ. XXIII. c. 4. de ref. requirit, ut Tonſurandus ſuſceperit Sacramentum Confirmationis: ut edoctus fuerit fidei Rudimenta: ut legere & ſcribere ſciat: ut probabilis conjectura fieri poſſit, eum non ſecularis judicii fugiendi fraude, ſed ut Deo fidelem cultum præſtet, hoc vitæ genus elegiſſe; hinc requiritur ætas, quæ pro ingeniorum varietate dictas diſpoſitiones admittat. II. Nec *pro minoribus Ordinibus* certa ætas per Canones definitur; requiritur tamen, ut Minoribus initiandi ſaltem linguam latinam intelligant, eosque ſcientiæ ſpes majoribus dignos oſtendat. S. Concil. Trid. cit. Seſſ. c. 11. de ref. III. *Ad Subdiaconatum* requiritur annus vigeſimus ſecundus ſaltem inchoatus. Trid. ib. c. 12. IV. ad *Diaconatum* annus vigeſimus tertius ſaltem inchoatus. ib. (*q*) c. 14. h. t. Epiſcopus, qui puerum 13 annorum *inordinate in Diaconum dicitur ordinaſſe, in ludibrium Ordinis clericalis*, ſuſpenditur a collatione Ordinum, & Ordinatus ab ipſius executione usque ad ætatem legitimam. V. Ad Presbyteratum requiritur annus vigeſimus quintus jam inchoatus Concil. Trid. cit. c. 12. de ref. VI. *Ad Epiſcopatum* requiritur annus trigeſimus completus. conf. §. 289. n. I.

(*q*) *Ætas ergo pro Subdiaconatu & Diaconatu præſcripta per Clementinam.* 3. *De ætat. & qual. præf. per SS. Concilium. Trid. protenſa eſt.*

§. 404.

§. 404. Aliæ præter ætatem qualitates pro varietate & natura Ordinum *variæ & ſpeciales* requiruntur. Nam irregularitas, de qua mox dicam, *generale* impedimentum eſt Ordinum ſuſcipiendorum. I. De qualitatibus & diſpoſitionibus pro prima Tonſura, & Minoribus §. præc. n. I. & II. dictum eſt. Hodie quidem minores Ordines fere ſpectantur, tanquam via & gradus, per quos ad Majores perveniendum eſt. Olim varia Minoriſtis committebantur officia, ex quibus de qualitatibus eorundem conjectura fieri poteſt. Sic quidam ex ordine Minorum vocabantur *Laborantes*, ſeu *Copiatæ* aut *Foſſarii*, qui circa pium ſepulturæ & defunctorum obſequium occupabantur. Nov. 59. c. 2. & S. Epiphanius in fin. libr. contra hæreſ. *Parabolani*, qui ad ægra debilium corpora curanda deputabantur l. 18. c. de Epiſc. & Cleric. *Oeconomi*, *Apocriſiarii*, *Hermeneutæ*, *Defenſores* pauperum & Eccleſiarum, *Cuſtodes* Martyrum, *Catechiſtæ*, ſeu *Doctores audientium*, id eſt, Catechumenorum, *Notarii* &c.

§. 405. *Qualitates ſeu diſpoſitiones pro majoribus Ordinibus* eo majores eſſe debent, quo graviores iisdem annexæ ſunt obligationes. Nam I. Ordines majores ſtabilitatem inducunt in ſtatu Eccleſiaſtico, ita, ut omnis intercluſus ſit reditus ad vitam ſecularem; qui tamen patet conſtituto in Minoribus. II. Obſtringunt ad perpetuam vitæ continentiam. III. Obligant ad officium divinum quotidie ſaltem privatim recitandum. IV. Ob ipſam ſtabilitatem, quam majoribus Ordinibus initiati in Eccleſiaſtico ſtatu habent, neceſſarius eſt *titulus* Eccleſiæ ſeu beneficii, ad quem ordinati ſuſtentari perpetuo poſſint; *cum non deceat eos, qui divino miniſterio adſcripti ſunt, cum Ordinis dedecore mendicare aut ſordidum aliquem quæſtum exercere,*

ercere, S. Concilium Trid. Seſſ. XXI. c. 2. de ref. Concilium Chalcedonenſe can. 6. (apud Gratian. can. 1. diſt. 70) ordinationes *abſolutas*, id eſt, vagas, ac ſine titulo certæ eccleſiæ factas pronuntiavit irritas, ut ſic ordinatus ad injuriam ac dedecus Ordinantis nullibi potuerit ordines exercere. Cum hæc conſtitutio progreſſu temporis negligeretur cum magna Eccleſiaſtici Ordinis vilipenſione, Alexander III. & Innocentius III. ſtatuerunt, ut Epiſcopus vel ejus Succeſſor, ſiquis ſine titulo ad Ordines majores fuiſſet promotus, tamdiu ei neceſſaria vitæ ſubminiſtret, donec in aliqua eccleſia ſtipendia militiæ clericalis merere poſſit. c. 4. & 16. de Præb. c. 13. de ætat. & qual. præf. addita tamen clauſula, niſi talis de ſua vel paterna hereditate poſſit ſuſtentari. cit. c. 4 & 23. de Præb. Concilium Trid. Seſſ. XXI. c. 2. de ref. ſtatuit, *nequis deinceps Clericus ſecularis, quamvis alias ſit idoneus moribus, ſcientia & ætate, ad ſacros Ordines promoveatur, niſi prius legitime conſtet, eum beneficium Eccleſiaſticum, quod ſibi ad victum honeſte ſufficiat, pacifice poſſidere: id vero beneficium reſignare non poſſit, niſi facta mentione, quod ad illius beneficii titulum ſit promotus; neque ea reſignatio admittatur, niſi conſtito, quod aliunde vivere commode poſſit: & aliter facta reſignatio nulla ſit.* Seſſ. XXIII. c. 16. de ref. additur: *Quodſi locum* (nempe eccleſiam vel locum pium, pro cujus neceſſitate vel utilitate aſſumitur) *inconſulto Epicopo deſeruerit, ei ſacrorum exercitium interdicatur.* Agit dein S. Synodus de iis, qui non beneficium quidem Eccleſiaſticum, ſed *patrimonium* vel *penſionem* obtinent. Penſionis vices nunc ſubit *Titulus menſæ*; de quo varia in locis variis diſciplina viget. Auctores inde quadruplex *Tituli* genus inferunt, beneficii, patrimonii, penſionis vel menſæ, & paupertatis pro religioſis.

§. 406.

§. 406. Speciatim pro *Subdiaconatu & Diaconatu* requiritur, præter legitimam ætatem, interſtitia, ac titulum, *ut digni ſint, & quorum probata vita ſenectus ſit: ut habeant bonum teſtimonium, & in minoribus jam probati, ac literis & iis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, inſtructi ſint: qui ſperent, Deo auctore, ſe continere poſſe.* Trid. Seſſ. XXIII. c. 12. & 13. de ref. *Pro Presbyteratu* præter dicta requiritur; ut *idonei comprobentur ad populum docendum ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, ac ad miniſtranda Sacramenta: ut ſint pietate ac caſtis moribus conſpicui, ut præclarum bonorum operum exemplum, & vitæ monita ab eis poſſint exſpectari.* Trid. ib. c. 14. de ref.

§. 407. Generatim agendum nunc eſt de *irregularitate*, quæ eſt impedimentum Canonicum directe impediens ſuſceptionem Eccleſiaſticorum Ordinum, & ſuſceptorum uſum, indirecte vero conſecutionem beneficii (*r*). Ex notione patet: I. alia eſt irregularitas antecedens, quæ impedit, ne Ordo ſuſcipiatur; alia ſuperveniens, quæ uſum Ordinis jam ſuſcepti impedit. II. Qui jure divino incapaces ſunt Ordinum, ceu femina, non baptizatus, huc non pertinent, quia fruſtra eis indiceretur irregularitas, qui jam jure divino ab Ordinibus eorumque uſu ſemoventur. Fieri tamen poteſt, ut defectus in irregularitate contractus poſt Baptiſmum remaneat, & baptizatum ab Ordinibus excludat.

(*r*) *Irregularitatis vox in antiquis monumentis vix occurrit ante Innocentium III. qui eo uſus eſt* c. 10. §. 6. *de renunt. & c. 6. de bigam. non ordinand. Sed res ipſa Eccleſiæ coæva eſt. Nam Paulus Apoſtolus I. Timoth. III. & Tit. I. prima item Concilia varias pro ordinandis præſcripſerunt qualitates & conditiones, quibus, qui carerent, Zallinger L. I. Decretal.* T *dice-*

dicebantur ordinari non poſſe, non miniſtrare Altari, non eſſe in numero clericorum, ab ordinibus debere removeri &c. Qui ergo extra has ordinationum regulas deprehendebantur, ob qualitatem regulis repugnantem poſtea irregulares *dicti ſunt.*

§. 408. A ſuſceptione, aut uſu Ordinum per Canones impediri aliquis poteſt defectu, vel delicto. *Irregularitas ex defectu antecedens*, aut perpetua, quæ ſola diſpenſatione tollitur; aut temporalis, quæ ceſſat lapſu temporis, aliove modo; quales ſunt defectus ætatis, ſcientiæ, liberationis in iis, qui ad ratiocinia obligati ſunt. Irregularitas ex defectu *ſuperveniens*, alia eſt *totalis*, quæ cujusvis Ordinis ſuſcepti exercitio privat: alia *partialis*, quæ aliquo tantum privat uſu Ordinis. Omnis irregularitas ex delicto per ſe videtur perpetua & totalis, niſi ex gratia aliquis uſus Ordinum concedatur. Nullus autem defectus, nullum delictum irregularitatem inducit, niſi id in jure exprimatur. c. 18. de ſent. excomm. in 6. Unde ea ſtatui non poteſt, niſi ab iis, qui facere poſſunt jus commune, nempe a Summo Pontifice, Concilio generali, vel generali Eccleſiæ conſuetudine, arg. Clem. 3. de ætat. & qual. præf. & arg. c. 1. de cognat. ſpirit. cauſa enim irregularitatum eſt cultus & reverentia in eccleſiaſticos Ordines; quæ quidem cauſa toti Eccleſiæ communis eſt & uniformitatem diſciplinæ poſcit; non enim decet, ut qui in una diœceſi aut provincia irregularis eſt, in alia ad Ordines admittatur.

§. 409. Vis & effectus irregularitatis eſt I. non, ut irritam faciat collationem, aut ſuſceptionem Ordinum (c. 10. §. 6. de renunt.), ſed graviter illicitam, etiam quoad primam Tonſuram, qua quis ad ulteriores Ordines præparatur; inane autem eſt, præparari

parari eum, quem ſacri Canones ab Ordinibus arcent. Irregularis contra Canones ordinatus exercere Ordines non poteſt, & ſi id auſus fuerit, gravibus pœnis coercendus eſt. c. 1. & paſſim. de Cleric. excom. miniſtr. Excipitur Baptismus & Abſolutio pro caſu neceſſitatis arg. c. 7. Seſſ. 14. Concil. Trid. II. Irregularitas *totalis* ex defectu, & *quævis ex delicto* impedit electionem ad beneficium, aut collationem ſine prævia diſpenſatione. c. 6. de corp. vitiatis. & c. 18. de ſent. excom. in 6. (conf. §. 255 & 292). III. Superveniens *partialis ex defectu* non impedit conſecutionem ejus beneficii, quod uſum defectui repugnantem non requirit. IV. Beneficio jam poſſeſſo ob ſupervenientem irregularitatem ex defectu ſpoliari aliquis non debet. toto tit. de Clerico ægrot. X & in 6. irregularis vero ex delicto, etſi in ejus pœnam beneficio jam poſſeſſo privari debeat, non tamen videtur illud perdere ipſo jure. Alii effectus irregularitatis non exprimuntur in jure, niſi quod bigami omni privilegio clericali priventur. c. un. de bigam. in 6.

§. 410. Ad generalem de irregularitate doctrinam pertinet, indicare, quomodo ea tollatur. Ac I. *temporalis ex defectu* ceſſat ceſſante defectu §. 408. II. Quævis alia, cum natura ſua perpetua ſit, non tollitur, niſi *diſpenſatione*, vel relaxatione legis generalis, quæ irregulares ab Ordinibus, eorumve uſu excludit. Hinc opus eſt diſpenſatione Summi Pontificis (c. 15. h. t. conf. §. 189. ſeq.), niſi Epiſcopis facultas in quibusdam caſibus diſpenſandi per Canones concedatur. III. Conceditur autem *Epiſcopis in irregularitatibus omnibus, & ſuſpenſionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum*

contentioſum, diſpenſare (*s*). Poteſt inſuper Epiſcopus cum ſubdito illegitime nato diſpenſare ad Ordines minores, & beneficium ſimplex tantum. c. 1. de filiis Presb. in 6. item diſpenſare poteſt in bigamia ſimilitudinaria, & poſt longam pœnitentiam, vitamque laudabilem continentes officio ſuo reſtituere. c. 4. de Clericis conj. c. 1. qui Clerici vel vov. Circa eos vero, qui laborant vitio corporis, ad Ordinarium pertinet declarare, an tale ſit, quod irregularitatem inducat. c. 2. de corpore vitiat. IV. Per *Profeſſionem religioſam* tollitur irregularitas ex defectu natalium, quoad ſuſcipiendos Ordines tantum, non vero quoad obtinendas prælaturas. c. 1. & c. fin. de filiis presbyt. Habent tamen plerique ordines religioſi privilegia, vi quorum cum ſuis ſubditis diſpenſent, etiam in aliis irregularitatibus. Pelizar. Manual. Reg. tr. 9. c. 3. Sect. 4. a. n. 122.

(*s*) *Trid. Seſſ. XXIV. c. 6. de ref. Epiſcopi nomine intelligi poſſunt omnes, qui jurisdictionem ordinariam in ſubditos exercent, etiam Capitulum Cathedrale Sede vacante. Hæc de irregularitate generatim præmittenda erant hoc titulo, in quo de qualitatibus ordinandorum agitur. In ſpecie de irregularitatibus ex defectu agitur a Tit. 17. usque ad Tit. 23. hujus libri, quibus addendus eſt præcedens Titulus 13. Irregularitates vero ex delicto ad L. V. Decretalium rejiciuntur, ubi de jure criminali Eccleſiaſtico tractari debet.*

TITULUS XII.

DE SCRUTINIO IN ORDINE FACIENDO.

ARGUMENTUM.

I. Triplex Scrutinium ante Ordinationem §. 411. *II. Edictum Epiſcopi contra indignos vel prohibitos* §. 414. *III. Occultus defectus an manifeſtari debeat.* §. 415.

§. 41[illegible]

§. 411. *Si ad honores mundi*, inquit S. Leo, *ſine ſuffragio temporis, ſine merito laboris, indignum eſt pervenire, & notari ambitus ſolent, quos probitatis documenta non adjuvant; quam diligens & quam prudens habenda eſt diſpenſatio divinorum munerum & cæleſtium dignitatum?* can. 5. in fin. diſt. 61. Hinc triplex ſcrutinium, ſeu inquiſitio in Ordinandos occurrit in jure ſacro. I. Ad minores Ordines promovendi bonum a Parocho, vel a Magiſtro ſcholæ, in qua educantur, teſtimonium habeant. Hi vero, qui ad ſingulos Majores erunt aſſumendi, per menſem ante Ordinationem Epiſcopum adeant, qui Parocho, aut alteri, cui magis expedire videbitur, committat, ut nominibus, ac deſiderio eorum, qui volent promoveri, publice in Eccleſia propoſitis, de ipſorum Ordinandorum natalibus, ætate, moribus & vita a fide dignis diligenter inquirat; & literas teſtimoniales, ipſam inquiſitionem factam continentes, ad ipſum Epiſcopum quam primum transmittat. Concil. Trid. Seſſ. XXIII. c. 5. de ref.

§. 412. II. Scrutinium proximis ante Ordinationem diebus inſtituit ipſe Epiſcopus, vel ejus Vicarius generalis, adſcitis etiam aliis viris peritis, & inveſtigat Ordinandorum genus, perſonam, ætatem, inſtitutionem, mores, doctrinam, & fidem. Concil. Trid. ib. c. 7. de ref. can. 5. diſt. 24.

§. 413. III. Scrutinium fit in ipſo Ordinationis actu circa eos, qui in Diaconos & Presbyteros Ordinantur (§. 389 & 393). Quæritur, utrum Archidiaconus vel Aſſiſtens Epiſcopi in Ordinatione, interrogatus, an ſciat, ordinandum eſſe dignum, affirmare poſſit, eſſe dignum, ſi eiusdem converſationem & qualitates exploratas non habet: reſpondit

 Pon-

Pontifex c. un. h. t. poſſe affirmare, dummodo *contra conſcientiam* non loquatur; *quia non ſimpliciter illum aſſerit eſſe dignum; ſed in quantum humana fragilitas noſſe ſinit: cum illum, quem indignum eſſe non novit, dignum debeat affimare.* Colliges: contra conſcientiam, quocunque tempore indignitatem cognoſceret, pro digno pronuntiare nunquam poſſe. Si notitiam de indignitate ante hunc actum acquireret, de ea Epiſcopum ante admonere debet.

§. 414. Hodie Epiſcopus ante Ordinationis actum præſentibus omnibus Ordinandis per unum ex ſuis ita edicit ex Pontificali Romano. *Reverendiſſimus in Chriſto Pater & Dominus N. Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus N. ſub excommunicationis pœna præcipit, & mandat omnibus & ſingulis, pro ſuſcipiendis Ordinibus hic præſentibus, nequis forſan eorum irregularis, aut alias a jure vel ab homine excommunicatus, interdictus, ſuſpenſus, ſpurius, infamis, aut alias a jure prohibitus, ſive ex aliena diœceſi oriundus, ſine licentia ſui Epiſcopi, aut non deſcriptus, examinatus, approbatus, & nominatus, ullo pacto audeat ad ſuſcipiendos Ordines accedere, & quod nullus ex ordinatis diſcedat, niſi Miſſa finita, & benedictione Pontificis accepta.* Edictum hoc afficit 1. irregulares quacunque ex cauſa; & præſertim ſpurios & infames, qui in eorum numero ſunt. 2. Cenſura irretitos. 3 A jure alias prohibitos, e. g. ne religioſus ad Ordines accedat invito Prælato. c. 5. de temporibus ord. nequis per ſaltum, omiſſo aliquo Ordine inferiore, Ordinem ſuperiorem ſuſcipiat. c. un. de Clerico per ſaltum promoto: nequis uno die duos Ordines majores, aut cum Minoribus Subdiaconatum recipiat. c. 2. & 3. de eo, qui furtive ord. ſuſcep. 4. *Alienos* diœceſanos ſine dimiſſoriis. 5. Non examinatos, & approbatos & in catalogo Ordinandorum

dorum deſcriptos. Ab examine excuſantur, quorum qualitates Epiſcopus aliunde perſpectas habet, aut qui a ſuo Epiſcopo jam examinati cum dimiſſoriis adveniunt, aut qui ſpeciale a Summis Pontificibus privilegium obtinuerunt. Siquis iſtorum, non obſtante comminatione anathematis tamen Ordines recipit, incurrit excommunicationem, & ſine diſpenſatione Papæ neque in ſuſceptis Ordinibus miniſtrare, neque ad altiores promoveri poterit. tot. tit. de eo, qui furtive. Deprehenſo autem poſtea defectu deponi jubetur. c. 55. diſt. 50.

§. 415. Quærunt, utrum aliquis manifeſtare teneatur occultum defectum juris Eccleſiaſtici, quem patitur? ℞. 1. Si eſt defectus vel delictum, ob quod irregularis ſit, aut a jure ad Ordines ſuſcipiendos accedere prohibetur, manifeſtare id debet, aut non petere Ordines. Patet tum ex edicto §. præc. tum ex gravitate pœnæ; item can. 4. & 5. diſt. 81. conf. §. 294. (a). Enimvero nemo in Eccleſiaſticum Ordinem furtive & per diſſimulationem intrudere ſe poteſt, cum Eccleſia ipſum vult excluſum. 2. Quia autem non quodvis delictum grave, ſi occultum eſt, neque cum infamia juris aut facti conjunctum, ab Ordinibus excludit, hinc c. 4. de temp. Ord. deciditur, criminoſum occultum moneri poſſe, ne petat Ordines, ſed prohiberi non debere; & c. 17. eod. de occulto criminoſo (excepto tamen homicida, qui irregularis eſt), poſt pœnitentiam in ſuſceptis Ordinibus miniſtrare ſinitur, & ad ſuperiores aſcendere: ante pœnitentiam autem monetur, ut etiam in ſuſceptis non miniſtret.

(a) *Conf. Holzmann Jur. Can. Practic. l. I. caſ. XXVI. quæ S. Concilio Trid. Seſſ. VII. c. 13 de ref. & Seſſ. XXIV. c. 18. de ref. de examine præſcribuntur, non ad ordinandos, ſed beneficiis præficiendos ſpectant.*

TITULUS XIII.

DE ORDINATIS AB EPISCOPO, QUI RENUNTIAVIT EPISCOPATUI.

ARGUMENTUM.

I. Agitur univerſe de Miniſtro Ordinationis, ut ea valida ſit, atque etiam licita. §. 416. *II. Alius eſt Ordinarius, alius extraordinarius.* §. 418. *Quis proprius?* *ib.* *III. Jus dandi dimiſſorias.* §. 420. *IV. Regulares a quo ordinari debeant?* §. 421. *Miniſter Ordinum extraordinarius* §. 423.

§. 416. Aptus hic eſt locus congerendi ea, quæ ad Miniſtrum Ordinationis pertinent, ut ea valida, & licita ſeu Canonica cenſeri poſſit. Nam in antiquis exemplaribus multis titulus inſcribitur: *De ordinatis ab Epiſcopo. qui renuntiavit Epiſcopatui, vel excommunicato.* Plures ergo de Miniſtro ordinante caſus huc pertinent. I. *Valide* ordinat aut conſecrat quivis Epiſcopus rite conſecratus, ſi ſubjecto, quod jure divino capax eſt, adhibeat, ut oportet, ea, quæ ad Sacramenti ſubſtantiam pertinent. §. 399. II. Irregularitatem contrahunt ordinati ab Epiſcopo hæretico, ſchismatico, depoſito, degradato, excommunicato (c. 2. h. t.), interdicto, ſuſpenſo (ſaltem ſi hi cenſurati ſint vitandi, & non tolerati); item ordinati ſimoniace, vel ab Epiſcopo, quem norunt ſimoniacum. Tales enim ordinantes legitimam executionem poteſtatis Epiſcopalis non habent; proinde etiam legitimum Ordinis exercitium conferre non poſſunt.

§. 417. III. *De Ordinatis ab Epiſcopo, qui renuntiavit Epiſcopatui*, ſciendum, id duplici modo con-

contingere poſſe. Primo, ſiquis Epiſcopus renuntiavit loco tantum, ut ſubditos, & jurisdictionem in eos amittat, retento honore & dignitate Epiſcopali; talis, ab alio Epiſcopo rogatus, in ejus diœceſi recte exercet ea, quæ ſunt Ordinis Epiſcopalis: at ſi loco & dignitati ſimul renuntiavit, Ordines majores etiam cum licentia Ordinarii conferre non poteſt; & *ſi ab eodem ſacros Ordines ſcienter quis receperit, quia indignum ſe fecit, executionem officii non habebit: ubi autem non ſcienter, poterit (niſi craſſa & ſupina fuerit ignorantia) diſcretus Pontifex diſpenſare* (c. 1. h. t.). Prima Tonſura & minores Ordines a tali etiam Epiſcopo (conſentiente Ordinario) recipi poſſunt. ib. *quia & hujusmodi Ordines a non Epiſcopis quandocunque conferuntur.*

§. 418. IV. His ſepoſitis ſingularibus caſibus, fit diſtinctio inter *Miniſtrum Ordinarium*, qui Ordines confert vi ſtatus & officii ſui ſine commiſſione Apoſtolicæ Sedis; qua eget *Extraordinarius.* Ordinarius Miniſter eſt Epiſcopus catholicus, in communione Sedis Apoſtolicæ conſtitutus, & reſpectu Ordinandi proprius. Proprius autem eſt I. ratione *Originis*, ſcilicet Epiſcopus loci, ubi parentes Ordinandorum tempore nativitatis eorum habuerunt domicilium. II. Ratione *Domicilii.* §. 148. III. Ratione *Beneficii*, nempe Epiſcopus Eccleſiæ, in qua, prima ſaltem Tonſura ab Epiſcopo Originis vel Domicilii inſignito, confertur beneficium; quod tale eſſe debet, ut ad congruam vitæ ſuſtentationem detractis oneribus per ſe ſufficiat (*a*). IV ratione *familiaritatis*, Epiſcopus ille, quocum aliquis per triennium fuit commoratus, & a quo ſtatim reipſa beneficium eſt obtenturus. Trid. Seſſ. XXIII. c. 9. de ref. & c. 3. de temp. ordinat. in 6.

(*a*) *Super his cauſis, ex quibus proprius ordinandorum ſit Epiſcopus, Innocentius XII. an.* 1694. *ob multas Archiepiſcoporum & Epiſcoporum ad ſe delatas querelas conſtitutionem n. LIV. edidit,quæ incipit,*Speculatores domus Iſrael. *In ea n.* 9. *&* 10. *declarat*, 1. *quis Epiſcopus originis cenſeri debeat.* 2. *Nulli Epiſcopo licet exterum, id eſt, ratione originis vel domicilii non ſubditum, prima Tonſura inſignire prætextu beneficii mox conferendi. n.* 6. *Prima autem Tonſura, aut Minoribus ab Epiſcopo originis vel domicilii jam inſignitum alius Epiſcopus prætextu beneficii ad ulteriores Ordines promovere non poteſt, niſi ante eorundem collationem teſtimoniales literas proprii Epiſcopi tam originis, quam domicilii ſuper ſuis natalibus, ætate, moribus & vita acceperit. n.* 7. — 3. *Agit de ſubdito ratione domicilii ad effectum Ordinum. n.* 11. *&* 12. *Denique* 4. *de familiaritatis ratione n.* 13. *Additur ſanctio pœnalis. n.* 15. *ut mox dicam.*

§. 419. Ordinans alienum diœceſanum, vel contra formam ab Innocentio XII. (nota præc.) præſcriptam a collatione Ordinum ſuſpenditur per annum: ordinatus vero a ſuſceptorum ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur, ſuſpenſus eſt. Concil. Trid. Seſſ. XXIII. c. 8. de ref. & c. 2. de temporib. ordinat. in 6. & ibi gloſſa v. *ſtatuerunt.* Qui ſine ſui Superioris licentia homini diœceſis alienæ clericalem Tonſuram confert, per unum annum a collatione ejusdem tonſuræ ſuſpenſus eſt. c. fin. de temp. ord. in 6. De Epiſcopis Titularibus, in partibus infidelium commorantibus, ne alienos diœceſanos ordinent, cavit S. Conc. Trid. Seſſ. XIV. c. 2. de ref. At enim, ſi Epiſcopus ex dicta pœna per annum ſuſpenſus eſt a collatione Ordinum, quid facient Clerici ejus diœceſeos, qui intra eum annum promoveri volunt? Reſp. cit. c. 2. de temp. ord. in 6. Gregorius X. in Concilio Lugdunenſi Clericis iſtorum Epiſcoporum, poſtquam *eorum ſuſpenſio*

ſio fuerit manifeſta, absque ipſorum etiam licentia, interim recipiendi Ordines ab aliis vicinis Epiſcopis, alias tamen canonice, liberam dat facultatem.

§. 420. Uti Epiſcopo proprio competit facultas ordinandi ſubditos: ita eidem vi jurisdictionis, etſi conſecratus non ſit, modo adminiſtrare poſſit, aut ſit confirmatus, nec excommunicatus, competit jus dandi *dimiſſorias*, ſeu licentiam ſcripto exaratam adeundi alienum Epiſcopum catholicum & in communione Sedis Apoſtolicæ conſtitutum pro recipiendis ordinibus. De hoc jure dandi dimiſſorias decidunt SS. Canones: I. Epiſcopus græcus non poteſt ſuo ſubdito dare dimiſſorias ad Epiſcopum latinum, neque latinus ad græcum. c. 9. & 11. de temp. ord. ibi: *Nolumus de cetero commixtiones, & conſuetudines rituum in Ordinibus obſervari.* II. Epiſcopus ultramontanus non poteſt dimiſſorias dare ad Epiſcopum Italiæ, niſi per patentes literas, continentes juſtam cauſam; quare nolit, aut non poſſit ſubditum ſuum ordinare, aut de ſpeciali licentia Papæ. c. 1. eod. in 6. III. Ad alios Epiſcopos ſic dat dimiſſorias Epiſcopus proprius, ut dimiſſorum probitatem, ac mores teſtimonio ſuo commendet. Concil. Trid. Seſſ. XXIII. c. 8. de ref. IV. Ad officium Vicarii generalis, aut Officialis dare dimiſſorias non pertinet. c. 3. de temp. ord. in 6. V. Capitulum Sede vacante infra annum a die vacationis dimiſſorias dare non poteſt, niſi arctatis ratione *beneficii recepti, aut recipiendi. Si ſecus fiat, Capitulum contraveniens Eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto: & ſic ordinati, ſi in minoribus conſtituti fuerint, nullo privilegio clericali, præſertim in criminalibus gaudeant: in majoribus vero, ab executione ordinum, usque ad beneplacitum futuri Prælati, ſint ipſo jure ſuſpenſi.* Concil. Trid. Seſſ. VII. c. 10.

c. 10. de ref. Similem pœnam incurrunt ii, qui in jurisdictione Epiſcopi, loco Capituli ſuccedunt. Ib. Seſſ. XXIII. c. 10. de ref.

§. 421. De ordinationibus Regularium, a quo Epiſcopo fieri debeant, declaravit Benedictus XIV. T. 2. Bullar. in conſt. 27. *Impoſiti nobis*; ac I. Regulares ordinari debent ab Epiſcopo, in cujus diœceſi eſt conventus, in quo ordinandi Regulares habitant. Ad hunc Diœceſanum tantum Superiores Regularium dare poſſunt dimiſſorias; quia Religioſus contra prohibitionem Prælati ordinari non debet. c. 5. de temp. ord. II. Epiſcopus, in cujus diœceſi eſt conventus ab his ordinandis exigere non poteſt dimiſſorias Epiſcopi originis ipſorum. III. Poteſt idem Epiſcopus, in cujus diœceſi eſt conventus regularium, iis dare dimiſſorias ad alium Epiſcopum pro ordinationibus; ſed has dare non poteſt Superior Regularium, ut dictum; niſi IV. pro caſu, quo Epiſcopus, in cujus diœceſi eſt conventus, abeſſet a diœceſi, aut nullas ordinationes habiturus eſſet (modo hic caſus non ſtudio fuerit exſpectatus a Regularibus, & per fraudem); ſed has dimiſſorias ad alium Epiſcopum ita dat Superior Regularium, ut habeat atteſtatum Vicarii generalis, Epiſcopum ordinarium abeſſe a diœceſi, aut ordinationem non habiturum. V. Regulares autem nec in minore ætate, nec ſine diligenti Epiſcopi examine ordinentur, privilegiis quibuscunque quoad hoc penitus excluſis, uti ſtatutum fuit a Concil. Trid. Seſſ. XXIII. c. 12. de ref. VI. Regulares, qui directe, non per communicationem, & quidem *poſt* Concilium Tridentinum, privilegium obtinuerunt, Ordines recipiendi a quocunque catholico Antiſtite, id ſalvum retinent; ſed eo uti debent cum cauſa, nec

nec pridie ejus diei, quo ab Ordinario habendæ ſunt ordinationes, alio migrent. De pœnis, in quas Regulares contra hanc conſtitutionem peccantes incidunt, videatur eadem conſtitutio.

§. 422. Ex his intelligitur, fieri poſſe, ac frequenter contingere, ut ordinatus unum Ordinem ab uno, alium ab alio acquirat Epiſcopo; modo ratione quadam ſit proprius, & a priore Ordinatore, vel ab Ordinario habeantur literæ teſtimoniales. Qui vero Ordinem quemdam ſuſcepit a Summo Pontifice, non deberet ſine hujus licentia ulterius ordinari ab alio Epiſcopo. c. 12. de temp. ord.

§. 423. *Extraordinarius* miniſter quorundam Ordinum, nempe Tonſuræ, & quatuor Minorum ex conceſſione Summi Pontificis eſſe poteſt Presbyter. Sic Cardinales Presbyteri in Eccleſia ſui tituli eos Ordines conferunt; dein Abbates Sacerdotes, & benedicti, mitræ, annuli, & baculi paſtoralis uſum habentes, ſed ſuis tantummodo ſubditis regularibus (*b*).

(*b*) *Concil. Trid. Seſſ. XXIII. c.* 10. *can.* 1. *diſt.* 69. *c.* 11. *de ætat. & qual. præſ. c.* 3. *de Privileg. in* 6. *Poſſe Presbytero concedi privilegium conferendi Subdiaconatum, tenent multi; nec defuerunt, qui id etiam ad Diaconatum extenderent. Conſ. Zech de Hierarchia Eccl. Tit. VI.* §. 76.

TITULUS XIV.

DE ÆTATE ET QUALITATE ET ORDINE PRÆFICIENDORUM.

ARGUMENTUM.

I. Qualitatum ad beneficia ac dignitates non par eſt ratio, ac ad ordines. §. 424. *II. Ætas requiſita ad beneficia*

ficia & dignitates §. 425. *III. Ordo requiſitus.* §. 432. *IV. Aliæ qualitates.* §. 433. *V. De obligatione eligendi digniores.* §. 434.

§. 424. Quia dignitatum & beneficiorum collatio a collatione Ordinum diſtincta eſt hac ætate; generalis doctrina hic traditur de qualitatibus eorum, qui dignitatibus, vel beneficiis Eccleſiaſticis præficiuntur. Ex præſcripto hujus tituli tria ſpectantur in Præficiendis, I. ætas II. Ordo III. aliæ qualitates ceu morum, doctrinæ &c.

§. 425. De ætate præficiendorum generalis videtur regula conſtitui a Concilio Trid. Seſſ. XXIII. c. 6. de ref. *Nullus prima Tonſura initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus conſtitutus ante decimum quartum annum beneficium poſſit obtinere.* Nota 1. Proprietati verborum hujus canonis ſatisfit, ſi annus 14 ſit inchoatus. 2. Si ex ſingulari & expreſſa fundatorum voluntate (quæ ab Eccleſia cenſetur approbata) ante annum 14. beneficium concedatur, id ſpeciale eſt, & derogat generali. 3. Ex hac lege inferri non poteſt, poſt annum 14. quævis beneficia protinus obtineri poſſe; ſunt enim, quæ provectiorem ætatem poſcunt.

§. 426. Altera generalis de ætate regula hæc eſt: Si dignitati, perſonatui, officio aut beneficio annexi ſunt certi Ordines e. g. Diaconatus, Presbyratus &c. tum ei dignitati &c. præfici non poteſt, niſi ejus ſit ætatis, ut infra annum promoveri poſſit ad hosce Ordines requiſitos. Exemplum præbet. c. 1. h. t. Hæc autem ætas adeſſe jam debet tempore electionis, præſentationis, impetrationis, arg. c. 14. de elect. in 6. (*a*).

(*a*) *S. Concil.*

(*a*) *S. Concil. Trid Seſſ. XXIV. c.* 12. *de ref. præſcribit: „Ut in omnibus Eccleſiis cathedralibus omnes canonicatus ac portiones habeant Ordinem Presbyterii, Diaconatus, vel Subdiaconatus; Epiſcopus autem cum conſilio Capituli deſignet ac diſtribuat, prout viderit expedire, quibus quisque ordo ex ſacris annexus eſſe debeat.“ Si iſta lex in Germania obſervaretur, nemo talem canonicatum obtinere poſſet, niſi haberet ætatem ſubdiaconatui parem.*

§. 427. Ad dignitates vel perſonatus, quibus animarum cura nulla ſubeſt, Clerici alioquin idonei, & XXII. annis non minores adſciſcantur. Ita ſtatuit S. Concil. Trid. Seſſ. XXIV. c. 12. de ref. Patet autem ex vi verborum, viginti duos debere eſſe completos. At c. 1. h. t. in 6. permittitur, ut *Epiſcopi cum iis, qui XX. annum compleverint, quod dignitates vel perſonatus, quibus animarum cura non imminet, valeant obtinere, poſſint, ſi aliud non obſtat canonicum, libere diſpenſare;* cum odioſa ſit correctio jurium, dici non poteſt, hoc jus a Tridentino correctum, aut ſublatum fuiſſe.

§. 428. Ad dignitates quascunque, quibus animarum cura ſubeſt, vel ad parœciales Eccleſias, aut earum vicarias perpetuas nemo promoveatur, niſi qui ſaltem 25. ſuæ ætatis annum attigerit. Trid. Seſſ XXIV. c. 12. de ref. c. 14. de elect. in 6. Clem. un. de offic. Vicarii. c. 7. §. *inferiora.* de elect. Huc etiam pertinent Abbatiæ & Prioratus conventuales; ceteri Prioratus, etſi curam habeant animarum, exigunt ſaltem annum 20. completum. Clem. 1. §. 7. de ſtatu Monach. c. 10. h. t. ex diſpenſatione Abbas eſſe poteſt etiam irregularis, & in Minoribus conſtitutus; ſi nempe aptus dignoſcitur monaſterio reformando. Sufficit, ut ex tenore verborum patet, annum 25. eſſe inchoatum.

§. 429.

§. 429. Nullus in Epiſcopum eligatur, niſi qui jam annum trigeſimum ætatis exegerit. c. 7. de Elect. quod denotat, annos 30. completos. Concil. Trid. Seſſ. XXIV. c. 1. de ref. Quæ de qualitatibus Epiſcoporum ſtatuta ſunt, ibidem extenduntur ad Cardinales, etiamſi Diaconi ſint. Sed ex conſt. 50. Sixti V. *Poſtquam verus*, ad Cardinalatum ſufficit ætas Presbyterio vel Diaconatui intra annum ſuſcipiendo congrua.

§. 430. Si ex diſpenſatione conſtituto in Minoribus conceditur Eccleſia, dignitas, beneficium; adminiſtratio non ad patrem vi patriæ poteſtatis, vel ad tutores, ſed ad Clericos ſecundum præſcriptum Canonum pertinet. c. 2. h. t. & c. fin. de judiciis in 6.

§. 431. Si canditato beneficii vel dignitatis lis de ætate movetur, antequam id obtinuerit, ipſe probare debet ætatem legitimam; quia in ea fundat intentionem. l. cum te minorem. 9. C. de probat. At ſi lis poſt obtentum jam beneficium oritur, adverſario neganti legitimam ætatem incumbit onus probandi; quia provisus tunc habet intentionem fundatam in ætate.

§. 432. *De Ordine* ad beneficia & dignitates neceſſario, decidit jus ſacrum; I. aliquis ordo, ſaltem prima Tonſura, ad validam collationem vel receptionem omnino eſt neceſſarius §. 383. II. Ordo, quem jus & natura beneficii, aut conſuetudo requirit, ſaltem recipiendus eſt intra annum. c. 14. de Elect. in 6. Si intra annum ab obtenta pacifica poſſeſſione Ordo requiſitus absque juſto impedimento non ſuſcipitur, privatio beneficii parochialis aut vicariæ perpetuæ incurritur ipſo jure: aliorum autem beneficiorum etiam curatorum ſaltem per ſententiam judi-

judicis. c. 1. h. t. c. 14. & 35. de Elect. in 6. III. Ut Canonici gaudeant ſuffragio in Capitulo, requiritur Subdiaconatus. Clem. 2. h. t. IV. Pro Eccleſiæ utilitate aut neceſſitate Clerici cogi poſſunt, ut aſcendant ad majores Ordines c. 6. h. t. V. Ad Epiſcopatum aliquis Ordo ſacer, ſaltem Subdiaconatus, ante 6. menſes ſuſceptus prærequiritur. c. 9. h. t. Trid. Seſſ. XXII. c. 2. de ref.

§. 433. Aliæ qualitates ad beneficium rite obtinendum ſunt, I. ut, qui eſt in Minoribus conſtitutus, habeat intentionem ſtatus Eccleſiaſtici perpetuo retinendi, niſi ſcilicet aliqua juſta cauſa inciderit (*b*). II. Qui ad ſacros Ordines admiſſus, ac proin idoneus judicatus eſt, regulariter cenſetur idoneus ad recipiendum beneficium Eccleſiaſticum, niſi ſe reddiderit indignum. c. 13. h. t. Ad beneficia tamen curata, vel dignitates obtinendas novo opus eſt examine. Trid. Seſſ. VII. c. 13. de ref. & Seſſ. XXIV. c. 18. de ref. III. Et ad talia beneficia probitas morum & ſcientia requiritur longe major, quam ad ſimplicia. c. 4. 14. 15. h. t. IV. Concilium Trid. pro quibusdam dignitatibus, & officiis requirit gradum doctoratus, aut licentiatus ex Theologia, vel Jure Canonico; aut ſaltem publicum alicujus Academiæ teſtimonium de idoneitate ad alios docendos, nempe in Epiſcopis, Seſſ. XXII. c. 2., de ref. in Canonico Scholaſtico, Seſſ. XXIII. c. 18. de ref., in Pœnitentiario, Seſſ. XXIV. c. 8. de ref., in Vicario Capituli Sede vacante, ib. c. 16., in Archidiacono, ib. c. 12. Hortatur eadem Synodus, ut ſaltem dimidia pars Canonicatuum in cathedralibus Eccleſiis, & Collegiatis inſignibus conferatur tantum Magiſtris vel Doctoribus, aut etiam Licentiatis in Theologia vel Jure Canonico, ib. c. 12. V. Aliæ qualitates non

nunquam requiruntur ex fundatione, conſuetudine aut legitimo ſtatuto, ceu ne ad beneficia aut dignitates aſſumantur, niſi ex certa familia, ſi idonei præſto ſunt, aut illuſtri ſanguine procreati (conf. §. 135. n. V.).

(b) *Arg. c.* 4. *&* 11. *de ref. Seſſ. XXIII. Concil. Trid. Conf. Leſſius de J. & J. l.* 2. *c.* 34. *dub.* 26.

§. 434. Propria hujus loci eſt quæſtio de obligatione promovendi *digniores* ad beneficia Eccleſiaſtica. Notandum I. *dignus* ſæpe vocatur, quisquis nullo afficitur impedimento canonico, quo minus promoveri queat, ſive id ex jure communi, ſive ſpeciali & proprio quarundam Eccleſiarum proveniat. II. Dignitas ſpectari poteſt *relate ad ſubjectum* qualitatibus inſtructum ad promotionem neceſſariis, quodque ob præcedentia merita, vel præcellentes dotes aliis videtur præferendum: aut *relate ad dignitatem vel Eccleſiam*, ad quam aliquis promovendus eſt: & hoc quidem reſpectu pro ratione temporum, locorum, præſentium neceſſitatum Eccleſiæ aliæ atque aliæ dotes unum alio digniorem efficere poſſunt. Fit enim aliquando, ut aliis præferri debeat induſtrius œconomus patrimonii Chriſti: aliquando is, qui doctrina & zelo pollet coercendi adverſarios Eccleſiæ & hoſtes fidei; aliquando vero ille, quem ob eminentiam natalium, & fœdera cum agnatis revereatur vicina potentia. Sic autem præſens Eccleſiæ neceſſitas vel utilitas, ac dotes ſubjecti ei reſpondentes ſpectari debent, ut tamen aliæ dotes univerſo muneri neceſſariæ non penitus negligantur. Doctores antiquiores obligationem præferendi digniores ſæpe ex eo derivant, quod alias ceſſet æmulatio chariſmatum meliorum, majoris ſcientiæ, zeli, probitatis. Sed

hoc refertur ad juſtitiam *diſtributivam*, & qualitates ſubjecti, non ad neceſſitatem atque utilitatem Eccleſiæ, cujus bono ex juſtitia, ut ajunt, *commutativa*, ſive jure perfecto & rigoroſo providendum eſt. III. Utraque juſtitia in diſtributione etiam beneficiorum & honorum Eccleſiaſticorum lædi poteſt; modo in iis diſtinguatur tum id, quod eſt oneris atque obligationis, tum id, quod eſt honoris, commodi vel inſtar præmii & remunerationis. IV. *Acceptio perſonarum* fieri dicitur, ſi, cum unus præferendus eſt alteri, ſpectatur qualitas ad cauſam non pertinens; e. g. ſi judex litem adjudicat Titio, quia dives, amicus, præpotens eſt (*c*).

(*c*) *S. Thomas* 2. 2. *q.* 63. *a.* 2. *de acceptione perſonarum ita diſſerit: „Perſonarum acceptio eſt, cum aliquid per„ſonæ attribuitur præter proportionem dignitatis ipſius. „Conſiderare oportet, quod dignitas alicujus perſonæ po„teſt attendi dupliciter: uno modo ſimpliciter, & ſecun„dum ſe; & ſic majoris dignitatis eſt, qui magis abun„dat in ſpiritualibus gratiæ donis: alio modo per com„parationem ad bonum commune. Contingit quandoque, „quod ille, qui eſt minus ſanctus, & minus ſciens, po„teſt magis conferre ad bonum commune propter poten„tiam vel induſtriam ſecularem, vel propter aliquid hu„jusmodi. Et quia diſpenſationes ſpiritualium principa„lius ordinantur ad utilitatem communem, ſecundum illud „I. Cor. XII.* 7. *unicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad „utilitatem; ideoque quandoque absque acceptione perſo„narum in diſpenſatione ſpiritualium illi, qui ſunt ſim„pliciter minus boni, melioribus præferuntur; ſicut etiam „& Deus gratias gratis datas quandoque concedit minus „bonis. — — Quantum ad hoc, quod electio impug„nari non poſſit in foro judiciali, ſufficit eligere bonum; „nec oportet eligere meliorem; quia ſic omnis electio poſ„ſet habere calumniam* (*Conf.* §. 295. *n. V.*). *Sed quantum „ad conſcientiam eligentis, neceſſe eſt eligere meliorem vel „ſimpliciter, vel in comparatione ad bonum commune, quia „ſi poteſt aliquis haberi magis idoneus ad aliquam digni„tatem,*

„tatem, & alius præfertur; oportet, quod hoc ſit propter „aliquam cauſam; quæ quidem ſi pertineat ad negotium, „quantum ad hoc, erit ille, qui eligitur, magis idoneus: „ſi vero non pertineat ad negotium id, quod conſideratur, „ut cauſa, erit manifeſte acceptio perſonæ.„

§. 435. Prop. *Ad Eccleſias cathedrales promovendi ſunt digniores, & Eccleſiæ magis utiles; eaque eſt obligatio gravis, & juris naturalis.* Prob. S. Concil. Trid. Seſſ. XXIV. c. 1. de ref. agens de illa promotione docet, omnes & ſingulos, qui ad promotionem præficiendorum quodcunque jus habent, aut operam præſtant, tanquam *alienis peccatis communicantes graviter peccare, niſi quos digniores & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium ſuggeſtionibus, ſed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint.* Et ibid. *Eadem ſancta Synodus tot graviſſimis Eccleſiæ incommodis commota, non poteſt non commemorare, nihil magis Eccleſiæ Dei eſſe neneſſarium, quam ut Beatiſſimus Romanus Pontifex — lectiſſimos tantum ſibi Cardinales adſciſcat, & bonos maxime atque idoneos paſtores ſingulis Eccleſiis præficiat, idque eo magis, quod ovium Chriſti ſanguinem, quæ ex malo negligentium, & ſui officii immemorum paſtorum regimine peribunt, Dominus noſter Jeſus Chriſtus de manibus ejus ſit requiſiturus.* Ex his per ſe argumentum ſe offert: Qui digniorem & Eccleſiæ magis utilem non eligunt, communicant peccatis alienis, quæ ob præteritum digniorem perpetrantur, & ſunt cauſa moralis, ut oves Chriſti ex negligentium, & ſui officii immemorum paſtorum regimine pereant. Atqui iſthuc evitandi oligatio eſt gravis, & juris naturalis. Ratio fundatur in gravitate muneris Epiſcopalis, quod ab eodem Concilio Seſſ. VI. c. 1. de ref. appellatur *onus angelicis humeris formidandum;*

dum; ubi ait: *Integritas præſidentium ſalus eſt ſubditorum.* Difficultati velut intrinſecæ muneris Epiſcopalis accedit diuturnum ſchiſma, & commixtio catholicorum cum acatholicis, iſtorum pertinacia, aſtutia, violentia, odium acerbum laicorum adverſus Clericos, præcipue regulares, conflictus poteſtatis ſacræ & profanæ, imminutio libertatis Eccleſiaſticæ, temeritas & impudentia ſcriptorum, publica ſcandala &c.

§. 436. Objiciunt I. S. Concilium eadem Seſſ. XXIV. c. 1. de ref. utitur poſitivo *bonos*, non comparativo; omnes enim, qui ad promotionem concurrunt, hortatur & monet, *ut in primis meminerint, nihil ſe ad Dei gloriam & populorum ſalutem utilius poſſe facere, quam ſi bonos paſtores, & Eccleſiæ gubernandæ idoneos promovere ſtudeant.* ℟. 1. Synodus ſtatim ſubjungit verba ſupra cit. de dignioribus & Eccleſiæ magis utilibus, qui non in ſe, ſed relate ad judicium provomoventis ſoli ſimpliciter digni cenſeri poſſunt, ſpectata gravitate & difficultate muneris paſtoralis. 2. Ab Innocentio XI. damnata eſt hæc propoſitio n. 47: *Cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, niſi quos digniores & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint, ad Eccleſias promovent: Concilium vel primo videtur per hoc* digniores *non aliud ſignificare velle, niſi dignitatem eligendorum ſumto comparativo pro poſitivo, aut ſecundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit concurſus.*

§. 437. Objiciunt II. Qui ſimpliciter dignum promovet, purgare ſe poteſt, dicendo, ſe promoviſſe eum, qui & poterat & debebat recte Eccleſiam

regere; ac ſibi defectus regiminis imputari non poſſe. Rᵹ. n. Qui promovent, vel quoquo modo concurrunt ad promotionem, ipſi negligentiæ paſtorum præcavere debent, quantum poſſunt; ſecus participes fiunt peccatorum, quæ ex negligentia eorum, quos promovent, committuntur: & ab ipſis Chriſtus requiret oves, quæ ex regimine negligentium paſtorum intereunt.

§. 438. Quæ de obligatione promovendi digniores ad Eccleſias cathedrales dicta ſunt, non videntur ex pari ratione continuo applicari poſſe ad dignitates vel beneficia inferiora; facilius enim occurritur negligentiæ & defectibus inferiorum, quam primorum in diœceſibus paſtorum; nihilominus certæ videntur deciſiones ſequentes: I. Ad beneficia & dignitates *electivas* promovendus eſt dignior, & Eccleſiæ magis utilis; nam electio intrinſece & ex natura ſua eo ordinatur, ut, qui jus eligendi habent, circumſpectis omnibus non ſuæ, ſed Ecceleſiæ utilitati meliore, quo fieri poteſt, modo conſulant. II. Ad beneficia per *concurſum* conferenda promovendus eſt dignior. Id ex natura ac fine concurſus & publicæ veluti concertationis patet; & a S. Concilio Trid. Seſſ. XXIV. c. 18. de ref. deciſum eſt. Ibi: *Ex hisque Epiſcopus eum eligat, quem ceteris magis idoneum judicaverit; atque illi, & non alteri collatio Eccleſiæ ab eo fiat, ad quem ſpectabit eam conferre.* III. Beneficia patronata *Juris Eccleſiaſtici* conferenda ſunt dignioribus. Sic aperte deciſum eſt a S. Concilio Trident. l. c. quia Patrono Eccleſiaſtico jus præſentandi non competit per modum privilegii in privatum patroni favorem conceſſi. IV. De Patrono laico agens Synodus eodem loco ſilet de obligatione præſentandi digniorem; ait enim:

enim: *Quodſi jus patronatus laicorum fuerit, debeat, qui a patronis præſentatus erit, ab eisdem deputatis, ut ſupra, examinari, & non, niſi idoneus repertus fuerit, admitti.* Et can. monaſterium. 33. XVI. q. 7. dicitur: *Monaſterium vel oratorium canonice conſtructum a dominio conſtructoris eo invito non auferatur, liceatque illi, presbytero, cui voluerit pro ſacro officio illius diœceſis, cum conſenſu Epiſcopi, ne malus exiſtat, commendare.*

§. 439. Princeps Eccleſiaſticus beneficia, & dignitates, quæ ad liberam collationem ſuam pertinent, ob indebitam & impertinentem cauſam conferre non poteſt minus digno, omiſſo digniore; quia non Dominus eſt, ſed diſpenſator bonorum Eccleſiæ (*d*). Idem tamen aliquando præter ſolam utilitatem Eccleſiæ, etiam præcedentia merita, vel præſentem neceſſitatem Clericorum videtur ſpectare poſſe. Nam I. Cor. V. 17. dicitur: *Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina.* Vi reſcripti gratiæ in cauſa beneficiali, de impetrante id tantum quæritur, utrum ſimpliciter dignus ſit, ejusque preces veritate nitantur, citra comparationem ullam digni cum digniore alio candidato. C. Secundum Apoſtolum. 16. de præb. conceditur Epiſcopo, ut eum, qui ſine titulo ordinatus eſt, juvare poſſit per beneficium competens, ne illum ex propriis reditibus alere teneatur; nec inquirere jubetur, utrum non dignior adſit alius.

(*d*) *S. Thomas* 2. 2. *q.* 63. *art.* 2. *ad* 1. *ait:* „*Circa conſanguineos Prælati diſtinguendum eſt; quia quandoque ſunt minus digni & ſimpliciter, & per reſpectum ad bonum commune: & ſic ſi dignioribus præferantur, eſt peccatum perſonarum acceptionis in diſpenſatione ſpiritualium,*

„*lium, quorum Prælatus Eccleſiaſticus non eſt Dominus,*
„*ut poſſit ea dare pro libito; ſed diſpenſator ſecundum*
„*illud I. Cor. IV. 1. Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros*
„*Chriſti & diſpenſatores miniſteriorum Dei* (myſterio-
„rum; & II. Cor. VI. 4. In omnibus exhibeamus nos-
„met ipſos, ut Dei miniſtros): *quandoque vero conſan-*
„*guinei Prælati Eccleſiaſtici ſunt æque digni, ut alii; &*
„*ſic licite poteſt absque perſonarum acceptione conſangui-*
„*neos ſuos præferre; quia ſaltem magis in hoc præemi-*
„*nent, quod de ipſis magis confidere poteſt, ut unanimi-*
„*ter ſecum negotia Eccleſiæ tractent.*"

Titulus XV.

De sacra unctione.

ARGUMENTUM.

I. Unctio adhibetur rebus & perſonis, per Olea, & Chriſma prius benedicta. §. 440. *II. Ritus obſervandi ſunt religioſe.* §. 442.

§. 440. *Scire te Volumus*, inquit Innocentius III. c. un. h. t. *duas eſſe ſpecies Unctionis, exteriorem, quæ materialis eſt, & viſibilis: & interiorem, quæ ſpiritualis eſt, & inviſibilis* (*a*). Exterior & viſibilis unctio fit 1. Oleo benedicto catechumenorum: vel 2. oleo infirmorum: aut 3 Chriſmate, quod fit ex Oleo & balſamo (c. un. §. 2. h. t.). Adhibetur unctio tum *rebus*, de quibus agitur libr. 3. tit. 4. *de conſecratione Eccleſiæ vel altaris*; tum *perſonis* in quatuor Sacramentis adminiſtrandis, uti patet ex c. un. h. t. nempe in Baptiſmo ib. §. 6. in Confirmatione §. 7. in extrema Unctione §. 1. in Ordine presbyterali & Epiſcopali. c. un. h. t. §. 3. 4 & 9. (conf. dicta ſupra §. 393 & 394.). Denique etiam Imperator & Reges Oleo catechumenorum unguntur in Brachio dextro ſive humero. c. un. h. t. §. 5. & c. 34.
de

de elect. Sed hæc unctio neque Sacramentum eſt, neque ſacramentalis; quia neque per ſe gratiam efficit, neque per ſe ad Sacramentum aliquod conficiendum, vel ſuſcipiendum ordinatur (*b*). Myſticæ rationes harum unctionum eleganter in hoc capitulo locis cit. indicantur.

(*a*) *Antiquitas horum rituum patet ex Tertulliano libr. de reſurrect. Carn. ubi c. 8. loquens de Sacramento Confirmationis ait:* Caro ungitur, ut anima conſecretur: caro ſignatur, ut anima muniatur: caro manus impoſitione adumbratur, ut & anima Spiritu illuminetur.

(*b*) *Ritus & formulæ continentur in Pontif. Rom.*

§. 441. Olea, & Chrisma, quibus fit Unctio, *benedicta* eſſe oportet ab Epiſcopo; quod fit in officio feriæ quintæ in Cœna Domini eo ritu, qui in Pontif. Romano præſcribitur. Extant exempla, adminiſtrationem Sacramenti Confirmationis a Papa commiſſam fuiſſe ſimplici Presbytero; at exemplum non extat, eidem commiſſam fuiſſe confectionem Chrismatis. A Sacerdote nonnunquam oleum benedicitur ad alios uſus communi illa benedictione, quæ ad quodcunque commeſtibile in Miſſali & in Sacramentario Gregorii M. ponitur: *Benedic Domine creaturam iſtam &c.* Dein oleum utrumque, ſimplex & Chrisma debet eſſe *novum*, id eſt, illo anno, quo adhibetur, benedictum, ſecundum traditionem Eccleſiæ. can. 18. diſt. 3. de conſecrat. Præterea c. 3. de conſecr. Eccleſ. deciditur, oleo benedicto infirmorum, deficiente copia, miſceri poſſe aliud non benedictum, ſed in minore quantitate.

§. 442. Proprius hoc titulo locus eſt agendi de *elemento & verbo* c. 5. de bapt. ſeu de *materia & forma*

forma Sacramentorum, præcipue Ordinationis ſacræ. Sed ea tractatio propius ad Theologos pertinet, qui fuſe diſputant de eo, quod ad ſubſtantiam ſacramenti pertinet, aut accidentale ſit. Monendi tamen ſunt ſtudioſi juris ſacri, ut ea in Sacramentis adcurate diſtinguere norint, atque animum ad utrumque advertere aſſueſcant. Ritus, quantumvis accidentales ſint, maximi fieri, ac religioſe, & cum debita gravitate ac ſpiritus devotione obſervari debent; quo pertinet can. 12. ex Seſſ. VII. Concil. Trid. de Sacram. in genere: *Siquis dixerit, receptos & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus, in ſolemni Sacramentorum adminiſtratione adhiberi conſuetos, aut contemni, aut ſine peccato a miniſtris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcunque Eccleſiarum paſtorem mutari poſſe, anathema ſit.*

TITULUS XVI.

DE SACRAMENTIS NON ITERANDIS.

ARGUMENTUM.

I. Quæ Sacramenta iterari non poſſint? §. 443. *II. De dubio valore Sacramenti jam collati.* §. 444.

§. 443. Tria ſunt Sacramenta, quæ ob characterem, quem imprimunt, iterari non poſſunt. Baptismus, Confirmatio, & Ordo; ne nimirum Sacramento fiat injuria, ut inquit S. Auguſtinus can. *quod quidam.* 97. I. q. 1. & can. *oſtenditur.* 33. diſt. 4. de conſecrat. S. Concilium Trid. Seſſ. VII. can. IX. de Sacramentis in genere ita definit: *Siquis dixerit in tribus Sacramentis, Baptiſmo ſcilicet, Confirmatione & Ordine, non imprimi Characterem in anima, hoc eſt, ſignum quoddam ſpirituale, & indelebile, unde ea iterari*

iterari non poſſunt, anathema ſit. De rebus etiam conſecratis, ceu Eccleſiis & altaribus, docent SS. Canones, ſemel conſecrata iterum conſecrari non debere. Gratian. diſt. 68.

§. 444. Si de valore horum Sacramentorum, præſertim Baptiſmi & SS. Ordinum, prudens occurrit dubium, ea ſub conditione conferri debent, *quia non intelligitur iteratum, quod ambigitur eſſe factum.* c. 3. de Presbyt. non baptiz. can. 2. diſt. 68. & ibi Gratianus. At ſiquid in collatione prætermiſſum, aut per errorem actum eſt, ut ſi in ordinatione Diaconi aut Presbyteri omiſſa eſt impoſitio manuum, c. 1 & 3 h. t. aut ſi in Confirmatione loco Chriſmatis adhibitum fuit oleum, dicitur *ſtatutis temporibus caute* (occulte ad evitandum ſcandalum) *ſupplendum eſſe, quod incaute fuerat prætermiſſum* (*a*). Si Schiſmatici celebrarunt, propterea nec veſtimenta, quibus uſi ſunt, de novo benedici, nec altaria de novo conſecrari debent. c. 2. h. t. ob rationem §. præc. in fine indicatam.

(*a*) *Ex hoc loco concludunt multi, valide conferri Confirmationem adhibito ſolo oleo: alii negant, aſſerentes, id voluiſſe Pontificem, omiſſis accidentariis Ceremoniis ſupplendum eſſe ipſum Sacramentum adhibito Chriſmate cum forma.*

Titulus XVII.

De filiis presbyterorum ordinandis, vel non.

ARGUMENTUM.

I. Ad irregularitates ex defectu primo pertinent illegitimi natales. §. 445. *II. Illegitimorum variæ claſſes.* §. 446. *III. Remedia* §. 451.

§. 445.

§. 445. *Irregularitates ex defectu*, de quibus per quinque titulos deinceps agitur, ad tria capita revocari poſſunt. Nam defectus vel carentia boni contingere poteſt, 1. quoad *ſtatum externum ſeu bona fortunæ;* 2. quoad *naturalia bona corporis vel animi*; 3. *quoad ſupernaturalia bona.* Ad defectus quoad ſtatum externum & bona fortunæ referuntur inprimis illegitimi natales; neque enim, qui natalium defectu laborant, ob id naturali quadam corporis vel animi dote, nec ſupernaturali bono quodam carent. In libro ſexto Decretalium inſcriptio hujus tituli patet latius: *De filiis presbyterorum, & aliis illegitime natis*, nempe ex conjunctione maris & feminæ per canones, ſeu leges Eccleſiæ reprobata. Hi omnes ſunt irregulares, c. 1. h. t. etſi non apud omnes par ſit originis turpitudo: unde etiam diſpenſatio in defectu non pari ſemper difficultate obtineri poteſt; nam eo difficilius & rarius ea fit, quo turpior origo, ac defectus eſt.

§. 446. Libri IV. Decretalium titulus 17. inſcribitur: *Qui filii ſint legitimi*; ubi ex inſtituto de illegitimis quoque agitur: neceſſe tamen eſt, eorum varias claſſes hic enumerare, ac

I. Illegitimi ſunt *naturales*, nempe extra validum matrimonium nati, ſed ex parentibus iis, inter quos tempore conceptionis aut nativitatis validum poterat conſiſtere matrimonium. Tempus conceptionis videtur a primo conceptu usque ad partum extendi; unde aliqui addunt: aut *tempore inter conceptionem & nativitatem medio*, nempe favore prolis l. 11. C. de natural. lib. (*a*). Dixi extra *validum* matrimonium; ſi id bona fide ſaltem unius partis in facie Eccleſiæ poſt præmiſſas denuntiationes contractum,

ob

ob occultum impedimentum fuerit irritum, proles ex eo nata cenſetur legitima. c. 2. 9. 11. 14. qui filii ſint legit.

(*a*) *Jure civili Romano* naturales *dicunttur liberi, qui nati ſunt ex ſoluto & concubina unica inſtar uxoris domi detenta. l. 1. ſeq. D. de concub. Nov.* 89. *c.* 6. *contra* ſpurii *eodem jure cenſentur, qui ex meretrice pluribus proſtituta nati ſunt, & propterea patrem demonſtrare non poſſunt, aut non alium, niſi quem per leges habere non licet, unde vulgo quæſiti appellantur. l. vulgo.* 23. *D. de Statu hominum. At Jure canonico ſola ſpectatur parentum prolis ad matrimonium habilitas, ut naturalis cenſeatur proles, non autem ex damnato coitu nata; differentia inter jus utrumque orta eſt ex eo, quod jure Romano concubinatus fuerit toleratus aut permiſſus. At is non tantum jure canonico, ſed per leges etiam politicas Germaniæ prohibitus eſt. Reform. politica an.* 1530. *tit.* 33.

§. 447. II. Multo magis illegitimi ſunt, qui *ex damnato coitu nati*, & jure canonico *ſpurii* dicuntur, ceu liberi *adulterini, inceſtuoſi;* & in his *nefarii*, quorum parentes in linea recta conſanguinei vel affines ſunt; demum *ſacrilegi*, quorum pater ſolemni voto ſacri Ordinis aut religioſæ Profeſſionis adſtrictus, aut mater profeſſa in Ordine religioſo eſt. De his ſtatuit S. Concilium Trid. Seſſ. XXV. c. 15. de ref. *ut paternæ incontinentiæ memoria a locis Deo conſecratis, quos maxime puritas, ſanctitasque decet, longisſime arceatur: non liceat filiis clericorum, qui non ex legitimo nati ſunt matrimonio, in Eccleſiis, ubi eorum patres beneficium aliquod Eccleſiaſticum habent, aut habuerunt, quodcunque etiam diſſimile beneficium obtinere, nec in dictis Eccleſiis quoquo modo miniſtrare, nec penſiones ſuper fructibus beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent, vel alias obtinuerunt, habere.* Conſentiunt c. 3. 4. 15. 16. h. t.

§. 448.

§. 448. III. Illegitimis (quoad Ordines & beneficia) adnumerantur nati ex conjunctione Sacerdotis vel Religioſi cum uxore legitima ante Ordines vel Profeſſionem ducta. Caſus extat c. 14. h. t. in quo Pontifex ad Ordines & beneficia diſpenſavit, ſed ægre; ſic enim habet Decretalis integra: *Quia in filiis paterna incontinentia modis omnibus propellenda dignoſcitur, & propter cautelam presbyterorum filii a ſacris Ordinibus juxta ſanctionem canonicam removentur; non expedit, ut ſuper hujusmodi ita ſupplicantium precibus annuamus, quod videamur aliis impetrandi ſimilia ſpem aliquam facilius impertiri.* In Eccleſia græca Subdiaconis, Diaconis & Presbyteris licitus eſt uſus matrimonii *ante* ſuſceptionem *ſacri* Ordinis contracti; proinde liberi ex eo uſu geniti non cenſentur illegitimi, neque arcentur ab Ordine & beneficiis etiam inter latinos c. 6. de Cleric. conjug. At nuptiæ poſt ſacrum Ordinem etiam apud Græcos contractæ ſunt penitus irritæ, & liberi ex iis geniti adnumerantur natis ex damnato coitu. conf. l. elegantiſſima 45. C. de Epiſc. & cler.

§. 449. Pro illegitimis habendi non ſunt I. liberi ex valido nati matrimonio ante ſuſceptos Ordines contracto. c. 12. h. t. Ne tamen hereditaria ſucceſſione videatur Domus Dei poſſideri, tales non poſſunt immediate ſuccedere in beneficio, quod pater habuit in titulum, nec poteſt filius eſſe vicarius illius Eccleſiæ, in qua Pater proxime fuit rector, c. 10. 11. 13. At poteſt filius beneficium habere patris, ſi media interceſſit perſona c. 7. aut ſi pater id tanquam vicarius temporalis, non in titulum tenuit. c. 8; poſſunt etiam pater & filius in eadem Eccleſia habere beneficia diſtincta. c. 12. Si Epiſcopus tali filio ſcienter contulit paternam Eccleſiam, ipſe contra

contra ſuum factum eum amovere non poteſt. c. 5. II. Nec illegitimi habentur legitimati per ſubſequens matrimonium: hi a ſolo excluduntur cardinalatu. III. Neque nati ex diſparagiis, aut parentibus levis notæ macula aſperſis. IV. De expoſitis, utrum præſumantur legitimi, vehementer dubitatur; quia plerumque exponuntur nati ex illicito coitu (*b*).

(*b*) *Garcia de beneficiis P. VII. c. 2. n. 6. ſeq. Pro legitimis habendos putat Holzmann in Jur. Can. pract. ad h. t.*

§. 450. Defectus natalium, etſi occultus ſit, irregularitatem parit can. 14. diſt. 56. & c. 10. de renunt. Cauſa ejus inducendæ fuit decor SS. Ordinum atque Eccleſiarum; tales enim ſolo aſpectu refricant memoriam criminis, quo nati ſunt; ac præterea timorem ingerunt, ne paternæ incontinentiæ imitatores ſint. arg. can. 10. diſt. 56. Huc aliqui referunt verba Deut. XXXIII. 2. *Non ingredietur mamzer, hoc eſt, de ſcorto natus, in Eccleſiam Domini usque ad decimam generationem* (*c*).

(*c*) *Vox* Mamzer *etiam occurrit c. 10. §. 6. in fin. de renunt. ubi gloſſa ait: Mamzeribus ſcortum, ſed mœcha nothis dedit ortum. At loquendi uſus hac etiam in re valde diverſus eſt.*

§. 451. Defectui natalium ſuccurritur I. *per ingreſſum in Ordinem religioſum*; nam profeſſus ipſo jure cenſetur diſpenſatus ad Ordines majores, non tamen ad prælaturas c. 1. h. t. Sed eo nomine non comprehenduntur alia officia, vel adminiſtrationes Ordinis. conf. Navarrus conſ. lll. h. t. II. Per legitimationem, quæ ad effectus Eccleſiaſticos fit a Summo Pontifice: ad temporales a Principe politico. c. per venerabilem. 13. qui filii ſint leg. Eſt autem legiti-

legitimatio, habilitas perſonæ reddita, ejusque velut reſtitutio ad primævum, vel ſolitum ſtatum. Largius ſeu pinguius eſt hoc remedium, quam diſpenſatio, ſed difficilius & rarius. Diſpenſatio eos tantum, ad quos data eſt, effectus reſpicit, manente radicali inhabilitate, ac ſtrictæ interpretationis eſt, ut mox dicam. III. *Diſpenſatione*, quam ad Ordines minores & beneficia, ſine cura, dare poteſt Epiſcopus: ad Ordines majores, ad beneficia curata, ad dignitates, & perſonatus, vel ad beneficia paterna a filiis obtinenda ſolus Papa (c. 9. & 18. X. & c. 1. h. t. in 6.); non autem legatus Sedis Apoſtolicæ. c. 17. Diſpenſatio Apoſtolica ſtricte ſumenda eſt; unde diſpenſatus ad beneficium curatum, non poteſt, niſi unicum, obtinere. c. 1. §. 1. h. t. in 6. Nec valet diſpenſatio ſuper pluralitate beneficiorum, quæ tacita priore illa diſpenſatione ad beneficium curatum obtenta eſt (*d*).

(*d*) *Eo difficiliorem eſſe diſpenſationem, quo turpior eſt illegitimi origo, ſupra animadverti, idemque docet Pyrrhus Corradus Prax. Diſpenſat. Lib. III. c. 1. n. 3.*

TITULUS XVIII.

DE SERVIS NON ORDINANDIS, ET EORUM MANUMISSIONE.

ARGUMENTUM.

I. Ordinari prohibentur, tanquam irregulares non modo ſervi, quales non habemus, ſed alii etiam vinculo perſonali adſtricti.

§. 452. Ad ſtatum externum & fortunæ bona præter natales referri debet conditio ingenuorum, ſervorum, libertorum, aliorumque vinculo perſonali aliis obſtrictorum. I. *Servi* jure Romano cenſeban-

ſebantur *nulli*, non habere *caput*, non perſonam, *non ſtatum*, id eſt, nec familiam, nec civitatem, nec libertatem, ac viliſſima ipſorum erat conditio; ob quam vilitatem, ac ne Eccleſia videatur Dominis fraudem facere, ordinari prohibebantur, niſi cum conſenſu Dominorum, eorumque manumiſſione. Gratian. diſt. 54. & toto hoc tit. Manumiſſionis ritus erant varii; eaque ſæpe fiebat in Eccleſia (l. 1. & 2. C. de his, qui in Eccleſ. manumitt.) in primis feſto paſchali (*a*). Modus etiam manumittendi non idem erat; nam aut *pure* & abſolute libertate donabantur, aut reſervato jure quodam patronatus, & obligatione præſtandi operas ſpirituales. c. 3. 4. 6. h. t. Ceterum notum eſt Procardicum; quoad conditionem ſervilem vel ingenuam *partus ſequitur ventrem.* c. 8. h. t. & c. un. de natis ex lib. ventre. niſi conſuetudo obſtet. c. 3. de conjug. Serv.

(*a*) *S. Gregorius Nyſſen. Orat. II. de reſurrect. Chriſti.*

453. II. *Adſcriptitii* etiam, ſive fundis & poſſeſſionibus colendis ſtabiliter attributi, & *originarii*, qui ex iis nati ſunt, ſine conſenſu Dominorum, perinde ut ſervi, ordinari prohibentur, can. 12. & 21. diſt. 54. aut cogebantur, etiam Clerici facti, impoſitam ſibi agriculturam adimplere, l. 37. C. de Epiſc. & Cler. cum ſubjuncta Authent.

§. 454. III. Homines *proprii* ab adſcriptitiis non multum differunt, nec ordinantur, niſi impetrato Dominorum conſenſu, etſi reipſa liberi ſint (ſed abſque præjudicio prædiorum, & ſervitiorum independentium), habeantque jus connubiorum, teſtamentorum, contractuum, item perſonam ſtandi in judicio; in quo genere liberi fere ſequuntur conditionem patris, non matris.

§. 455. IV. *Curiales* ob graviſſima onera, quibus curiæ ac foro mancipati premebantur, ab Ordinibus excluſi ſunt per antiquiſſimos canones apud Gratian. can. 1. 2. 3. diſt. 51. & diſt. 53. per totum. conf. l. 50. & 55. C. de decurionib. (*b*).

(*b*) *Theophylact. in C. XV. Marci prope fin. de Joſepho ab Arimathæa ait, quod fuerit Senator, quæ dignitas quædam erat, vel potius miniſterium & onus civile, per quod cogebantur intendere his, quæ fori erant; & multa ſæpe inde oriebantur pericula propter fori malitiam. Addit: Audiant divites, & publicis muneribus fungentes, quomodo Joſepho nihil obſiſtat ad virtutem ſenatoria dignitas. Sozomenus in Hiſt. Eccl. lib. I. c. 8. narrat, Conſtantinum M. editis legibus libertatem conceſſiſſe iis, qui propter Chriſti nominis confeſſionem vel ad inſulas, vel alia loca contra voluntatem incolenda, vel ad effodienda metalla, vel ad onera publica, vel ad* miniſtrandum curiis, *cum antea conſiliarii non fuiſſent, condemnati eſſent.*

§. 456. V. *Milites*, quoniam publico munere detinentur ex deſignatione Principis, ſine Principis conſenſu, & poſt exacta militiæ officia, aut honeſtam miſſionem ordinandos non eſſe conſtat. arg. can. 3. diſt. 51. & can. 1. diſt. 54. Qua in re S. Gregorius M. morem geſſit Mauritio imp. can. un. diſt. 53. Militia quidem ſuapte natura irregularem non facit; uti manifeſte apparet ex can. 15. diſt. 63. At can. Apoſt. 82. Epiſcopus, Presbyter & Diaconus, qui utrumque officium, & Eccleſiaſticum & militare, una retinere voluerit, deponi jubetur. Fieri etiam poteſt, ut miles irregularitatem ex defectu lenitatis contraxerit (de quo agetur L. V. tit. de homicid.), can. 1. diſt. 51. qui *ſæva præcepta ſunt executi* (*c*).

(*c*) *Conf Benedicti XIV. Tom. II. Inſtitutio* 101.

§. 457.

§. 457. VI. *Conjugati* defectu libertatis irregulares habentur, niſi uxor in ordinationem mariti conſentiat, imo, ut nunc eſt, votum continentiæ emittat, aut religionem ingrediatur. c. 1. & tot. tit de converſione conjugat. can. 6. diſt. 77. — C. fin. de temp. ordinat. in 6. prohibetur Epiſcopus conjugato clericalem Tonſuram conferre, *niſi volenti religionem intrare, aut ad ſacros Ordines promoveri.* Qui ante contractum matrimonium Tonſuram, vel Ordines minores receperunt, ſi 1. cum unicis, & virginibus contraxerunt: & 2. clericali habitu & Tonſura utantur: & 3 alicujus Eccleſiæ ſervitio vel miniſterio ab Epiſcopo deputati, eidem Eccleſiæ ſerviant vel miniſtrent; gaudent privilegio clericali. c. un. de Clericis conjug. in 6. Trid. Seſſ. XXIII. c. 6. de ref. In Germania tales Clerici conjugati, non ſunt.

§. 458. VII. *Sponſi*, quamdiu reclamant ſponſæ, ſine iſtarum injuria ordinari non poſſunt, nec ſolent. Poſſunt ii, altera invita parte, religionem ingredi, ibique profiteri c. 2. & 7. de converſ. conjug. quia validis etiam ſponſalibus ex diſpoſitione juris ineſt conditio: *Niſi religionem ingrediar;* ſed hoc de Ordinibus diſpoſitum non eſt; nec valet votum poſt ſponſalia emiſſum, ſuſcipiendi Ordines, etiam invita ſponſa.

§. 459. VIII. *Religioſi*, perinde ut de ſervis dicitur, non cenſentur habere proprium velle, & nolle; hinc ſine licentia prælati ordinari non poſſunt. c. 5. de temp. ordinat.

§. 460. IX. *Filiusfamilias*, etſi decens ſit, ut patris conſenſum ad Ordines requirat, tamen ſine eo conſenſu ſimpliciter ordinari poteſt; quia ad ſpiritualia poteſtas patria non extenditur. Solus tamen

men Clericatus, excepta dignitate Epiſcopali, a patria poteſtate non liberat. l. Sacroſanctæ 34. & Auth. ſeq. C. de Epiſc. & Cler. Hinc bona *ante Clericatum* acquiſita, ſi caſtrenſia aut quaſi caſtrenſia non ſint, manent ſub jure & adminiſtratione patris: acquiſita poſt Clericatum ex ſpeciali privilegio Clericis indulto cenſentur in numero quaſi caſtrenſium. cit. l. Sacroſanctæ & Auth. Presbyteros. eod.

Titulus XIX.

DE OBLIGATIS AD RATIOCINIA ORDINANDIS, VEL NON.

ARGUMENTUM.

I. Ordinari non debent, qui periclitantur de fama; II. aut infamia laborant.

§. 461. Ad ſtatum externum & fortunæ bona etiam refertur is defectus libertatis vel liberationis, quem parit *obligatio ad ratiocinia*, ſive ad rationes reddendas de adminiſtratione bonorum publicorum, vel publica auctoritate commiſſorum; quod uſuvenit apud tutores pupillorum, curatores minorum, & ſimilium. can. 2. diſt. 51. can. 3. diſt. 54. can. 1. ſeq. XXI. q. 3. c. un. h. t. Exceptio videtur ſtatuenda in iis, quos recenſet cit. can. 1. XXI. q. 3. ibi: *Niſi forte qui legibus ad minorum ætatum tutelas, ſive procurationes inexcuſabiles attrahantur: aut cui ipſius civitatis Epiſcopus Eccleſiaſticarum rerum commiſerit gubernacula: vel orphanorum aut viduarum, quæ indefenſæ ſunt, aut earum perſonarum, quæ maxime Eccleſiaſtico indigent adminiculo propter timorem Dei.* Ratio autem de obligatis ad ratiocinia non ordinandis eſt, ne forte, ſi adminiſtratorum fides ſuſpecta appareat, infamia redundet in Clericorum Ordinem,

nem, aut Clericus, qui reddere cogitur rationes, ad fora publica trahatur, culpæ, vel doli, ubi res poſtulat, pœnas daturus.

§. 462. Ad hunc locum de ſtatu externo & forturæ bonis referenda eſt *infamia*, quæ pariter irregularitatem inducit (§. 414.) & can. 5. diſt. 51. Non quævis arroſio famæ pro infamia habenda eſt; ſed I. quæ vere dicitur *infamia facti*, ſeu jactura exiſtimationis orta ex delicto gravi notorio, cui vilipenſio & deteſtatio proborum annexa eſt; ceu ex homicidio, perjurio in judicio, ſodomia, ſimonia, aliove delicto notorio, quod meretur degradationem. arg. c. *ex tenore*. 4. de temp. ordinat. II. *Infamia juris* orta ex delicto, cui jura infamiam annectunt, judicialiter declarato; uti fit in crimine læſæ majeſtatis, proditionis, adulterii, lenocinii, uſuræ, duelli &c. Abſque ſententia condemnatoria rei, vel declaratoria criminis, infamia facti incurri poteſt, non autem infamia juris (*a*).

(*a*) *Digeſtorum libri III. Titulus* 2. *inſcribitur: De his, qui notantur infamia. In Codice de iisdem agitur l.* 2. *tit.* 12. & *l.* 10. *tit.* 57. *Regula* 87. *juris noſtri in* 6. *generatim ait: Infamibus portæ non pateant dignitatum.*

TITULUS XX.

DE CORPORE VITIATIS ORDINANDIS, VEL NON.

ARGUMENTUM.

I. Irregularitatem inducit defectus quorundam naturalium bonorum animi, & corporis. II. Diſtingui tamen oportet inter defectus antecedentes, & conſequentes §. 467.

§. 463. Præter defectus bonorum fortunæ atque externi ſtatus, de quibus actum eſt titulis præceden-

cedentibus tribus, ab Ordinibus arcent defectus quidam *naturalium bonorum animi vel corporis*; qui apte congeruntur uno hoc loco. Ac I. naturalibus animi bonis, ad ſtatum clericalem neceſſariis, carent, qui ſanæ mentis impotes ſunt, aut aliquando fiunt, ceu lunatici, dæmoniaci, furioſi. can. 2. ſeqq. diſt. 33. II. Illiterati, qui ſcientia carent ad Ordines requiſita. can. 1. diſt. 36. c. 10. §. 4. de renunt. c. fin. de ætat. & qual. Præf.

§. 464. *Bona naturalia corporis* ſunt I. ejus *integritas*, cui opponitur mutilatio & amiſſio membri, non cujusvis partis. Caſus occurrunt c. 1. h. t. de amiſſa parte digiti. c. 2. de clerico ægrotante. de abſciſſione duorum digitorum cum medietate palmæ. c. 6. h. t. de eo, qui altera manu caret. c. 7. de eo, qui caret ungula pollicis. can. 13. diſt. 55. irregularis cenſetur, qui oculum, etſi invitus, omiſit. Spectari in his debet *primo*, utrum deficiat pars corporis ad uſum Ordinis ſuſcepti vel ſuſcipiendi neceſſaria, ceu digitus ad hoſtiam frangendam. *Secundo* utrum, etſi talis pars non deficiat, ex defectu membri vel partis non oriatur deformitas, de qua mox dicam (*a*).

(*a*) *Siquis ipſe ſibi vim inferat, abſcindendo partem corporis, etſi defectus ſit occultus, nec deformitatem creet, nec impediat a miniſteriis, irregularis fit ex defectu lenitatis; ac talis ſui ipſius homicida dicitur can.* 4. 5. *&* 6. *diſt.* 55. *At ib. can.* 7. 8. 9. *admittuntur ad Ordines, qui a medicis, barbaris, vel dominis ſic abſciſſi ſunt; quod idem indicatur c.* 3. 4. 5. *h. t. Excepto igitur caſu propriæ abſciſſionis, videtur occultum vitium, quod neque uſum ſacrorum officiorum impedit, neque horrorem & averſionem ingenerat, non reddere quemquam irregularem. Arg. c.* 3. *h. t.*

§. 465. II. *Non vitiata corporis ſtructura*, cui opponitur deformitas, quæ horrorem, vel riſum

ciet;

ciet; quod fit de pygmæis, valde gibboſis, enormiter claudicantibus, mutilatis in auribus, oculos nimis diſtortos habentibus; caſus extant c. 2. h. t. de macula in oculo. c. 3. & 4. de Cleric. ægrot. circa leproſos *propter ſcandalum & abominationem populi.*

§. 466. III. *Valetudo*, cui opponitur debilitas membrorum: hinc excluduntur paralytici, & morbo caduco laborantes. can. 1. & 2. VII. q. 2. Huc referri poſſunt ii, qui prorſus abſtemii ſunt a potu vini; ac propterea ordinari non poſſunt. gloſſ. in can. 38. v. *nec eſſe.* II. q. 7. Ad defectus naturales ſine dubio pertinet ætatis defectus ad Ordines requiſitæ.

§. 467. In defectibus hiſce, qui lapſu temporis, curatione, induſtria ægre tolluntur; diſtingui oportet inter eos, qui *antecedunt* Ordines, & qui *ſuperveniunt.* Antecedentes excludunt etiam a Tonſura, & Ordinibus minoribus, qui hac præſertim ætate non aliter ſpectantur, niſi tanquam via & præparatio ad Ordines majores. can. diſt. 1. 39. & can. 59. diſt. 50. In defectu ſuperveniente conſiderari debet, utrum & quatenus Clericum reddat impotentem ad obeunda ſacra munera. c. 10. §. 3. de renunt. Idcirco irregularitas ſuperveniens hoc præſertim in genere alia eſt *totalis*, alia *partialis.* c. 2. de Cleric. ægrot. Ratio fundamentalis canonum huc pertinentium eſt ſanctitas ſacri miniſterii, quæ omnem decorem poſcit, atque ad populum ædificandum, non turbandum aut avertendum informanda eſt. SS. Canones ad præcepta etiam legalia in hac cauſa provocant. Levit. XX. 17. ſeq. & ibid. XXII. 19. ſeq. Si de magnitudine vel levitate defectus diſceptatur, ea eſt quæſtio *facti* potius, quam *juris*, & ab Epiſcopo decidi debet. c. 2. h. t. can. 2. VII. q. 2.

TITULUS XXI.

DE BIGAMIS NON ORDINANDIS.

ARGUMENTUM.

I. Defectu quodam bonorum ſupernaturalium ab Ordinibus arcentur bigami. §. 468. *II. Clinici, & Neophyti.* §. 472.

§. 468. Poſtquam matrimonium Chriſtianorum ad ſignificandam conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, & dignitatem Sacramenti elevatum eſt (Epheſ. V. 32. Trid. Seſſ. XXIV. can. 1. de Sacr. Matr.); hæc ſignificatio Sacramenti in maritali conjunctione maris & fœminæ tunc maxime, proprieque habetur, ſi ſit uxor *unica unici & unus unius.* c. 5. h. t. Maritos plurium, aut viduarum, ſeu ab aliis cognitarum ob defectum Sacramenti canones excludunt ab Ordinibus præeunte Apoſtolo I. Timoth. III. 2. I. Tit. 6. Spectatur autem in hoc genere non tam valor matrimoniorum, quam affectus maritalis, ſeu *affectus intentionis cum opere ſubſecuto.* c. 4. h. t.

§. 469. Ex his deducitur irregularitas I. *ex bigamia vera*; ſiquis cum pluribus ſucceſſive conſummat matrimonium; etſi id infidelis ante Baptiſmum feciſſet; qua de re SS. Auguſtinus & Hieronymus diſceptarunt. can. 1. & 2. diſt. 26. prævaluit ſententia S. Auguſtini, id affirmantis, eaque ab Innocentio I. probata fuit. can. 3. ead.

§. 470. II. Irregularitas ex *bigamia interpretativa*, quæ ex interpretatione, & diſpoſitione juris provenit; ſiquis ducit viduam ab alio cognitam, aut conſummat matrimonium cum ea, quæ ab alio corrupta eſt. c. 3. & 5. h. t. can. 9. ſeq. diſt. 34. Id non videtur extendendum ad eam, quæ ab alio vi oppreſſa eſt. Arg. can. 1. ſeqq. XXXII. q. 5. Speciale

eſt

eſt in utroque hoc genere irregularitatis, quod ea affecti nudentur omni privilegio clericali, adſtringantur foro ſeculari, & ſub anathemate prohibeantur deferre Tonſuram, vel habitum clericalem. c. un. h. t. in 6.

§. 471. III. Irregularitas ex *bigamia ſimilitudinaria*, ſiqui poſt ſolemne caſtitatis votum, aut ſacros Ordines matrimonium contrahere attentant. c. 4. & fin. h. t. & arg. can. 24. XXVII. q. 1. Hi autem *poſt longam pœnitentiam, & vitam laudabilem continentes, officio ſuo reſtitui poterunt, & ex indulgentia ſui Epiſcopi ejus executionem habere.* c. 4. de Clericis conjug. (*a*).

(*a*) *Qui plures ſimul habere uxores attentat contra jus divinum, & cum iis matrimonium conſummat, ſine dubio bigamus fit. Ceterum bigamia differt a polygamia, ac multo etiam magis a concubinatu, & commercio meretricio; id enim ex cauſa infamiæ, non bigamiæ irregularem efficere poteſt. c. 6. h. t. Nec irregularis fit, qui duas quidem ducit uxores, ſed cum una tantum carnaliter conjungitur: aut ducit viduam, nec a priore marito, nec ab alio cognitam.*

§. 472. Ex defectu quodam bonorum ſpiritualium præter bigamos cenſentur etiam irregulares, I. *Clinici*, qui, cum ægroti lecto decumbebant, baptizati ſunt. can. un. diſt. 57. ubi de tali dicitur: *Non enim fides illius voluntaria, ſed ex neceſſitate eſt.* II. *Neophyti*, ſeu recens baptizati. I. Timoth. III. 6. & can. 1. diſt. 48. ne nimirum in ſuperbiam incidant, & laqueum diaboli. Hoc exemplo ad majora Eccleſiæ officia non admittuntur, qui ex laicis in Clerum recenter admiſſi ſunt. can. 2. diſt. 48. can. 1. ſeq. diſt. 61. III. *Defectu lenitatis laborantes*; de quo agitur ad tit. de homicidio.

Titulus XXII.

De clericis peregrinis.

ARGUMENTUM.

I. De literis Canonicis, ceu formatis, teſtimonialibus &c.
§. 473. *Hodierna diſciplina circa clericos peregrinos.*

§. 473. Uti irregularitas ſuperveniens ab uſu quodam Ordinum jam ſuſceptorum arcet; ſic clerici vagi, ignoti, peregre advenientes, de quorum Ordinatione, aut facultate miniſtrandi vel celebrandi non ſatis conſtat, non ſinuntur exercere Ordines, quos ſuſcepiſſe ſe affirmant, nec ad ulteriores promoventur. Antiquiſſimi uſus ſunt literæ *formatæ*, *communicatoriæ*, ſeu *pacificæ*, quæ olim non clericis tantum, ſed aliis quoque fidelibus alio diſceſſuris in ſignum catholicæ communionis dabantur. *Formatæ* dictæ ſunt hæ epiſtolæ ex certa forma, qua exaratæ erant; ex hodierno uſu formatæ dicuntur, quæ teſtimonium acceptorum Ordinum continent: *teſtimoniales* cenſentur, quatenus etiam hoc addunt, ordinatum nullo Canonico impedimento Ordines exercendi affici: *commendatitiæ*, quatenus ſignificant, quo loco officiove ſit, qui eas exhibet, quamque omnibus, ad quos pervenerit, ſit commendandus. *Dimiſſoriæ* ſunt, quas Epiſcopus ſuis ſubditis dat, ut ab alieno Epiſcopo ordinentur, vel etiam, ut liber a beneficio, quod obtinebat, alibi intitulari, ac ſervire poſſit (*a*).

(*a*) *Concil. Laodicenum Seculi IV. can.* 41. *ait: Non oportet miniſtrum, vel etiam laicum ſine Canonicis literis, id eſt, formata, aliquo proficiſci. Concil. Chalcedonenſe Can.* 11. *diſtinguit inter literas pacificas, & commendatitias*; eoquod Epiſcopales commendatitiæ honeſtis præſtari ſoleant perſonis.

§. 474. Olim clerici transmarini, ceu ex Africa venientes, & in remotis regionibus ordinati, in aliis occidentis partibus miniſtrare non permittebantur, niſi Ordinationem ſuam, etiam quoad inferiores Ordines per ſigilla quinque Epiſcoporum probaſſent; ac tum etiam de eorum vita & moribus, & num gradatim accepiſſent Ordines, inquiſitio facta eſt. c. 1. h. t. can. 2. & 3. diſt. 98. Nunc obſervatur diſpoſitio Concil. Trid. Seſſ. XXII. in Decret. de obſervand. in Cel. Miſſæ: *Ut irreverentia evitetur, ſinguli in ſuis diœceſibus interdicant, ne cui vago, & ignoto ſacerdoti Miſſas celebrare liceat*; & Seſſ. XXIII. c. 16. de ref. *Nullus clericus peregrinus ſine commendatitiis ſui Ordinarii literis ab ullo Epiſcopo ad divina celebranda, & Sacramenta adminiſtranda admittatur*, conf. can. 7. diſt. 71.

§. 475. Hæ Ordinarii literæ commendatitiæ non debent pro *forma* probatoria haberi; quaſi earum vis aliunde ſuppleri non poſſet. Nam c. 3. h. t. ſic habet: *Reſpondemus, quod niſi legitime tibi conſtiterit ſive per literas, ſive per teſtes, de illorum Ordinatione canonica, qui penitus ſunt ignoti, non debes ipſos permittere in tuis plebibus celebrare; ſed ſi forſan eorum aliqui ſecreto ex devotione celebrare voluerint, poteris ſuſtinere.* Solum tamen juramentum clerici de ſua Ordinatione non ſufficit. c. 2. h. t.

TITU-

TITULUS XXIII.

DE OFFICIO ARCHIDIACONI.

TITULUS XIV.

DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.

TITULUS XXV.

DE OFFICIO PRIMICERII.

TITULUS XXVI.

DE OFFICIO SACRISTÆ.

TITULUS XXVII.

DE OFFICIO CUSTODIS.

TITULUS XXVIII.

DE OFFICIO VICARII.

ARGUMENTUM.

I. Poteſtas jurisdictionis Epiſcoporum: adjutores eorundem in ea exercenda. §. 476. *II. Archidiaconus.* §. 479. *III. Archipresbyter.* §. 480. *IV. Primicerius* §. 481. *V. Sacriſta & Cuſtos.* §. 482. *VI. Vicarii Epiſcoporum.* §. 484.

§. 476. Poſt Hierarchiam Ordinis, de qua actum eſt titulis præcedentibus, ſequitur deinceps *Hierarchia Jurisdictionis.* I. Vox *jurisdictio* non ſenſu ſtricto ſecundum jus civile Romanum hic ſumitur, ſed pro poteſtate regendi, præcipiendi, viſitandi ſeu inſpiciendi, cauſas cognoſcendi, reos coercendi &c.

II. Hi

II. Hi actus diſtingui debent ab actibus Ordinis, qui ad Sacrificium, ad adminiſtranda Sacramenta, ad conſecrationem aut benedictionem perſonarum, ac rerum pertinent. Non modica inter poteſtatem Ordinis & jurisdictionis eſt differentia. Poteſtas Ordinis in omnibus eodem Ordine inſignitis æqualis eſt: non item poteſtas jurisdictionis. Poteſtas, certo Ordini annexa, regulariter mandari non poteſt illo Ordine non inſignitis: at poteſtas jurisdictionis poteſt mandari, ſeu delegari: poteſtas Ordinis acquiri non poteſt vi conſuetudinis, præſcriptionis, ſtatuti, conventionis; aliter eſt de poteſtate jurisdictionis: in Capitula cathedralia Sede vacante tranſit poteſtas jurisdictionis, non item poteſtas Ordinis. III. Hierarchia jurisdictionis ſpectatur *primo* in diœceſibus, in quibus omnes regulariter Epiſcopo ſubſunt, etiam ii, qui vel ejus ordinatione, vel diſpoſitione juris partem regiminis Epiſcopalis ſuſtinent. *Secundo* in provinciis, regnis, diſtrictibus Patriarchalibus; quatenus Epiſcopi Metropolitis, hi Primatibus vel Patriarchis ſubjecti ſunt certis caſibus. *Tertio* in Univerſa Eccleſia, in qua omnes inferiores paſtores cum gregibus immediate ſubjacent uni Summo Vicario Chriſti, ac Succeſſori Sancti Petri, Romano Pontifici.

§. 477. Ut recta unitatis cum uno Capite, ac Vicario Chriſti conſervandæ, & regiminis Eccleſiaſtici per omnem orbem diffuſi ratio conſtaret, neceſſaria fuit, aucto fidelium numero, diviſio diœceſium, provinciarum, regnorum aut majorum etiam diſtrictuum. Oves ſingularum diœceſium Epiſcopo diœceſano & paſcendæ & regendæ commiſſæ ſunt. At dignitas Epiſcopalis non patiebatur, ut in locis ignobilibus & pagis collocarentur Epiſcopi: nec in

una

una civitate, niſi unus eſſe poterat: imo enormis Epiſcoporum numerus publico Eccleſiæ regimini & ſynodorum congregationi maximo obſtaculo futurus erat; hinc ne paſcendis & regendis ovibus paſtores deeſſent, divinitus proviſum eſt per inſtitutum clerum inferiorem, qui a ſuo Epiſcopo penderet tum in paſtorali cura, tum in parte regiminis ſibi commiſſi exercenda. Hæc primo peragebantur juſſu, miſſuque Epiſcopi: tractu autem temporis in perpetuos titulos, & irrevocabilia beneficia, dignitates, officia, perſonatus evaſerunt, quibus jus commune aſſiſtit.

§. 478. Poteſtas publica & rectoria Epiſcopatui a Deo conceſſa penes Epiſcopum eſt; at habet tum ex diſpoſitione canonum, tum ſua ordinatione adjutores regiminis. His tribuitur dignitas, aut perſonatus, aut officium; *dignitas* ſita eſt in quadam præeminentia cum jurisdictione in foro externo. ceu in Archidiaconis & Decanis capitularibus. *Officii* nomine intelligitur munus vel adminiſtratio ſine præeminentia & jurisdictione, ceu in pœnitentiario, Theologo Eccleſiæ cathedralis. *Perſonatus* denotant prærogativam ſine jurisdictione, & adminiſtratione; qualem obtinent Seniores & Jubilæi. Hæc autem vel referuntur ad Eccleſiam cathedralem, aut collegiatam, ejusque clerum tantum; uti fit in Decano Capituli, in Cuſtode, vel Sacriſta, in Cellario: vel ad totam diœceſin, ejusque certum diſtrictum, ceu in Archidiaconis, Decanis ruralibus, Vicariis generalibus, aut foraneis, in Officialibus. Varia autem dignitatum atque Officiorum diſtributio eſt, ac totum prope ad paticulares diœceſium conſuetudines & inſtitutiones devolvitur, approbante easdem ipſo jure communi. c. fin. in parte deciſ. de off. archidiac.

diac. c. 6. de conſtit. & c. 6. de conſuet. ubi Pontifex præcipit, ut in attribuendis novæ dignitati officiis ſervetur conſuetudo vicinarum civitatum. Quemadmodum vero invaſio alieni juris per ſe prohibita, ac turpis eſt ob ignorantiæ, aut temeritatis, atque ambitionis notam; ita quivis, qui dignitate, aut officio potitur, limites ejusdem diligenter explorare, ac noſſe debet. Dein valde odioſum eſt in Jure ſacro, ſi unus occupat officia plurium. can. *Singula.* 1. diſt. 89. (*a*).

(*a*) *Si verba canonis authentica non ſint, at mens & ſententia congruit cum iis, quæ a Paulo Diacono l. 2. c. 54. de S. Gregorio M. ſcripta ſunt. Accedit in eandem ſententiam auctoritas S. Auguſtini conc. 2. in pſalmi 32. verba: Qui finxit ſingilatim corda eorum. prope fin.*

§. 479. *Archidiaconi* (nam præmiſſis generalibus principiis, de his primo agendum eſt ex jure Decretalium) conſiderantur I. ut Principes Diaconorum; & ſic imperant Subdiaconis & Diaconis c. 7. §. 1. h. t. II. Ut *Vicarii Epiſcopi in omnibus.* c. 1. h. t. per ipſos enim *cura paſtoralis ſolicitudinis debet relevari.* c. 7. hinc dicuntur *oculi Epiſcopi* can. 6. & 11. diſt. 93. Ad ipſos jure Decretalium pertinet viſitatio diœceſeos; quæ fieri debet de tertio in tertium annum. c. 1. Omnem curam habent clericorum tam in urbe, quam per paræcias habitantium; ac delinquentium rationem coram Deo reddere tenentur. c. 1. & c. 7. §. 3. Examinant promovendos ad Ordines & ad beneficia c. 7. §. 1 & 5. Invigilant de honore & reſtauratione Eccleſiarum, & cuſtodia vaſorum c. 3. Cenſentur majorem dignitatem poſt Epiſcopum c. 7. §. 3. ac ſunt vicarii, non ad nutum amovibiles, ſed *dati a jure*, qui jurisdictionem habent dignitati ſuæ annexam, & inferiorem quidem, at tamen diſtin-

ctam

ctam a jurisdictione Epiſcopi, ita, ut ab ipſis ad Epiſcopum appelletur c. 3. §. 1. de appellat. in 6. ac Epiſcopus non poſſit obſequia ipſis ab Eccleſiis debita imminuere. c. 2. de exceſſ. Præl. (*b*). Eodem tamen jure communi limitatur ipſorum poteſtas, 1. de promovendis ad Eccleſias parochiales cura examinis non jam pertinet ad ſolum Archidiaconum, ſi eæ conferuntur per concurſum. Trid. Seſſ. XXIV. c. 18. de ref. 2. Archidiaconi non poſſunt dare dimiſſorias c. 8. h. t. nec inſtitutionem authorizabilem. c. 4. ſed corporalem tantum c. 7. §. 1. etiam quoad abbates & abbatiſſas c. 9. 3. De viſitatione Archidiaconorum memorabilis eſt diſpoſitio Concil. Trid. Seſſ. XXIV. c. 12. de ref. v. *Archidiaconi vero.* 4. Per ſe non habent jus viſitandi regulares & corrigendi eorum exceſſus. c. ult. h. t. 5. Non habent jus ſubjectos ligandi cenſuris. c. 5. h. t. Ex quo explicari debet c. 7. de præb. & c. 3. de pœnis. 6. Cauſas matrimoniales & criminales Concilium Trid. reſervavit Epiſcopis Seſſ. XXIV. c. 20. de ref. ac ſpecialiter diſpoſuit de cauſa concubinatus Seſſ. XXV. c. 12. de ref. Poſteriore ævo Epiſcopi ex variis cauſis curam poſtoralem ad ſe ipſos, & Vicarios ſuos amovibiles revocarunt; proinde valde imminuta, aut certo diſtrictu diœceſeos reſtricta, aut penitus extincta auctoritate Archidiaconorum.

(*b*) *Conf. can.* 1. §. 10. & 11. *diſt.* 25. & *can.* 20. *diſt.* 63.

§. 480. *Archipresbyteri*, quaſi primi Presbyterorum ſunt, quibus imperant in iis, quæ ſunt officii presbyteralis circa cantandas Miſſas, dandas benedictiones, adminiſtanda Sacramenta c. 1. & ſeqq. de offic. Archipresb. Vocantur etiam *Decani.* c. 7. §. 2. de off. Archidiac. In his alius dicitur Decanus *civi-*

civitatenſis, qualis in Germania locis pluribus eſt Decanus Eccleſiæ cathedralis, qui majore etiam, quam veteres Archipresbyteri, auctoritate ſplendet. Alii ſunt *rurales* per minores diœceſeos regiunculas diſpoſiti, qui jurisdictione vera & ordinaria non pollent; ab Epiſcopo tamen neceſſario per plebes, ſive certos diſtrictus collocandi ſunt (c. fin. h. t.), ab adſcriptis ſibi Presbyteris jure communi eligendi, vel amovendi. c. 7. §. 6. de off. Archidiac.

§. 481. *Primicerius* dicitur, qui in aliquo ordine primum locum obtinet, e. g. inter notarios, equites, menſores (*c*), vel uti hoc loco, inter Pſallentes in choro, vel Clericos in Schola. c. un. h. t. & can. 1. §. 13. diſt. 25. Ejus officium hodie videtur competere illis, qui *Scholaſtici* vel *Cantores* nominantur, maxime in Eccleſiis cathedralibus.

(*c*) *Vicat in vocabulario Juris hoc verbo. C. 8. de conſt. Primiceriatus primo dicitur perſonatus, dein dignitas, poſtea officium.*

§. 482. Ad *Sacriſtæ* curam pertinet cuſtodia ſacrorum vaſorum, veſtimentorum Eccleſiaſticorum, ſeu totius theſauri Eccleſiaſtici, nec non, quæ ad luminaria pertinent ſive in cera, ſive in Oleo. c. un. h. t. Unde etiam *Cimeliarchæ*, & *Theſaurarii* nomen habet, ac dignitatem obtinere cenſetur jure Decretalium; ob quam cauſam eidem cognitio cauſarum & alia negotia a Summis Pontificibus delegata fuerunt c. 32. de offic. deleg. c. 11. de for. comp. c. 18. de converſ. conjug.

§. 483. *Cuſtos* jure Decretalium eſt Subordinatus Sacriſtæ, & deputatus ad cuſtodiendas res Eccleſiaſticas levioris momenti, ut ſunt linteamina &c. ad pulſanda

ſanda tintinnabula, accendendas lampades. Ad cultum divinum in Eccleſiis rite peragendum proxime invigilabant Archidiaconus, Archipresbyter & Cuſtos; unde c. 2. de off. Cuſt. dicitur: *In his tribus columnis conſiſtere debet alma mater Eccleſia. — Hi tres ſimul juncti uno animo provide peragant, & perfecte; & non ſit invidia, neque zelus inter illos* (*d*).

(*d*) *Ex conſuetudine Eccleſiarum Germaniæ Cuſtodi, qui in Eccleſiis cathedralibus ſummus Cuſtos dicitur, incumbit ſuprema cura cuſtodiendi pretioſa vaſa, veſtimenta, & reliquum theſaurum Eccleſiæ; ei tamen ſubordinati ſunt Clerici alii ſub-cuſtodes, & laici, quos æditvos, aut ſacriſtas dicimus.*

§. 484. *Vicariorum* varia occurrunt genera in Jure; plura etiam conſuetudine fuerunt introducta. Gregorius IX. tit. de officio Vicarii agit de Vicariis *in divinis*, ſeu Vicariis Parochorum temporalibus & maxime perpetuis; de quibus ad titulum de præb. quando unio earum Vicariarum cum aliis dignitatibus, cum collegiis, capitulis, monaſteriis explicatur, tractari ſolet. Bonifacius IX. demum lib. 6. Decret. titulo *de officio Vicarii* eum intelligit Vicarium, quem *generalem*, aut *Vicarium Epiſcopi in ſpiritualibus* hodie nuncupamus. Ex quo inferunt, hanc dignitatem, quæ tempore Gregorii IX. penes Archidiaconos erat, circa medium Sæculi XIII. & poſtea, imminuta vel extincta iſtorum poteſtate, ad Vicarios ab Epiſcopo conſtitutos transiiſſe. Occaſionem forte præbuit Concilium Lateranenſe IV. ante Gregorium IX. habitum, ſed quoad certa capita de conſtituendis ab Epiſcopo Vicariis paulatim in uſum frequentiorem deductum. conf. ex eo Concilio c. quoniam 14. & quod mox ſequitur, c. 15. de officio Jud. ord. (*e*).

(*e*) *Thomaſſin. P. I. lib. II, c.* 8.

§. 485.

§. 485. Epiſcopus Vicarios habere poteſt ex cauſis pluribus. I. In *temporalibus* circa regimen ſtatus politici. II. In *Pontificalibus*, qui nominantur *Suffraganei Epiſcoporum*, per quos is in Pontificalibus peragendis, ceu in collatione Ordinum, adminiſtrando Sacramento Confirmationis, in benedictione Abbatum, templorum conſecratione &c. ſublevetur. Hi ordinari hodie ſolent ad titulum Eccleſiæ alicujus ab infidelibus occupatæ, vel a ſchiſmaticis uſurpatæ; qui mos ex eo tempore invaluit, ex quo Latini varias Orientis provincias infidelibus eripuerunt. Tum enim ex Latinis conſtituti ſunt Patriarchæ & Epiſcopi, ubi Eccleſiæ, aut præſules non habuerunt omnino, aut ingens Latinorum numerus novam quaſi Eccleſiam conſtituebat, quæ regi non poterat per Epiſcopum Græcum, ſemper in ritu & diſciplina, ſæpe etiam in fide & doctrina diſſentientem. Latinis inde pulſis, ſpe illas terras recuperandi, obeuntium Epiſcoporum ſucceſſores nominabantur, majore certe jure, quam quo Græci idem faciebant quoad Patriarchas vel Epiſcopos urbium ab infidelibus occupatarum. Hinc factum, ut Patriarchatuum & Epiſcopatuum titulum ſæpe gererent duo, Latinus unus, alter Græcus (*f*). Id cum repugnaret Canonibus, remedium paravit Concilium Florentinum; ſed Græci promiſſis non ſteterunt. Multi etiam Regulares monaſticæ vitæ Epiſcopatum in partibus infidelium quærebant, vel occupabant; contra quos providit Concilium Viennenſe. Clem. 5. de elect. & Tridentinum Seſſ. XIV. c. 2. de ref. Introductum ergo eſt, ut nullus in Epiſcopum titularem ordinaretur, niſi auctoritate Romani Pontificis: qui ſic ordinare non ſolet, niſi illos, qui alium quendam Epiſcopatum, vel ſaltem aliquam adminiſtrationem obtinent, ex cujus reditibus digne ſuſtentari que-

ant (g). *III. In Spiritualibus*; de quibus deinceps agendum eſt.

(f) *Wilhelmus Tyrius in Hiſtoria belli ſacri paſſim. De Ordinatione Latinorum in partibus Orientis agit Paſchalis II. in ep.* 18. 19. 20. 28. 29. *Concil. edit. Manſi T. XX.*

(g) *Originem Epiſcoporum titularium Thomaſſinus P. I. l.* 1. *c.* 28. *derivat a Chorepiſcopis, de quibus mentionem faciunt antiquiſſimi canones ſynodorum Ancyranæ, Antiochenæ, Neocæſarienſis, quæ habitæ ſunt ſeculo IV. quo Chorepiſcopi jam invaluerant, ducto nomine a græca voce, quæ* vicum *ſignificat; eo quod illi ruri & in vicis paſtoralem curam Epiſcoporum arbitrio, ac nomine obirent. Per ſe ac lege ordinaria eos fuiſſe ſimplices Presbyteros conſtat; aliquos tamen charactere Epiſcopali fuiſſe inſignitos, vix dubitari poteſt; de quo Eruditi fuſe diſputant. Ob poteſtatis abuſum ſæpe coerciti, demum penitus abrogati ſunt. In Capitularibus ab Anſegiſo collectis lib.* 6. *cap.* 119. *ſic habetur: „Placuit, ne Chorepiſcopi a quibusdam fiant; quoniam hactenus a neſcientibus ſanctorum „Patrum, & maxime Apoſtolorum decreta, ſuisque quietibus & delectationibus inſervientibus facti ſunt. Idcirco & olim perſæpe, & noſtro a ſancta Apoſtolica Sede „tempore ſunt prohibiti, & ne deinceps a quoquam tam „ordinante, quam ordinari cupiente talis præſumtio aſſumatur, a cunctis noſtri regni Epiſcopis eſt in Synodo „canonice prohibitum.“*

§. 486. *Vicarii Epiſcoporum in ſpiritualibus* primis jam Eccleſiæ ſeculis reperiuntur. Certe Gregorius Nazianzenus patri ſuo Gregorio in Nazianzeno, Baſilius Euſebio in Cæſarienſi, Chryſoſtomus Flaviano in Antiocheno, Simplicianus Ambroſio in Mediolanenſi, Auguſtinus Valerio in Hipponenſi Epiſcopatu operam *vicariam* præſtitit. Natura hujus dignitatis eſt hæc: I. *Vicariatus* generalis non eſt beneficium, ſed munus, cui adjunctus eſt honor cum juris-

jurisdictione. II. Jurisdictio iſta exercetur in eodem cum Epiſcopo tribunali, ita, ut non detur appellatio a Vicario generali ad Epiſcopum, ne ab eodem ad eundem appelletur. c. 2. de conſuet. in 6. & c. 3. pr. de appellat. in 6. III. Vicarius ab Epiſcopo eligitur, & omnem ab eo accipit jurisdictionem: poteſt Epiſcopus unum eligere, vel plures in ſolidum, vel pro certo diſtrictu, aut ad certas cauſas. Vicarii quidem & Officialis nomina ſine diſcrimine adhibentur a S. Concilio Tridentino (Seſſ. XXIV. c. 16. de ref.), & ex ſtilo Romanæ Curiæ; paſſim tamen in his partibus fit, ut *Officialis* dicatur, qui cauſas matrimoniales & decimales mandato Epiſcopi cognoſcit: at *Vicarius generalis*, qui alias jurisdictionis Epiſcopalis partes obit: *Vicarius* autem *Foraneus*, cujus jurisdictio ad certum diſtrictum limitatur. IV. Uti Epiſcopus ſuo arbitrio eligit Vicarios; ita electos ſuo arbitrio removet, aut nullum omnino eligit; ſi ipſe fungi munere ſine ope aliena poteſt. V. Jurisdictio Vicarii eſt *generalis*, id eſt, Vicarius vi officii, aut mandati generalis, per *commiſſionem officii generaliter ſibi factam* (c. 2. h. t. in 6.) poteſt expedire omnia, quæ poteſt Epiſcopus, ut *Epiſcopus* & *quoad Jurisdictionem*; quo non obſtante excipiuntur ea, quæ ſpeciale mandatum requirunt (uti mox dicam), *cum in generali conceſſione nequaquam illa veniant, quæ non eſſet quis veriſimiliter in ſpecie conceſſurus.* c. fin. h. t. in 6. V. Exſpirat jurisdictio Vicarii tum ejus morte, ſpontanea dimiſſione, revocatione ab Epiſcopo facta, eique intimata: tum ceſſante munere Epiſcopali per obitum Epiſcopi, aliave ratione, ita, ut re etiam non integra in negotiis jam cœptis jurisdictio Vicarii ceſſet. Si Epiſcopus eſt excommunicatus, ſuſpenſus vel interdictus, & ſic jurisdictione carens; impedi-

tur etiam exercitium Juriſdictionis in Vicario; quamvis eadem polleat habitualiter, ut Epiſcopo Juriſdictionem recuperante non indigeat nova conceſſione officii (*h*).

(*h*) *His probe expenſis non videtur uſum habere quæſtio de Juriſdictione Vicarii generalis, ordinaria, an delegata debeat appellari. Dicunt: Delegata non eſt; quia nunquam delegata vocatur in Jure: quia Vicarius generalis poteſt cauſas quasdam alteri delegare; id quod delegatus per ſe non poteſt: quia, poſteaquam conſtitutus eſt, jure ſuo, & vi officii a jure approbati exercet ea, quæ ſunt Juriſdictionis Epiſcopalis: imo addunt per me etiam hoc, quod ſit eadem Vicarii Juriſdictio, ac Epiſcopi; quæ certe ordinaria eſt, non delegata. Participat tamen Vicarii juriſdictio de delegata in his, quia tota pendet a nutu & arbitrio Epiſcopi, qui ſuo libitu conſtituit, & removet, & majore vel minore poteſtate donat Vicarium: quia Epiſcopo mortuo vel Sede moto omnem Vicarius amittit Juriſdictionem.*

§. 487. A generali Vicariorum iſtiusmodi poteſtate eximuntur ea, quæ Epiſcopo non vi Juriſdictionis, ſed Ordinis Epiſcopalis competunt: aut non juriſdictionis ordinariæ, ſed ſpecialiter conceſſæ tanquam Delegato Sedis Apoſtolicæ, aut aliunde devolutæ: quæ ob rei gravitatem arbitrio viri prudentis reſervantur ipſi Epiſcopo. Talia ſunt, cauſas criminales graviores cognoſcere, viſitare diœceſin, penſionibus onerare Clericos, alienare res Eccleſiæ, ultimas voluntates exequi, procedere contra Canonicos (*i*). Habet poteſtas Vicarii Analogiam cum adminiſtratore bonorum alienorum; qui ad res graviores mandato ſpeciali eget, & bona Domini adminiſtrare, non alienare, ſtatum priorem conſervare, non immutare poteſt. Hinc ad Vicarium generalem non pertinet conceſſio dimiſſoriarum, actus liberalis gratiæ, diſpenſationes in impedimentis matrimonii, etiam

etiam cum Epiſcopus ex conceſſione Pontificia diſpenſare poteſt, collatio beneficiorum ad liberam Epiſcopi diſpoſitionem pertinentium. c. fin. h. t. in 6. Et quia ſtatum Diœceſeos immutare non poteſt, ad Vicarium generalem non pertinet beneficia erigere in vicarias perpetuas, eadem unire, dividere, ſupprimere, juri patronatus ſubjicere, transferre, novas parochias erigere. Præterea ſpeciali deputatione opus habet Vicarius, ut diſpenſet in irregularitatibus & ſuſpenſionibus, ex delicto occulto provenientibus, cum Epiſcopus ſic diſpenſare, aut a caſibus occultis Sedi Apoſtolicæ reſervatis abſolvere poteſt per Concil. Trid. Seſſ. XXIV. c. 6. de ref. quando auctoritatem impertitur exemplaribus, ut eandem in foro vim habeant, ac Archetypa. c. fin. de fide inſtrument.

(*i*) *Hisce negotiis gravioribus annumerari confectionem proceſſus in cauſa Beatificationis, vel Canonizationis, docet Benedictus XIV. de Servorum Dei Beatif. lib.* 2. *c.* 2. *n.* 9.

§. 488. Ex his facile intelligitur, cur Jus noſtrum ad munus Vicarii Epiſcopalis requirat 1. Clericum, can. 22. XVI. q. 7. 2. Qui jam vigeſimum quintum ætatis annum attigerit, & ſcientia ac moribus commendandus ſit. arg. c. 7. §. 2. de Elect. nempe in Theologia aut Jure Canonico doctorem, vel Licentiatum, aut alias idoneum. Concil. Trid. Seſſ. XXIV. c. 16. de ref.

TITULUS XXIX.

DE OFFICIO, ET POTESTATE JUDICIS DELEGATI.

ARGUMENTUM.

I. Variæ delegationum ſpecies §. 489. *II. Quis poſſit delegare, quis delegari, in qua cauſa.* §. 490. *ſeq. III. Uſus Jurisdictionis delegatæ* §. 493. *IV. Executio ſententiæ a Delegato latæ* §. 494. *Explicatur c.* 28. *h. t. V. Quomodo exſpiret officium & poteſtas Delegati.* §. 498.

§. 489. *Judex delegatus* dicitur, qui non ex proprio officio, ſed ex commiſſione vel ipſius juris, vel alterius hominis, propriam & ordinariam Jurisdictionem habentis, immediate vel mediate facta, adeoque alterius vice & auctoritate Jurisdictionem exercet. Sunt ergo alii *delegati a Jure*, ceu Epiſcopi in quibusdam caſibus Apoſtolicæ Sedi alias reſervatis, & omnes Sacerdotes ad abſolvendos pœnitentes in articulo mortis; alii *delegati ab homine*, & quidem vel *a Supremo Principe*, qui Superiorem in ſuo poteſtatis genere non recognoſcit, vel ab inferiore Judice aut Magiſtratu ordinario. Sunt delegati *ratione dignitatis*, quam obtinent, vel *ratione perſonæ* expreſſo ejus nomine: *delegati primo* & immediate a Supremo Principe, aut Judice ordinario: vel delegati a delegato, qui dicuntur *ſubdelegati*. Sunt denique *delegati ad univerſitatem cauſarum*, ſaltem in certo genere e. g. matrimonii, decimarum, ſine reſtrictione ad certas perſonas: vel delegati ad cauſas particulares *certarum* perſonarum (*a*).

(*a*) *Hic titulus multum uſum habet in doctrina de Commiſſariis, quorum opera frequentiſſime adhibetur hodierno ſtilo; pertinet eodem, ratione quadam titulus* 21. *libri*

bri I. Digeſt. de officio ejus, cui mandata eſt jurisdictio. Leyſerus Specimine XXVII. §. 1. *ait: Nec ipſi diſſimulamus, maximam doctrinæ de Commiſſariis partem ex conſuetudine, & Jure Canonico, in primis ex h. t. deſumendam eſſe. Habet autem hic titulus in Jure ſacro univerſe capitula omnino ſexaginta; & in his non pauca valde longa. Unde præcipui doctrinæ huc pertinentis articuli potius indicandi, quam ex Corpore Juris multis verbis exſcribendi ſunt.*

§. 490. *Delegare poteſt*, qui habet jurisdictionem ordinariam: delegatus autem regulariter ſubdelegare non poteſt, niſi ſit delegatus a Summo Principe, vel ad univerſitatem cauſarum. Exceptiones de facultate ſubdelegandi continentur c. 3. 27. 34. c. ult. §. is autem. addita Clem. un. h. t. Delegatus Summi Principis, ſi ſubdelegare poteſt & vult, recipere recuſantem etiam compellere poteſt, ut recipiat. c. 28. non poteſt autem ſubdelegato iterum dare poteſtatem ſubdelegandi. arg. c. 27. §. 4. h. t.

§. 491. *Delegari* a Summo Pontifice ſolent Conſtituti in dignitate, vel perſonatu, aut Canonici cathedrales. c. 11. Pr. de Reſcript. in 6. Ceterum delegati eſſe poſſunt omnes, qui natura, legibus vel moribus non prohibentur, modo ſint periti jurium. c. 4. §. 1. & non minores XX. annis, niſi a Principe dati eſſent ex certa ſcientia; vel ab alio inferiore cum conſenſu partium, expletis ſaltem annis XVIII. c. 41. Delegari poſſunt unus vel plures judices ſimpliciter, aut ſub variis clauſulis, aut in ſolidum. c. 16. 21. 23. 30. X. & c. 8. in 6.

§. 492. *Cauſæ omnes* delegari poſſunt, quæ ad ordinariam delegantis jurisdictionem pertinent, imo

etiam actus Ordinis, modo delegatus habeat Ordinem requiſitum. Etſi judex delegatus vi definitionis ſit, qui aliquam jurisdictionem exerceat; tamen etiam *nudum Miniſterium* vel *executio* delegari dicitur: ſed tales delegati potius *auditores*, vel *executores* appellantur. Delegatus Papæ poteſt principium, medium & finem totius cauſæ conjunctim vel diviſim ſubdelegare. c. 27. c. 28. §. 1. Celebris eſt ex Jure Romano quæſtio, an cauſæ pertinentes ad merum imperium, cujusmodi eſt jus gladii, ſive poteſtas puniendi facinoroſos pœna mortis, mutilationis vel perpetui carceris, delegari poſſit; qua in re principia juris publici Romani ad ſtatum hodiernum applicari non poſſunt: unde tales delegationes ſine dubio fieri poſſunt, & ſolent.

§. 493. *Pro uſu jurisdictionis delegatæ* inprimis neceſſe eſt, ut delegatus literas delegationis ſuæ in forma authentica exhibeat. c. 31. *Poteſtas* & *officium* judicis delegati (quibus verbis, velut ſynonimis, hic titulus inſcribitur) non penitus nihil differunt. Nam primo *poteſtas* ſumi poteſt velut pro habitu, & actu primo; *Officium* pro actu ſecundo, ſive exercitio. Dein poteſtas denotat, quid *poſſit* quis facere vi juris ſibi competentis: officium, quid *debeat*, aut teneatur facere. Poteſtas judicis delegati generatim pendet *ex auctoritate & poteſtate delegantis*, cujus is vices gerit. c. 11. & 33. & ex *mandato*, *ejusque forma*. Hinc delegatus poteſtatem ſuam ultra fines mandati extendere non poteſt, etiam conſentientibus partibus, niſi aliqua reſtrictio mere in favorem partium ſit adjecta e. g. de tempore & loco, quo cauſa definiri debet; cenſentur tamen in mandato etiam contineri ea, quæ neceſſaria ſunt, ut cauſa delegata expediri queat. c. 1. & c. 5. h. t. addita mode-

dera-

deratione c. 2. in 6. Ad obſervandam formam mandato præſcriptam etiam ſubdelegatus tenetur; alias nihil agit. c. 37. ad *Officium delegati* pertinere cenſentur ea, quæ ad delegationem rite obeundam jure communi præſcribuntur, ut agat vel omittat. Sic contra reum abſentem ſine contumacia, judicare non poteſt, etſi prior poſſeſſio & dejectio probata ſit. c. 10. Et quamvis certa eidem præſcripta ſit procedendi vel judicandi forma, tenetur tamen admittere exceptiones probabiles. c. 13. Reſcriptum Principis nunquam ita interpretari debet, ut alteri præjudicium inferatur, niſi hoc ipſum expreſſum ſit. c. 15. Executionem ſententiæ a ſe latæ differre debet propter appellationem ejus, cujus intereſt, ne detur executioni, niſi malitioſe, & ſolum differendæ executionis cauſa interpoſita fuerit appellatio. c. 15. Quomodo in cauſa excommunicationis procedere debeat, exponitur c. 21, §. 2. & 3, & c. 36.

§. 494. *Executio ſententiæ* Delegato Papæ vel Principis non minus competit, quam cognitio & deciſio cauſæ abſolute eidem commiſſæ; quia commiſſio ſimpliciter facta, ſuper toto negotio facta intelligitur: reſiſtentes executioni Eccleſiaſtica cenſura coercere poteſt. c. 7. & 26. h. t. Solet autem Delegatus Papæ executionem ſententiæ a ſe latæ frequenter committere Ordinario loci; a quo id melius fieri poteſt, utpote Officialibus inſtructo; quales ipſi judici delegato plerumque præſto non ſunt. Si autem Delegatus Ordinarium loci, non ut merum miniſtrum executionis, ſed ſuum Subdelegatum conſtituerit, cenſetur ipſe functus officio, ut cauſam reaſſumere non poſſit, ſaltem ſi res non ſit integra, & Subdelegatus negotium exequi cœperit. c. 9.

§. 495.

§. 495. Difficultatem propter varias conſecutiones faceſſere hoc titulo videtur c. *paſtorales*. 28. §. quia vero. 3. ubi Ordinarius jubetur exequi ſententiam a Delegato pronuntiatam, etſi eandem injuſtam eſſe ſciat, e. g. ſi ea juri quidem communi conformis, ſed approbatæ, certæque loci conſuetudini ſit contraria. Quid enim? ipſi executori injuſtæ ſententiæ, nonne imputabitur injuſtitia in foro Dei? Verba Capituli ſunt hæc: *Quia vero ſæpe contingit, quod executio ſententiæ Ordinario demandatur; quæſiviſti, an ſi ipſam injuſtam eſſe cognoverit, debeat eam executioni mandare? an ſit ei potius ſubſiſtendum? Attendentes itaque, quod non cognitio, ſed executio tantum demandatur eidem: reſpondemus, quod, cum Ordinarius teneatur obſequi Delegato, etſi ſciat ſententiam illam injuſtam, exequi nihilominus tenetur eandem, niſi apud eum efficere poſſit, ut ab hoc onere ipſum abſolvat.* Dubium duntaxat pro caſu locum habet, quando ei, cui executio mandata eſt, de injuſtitia ſententiæ *certo* conſtat; quamdiu enim ea extra prudens dubium poſita non eſt; præſumtio ſtat pro judice & pro juſtitia ſententiæ.

§. 496. De hypotheſi autem injuſtitiæ ab executore certo cognitæ, quia jura juribus conjungenda, atque inter ſe concilianda ſunt, reſpondeo: Sententia, cujus injuſtitia certo cognita eſt, executioni dari poteſt, ſi *copulative* concurrant hæ conditiones: I. Si agatur de cauſa civili, certe non criminali majore; neque actus executionis in ſe malus, & lege naturali vel divina prohibitus eſt. arg. c. 13. de reſtit ſpoliat. & c. 44. de ſent. excom. II. Si ſententia non ſit *notorie* injuſta ſecundum acta aut formam proceſſus, vel penitus irrita, ceu lata contra jus manifeſtum, aut nullo juris ordine obſervato. c. 10. de

de V.S. 5. & c. 54. v. *ſi vero notorium.* de appellat. quo pertinet, ſi ſententiam ex falſis inſtrumentis, aut interveniente fraude latam conſtat. c. 2. de crimine falſi c. 5. de ſent. & re jud. III. Si *mera* executio ſententiæ ſine ulla cognitione cauſæ demandata eſt; nam de *executore mixto* aliter ſentiendum eſt. IV. Si, qui injuſtitiam ſententiæ novit, ab onere executionis nullo modo liberare ſe poteſt. Poteſt enim apud Delegatum inſtare, ut ſententia ſuſpendatur, donec rei veritas Apoſtolicæ Sedi innoteſcat. c. 8. h. t. V. Si ſententia tranſiit in rem judicatam; aliter enim non fit executio ſecundum jura. Eo autem facto executori imputari non poteſt injuſtitia: uti enim in foro externo firmitas tribuitur rei judicatæ, etſi de jure partium litigantium poſtea certo conſtet; ſic pro foro externo executio ſententiæ facienda eſt. VI. Si denique ex ſententiæ executione graviora mala imminere videantur, executor, tanquam de re impoſſibili ſibi demandata, excuſationem habebit ex c. 5. de reſcriptis.

§. 497. De appellationibus & recuſationibus generatim agitur L. II. Decretal. Specialia ſunt: I. A delegato appellatur ad Superiorem delegantis: ſi hic Superiorem non habeat, ad ipſum delegantem (*b*). II. A ſubdelegato Papæ, qui non totam cauſam delegavit, non ad Papam, ſed ejus Delegatum, nempe Subdelegantem appellatur, niſi hic ſit impeditus. c. 18. III. Si medium tantum cauſæ, e. g. depoſitiones teſtium, alicui committatur, ut mero auditori ſine jurisdictione, a tali non appellatur, niſi fines mandati exceſſerit, aut merito ſuſpectus ſit. IV. Nemo præter Principem Supremum cauſam committit, remoto appellationis remedio: exceptio eſt in c. 28.

(*b*) *Zech*

(*b*) *Zech de Judiciis Eccl. Sect. I. tit. III.* §. 39. *Singularem ea de re diſſertationem edidit Samuel Stryckius Vol.* 5. *diſſ. I. C. IV. n.* 59. *& ſeq.*

§. 498. Exſpirat jurisdictio Delegati I. lapſu temporis, niſi communi partium conſenſu terminus prorogetur. c. 4. II. Morte Delegantis, & omni eo modo, quo Delegans amittit ſuam jurisdictionem, ſi res adhuc ſit integra; ſecus, ſi Delegatus jam uti cœpit jurisdictione, ea perpetuatur. c. 19 & 20. Hæc tamen limitatio paſſim non obſervatur. Eſtque hoc notabile diſcrimen inter judicem Delegatum, & Ordinarium; hic enim, non item ille, ſuam jurisdictionem etiam poſt mortem ejus, a quo ipſi delatum eſt officium cum jurisdictione, eandem retinet, excepto Vicario, qui eandem cum Principali jurisdictionem tenet (*c*). III. Morte ipſius Delegati; ſi delegatio facta fuit *perſonæ* ſub proprio ejus nomine, non vero *dignitati;* hoc enim caſu tranſit ad ſucceſſorem in eadem dignitate. c. 14. h. t. IV. Si Delegatus officio ſuo functus eſt, id eſt, ſi ſententiam per ſe, vel per alium, tanquam miniſtrum, executus eſt, aut alteri exequendam delegavit. c. 9.

(*c*) *Gratia jam facta morte concedentis, vel delegati executoris non exſpirat. c. 9. h. t. in 6.*

TITULUS XXX.

DE OFFICIO LEGATI.

ARGUMENTUM.

I. Legatorum Apoſtolicæ Sedis triplex genus §. 495. *II. Mittuntur ex variis cauſis: gaudent charactere repræſentatitio: honore & poteſtate eminent legati a Latere.* §. 500. *III. Quomodo exſpiret poteſtas legati.* §. 505. *IV. Jus Pontificium mittendi legatos.* §. 506.

§. 499.

§. 499. *Legati*, ſeu *Nuntii Apoſtolici* ſunt triplicis generis ex jure Decretalium, cui præſens conſuetudo inhæret. Sunt enim I. *Legati a latere*, qui ſumuntur e collegio Cardinalium, tanquam lateri Pontificis aſſiſtentium, indeque miſſorum. Formula loquendi valde antiqua eſt. can. 11. & can. 36. II. q. 6. De his ait Pontifex. c. 1. in 6. *Sicut honoris prærogativa lætantur; ſic eos auctoritate fungi volumus ampliori.* II. *Legati Miſſi.* III. *Legati Nati, qui Eccleſiarum ſuarum prætextu legationis ſibi vendicant dignitatem.* c. 9. (*a*). Atque hi conveniunt cum iis, qui olim dicti ſunt Vicarii Apoſtolici, de quibus, uti & univerſo Legatorum Apoſtolicorum jure ſumma eruditione, pari gravitate & æquitate agitur in Reſponſione SS. D. N. Pii P. VI. ad Metropolitanos Germaniæ ſuper Nuntiaturis Apoſtolicis. Horum Legatorum, qui Nati dicuntur, debuit imminui auctoritas; tum quia ipſorum delectum Summi Pontifices non habebant in ſua poteſtate, nec eligere poterant induſtriam perſonæ; tum quia, ut Petrus de Marca L. VI. Conc. c. 29. n. 6. ait: *Metropolitani ferre nolebant, uni ex ſuo corpore conferri jus perpetuæ præſidentiæ;* quod in Drogone & Anſegiſo patefactum eſt; quorum proin fata male ad legatos miſſos applicantur. Hinc SS. D. N. Pius P. VI. in cit. Reſp. C. VIII. Sect. V. n. 132. ait: „Impotens æmulandi ſtudium, quod Metropolitanos „invaſerat, in cauſa fuit, cur Pontifices, volentes in„juncto ſibi Apoſtolatus munere perfungi, nolentes„que amplius *Indigenis* uti, quibus ſuas, ut antea, „vices committerent, ac demandarent, id ceperunt „Conſilii a Seculo XV. ad hanc usque noſtram æta„tem, ut *e proprio latere* in Germaniam, in Galliam, „in Hiſpaniam, in Luſitaniam & in alia etiam regna „*advenas Nuntios* mitterent, *nulli parti* addictos, *Eccleſia-*

„*cleſiaſtica* dignitate ornatos, Principibus caros; ut„que apud catholicas aulas, & in urbibus Principi„bus *Ordinarias Nuntiaturas* inſtituerent.“ Triplex hoc Legatorum genus aperte indicatur c. 9. X. c. 1. in 6.

(*a*) *In Receſſu Imp. a.* 1532. *ſubſcribens Albertus Archiepiſcopus Moguntinus & Magdeburgenſis ſe vocat legatum natum. Idem prædicatum ſuis titulis adjicit Elector Colonienſis. Salisburgenſis idem elogium ſibi tribuit a variis Pontificibus conceſſum. Hæc de Legatis natis in Germania. In Gallia eo titulo fruuntur Remenſis, Bituricenſis & Lugdunenſis, in Hiſpania Toletanus, in Italia Piſanus, in Anglia Cantuarienſis & Eboracenſis, in Hungaria Strigonienſis &c.*

§. 500. Ex primo & ſecundo Legatorum genere (de tertio enim nihil reſtat dicendum) alii mittuntur cum jurisdictione ſolum *temporali* ad gubernandas provincias, vel civitates ſtatus Eccleſiaſtici, quales ſunt Legatus Avenionenſis, Bononienſis, Ferrarienſis &c. alii habent jurisdictionem *ſpiritualem*, vel *reſtrictam* ad certas cauſas, aut negotia; vel *ordinariam*, quando iis in certis provinciis committitur legationis officium; atque in his aliqui dicuntur *extraordinarii*, & non ſtabiles; alii *ſtabiles;* quales in Germania ſunt Viennæ, Coloniæ, Monachii, Lucernæ. Ab his diſtinguendi ſunt ii, qui *Vicarii Apoſtolici* ſpeciali ratione vocantur; etſi Legati quoque vices gerant Apoſtolicæ Sedis, ut mox dicam.

§. 501. Commune eſt omnium Legatorum, quod charactere repræſentatitio gaudeant; ac Legati quidem & Nuntii Apoſtolici vices Papæ gerunt. c. 1. in fin. ac ſi ea, quam divinæ fidei vis, & catholicæ unitatis ſtudium poſcit, reverentia erga Vicarium Chriſti & Succeſſorem S. Petri vigeret in ſcriptoribus

bus ætatis noſtræ, ingentibus turbis, ac bonorum offenſionibus fuiſſet præcautum. Quidquid ſit, ut ea memorem, quæ Legatorum communia ſunt, ex præſcripto juris nemini, quamquam dignitate fulgeat, credendum eſt, ſi dicat, ſe cum mandatis Principis venire, niſi probaverit. l. 1. C. de mandatis Princip. Cardinalibus quidem legatis, ſi legatos ſe eſſe, literis oſtenderint (*b*), fides habetur quoad mandata, etſi hæc ſcripto non exhibeant. arg. c. fin. diſt. 97. Imo aliis etiam legatis quoad ea, quæ communi legationis officio continentur, adhibetur fides, non item quoad ſpecialia, & quæ aliis præjudicant.

(*b*) *Boerius de Poteſtate Legati a latere. n.* 28.

§. 502. *Honoris prærogativa* eminent Legati a Latere. c. 1. atque in eorum præſentia ſuſpenditur officium minorum legatorum quoad exercitium poteſtatis. c. 8. iis præſentibus, ſi inſigniis Apoſtolicæ dignitatis utantur, Archiepiſcopis ac Patriarchis crux non præfertur. c. 23. de Privileg. Unde nec Epiſcopus, præſente Legato a latere, populo benedicit, nec veſtes defert, ſcilicet mozzetam, quæ ordinariam ipſius jurisdictionem ſignificat.

§. 503. Legati a Latere ampliori etiam auctoritate funguntur. c. 1. in 6. Generatim omnium Legatorum jurisdictio *Ordinaria* dicitur c. 2. in 6. & in provincias mittuntur, ut *ibidem evellant & diſſipent, ædificent, & plantent, ad inſtar Proconſulum, ceterorumque Præſidum, quibus olim Romani certas provincias moderandas commiſerant.* cit. c. 2. in 6. Exemplum magno Germaniæ commodo præbuit celebris legatio Laurentii Campegii, qui an. 1524. per Germaniam, itemque Bohemiæ, Poloniæ & Hun-

gariæ regna & alia loca, per quæ ipſum tranſire contingeret, legationis officium obire juſſus eſt; cujus ſtatuta per univerſam provinciam Moguntinam recepta ſunt. Difficile eſt de poteſtate Legatorum in ſpecie diſſerere; quia multa in deſuetudinem abierunt; ut auctores ex jure communi vix certi quidquam ſtatui poſſe cenſeant (*c*). Ipſo tamen communi etiam jure Poteſtas illorum reſtricta eſt: I. ex ſpeciali delegatione cujusdam cauſæ a Papa facta; quia mandatum ſpeciale derogat generali. c. 2. II. Relatione cauſæ a Legato ad Papam miſſa, ille judex eſſe ceſſat. c. 5. III. generali mandato vel delegatione non continentur ea, quæ ſpecialem mentionem poſcunt, ceu dividere, aut unire Epiſcopatus, transferre, vel deponere Epiſcopos &c. c. 3. & 4; nam hæc, aliaque iſtius generis *in ſignum privilegii ſingularis ſunt tantum Summo Pontifici reſervata* c. 4. IV. Legatorum poteſtas adſtricta eſt ad provinciam legationis: ſi tamen hæc complectitur loca plura; in quovis jurisdictionem exercere poſſunt.

(*c*) *Zech de Hierarch. Tit. XXV.* §. 286. *cum citatis ibid.*

§. 504. Specialia de poteſtate Legatorum ſunt, I. Legati a latere a die egreſſus ſui ex Urbe usque ad diem reditus in Urbem abſolvere poſſunt quoscunque Clericorum percuſſores, ex quacunque provincia fuerint: c. 4. Legati vero miſſi, qui non ſunt a latere, provinciales tantum, non item extraneos ob excommunicationem alibi contractam abſolvunt, ac dum ipſi ſunt in provincia. c. 9. II. Legatus a latere licentiam dare poteſt Abbati in Epiſcopum electo, ut monaſterium ſuum deſerat, atque ad Eccleſiam tranſeat: idem *in provincia ſibi decreta Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, & exemtorum electiones poteſt ex officio confirmare* (de jure communi); *alii*

autem

autem Legati hoc nequeunt. c. 36. de elect. in 6. III. Legatus a latere (non item alius, quantumcunque plenam legationem obtineat) cum Ordinario concurrit in conferendis beneficiis, atque etiam reſervandis. c. 1. in 6. & c. 31. de præb. eod. Hæc facultas jure communi magnopere limitata jam eſt, uti patet ex c. 3. 4. & 5. in 6. c. 2. de præb. eod. In Germania autem ea uti non ſolent, ne vis inferatur Concordatis, quibus nec Pontifex derogare ſolet. IV. In cauſis contentioſis Epiſcopi judicant in *prima* inſtantia, non legati ſive a latere, ſive alii, nec iſti procedunt contra Clericos, niſi Epiſcopo prius requiſito, eoque negligente. Concil. Trid. Seſſ. XXIV. c. 20. de ref. De ſecunda inſtantia nil decretum eſt in Trid., ſed tantum præcipitur, ut Legati ac Nuntii Apoſtolici perinde ac Patriarchæ, Primates, ac Metropolitani in appellationibus, quæ ab Epiſcopi judicio fiunt, recipiendis, ſervent formam ac tenorem præſcriptum ab Innocentio IV. in c. Romana Eccleſia. 3. de appell. in 6. quæ res ſatis indicat, ab Epiſcopo æque ad Nuntios, ac Metropolitas appellari poſſe. Trid. Seſſ. XXII. c. 7. de ref. V. Statuta quorumcunque Legatorum, ordinaria jurisdictione præditorum, etiam durant poſt finitam legationem. c. fin.

§. 505. Poteſtas Legati per mortem Pontificis non exſpirat. c. 2. in 6; ſed I. finito tempore conſtituto. arg. c. 4. de offic. Deleg. II. morte legati. III. Revocatione Papæ. IV. Egreſſu ex provincia legationis. c. fin. ſi nempe ſit animo non redeundi, & conceſſu Papæ.

§. 506. De jure Summi Pontificis mittendi Legatos ac Nuntios in provincias, & ordinaria præſertim jurisdictione, ſeu facultatibus inſtructos ac ſtabiles

biles ſtatuendum: *Jus Pontificium mittendi Nuntios, eosque ſtabiles & facultatibus inſtructos ab eo, qui Primatum SS. Pontificum ex verbo divino ſcripto, traditoque profitetur, in dubium vocari nequit.* Prob. D. Petro ejusque Succeſſoribus cura & poteſtas univerſi regendi gregis a Deo commiſſa eſt. Cum hac poteſtate rectoria ex natura rei, tanquam medium neceſſarium ad finem, conjungitur jus mittendi viros idoneos, qui ſtatum gregis proxime inſpiciant, ad Summum Paſtorem fideliter de eo referant, hæreſes, ſchismata, ſcandala cohibeant, quæque ſunt alia iſtius generis ad officium Summi Paſtoris pertinentia. Perpetuus uſus hujus juris, qui traditionem manifeſtat, oſtenditur inde a Sæculo IV., ex quo pax ac libertas Eccleſiæ data eſt, usque ad Seculum XV, noſtraque tempora. Adde formulam juramenti Epiſcoporum §. 333. & Extrav. un. de conſult. int. com. in qua reſpondens Pontificio huic juri obligatio declaratur: conſuetudo non recipiendi Apoſtolicos Legatos dicitur irrita: qui eos impediunt, excommunicationi, ac terræ ipſorum interdicto ſubjacent.

§. 507. *Objiciunt I.* cit. Extravagans, quæ incipit: *Ad regna;* uti etiam juramentum Epiſcoporum tantum pertinet ad Legatos *extraordinarios*, quos Pontifex *neceſſe habet interdum ex debito impoſitæ ſervitutis ad diverſas mundi partes, prout neceſſitates emerſerint, deſtinare;* uti ibidem dicitur. ℞. 1. Ea conſtitutio data eſt tempore, quo in Germania, in Gallia, & aliis locis *ſtabiles* aderant legationes Primatibus conceſſæ; quibus non ſatisfacientibus aliquando, neceſſe præterea fuit, extraordinarios legatos mittere. Ex verbis autem ipſius conſtitutionis ac mente Pontificis, ſine diſcrimine mandatur Principibus, Nuntios recipere, quos ad quascunque partes

tes pro cauſis quibuslibet Sedes ipſa Apoſtolica miſerit. Dein ſi Epiſcopi vi juramenti Legatos tantum transeuntes honorifice tractare & adjuvare debent; cur non item, ſi in diœceſibus commorantur, & populorum commodis inſerviunt? ꝶ. 2. Extra Ordinem legatos in provincias mitti poſſe non negant, etiam jurisdictione inſtructos, Pontificio exercenda nomine; neque negare poſſunt omnino, niſi Pontificiam auctoritatem aperte velint tollere: quæro nunc igitur, quoties mittere iſtiusmodi Legatos liceat? quamdiu miſſis commorari in provinciis concedant adverſarii? quid? ſi neceſſitas videatur poſcere, ut ſæpius mittantur intra Spatium temporis minime longi, utque morentur diutius; id quod uſuveniſſe novimus tempore Concilii Baſileenſis, ac poſteriore dein, nempe Lutheri ætate? cujus arbitrio & neceſſitas illa mittendi, & mora in provinciis definienda erit? quantum juris dabunt Principi accerſenti ad ſe Apoſtolicum Nuntium, & apud ſe retinenti? ſi ſemeſtri, ſi anno integro, ſi triennio retinere licet; cur non item ſtabiliter ac perpetuo? qua ratione, qua lege, qua juris auctoritate id vetabunt? At, inquiunt, obeſſe poterunt Legati ſtabiles auctoritati Epiſcoporum? Atqui poterunt etiam obeſſe, ſi extra ordinem, poſcente neceſſitate, mittantur: ſi bimeſtri, ſi paucis commorentur diebus (*d*).

(*d*) *In hunc modum diſſerit Auctor Expoſtulationis contra Auctorem libri: Solida Analyſis controverſiarum de Diſpenſationibus & Nuntiaturis. C. III. de Nuntiis Apoſtolicis.*

§. 508. *Objiciunt* II. Epiſcopi *immediate* præſunt ſuis Diœceſibus: Papa mediate; ſupplere is poteſt defectum, ſi Epiſcopus ſuo deſit officio. ꝶ. Papam *mediate* tantum præeſſe gregi Dominico, nec poſſe,

 niſi

niſi ſupplere defectum paſtorum inferiorum, apertiſſimus error eſt ex damnatis hauſtus auctoribus, nempe Marco Ant. de Dominis, Richerio, Febronio, Eubelio: error eſt, manifeſte repugnans verbis & ſententiis Chriſti Primatum inſtituentis in poteſtate S. Petro conceſſa: error repugnans traditioni & uſui perpetuo: repugnans Concilio Oecumenico Lateranenſi IV. ex cujus effato *Eccleſia Romana, diſponente Domino, ſuper omnes alias ordinariæ poteſtatis obtinet principatum, utpote mater univerſorum Chriſti fidelium & magiſtra.* c. 23. de privil. Si Papa immediatam & ordinariam poteſtatem in paſtores ſubordinatos habet; eandem neceſſe eſt, ut habeat in ſubditos horum paſtorum; quia Univerſorum Chriſti. fidelium æque pater eſt, & Doctor: nihil enim in verbis Chriſti diſtinguitur, nihil excipitur. *Petro imperatum eſt*, inquit Boſſuetus Serm. de unitate, *ut cuncta gubernaret, & paſceret omnes agnos & oves, filios & matres; & ipſos quoque paſtores; paſtores, inquam, ſi populi reſpiciantur: oves, ſi Petro comparentur.* Paſce agnos, inquit Chriſtus, paſce oves: quidquid ſolveris: quidquid ligaveris: Tibi dabo claves regni cælorum. Quæro, quid Epiſcopi prius, quid immediatius, quid propius acceperint? Si officii Epiſcopalis eſt, ut proxime invigilent portioni gregis, eamque paſcant; quid hoc poteſtati ſupremæ, univerſali, & ordinariæ Pontificum derogat, vel officit? nonne idem de parochorum officio dici poteſt? num poteſtas Epiſcoporum propterea non ordinaria, non immediata, ac cum poteſtate inferiorum concurrens cenſeri poteſt? *Officium* ad exercitium curæ paſtoralis propius refertur: *poteſtas* ad habitum, ad originem, ad imperium ſacrum.

§. 509. Objiciunt. III. Papa *ſolicitudinem* habet, univerſi gregis, ut inquit S. Leo; ſed inde inferri non poteſt,

poteſt, eidem competere regimen univerſi gregis. ℞. Verbum ſcriptum & traditum, ex quo impoſitam S. Petro, ejusque Succeſſoribus ſolicitudinem univerſi gregis inferunt, æque probat eorundem ſupremam & univerſalem atque immediatam poteſtatem univerſi regendi gregis; ejusmodi poteſtas eſſe non poteſt absque ſolicitudine univerſi; at ſolicitudo & cura alicui demandata intelligi poteſt absque poteſtate vera & rectoria; ſi nempe is, cui ſolicitudo demandata eſt, Superiorem habet, ad quem caſus emergentes referat; uti fit in Archipresbyteris & Decanis ruralibus. Romanorum autem Pontificum eſt, non ad alios, tanquam Superiores, mittere relationes de eccleſiarum neceſſitatibus, ſed relationes de iisdem ex univerſo orbe recipere.

§. 510. *Objiciunt* IV. Per Canones vetitum eſt *extraneo* Epiſcopo in negotia aliorum diœceſium ſe ingerere: Pontificalia ibidem exercere. Trid. Seſſ. VI. c. 5. de ref. Ipſa etiam Tridentina Synodus cognitionem cauſarum reſervavit Epiſcopis. Seſſ. XXIV. c. 20. de ref. Reſpondet SS. D. N. Pius VI. in ampliſſima Reſp. ad Metropolit. c. VII. n. 49. „Non „niſi per ſummam injuriam dici *extraneus* poteſt is, „quem Apoſtolica Sedes delegavit, quique ejus vi„ces obit, utpote quæ ſupra omnes Epiſcoporum „catholicorum diœceſes habet jus *ordinariæ* poteſta„ſtis." Et ib. c. IX. §. 24. „Conſtitutio Tridentini „clara eſt quoad *Epiſcopos omnes*, ita, ut nequeat *al*„*ter* Pontificialia in *alterius* diœceſi exercere, niſi „impetrata prius ab Ordinario venia. Sed conſtitu„tio hujusmodi ad ſolos *coercita* Epiſcopos, nil com„mune habet cum *Pontifice*, & *Pontificiis Legatis*, „qui illius vices funguntur. Ad Pontificem enim „quod attinet, nulla diœceſis eſt *aliena*. Sicut au„tem liceret Pontifici, quocunque locorum accede-

„ret, ſine venia Ordinarii pro libitu Pontificalia „exercere; ita eodem jure decorari poſſunt Apoſto„lici Nuntii, non ut meri *Epiſcopi*, aut *Archiepi„ſcopi*, ſed tanquam *Apoſtolicæ Sedis Delegati.*" Ceterum Apoſtolicum Nuntium appellare *extraneum* ne Febronius quidem auſus fuiſſet. Ait enim in opere de ſtatu Eccleſiæ C. II. §. 10. *Papæ — incumbit cura, inſpectio, & quædam ſuperintendentia in omnes Eccleſias, adeo ut is nullibi quoad hoc poteſt haberi pro* EXTRANEO. Synodi Trid. Decretum agit de cauſis contentioſis, & quidem quoad primam *tantum* inſtantiam (§. 504. n. IV.), idemque, ut Decreta omnia Synodorum, vim habet a Pontificia confirmatione. Imo ipſa Synodus excipit non cauſas majores tantum, *quæ juxta canonicas ſanctiones apud Sedem Apoſtolicam ſunt tractandæ*, verum etiam illas, *quas ex urgenti, rationabilique cauſa judicaverit Summus Romanus Pontifex per ſpeciale reſcriptum Signaturæ Sanctitatis Suæ, propria manu ſubſcribendum, committere, aut avocare*; id quod ordinariam atque immediatam RR. Pontificum Poteſtatem aperte indicat. Denique ſi ad evitandas litigantium fraudes iſthuc in cauſis contentioſis conſtituendum judicavit & Pontifex, & Synodus, non id continuo ad Jurisdictionem voluntariam, aliaque iſtius generis extendi poteſt, quaſi nemini liceret, mox ad Pontificem, ejusve Legatum petendæ gratiæ cauſa accedere. Unde merito animadvertit auctor Expoſtulationis diſſ. cit. pag. 115. Non eſt hæc ſolius Papæ, vel Epiſcoporum, ſed *ovium* cauſa, quæ quidem ſeparari ſe a Summo Paſtore minime patientur; quippe, quæ norunt, non aliam ob cauſam magis inferiores Præſules a Chriſto inſtitutos fuiſſe, quam ut ad Paſtorem univerſi gregis ab iisdem adducantur; neque acceſſum ſibi ad Patrem & Doctorem communem inter

cludi

cludi ſinent, aut a gratiis ejus recipiendis prohiberi (*e*).

(*e*) *Quæ ab hoſtibus Apoſtolicæ Sedis contra Legatorum quorundam labes vitiaque ex antiqua memoria, ac ſæpe impuris fontibus ad invidiam ejus ſanctæ Sedis congeruntur, nec reſponſum mereri arbitror. Nimis enim depravati & malitioſi animi indicium eſt, ſilentio prætermiſſis tot inſignibus emolumentis, quæ ab eorundem legatorum indefeſſa opera, ſumma virtute ac ſapientia in regna ac provincias collata ſunt, pauculorum culpas, errataque lectoribus obtrudere.*

TITULUS XXXI.

DE OFFICIO JUDICIS ORDINARII.

ARGUMENTUM.

I. Quis hic cenſeatur Ordinarius: & a quo officia Ordinariorum inſtituantur. §. 511. *II. Poteſtas ordinaria Papæ, cujus lateri aſſiſtunt Cardinales* §. 512. *III. Et Poteſtas ordinaria Epiſcoporum; utraque ex divina inſtitutione* §. 516. *IV. Gradus medii ſunt juris humani.* §. 526. *V. Poteſtas quaſiepiſcopalis.* §. 529.

§. 511. In Rubrica hujus tituli vox *Judicis Ordinarii* latius ſumitur de officio ejus, qui vi muneris ſui, ſuoque nomine & jure, non vice alterius, ut delegati faciunt, præeſt in Eccleſia, & poteſtatem ordinariam exercet. Hinc in Sexto libro titulus ſimpliciter inſcribitur *de officio Ordinarii*, id eſt, Papæ, cujus lateri aſſiſtunt Cardinales: de officio Patriarcharum, Archiepiſcoporum, id eſt, Primatum, & Metropolitanorum, Epiſcoporum, aliorumque poteſtate quaſiepiſcopali præditorum; qui omnes nomine *Ordinarii* veniunt; ac ſpeciales titulos in Jure non habent. De his nota: I. Agitur de poteſtate eorum

in cauſis, quas norunt ut homines & Judices, non ut Deus, nempe ex ſigillo Sacramentali. c. 2. h. t. II. Conſiderantur ut perſonæ ſingulares, vel tanquam morales, quales ſunt Synodi & Capitula. III. Officium Ordinarii inſtituitur vel a ſupremo Principe, vel lege publica & canone vel conſuetudine; inferiorum non eſt, contra jus creare novam formam Ordinariorum. Id quod commune eſt utriusque ſtatus tum Eccleſiaſtici, tum politici; quo pertinet Extrav. unic. Joannis XXII. de M. et O. In Eccleſiaſtico ſtatu, in quo per canones, concordata, & longævam conſuetudinem officia Ordinariorum conſtituta ſunt, mutatio ſine aliorum injuria a paſtoribus ſubordinatis fieri non poteſt.

§. 512. Chriſtus inſtituendo paſtores, & rectores Eccleſiæ orſus eſt a Petro, tanquam fundamento, Capite, ſupremo Paſtore, quem ſingulari ratione ſuum Vicarium nominavit cum poteſtate ſuprema, univerſali, ordinaria, ac plena. Poteſtas Succeſſorum Petri, ſeu RR. Pontificum vere, proprioque ſenſu poteſtas eſt, nempe fundata in Primatu non meri ordinis, honoris, directorii, ſed Primatu auctoritatis, ac Jurisdictionis, conjunctæ cum vi obligandi pro utroque foro, ac pœnis appoſitis cogendi; eaque dicitur *ſuprema*, quia ſupra omnes Eccleſiæ poteſtates ita eminet, ut nulli illarum ſubjiciatur; quod de quavis Eccleſia particulari etiam integræ nationis ita certum eſt, ut a nemine catholicorum in dubium vocari poſſit. Opinionem de Conciliis œcumenicis Papa ſuperioribus etiam extra caſum ſchiſmatis vel hæreſis ſeculo XV. rebus maxime perturbatis ortam Scriptores quidam noſtræ ætatis ſibi & aliis perſuadere tanto ardore nituntur, ut incidere videantur in propoſitionem 29. ab Alexandro VIII. an. 1690. damnatam (*a*).

(*a*) *Con-*

(a) *Confer. ex J. E. P.* §. *CCCLVIII. pag.* 725. *& dicta in Iſagoge.* §. *CXVIII.*

§. 513. Eadem poteſtas Romanorum Pontificum dicitur *Univerſalis* & *Ordinaria* relate ad omnes diœceſes, perſonas, cauſas, relate ad oves & paſtores ſubordinatos, nulla ut exemtio a poteſtate & Jurisdictone Papæ habeat locum, ac ut nullibi tanquam Epiſcopus *exterus* ſpectari poſſit (§. 510.). Dicitur denique *plena*, quæ continet omne genus poteſtatis, quæ a Chriſto in Eccleſiam collata eſt; nec tamen eſt poteſtas *ſola*, neque excludit divinam inſtitutionem poteſtatis Epiſcopalis; ac præterea limites habet ex ipſa natura Primatus Eccleſiaſtici, ex generali moderationis lege a Chriſto præſcripta, & denique ex fine; quia in ædificationem, non deſtructionem inſtituta eſt (*b*).

(*b*) *J. E. P.* §. *CCCLIX. pag.* 729. *Confer dicta* §. 370. *de ſupplenda negligentia Prælatorum. Sine dubio ſupplet ſupremus Paſtor inferiorum defectus; ſed ex officio, & plenitudine poteſtatis ſupplet, non ex canonum diſpoſitione; quam enim novæ ſpiritualis poteſtatis particulam per Canones accipere potuit is, qui a Chriſto accepit plenitudinem poteſtatis? Ob quam ipſam cauſam non maligna tantum, atque ad deprimendam Vicariorum Chriſti poteſtatem excogitata, ſed per ſe ipſam abſurda eſt diſtinctio inter jura Papæ primigenia, & adventitia, eſſentialia & accidentalia. Exercitium poteſtatis e. g. circa reſervanda peccata recens eſſe poteſt, aut accidentale dici; ſed jus reſervandi, cum, teſte Concilio Tridentino, in ſuprema RR. Pontificum poteſtate fundetur, omnino primigenium eſt, & eſſentiale; niſi etiam inter jura Generalium Conciliorum alia primogenia & eſſentialia, alia vero adventitia & accidentalia velis dicere; eoquod a poſterioribus Synodis conſtituta quædam, & decreta fuerint, de quibus nullum in antiquioribus extat veſtigium. Conf. de hac re Iſagogen* §. *CXCVII.*

§. 514.

§. 514. *Veniamus ad Collaterales, & Coadjutores tuos*, inquit S. Bernardus ad Eugenium P. III. (*c*). *Hi ſeduli tibi, hi intimi ſunt; quam ob rem, ſi boni ſunt, tibi potiſſimum ſunt: ſi mali, æque plus tibi.* Nomen ductum videtur a *cardinibus*, nempe titulis perpetuis, quibus aliquis Clericus fuerat addictus. Frequenter ea voce uſus eſt S. Gregorius M. quando Clericus ad certum gradum, ſervitiumque ordinatus ad aliam Eccleſiam, cui eodem deſerviret gradu, canonice translatus eſt, in hac Eccleſia dicebatur *cardinari.* can. 5. diſt. 71. & ibi correctores Romani. Sed origo ac dignitas Eminentiſſimorum S. R. E. Cardinalium altius repetenda eſt. Habebant antiquiſſimis temporibus ſinguli Epiſcopi ſuum *Senatum*, ſive *Presbyterium*, ex Presbyteris & Diaconis compoſitum, cujus conſilio & opera in regimine Eccleſiæ adjuvarentur; quod palam fit ex epiſtolis authenticis S. Ignatii Martyris. Uti Eccleſia Romana præ aliis Eccleſiis particularibus, ita ejusdem Senatus præ aliis Presbyteriis, dignitate, & juvando regimine univerſæ Eccleſiæ ſemper eminuit; cum ii Presbyteri & Diaconi eſſent *nobiliſſimæ partes, & præcipua membra* Romanæ Eccleſiæ, ut inquit Sixtus V. in Conſt. *Poſtquam verus.* S. Cornelius ad Cyprianum ſcribit: *Omni igitur actu ad me perlato placuit contrahi Presbyterium* (*d*). Cum poſt mortem S. Fabiani Papæ circa an. 250. Sedes Apoſtolica integro anno vacaret, Presbyteri & Diaconi, reipſa Cardinales Eccleſiæ Romanæ, graviſſimas ad S. Cyprianum & Clerum Carthaginenſem dederunt literas, quæ, ut S. Cornelius poſtmodum creatus Papa teſtatur, *per totum mundum miſſæ ſunt, & in notitiam Eccleſiis omnibus & fratribus perlatæ ſunt* (*e*). Addit Couſtantius de his literis: Et ſapientiam quidem ſpirant primo Eccleſiæ Clero dignam. *Is*

nempe

nempe (Clerus Romanus) *nimio poteſtatis ſuæ ſtudio minime percitus, Epiſcopos vicinos ac remotos, qui Romæ aderant, ſecum vocare, eorumque conſilio uti non dedignatur* (*f*). Initio ergo Romæ non alii erant, quam Presbyteri & Diaconi Cardinales; his acceſſerunt poſtea Epiſcopi viciniores, Lateranenſi Baſilicæ adſcripti: qui tamen ſuo non deſunt muneri Epiſcopali. Numerus Cardinalium olim incertus erat, ac varius; nunc ex cit. conſtit. Sixti V. ſeptuaginta eſſe debent exemplo 70. Seniorum, quos Moyſes aſſumſit. In hoc numero ſunt, *Epiſcopi Cardinales ſex*; quorum Eccleſiæ ſunt 1. Oſtienſis & Veliterna inter ſe unitæ. 2. Portuenſis, & S. Ruffinæ, ſeu Silvæ candidæ, itidem unitæ. 3. Albanenſis. 4. Sabinenſis. 5. Tuſculana. 6. Præneſtina. Dein *Presbyteri Cardinales quinquaginta*: & *Diaconi Cardinales quatuordecim.*

(*c*) *De Conſideratione lib. IV. c.* 5. *p.* 120. *edit. Romana an.* 1594.

(*d*) *Couſtant. Epiſt.* 6. *S. Cornelii n.* 2. *Col.* 136.

(*e*) *Ibid. Epiſt.* 10. *col.* 161.

(*f*) *Couſt. ib. in notis.*

§. 515. Officia Cardinalium tum *propria* ſunt; quia in titulis ſuis ampla gaudent juriſdictione in iis, quæ ad eorum ſpectant ſervitium; tum *communia*, adjuvando Summum Pontificem in adminiſtranda, regendaque univerſa Eccleſia. c. 17. de Elect. in 6. Conc. Trid. Seſſ. XXV. c. 1. de ref. quod in Conſiſtoriis ſecretis, & publicis, & Congregationibus tum ordinariis, tum extraordinariis maxime præſtant: obeunt præterea legationes a Latere: Sede Papali vacante valde reſtricta potiuntur poteſtate. c. 3. de Elect. in 6. & Clem. 2. de Elect. Præcipuum eorum

rum munus verſatur in deligendo novo Pontifice. c. 6. de elect. in 6. (§. 377.).

§. 516. A Summo Paſtore deſcenditur ad Subordinatos, nempe Epiſcopos Diœceſanos, qui honori ſibi ducunt profiteri ſubjectionem erga S. Petrum, ejusque Succeſſores, uti Boſſuetus inquit in Serm. de Unitate. Eſt autem poteſtas Epiſcopalis divinæ pariter inſtitutionis, perinde ut Primatus Epiſcopi Romani; nam gradus intermedii Jurisdictionis ex Jure Eccleſiaſtico humano profluunt, ordinis cauſa, faciliorisque communicationis ſingulorum orbis Epiſcoporum cum Capite Univerſorum introducti, & pro temporum ratione variabiles. Eſt autem

§. 517. I. Epiſcoporum poteſtas *adſtricta ad diœceſes*; quia extraordinarium Apoſtolorum jus ubique prædicandi, baptizandi, fundandi Eccleſias ad ipſorum Succeſſores Epiſcopos non transiit (conf. J. E. Publ. §. 331. nota a. & 344.). Ipſi Apoſtoli Epiſcopos a ſe inſtitutos affixerunt certis Sedibus, uti patet in Tito, Timotheo, & majoribus natu, quos S. Paulus Epheſi inſtituerat, indeque Miletum ad ſe evocavit (Act. XX.); in ſeptem Angelis, ſeu Epiſcopis Aſiæ, de quibus S. Joannes in Apoc. agit C. I. in fin. & C. II. & III. Adde can. Apoſt. 34. & Trid. Seſſ. VI. c. 5. de ref. Porro aſſignatio ſubditorum, certarumque ſedium, limitum item diœceſeos determinatio non ex jure Divino, ſed Eccleſiaſtico humano profecta eſt.

§. 518. Eadem Epiſcoporum poteſtas divino jure *adſtricta eſt ad ſervandam unitatem catholicam*, id eſt, ad conſenſionem in fide & communione cum Succeſſore Petri, tanquam centro ejusdem unitatis; adeoque eſt poteſtas ſubordinata & ſubjecta Pontifi-

ciæ

ciæ poteſtati; ex qua ſubjectione per ſe, atque ex natura rei conſequitur, poteſtatem Epiſcoporum reſtringi *primo* legibus generalibus Eccleſiæ; quas obtentu temporalis commodi violare non debet Epiſcopus, c. 5. de M. & O. & contra quas ſtatuere nihil poteſt c. 9. eod. *Secundo* per cauſas majores, ſive illas, *quæ juxta canonicas ſanctiones apud Sedem Apoſtolicam ſunt tractandæ*, Concil. Trid. Seſſ. XXIV. c. 20. de ref. *Tertio* ſpecialibus avocationibus cauſarum (Trid. ibid.), reſervationibus, & exemtionibus.

§. 519. II. Hac ſalva ſubjectione & ſubordinatione Epiſcopus ſuprema poteſtate univerſam regit Diœceſin; omnesque Diœceſanos, Laicos, Clericos & Regulares ſibi ſubjectos habet (*g*): diſpenſat in votis, tanquam legibus particularibus: abſolvit ab omnibus peccatis: confert omnia beneficia; quæque ſunt alia generis iſtius, ad quæ dicitur habere *intentionem fundatam in jure*, donec oſtendatur lex generalis, aut ſpecialis reſervatio, exemtio, præſcriptio, conſuetudo, aliave legitima exceptio. Hinc ſi Eccleſia, ſita in aliquo Archidiaconatu, erigitur in Cathedralem, ea per ſe a Jurisdictione Archidiaconi eximitur c. 16. de M. & O. ibi: *Archidiaconus in tantam prorupit temeritatis audaciam, ut in Epiſcopum ibi conſecratum, & eccleſiam ſuam jurisdictionem exercere præſumat.*

(*g*) *Presbyteros poteſtate Ordinis & Jurisdictionis inferiores eſſe Epiſcopis, dogma catholicum eſt. De qua re ultimis hisce annis Epiſcopi Galliæ conſtantia & magnificentia Epiſcopali & proteſtati ſunt, & ſcripſerunt contra Presbyteros vicarios cum poteſtate a ſe independente ſibi adjunctos. Can. Apoſt.* 30. *ejusmodi Presbyter, qui proprium aſpernatus Epiſcopum ſeorſim conventicula egerit, — — tanquam qui principatum ambiat, Tyrannus dicitur.*

§. 520.

§. 520. IV. Ex divina inſtitutione poteſtatis Epiſcoporum, eorumque divinitus ſtabilita adhæſione ad catholicam unitatem, quam S. Cyprianus *glutinum Sacerdotum*, Tertullianus vero *conteſſerationem* appellat, infertur *primo*, Epiſcopos in ſuis quemque diœceſibus reſidentes, adeoque extra Concilium etiam generale, efficere unum corpus, & unum quodammodo Epiſcopatum, uti S. Cyprianus ait. *Secundo*, eosdem, quantumvis diœceſibus adſtrictos, dum communi adhærent Eccleſiæ Capiti, & unitatis Centro, repræſentare univerſam Eccleſiam, perinde ac in Concilio generali; unitas enim loci ad rem nil confert. *Tertio*, hoc ſenſu & conſenſu cum Capite Eccleſiæ Epiſcopi participes ſunt *regiminis univerſæ Eccleſiæ*, eidemque poteſtate ſua conſulunt per conſenſum in dogmaticas definitiones, per judicia de fide ac moribus, legesque & ritus univerſe receptos.

§. 521. Ampliſſima poteſtas Epiſcopalis diſtincte intelligitur ex objectis, quæ attingit, iisdem prope, in quibus Apoſtoli ſua uſi ſunt poteſtate. J. E. P. C. III. a §. 332. Prima Epiſcopi cura ſine dubio eſt conſervare in grege ſibi commiſſo puritatem fidei, & morum, atque unitatem catholicam, tum in obeundo per ſe & adjutores ſuos paſtorali munere, celebratione divini Sacrificii, adminiſtratione Sacramentorum, aliisque publicis rite peragendis Religionis operibus. Huc ſpectant deciſiones juris: I. Epiſcopus judicium & auctoritatem interponit, ſi Canonici ceſſare volunt a divinis c. 13. §. 1. X. c. 2. & 8. in 6. II. Providet de viris idoneis pro officio prædicationis, audiendis confeſſionibus, & injungendis pœnitentiis c. 15. III. Præſertim ſi in Diœceſi ſint populi diverſarum linguarum. c. 14. IV. Quando Epiſcopo in certis caſibus competit abſolutio

ſolutio ab excommunicatione canonis, non neceſſario per ſe eam impertit, ſed poteſt eandem aliis committere. V. Negligentiam inferiorum Prælatorum Epiſcopus ſupplet ex officio ordinario (§. 370.).

§. 522. Alterum caput Epiſcopalis muneris ſitum eſt in Clero univerſo non modo ordinando, & præficiendo, ſed ſingulari etiam ſolicitudine cuſtodiendo, coercendo, & ſi opus ſit, corrigendo. Clem. 1. h. t. Neque Clericus ob eam cauſam, quod Ordines acceperit a Papa, ab Epiſcopi jurisdictione eximitur. c. 7. de M. & O. Si tamen Clericus adminiſtratione careat, juratam Epiſcopo obedientiam profiteri non tenetur. c. 3. de M. & O. Quando Epiſcopus monaſterium ſibi ſubjectum viſitat, cavet, ne monaſterium infamet, & ſeculares ſecum introducat. c. 17. h. t. Præcipue inquirit in illos Clericos, qui plures dignitates vel beneficia curata tenent prætextu Apoſtolicæ diſpenſationis. c. 3. in 6. Collatio tamen beneficii facta ei, qui de priori, quod habet, mentionem non fecit, valida eſt, præterquam ſi ea collatio fiat a Legato Apoſtolico, vel per reſcriptum Papæ. Clem. 2. h. t. Epiſcopus enim id noſſe poteſt, ac mederi debet.

§. 523. Tertium caput Epiſcopalis officii conſiſtit in cura temporalium bonorum Eccleſiæ; quo pertinet adminiſtratio bonorum Eccleſiæ vacantis. c. 4. h. t. cavet autem Epiſcopus a ſuſpicione avaritiæ, & a quæſtu, aliove gravamine in pœnis imponendis. c. 13. §. 2. Eodem referri debet Synodaticum ſeu Cathedraticum, & jure veteri quarta decimarum & mortuariorum: procurationes item & ſubſidium caritativum, præter alia Epiſcoporum jura; de quibus ſit mentio c. 16. h. t. ageturque ad

titulum de cenſibus. C. 18. h. t. fit mentio de lege diœceſana & lege jurisdictionis. De eadem lege diœceſana agitur c. 22. de Regularibus. & c. 1. de V. S. in 6. Sciendum, Monachos, eorumque monaſteria pluribus ſeculis fuiſſe ſubjecta juri Epiſcoporum; ac primum a Gregorio M. ipſos fuiſſe exemtos, quoad electionem Abbatum, ſolutionem Cathedratici, & Decimarum (*h*). Gloſſatores dein ea exemtionis capita, in quibus Monachi a poteſtate Epiſcoporum erant immunes, retulerunt ad *legem diœceſanam*: reliqua vero omnia ad *legem jurisdictionis.*

(*h*) *Thomaſſin. P. I. L. III. c.* 30. *& ſeq. Ejusmodi privilegia non nulla indicantur can. cum pro utilitate* 34. *XVI. q.* 1. *can. quam ſit neceſſarium.* 5. *XVIII. q.* 2. *can. Luminoſo.* 6. *ibid. Conf. Benedict. XIV. de Syn. diœceſ. lib. I. c. IV. n.* 3.

§. 524. Quartum caput Epiſcopalis muneris refertur ad modum regiminis diœceſani exercendi: unde Abbates & Sacerdotes lege diœceſana ſubjectos ad Synodum venire per cenſuram compellit. c. 9. de M. & O. Nihil tamen in Synodo contra canones poteſt ſtatuere. Ibid. Obedientiam ſuis Decretis præſtandam etiam inflicta excommunicatione extorquet. c. 2. de M. & O. Libere inquirit in ſcelera, de iis judicat ſecundum canones *absque impedimento alicujus*; & cum opus fuerit, invocat brachium ſeculare, *non ad præjudicandum, ſed potius ad ea, quæ Deo ſunt placita, proſequendum.* c. 1. h. t. Quovis *diœceſeos ſuæ* loco pro tribunali ſedere poteſt, & exequi ea, quæ ad ipſius ſpectant officium. c. 7. in 6. Clericorum exceſſus ſic corrigere jubetur, ut & ipſi metu pœnæ coerceantur, & alii pertimeſcant. Clem. 1. h. t. Etſi mandato Papæ procedat ad executionem officii ſui, per hoc tamen non fit Delegatus

tus Papæ, ſed proprio cenſetur jure procedere. c. 12. h. t. Quia tamen Papa aliorum juribus, niſi id exprimat, derogare non præſumitur; hinc juſſus a Papa corrigere Clericos ſuæ diœceſis, jurisdictionem in exemtos ob id mandatum non acquirit c. 19. eod. Quomodo ſuppleat Ordinarius negligentiam inferiorum Prælatorum, dictum eſt §. 372.

§. 525. Intermedii inter Summum Pontificem, & Diœceſanos Epiſcopos gradus ſunt Patriarchæ & Exarchi, Archiepiſcopi Primates, & Archiepiſcopi Metropolitani. Sunt quidam in Italia Archiepiſcopi, unicum habentes Suffraganeum, alii nullum plane; meri honoris titulum ex privilegio Apoſtolico nacti, exemplo Synodi Nicænæ, quæ Epiſcopo Aeliæ, ſive Hieroſolymæ jus metropoliticum, ſed meri honoris contulit. c. 7. diſt. 65. Eadem honoris prærogativa a Concilio Chalcedonenſi inſignitus fuit Epiſcopus ejusdem civitatis Chalcedonenſis Act. VI. & Epiſcopus Nicænus Act. XIII. De dictis gradibus univerſe notandum: I. Quod in canonibus definitum eſt, *Primates vel Patriarchas nihil juris præ ceteris habere, niſi quantum ſacri canones concedunt, vel priſca illis conſuetudo contulit ab antiquo: ita ut ſecundum Nicænas regulas ſua privilegia ſerventur Eccleſiis, præterquam ſi Apoſtolica Sedes antiquam Eccleſiam vel Rectorem ipſius, quolibet ſpeciali privilegio decreverit honorare.* c. 9. h. t. II. Hoc ſenſu inter Sedem & Sedentem, inter antiqua privilegia Sedium, & merita Sedentium recte diſtinguitur. *Etſi enim diverſa non nunquam ſunt merita Præſulum; jura tamen permanent Sedium,* ut ait S. Leo epiſt. 119. edit. Ballerin. III. De juribus & privilegiis Sedium inhærendum eſt conſuetudini inveteratæ, nequa exiſtat perturbatio & juſta que-

 rela;

rela; hinc deciditur, nihil novi in cauſa ſubjectionis & obedientiæ attentari debere, poſſeſſore vel reo non citato. c. 8. de M. & O. & juxta rubricam c. fin. eod. compoſitio ſuper jure Primatiæ ab uno ſolo, cujus intereſt, impediri poteſt.

§. 526. Patriarcharum jus ac poteſtas per plures provincias, adeoque ſupra Metropolitas, prius invaluit, quam nomen Patriarchale, quo inſigniuntur. Origo repetenda eſt a Sedibus Petri, quas vel ipſe fundavit per ſe, uti Romæ & Antiochiæ in Oriente, vel per diſcipulum ſuum Marcum, ceu Alexandriæ in Aegypto. Hæ quippe Eccleſiæ a B. Petro fundatæ ſunt, & veraciter pro Patriarchalibus habendæ (*i*): acceſſit Patriarcha Conſtantinopolitanus, refragante diu Apoſtolica Sede, & Hieroſolymitanus; quarum Sedium prærogativæ renovatæ ſunt mutato ordine ab Innocentio III. c. 23. de privilegiis. Poſteriore ævo Patriarchæ titulus conceſſus fuit quibusdam Primatibus, non aucto Primatum jure; tales ſunt Patriarcha Venetus, Indicus, Luſitanus. Nicolaus I. Archiepiſcopo Biturienſi, Aquitaniæ Primati titulum Patriarchalem conceſſit; quo ſpectat can. 8. IX. q. 3. Alii ex ruinis orientalium Patriarchatuum enati ſunt, uti Armenorum, Cophtorum, Ruthenorum.

(*i*) *Thomaſſ. P. I. L. I. c. 7. a. n. XI. Nicolaus I. ad Conſulta Bulgarorum. c. 9. 2.*

527. *Exarchi* Patriarchis inferiores, aliis dignitate ſuperiores Sæculo IV. dicti ſunt, qui diœceſibus, id eſt, diſtrictibus plurium provinciarum, præerant. In Concilio CLno I. can. 2. nominantur diœceſes Aſiatica, Pontica & Thraciæ, quibus præerant Exarchi Epheſinus, Cæſareenſis, & Heracleenſis. *Primates* dicti ſunt fere, qui primas Sedes Epi-

ſcopa-

ſcopales in aliqua natione obtinent; quos Romanus Pontifex olim Vicarios habuit. Plures ſibi id nomen competere putarunt, quando nulli Metropolitæ erant ſubjecti, etſi nec ipſi aliquem ſubjectum haberent. In Africa Primates dicti ſunt, qui reliquis unius provinciæ Epiſcopis præerant (uti locis aliis Metropolitani) non dignitate civitatis, ſed ordinationis ætate. Omnibus dein præeminebat Archiepiſcopus Carthaginenſis. *Archiepiſcopi* quondam dicti ſunt, qui plures ſub ſe habebant Metropolitanos. Nov. II. Sunt quidam *Archiepiſcopi* Primates, alii Metropolitani, alii nomine & honore (§. 525.). *Metropolitani* dicti ab urbe Metropoli provinciæ, in qua reſidere juſſi ſunt, qui Epiſcopis ejus provinciæ præerant. can. 2. IX. q. 3. Sed mutata civili partitione viſum non eſt Summis Pontificibus ad mobilitatem neceſſitatum mundanarum Dei Eccleſiam commutari, ut ajebat Innocentius I. can. 1. diſt. 10.

§. 528. De juribus & officiis Metropolitarum præcipuæ deciſiones ſunt hæ: I. Suffraganeos Metropolitica lege ſibi ſubjectos habent. c. 11. h. t. II. Non tamen præter canones inſolitum obedientiæ juramentum ab eis poſſunt exigere; ſecus Clerus Diœceſanus juſte appellat. c. 13. de M. & O. III. Quæ regiminis ſunt diœceſani, Epiſcopi ſua poteſtate arbitrioque diſponunt; extra ordinem *nil quidquam facere aggrediantur ſine Metropolitani, nec ipſe ſine reliquorum ſententia.* can. 1. & 2. IX. q. 3. IV. Epiſcopi non tenentur pro veteri more accedere ad Eccleſiam Metropolitanam, nempe extra Concilium provinciale, nequidem per procuratorem. Concil. Trid. Seſſ. XXIV. c. 2. de ref. V. In ſubditos Suffraganeorum Metropolita nullam poteſtatem habet, nec invitos compellere poteſt ad ſuſcipiendas dele-

gationes cauſarum, quæ ad ipſum per appellationem devolutæ ſunt. c. 11. h. t. niſi extirpanda ſit exitialis quædam conſuetudo, quæ altius, latiusque per totam provinciam radices egerit. c. 11. de fil. Presb. c. 3. de inſtitut. c. 36. de Simonia. VI. Ad Metropolitanum ſpectat, Concilium provinciale ſingulis ſaltem trienniis convocare. Trid. Seſſ. XXIV. c. 2. de ref. De appellationibus ad Metropolitas, ac de eorum viſitationibus agetur alio loco. De ſupplenda ab ipſis negligentia dictum eſt §. 373. ſeq.

§. 529. Prælatorum, qui ſunt infra Epiſcopum, & Ordinarii nomine aliquando veniunt, tres ſpecies diſtinguit Benedictus XIV. de Syn. Diœc. lib. II. c. X. *Prima* eſt eorum, qui certo præſunt generi perſonarum, exiſtentium intra ſepta alicujus Eccleſiæ, Monaſterii, ſeu Conventus, cum paſſiva exemtione a jurisdictione Epiſcopi. Ejusmodi ſunt Superiores regulares, & nonnulli Prælati ſeculares, qui una cum Eccleſia, ejusque Eccleſiæ Clericis & adminiſtris, quibus præſunt, immediate Romano Pontifici ſubjiciuntur. *Secunda* ſpecies eſt Prælatorum, habentium jurisdictionem activam in Clerum, & populum in certum locum, qui tamen locus eſt intra Epiſcopi Diœceſin, a qua undique circumſcribitur. Ejusmodi Prælati improprie tantum, & late dicuntur eſſe *Nullius*. *Tertia* ſpecies eſt Prælatorum, qui jurisdictionem activam habent in Clerum & populum alicujus locis ſeu oppidi, aut plurium locorum, & oppidorum, quæ omnino evulſa & ſeparata ſunt a cujuslibet Epiſcopi diœceſi, quapropter dicuntur conſtituere quandam *quaſi diœceſin*; ubi Prælatus, iis exceptis, quæ ſunt Ordinis Epiſcopalis, omnia exercet, quæ ceteroquin ad Epiſcopalem jurisdictionem pertinent; dicuntur vere & proprie *Nullius*;

Nullius; & veris annumerantur locorum Ordinariis (*k*).

(*k*) *Caute diſtinguendas eſſe has ſpecies, & veluti gradus jurisdictionis ordinariæ in Prælatis inferioribus, diſtincte docet Benedictus XIV. conſtit.* 76. *Apoſtolicæ ſervitutis. T. I. Bullar. & conſt.* 33. *Inter multa. T. II. Bullar.*

TITULUS XXXII.

DE OFFICIO JUDICIS.

ARGUMENTUM.

I. Officium judicis aliud nobile, aliud mercenarium dicitur. §. 530. *II. Judex litiganti providere de advocato aliquando debet.* §. 531. *III. Imploratio officii judicis ſæpe fieri debet cum conteſtatione litis.* §. 532.

§. 530. Judex eſt perſona publica, ad id ordinata, ut ſecundum leges, & conſuetudines locorum jus dicat, nempe ex officio, quod duplex eſt, Nobile, & Mercenarium. Ex *officio nobili* procedit judex *primo* ſi non adactus a partibus, non rogatus, *motu proprio* quidquam facit e. g. inquirendo in crimina; *ſecundo* ſi ad *implorationem partis*, actionem non habentis, procedit. Actio ſupponit jus ex parte agentis, & debitum ſeu obligationem ex parte ejus, contra quem agitur. Princ. Inſt. de Act. At qui judicis officium implorat, jus proprie non prætendit, ſed æquitatem, ob quam judex ſuccurrere poteſt, & aliquando debet, velut ſi pars litigans petit advocatum, minor læſus reſtitutionem in integrum, filius alimenta a patre, condemnatus reſtitutionem ob errorem facti. Hæc officii imploratio eſt remedium extraordinarium; quod non competit, niſi cum ordinarium actionis remedium deficit. arg. l. in cau-

ſæ. 16. D. de minorib. *Officium mercenarium* eſt, quod actioni deſervit, aut vi cujus judex ad inſtantiam partis, actionem proprie dictam proponentis, facit ea, quæ juris ſunt; non enim judex ſe immiſcet litibus non imploratus, niſi bonum publicum expoſcat (*a*).

(*a*) *Elegans in hanc rem eſt commentatio viri clariſſ. Zech de Judiciis Eccl. Sect. I. Tit. III.* §. 33. „*Hæc diviſio officii nobilis & mercenarii videtur pertinere ad reliquias veteris juris formularii; ubi judices a Prætore dati ex certa formula, a cujus vocibus vel ſyllabis abſcedere piaculum erat, jus dicebant. — In illis cauſis, ubi absque violatione SS. Canonum, aut honeſtatis publicæ, de mere temporali privatorum commodo agitur, facile concedo, quod judex officium ſuum pro ſuſcitanda lite interponere non debeat, niſi interpellatus; cum partes ſuo juri renuntiare poſſint, & clerici ex decentia ſæpe debeant ex monito Apoſtoli. At vero ſi lis introducta, & auctoritas judicis pro ea definienda jam implorata eſt; vix tolerandum, multo minus præcipiendum videtur, ut judex pendente lite injurias continuari, tempus litis prolongari, variis artibus innocentem ſimplicitatem circumveniri, quiete & ſomnolenter aſpiciat, donec ad ſingulos actus judiciales clamore partis oppreſſæ excitetur, & ad fungendum munere ſuo compellatur. Conſonat can.* 11. *XXX. q.* 5. — *Communis regula, quod judex non interponat officium, niſi requiſitus, varias patitur limitationes, ſcilicet ſi concurrat favor publicæ utilitatis; — ſi agitur de cauſis piis & privilegiatis alimentorum, dotium, piorum legatorum, perſonarum miſerabilium &c. ſi ſint perſonæ, quæ neſciunt, aut nequeunt ipſum officium implorare, quales ſunt pupilli, abſentes, pro quibus judex ipſe tenetur ſupplere; fallit etiam in iis, quæ ſunt nota judici, ut judici; quæ ſcilicet conſtant ex actis; aut quæ ſunt juris; aut ubi æquitas id exigit, aut quando judex interponit officium ſuum ad concordiam partium inducendam.*"

§. 531. Secundum dicta & adnotata deciditur c. 1. h. t. Si pars litigans idoneum advocatum habere

bere non poteſt ob paupertatem, adverſarii potentiam, aliamve cauſam, judex ſive ordinarius ſit, ſive delegatus, ex officio illi providet, etiam de domo ſua, aut familiaribus. Adde l. 1. §. ait Prætor. 4. D. de poſtulando. l. providendum. 7. C. eod. ubi attendere jubetur judex, ne pro una parte peritiſſimi advocati ſint, pro altera rudes, aut minus verſati.

§. 532. Deciditur c. 2. Si officium judicis principaliter imploratur *contra certam perſonam*, & *neceſſaria ſit cognitio cauſæ*; tum poſt exhibitum libellum fieri debet litis conteſtatio. Hæ conditiones non adſunt, ſi minor petat ſe reſtitui ex adita hereditate. Auth. ſi omnes. C. Si minor ab hered. abſtin. vel in cauſa notoria, ſi filius a patre alimenta petat. l. nequidquam. 9. §. de plano. 3. D. de officio Proconſ. In his opus non eſt conteſtatione litis; uti nec tum, ſi officium judicis ante vel poſt litis ingreſſum incidenter imploratur, e. g. ſi advocatus a judice dari, aut ab adverſa parte amoveri petatur; aut ſi allegetur error facti, per quem neceſſaria probatio intermiſſa eſt. c. 3. de in int. reſtit.

Titulus XXXIII.

DE MAJORITATE, ET OBEDIENTIA.

ARGUMENTUM.

[illegible]. *Gradus in Ordine & Jurisdictione generatim ſpectantur.* §. 533. *II. Ex iis pendet forma ſtatus Eccleſiaſtici.* §. 534. *III. Eſt jus quoddam ceremoniale Eccleſiaſticum.* §. 535. *ſeq.*

§. 533. Concluditur hoc titulo tractatio de *Jure perſonarum*, quarum *Hierarchia* gradus continet

Majorum, & ſubditorum, Imperantium, & obtemperantium. Chriſtus in Apoſtolis & paſtores inſtituit, & rectores; cura paſtoralis requirit ſacros Ordines: poteſtas rectoria jurisdictionem; hinc duplex diſtinguitur Hierarchia, *Ordinis*, & *Jurisdictionis*. I. In Hierarchia Ordinis a gradu infimo *aſcenditur* ad culmen Sacerdotii (§. 382. ſeq.): in Hierarchia Jurisdictionis a Summi Pontificatus apice *deſcenditur* ad infimum gradum eorum, qui jurisdictionem habent in foro tantum interno vel ex officio, vel ex delegatione II. Uti in Ordine gradus ſuperior non tollit inferiorem, ſed elevat; ſic in Jurisdictione, qui Epiſcopus eſt, idem eminenter parochus proprius: qui Metropolita, idem & Epiſcopus in ſua diœceſi: qui Primas, idem & Metropolita, & Epiſcopus: qui Patriarcha, idem & Primas, & Metropolita, & Epiſcopus: qui Summus Pontifex, ſeu Paſtor univerſalis, ſupremus & ordinarius, idem Patriarcha totius Occidentis; Primas Italiæ, Metropolita provinciæ Romanæ, Epiſcopus diœceſeos Romanæ: denique Princeps, ſupremo temporali in Pontificio ſtatu præditus imperio. Neque enim principatus ſacer & temporalis, baculus paſtoralis aut pedum, & gladius inter ſe pugnant; quod contra Wicleſitas & Huſſitas definitum eſt. III. Gradus Ordinum inferiorum inſtar viæ & præparationis, probationisque ad majores Ordines ſuſcipiendos hodie potiſſimum obſervantur; voluit tamen S. Concilium Tridentinum, ut eorum exercitium publicum quantum fieri poteſt, in uſum revocetur. Seſſ. XXIII. c. 17. de ref. IV. Valor actuum Ordinis utique a materia & forma pendet (§. 399.). Legitimus tamen, & licitus uſus poteſtatis Ordinum legibus ſubjacet; nec dici poteſt cum Febronio, quod Jurisdictionem Epiſcopalem ab Ordine ſeparare, *dilaceratio*

ſit

ſit Epiſcopalis dignitatis, a Chriſti inſtituto aliena, eaſque diſſociare & inter ſe quodammodo diſcindere ſit piaculum. Fieri enim honeſte poteſt, ut quis Epiſcopatui cedat; ac tum jurisdictio, cui cedens renuntiat, ſejungitur ab Ordine. Patres Nicæni & Africani Epiſcopos a ſchismate redeuntes ad catholicam unitatem in gradum ſimplicis presbyterii receperunt. Depoſitione character & poteſtas Ordinis non extinguitur; at jurisdictio penitus aufertur.

§. 534. Cognita adcurate Hierarchia, ejusque gradibus diſtincte exploratis *de forma Imperii, & Status Eccleſiaſtici* primum inquiri, ac decidi poteſt (§. 85.) hoc modo: I. Subjectum poteſtatis Eccleſiaſticæ generatim eſt Clerus, inde a primis Eccleſiæ temporibus diſtinctus a laicis. II. In Clero Epiſcopi jure divino Presbyteris majores ſunt poteſtate Ordinis & Jurisdictionis: Presbyteri miniſtris. III. Poteſtas publica & rectoria in Eccleſia divino jure competit Epiſcopis: in Epiſcopis divino jure eminet Romanus, nempe Succeſſor S. Petri, non Ordine, ſed auctoritate, poteſtate, jurisdictione ſuprema, univerſali, & ordinaria. IV. Epiſcopi divino jure adſtringuntur ad ſervandam cum Succeſſore Petri conſenſionem in fide, communionem caritatis, ſubjectionemque: Succeſſor autem Petri vi primatus eos ad id obligare, aptisque mediis compellere poteſt; in quo eadem vis & ratio Primatus maxime ſita eſt. V. De clavibus Eccleſiæ, quatenus maxime reſpiciunt poteſtatem publicam & rectoriam, recte dicitur: *Datæ ſunt uni, & unitati;* neque propterea diſpar aut duplex ſubjectum clavium concipi debet; quia *unus non excludit unitatem*, imo hanc attrahit, ſibique adſtringit, ac divina curante Providentia ſemper adhærentem habet in magno ſaltem Epiſcoporum

rum numero; & *quia unitas* (Epiſcoporum) *includit unum*, nempe Succeſſorem Petri, tanquam centrum unitatis; Chriſtus enim Eccleſiam non fecit acephalam, ſed ei ſuo nomine præfecit caput viſibile. VI. Hinc *forma Status Eccleſiaſtici* dicenda eſt *monarchica temperata per Ariſtocratiam limitatam.* Conf. J. E. P. §. 362. pag. 139.

§. 535. Præter Ordinis & Jurisdictionis poteſtatem in Hierarchis, ſeu Epiſcopis, eorumque Vicariis, Officialibus, Delegatis, & univerſo Clero diſtingui oportet certos *gradus honoris*, & prærogativas aliorum præ aliis. Hæ ſitæ ſunt 1. in Inſignibus dignitatis: 2. in titulis honoris: 3. in certis ritibus, quibus honorantur præ aliis tum in obeundo divino cultu, tum extra Eccleſiam: 4. in proædria, ſeu jure præcedentiæ. Atque in his maxime ſitum eſt *jus ceremoniale ſacrum;* quod ſpectatur tum in ſingulis perſonis phyſicis, tum in moralibus, ſive in corporibus, in quæ diviſa eſt Hierarchia Eccleſiaſtica, quaſi concretive ſpectata.

§. 536. Dices. Hoc jus ceremoniale ambitionem ſapit, & faſtum nutrit. ℟. Haud quaquam per ſe; ſed fortaſſis hominum vitio; alias etiam Hierarchia cæleſtium Ordinum, graduumque, cujus exemplum & imitationem Eccleſiaſtica Hierarchia refert, ambitionem ſaperet; imo ad præcavendam æmulationem, ambitionemque privatorum debuit introduci ordinis & proædriæ lex. Omnia enim honeſte & ordine fieri debere, primis Eccleſiæ temporibus docuit Paulus. I. Cor. XIV. 40. conf. Gratianum can. ult. diſt. 89. & diſt. 93. per tot. Idque in omni regimine neceſſarium eſt. arg. tit. *Ut dignitatum ordo ſervetur* in cod. Theod. l. VI. tit. V. in Juſtinian. l. XII. tit. VIII.

§. 537.

§. 537. Regulæ de proædria ſunt: I. Si unus Ordo cum alio concurrit, ac neutri adhæreat jurisdictio, vel in conſiderationem non veniat, Ordo major præfertur minori. c. 15. h. t. can. 14. diſt. 93. II. Si par utrobique eſt Ordo, ſpectatur ætas ordinationis. c. 1. h. t. can. 7. diſt. 17. Trid. Seſſ. XXIV. c. 2. de ref. niſi agatur de eo, qui fuerit ordinatus a Papa. c. 7. h. t. junctis c. 7. & 12. de præb. in 6. III. Si & Ordo & jurisdictio æqualis, ſenior præfertur juniori, niſi inæqualia ſint ornamenta dignitatis; nam inter Abbates Ordine & jurisdictione pares mitrati non mitratis regulariter præferuntur. c. 6. de priv. in 6. IV. In jurisdictione diverſi generis, jurisdictio externi fori præfertur jurisdictioni interni, criminalis civili, ordinaria mandatæ.

§. 538. De ordine inter minora corpora Hierarchiæ obſervandum, ſummo diviſionis genere Clerum dici ſecularem vel regularem; ac in regulari quoque Hierarchicum ordinem ſpectari. Regulæ ſunt I. In publicis miniſteriis aut ſupplicationibus corpus miniſtrorum etiam inferiorum, ſi veſtibus ſacris & ſolemnibus ſunt induti, præcedunt Canonicos, aliosque digniores, communi veſtitu utentes. II. Clerus ſecularis, ſi conjungitur cum ſuo Capite, id eſt, Epiſcopo, præcedit regularem: inter ipſos Clericos ſeculares viciniora Epiſcopo ſunt Capitula Eccleſiæ cathedralis: dein Collegiatarum. III. In clero *Regulari*, ſpectato ordine Hierarchico, primi ſunt *Canonici*, dein *Clerici regulares*: ſequuntur *Monachi*, demum *Mendicantes*. Ceterum de jure Epiſcopi, componendi omnes controverſias de præcedentia, quæ perſæpe cum ſcandalo oriuntur inter Eccleſiaſticas perſonas, tam ſeculares, quam regulares, agit S. Concil. Trid. Seſſ. XXV. c. 13. de Reg.

Eadem

Eadem Seſſ. in fin. ſub titulo de loco Oratorum renovatur mos antiquus proteſtationum, ne ex facto jus alicui acquiratur.

Titulus XXXIV.

DE TREUGA, ET PACE.

Titulus XXXV.

DE PACTIS.

ARGUMENTUM.

I. Explicatur ordo inter præcedentes & ſequentes titulos §. 539. *II. Notitia de Treuga & pace.* §. 540. *III. Notio pacti: ſpectanda in paciſcendo voluntas, jus ſeu facultas, & objectum, nempe res & facta.* §. 541. *IV. Effectus pacti.* §. 546. *V. Pupillus ſine auctoritate tutoris paciſcens an obligetur.* §. 547.

§. 539. Reddenda eſt primo ratio connexionis, ordiniſque titulorum usque ad finem libri I. Decretalium. Sunt hi velut medii, & intercalares inter tractatum de perſonis & judicibus eccleſiaſticis, de quibus hactenus actum eſt, & inter doctrinam de judiciis, a quibus orditur liber ſecundus, Antequam nempe ad ſtrepitum & pericula fori contentioſi, vel, ut inter nobiles, ad vim & arma veniatur, tentanda eſt compoſitio litis per inducias, pacem, pacta, transactiones, & arbitros. Cum autem arbitrium poſcat cauſam inſtructam; quod fit per advocatos, procuratores & ſyndicos; de his etiam diſciplina juris hoc loco traditur. Et quia occaſione poſtulationis, quæ fit per advocatos, & ob acta a procuratoribus ac ſyndicis non raro ad reſtitutionem in integrum

tegrum recurrendum eſt; hæc etiam exponitur tum generatim, uti ex officio judicis conceditur variis ex cauſis, tum ſpeciatim, ſi per modum actionis petitur ex cauſa vis metusve, aut ob alienationem in fraudem alterius factam. Hæc eadem in digeſtis ante exponuntur, quam libro quinto demum agatur *de judiciis, & ubi quisque agere vel conveniri debeat.*

§. 540. *Treuga*, ſeu *Trevia*, *Tregua* a Germanico vocabulo *Treu*, quæ fidelitatem ſignificat, eſt ſecuritas præſtita perſonis, diſcordia nondum finita. *Pax* vero eſt ſecuritas rebus & perſonis præſtita, diſcordiæ finem imponens. Canones huc pertinentes editi ſunt turbulentis illis temporibus, quo viri nobiles, aut non habentes forum ſatis competens, in quo lites ipſorum deciderentur, aut illud aſpernantes, ſibimet vi, & armis, rapinis & incendiis jus dicebant, & injurias ulciſcebantur; modo præceſſiſſet diffidatio, ſeu indictio violentiæ imminentis, & provocatio, vulgo *fehden*, *befehden*, *befehdung*. Unde ipſa hæc bella privata nominabantur voce barbara *faidæ*. Cum iſta corruptela penitus tolli non poſſet; quod Epiſcopi in ſynodis ſæpe tentarunt, duo moderationis remedia conſtituta ſunt, *primo* ut ſacratioribus quibusdam diebus omnes omnino a vi & armis abſtinerent; quæ *Treuga Dei* dicta eſt. *Secundo* ut perſonæ quædam armis non aſſuetæ, earumque res perpetua ſecuritate, ſeu *pace* gauderent. c. 1. & 2. In Germania lues bellorum privatorum, & *jus manuarium* a ſeculo nono jam invaluerat. Temperavit id Carolus IV. in Bulla aurea C. 17. Extinxit demum Maximilianus I. per *Pacem Publicam* in comitiis Wormatienſibus anno 1495. conſtituto ſimul executionis modo contra reos fractæ pacis, & erecto Judicio Camerali, coram

quo

quo ſinguli ſtatus cauſas ſuas agerent, jure terminandas, ut neceſſe non haberent armis experiri. Ex omnibus, quæ dicta ſunt, patet, totum id ad ſupremos Principes, qui jure belli gaudent, nequaquam pertinere (*a*).

(*a*) *Controverſiæ, quas integrum regnum aut rex cum ſuis proceribus adverſus jura Sedis Apoſtolicæ intentat, aut querelæ plurium Epiſcoporum, ac cleri unius nationis adverſus alios e. g. Religioſos mendicantes, non inſtar privatæ litis, ſed veluti privati belli ſpectari poſſunt; quia fere cum magna perturbatione ac ſcandalo fidelium conjunctæ ſunt. Hinc ad iſtum titulum duæ extravagantes inter communes fuerunt relatæ; altera de Sanctione Pragmatica Galliæ, altera de querelis plurium Epiſcoporum Germaniæ contra Fratres mendicantes. Sanctio Pragmatica in Concilio Later. V. initis concordatis abrogata eſt: querelas illas mitigavit dies, & uſus contrarius.*

§. 541. *Pactum a pactione dicitur; & inde etiam pacis nomen appellatum eſt; & eſt pactio duorum vel plurium in idem placitum conſenſus,* appellaturque *conventio*, quaſi ex diverſis animi motibus in unam ſententiam convenirent; ſive, quod in idem recidit, eſt *promiſſio acceptata.* l. 1. §. 2. & 3. D. de Pactis. Nudum ergo propoſitum mente conceptum, vel ejus aſſertio, tractatus item, ſeu ut ajunt, negotiationes pactitiæ, pacta non ſunt. Promiſſio facta Deo de meliore bono, dicitur *votum*; unde cum lege tam naturali divina, quam poſitiva vel præceptum vel propoſitis præmiis ſuaſum ſit id, quod de meliore bono dicitur, de acceptatione promiſſi Deo facti dubitari non poteſt. *Pollicitatio* eſt ſolius offerentis promiſſum, ſive promiſſio non acceptata; quæ facta Eccleſiæ vel reipublicæ ex juſta cauſa actionem producit. l. 3. aliiſque D. de pollicitationibus. In Pactis, uti in omni genere obligationum, quæ propria

pria voluntate contrahuntur, ſpectari debet I. *Voluntas*, ſeu conſenſus. II. *Jus*, ſeu facultas moralis. III. *Materia*, ſeu id, quod in pàctum deducitur, nempe facta, aut non facta, & res.

§. 542. I. *Voluntas* faciendi aut dandi ſeu generatim præſtandi aliquid vel *abſoluta* eſt, vel alligata *conditioni*, *modo*, *diei ſeu tempori*. In his non tam doctrina juris, quæ clara eſt lumine rationis, quam proprietas verborum diſcenda eſt. Conditio vere proprieque talis, in futurum & incertum eventum conjecta, *ſuſpenſiva* dicitur: ea pendente neque cedit dies, neque venit. l. 123. D. de V. O. id eſt, neque obligatio reipſa oritur: neque peti poteſt, quod in pactum deductum eſt: producit tamen ſpem, *debitum iri*, & ad hæredes promiſſarii tranſit. l. 8. Pr. D. de peric. & commod. rei vend. §. 4. J. de V. O. & §. 25. J. de inutil. ſtip. Conditio exiſtens retrotrahitur ad initium actus geſti. l. 78. pr. de V. O. l. 18. D. de R. J. Si deficit, conventio retro nulla eſt. l. 37. D. de contr. empt. Conditiones improprie tales ſunt intrinſecæ, de præſenti, de præterito, impoſſibiles natura vel jure. Pactum ſub *conditione reſolutiva* mox obligationem producit, ſed exiſtente conditione retro nullum eſt. l. 19. D. de uſurp. l. 6. §. 1. D. de diverſ. temp. præſcript. *Modus* vel *gravamen* eſt clauſula actui benefico adjecta, qua illi, in quem beneficium confertur, quidquam agendum, vel non agendum præſcribitur; non ſuſpendit obligationem; neque ejus vim ipſo jure reſolvit, ſi non impletur; actionem tamen ad implendum parit. l. 17. §. 2. l. 44. de manumiſſ. vind. A modo non multum differt pactum contractui adjectum. *Dies* omnino incertus quoad quæſtionem, *an* exiturus ſit, pro conditione habetur. l. 75. D. de cond. & dem.

Si dies eſt certus, *ex die* promittitur, *vel in diem:* priore caſu ſtatim cedit dies, ſed non venit, niſi tempore lapſo l. 213. D. de V. S. poſteriore cedit & venit dies, ſed tempore lapſo exſpirat l. 52. in f. D. de pact. perinde fere, ac in conditione reſolutiva. Ceterum conſenſus verbis, aliisve ſignis declarari poteſt, aut factis; priore caſu pacta ſunt *expreſſa*, altero *tacita*. l. 2. pr. & §. 1. D. de pact. Et qui conſentire non poſſunt, ii nec paciſci.

§. 543. II. Ad vim pacti requiritur jus & facultas moralis diſponendi de eo, quod in pactum deducitur: hinc qui liberam non habent rerum adminiſtrationem, nec paciſci poſſunt de patrimonio, ceu *minores*. l. 3. C. de in int. reſt. & *prodigi*. l. 40. de R. J. Sæpe ea facultas alligata eſt conſenſui Superioris; cujus ratihabitio ſuperveniens pactum firmat. c. 2. h. t. Monachi habentes liberam a Sede Apoſtolica ſepulturam tenentur ſervare pactum cum Parochis initum de non recipiendis aliquibus vel certis parochianis; licet hi apud eos elegerint ſepulturam. c. 1. in 6. quia poſſunt renuntiare juri ſuo. C. 3. ib. deciditur, ad vim pactorum a Mendicantibus cum Parochis initorum, ſi honeſta ſint, non requiri conſenſum Sedis Apoſtolicæ, Miniſtri generalis, vel Provincialis, aut Capituli provincialis. Ex hoc loco patet, pacta in præjudicium tertii, vel juris publici non valere.

§. 544. III. Materia pactorum ſunt res vel operæ præſtandæ, ſive res, & facta vel non facta. Sunt res quædam extra commercium poſitæ; aut diſpoſitionem privatorum. l. 38. §. 5. de V. O. aut facta turpia, ſeu legibus prohibita; quæ non cenſentur in pactum cadere. C. fin. h. t. irritæ declarantur

tur omnes pactiones privatorum de beneficiis, pactiones ſimoniacæ, turpes ſeu impoſſibiles jure aut facto. Non valet pactum de ſuccedendo poſt mortem Prælati in ipſius Eccleſia. c. 5. Qui per pactum augendæ penſionis, conſecutus eſt Eccleſiam, debet ea privari, & alias canonice puniri. c. 6. Si Rector Eccleſiæ locat domos, & concedit feuda, adjecto pacto, ut conductores & feudatarii decimas locanti vel infeudanti ſolvant; tale pactum in præjudicium Eccleſiæ parochialis non valet; & quidquid ea conditione perceptum eſt, reſtitui debet c. 7. Jure Germanico & Canonico (aliter Romano) turpe non cenſetur pactum a filia initum cum patre, cum nuptui traderetur, ut dote contenta nullum habeat ad bona paterna regreſſum; præſertim ſi id per juramentum firmatum eſt non vi, nec dolo præſtitum. c. 2. in 6.

§. 545. In his ſita eſt ratio generica pacti, quæ omnibus contractibus ineſt; ex iisdem jure naturali reſultat vis pacti, nempe effectus juris, id eſt, *obligatio*, ſi eſt pactum *obligatorium:* aut ejusdem extinctio, ſi eſt *liberatorium.* l. 6. D. de pact. Si ea obligatio utraque ex parte producitur, vocatur pactum *bilaterale:* ſi una tantum ex parte, ut quis alterum ſibi obligatum habeat, ſine mutua obligatione ſua, *unilaterale.* Jure naturali & gentium ſolemnitate verborum ad vim pacti opus non eſt. Hinc *verborum obligatio*, quæ nempe verborum ſolemnitatem poſcit, non juris gentium, ſed Romani contractus eſt, & maxime *ſtipulatio*, quæ eſt contractus unilateralis, quo quis ad alterius interrogationem congrue & in continenti reſpondendo ad dandum aliquid, vel faciendum, quod alterius intereſt, obligatur. De ſtipulationibus per titulos plures agitur in Inſtit. lib. 3. Jure Canonico & Germanico inter ſtipulationes, & pacta nihil diſcriminis eſt.

§. 546. Effectus pactorum *immediatus*, & a jure naturæ deſcendens eſt obligatio præſtandi, quod promiſſum eſt: ei reſpondet jus exigendi implementum promiſſionis; cui non ſatisfit, etiam in caſu promiſſi facti, præſtando id, quod intereſt (*b*). Hac ſuppoſita naturali obligatione pacti, tanquam effectus ſecundarii ſunt, quod ſolutum, ab ipſo debitore repeti non poſſit: quod locum habeat compenſatio, fidejuſſio, aut conſtitutio debiti, novatio, ſeu prioris obligationis transfuſio in aliam, receptio & detentio pignorum; quæ omnia intelligi non poſſunt, ſi nulla ex pacto, ne naturalis quidem, & pro foro interno orta eſt obligatio. Si huic naturali obligationi aſſiſtunt leges, concedendo *actionem*, ſeu jus exigendi in judicio id, quod promiſſum eſt (quod non ſemper fit), tum ea obligatio appellatur ***naturalis & civilis ſimul.*** Romani ex pacto nudo non dabant actionem, ſed tantum exceptionem. ***Nudum*** vocabant, quod intra ſolos conventionis fines conſiſtit; *non Nudum*, quod in legibus obtinuit ſpeciale nomen, vel quod habet cauſam (quando ſcilicet ex parte unius jam eſt impletum), aut quod contractui in continenti adjectum eſt, vel denique ſpeciali legis aſſiſtentia & juris favore gaudet; quale eſt pactum promiſſæ dotis, conſtituti &c. quæ pactorum genera vocari ſolent *legitima*, & pariunt ***condictionem ex lege.*** Jure Canonico, & moribus Germaniæ omnia pacta actionem producunt (quæ dici poteſt condictio *ex pacto*, vel ***condictio ex moribus***) c. 1. & 3. h. t. conf. Stryck. de U. M. Pandect. ad tit. de Pactis.

(*b*) *L.* 1. *pr. D. de Pactis. ibi:* „***Quid enim tam congruum fidei humanæ, quam ea, quæ inter eos placuerunt, ſervare? Promiſſionis & Pacti naturalem obligationem non agnoſcit Franc. Connanus Comment. Jur. L.*** 1.

L. 1. *C.* 6. *n.* 11. *ſeq.* & *L.* 5. *C.* 1. *n.* 4. *Ad inducendam obligationem Connanus requirit ſynallagma, id eſt, mutuum factum obligatorium; ſed merito rejicitur a Grotio de J. B. & P.* 2. *c.* 11.

§. 547. Celebris eſt diſputatio de pupillo, qui ſine tutore auctore contrahit, utrum ſpectato jure Romano obligetur ſaltem naturaliter. Nam præciſo eo jure, ſi ſufficienti intellectu pollet, certe obligatur jure naturali; a quo, ſi lex poſitiva eſt dubia, recedendum non eſt. Sed leges Romanæ, quæ pugnare videntur, apte conciliantur (quod fieri neceſſe eſt, ſi locus datur) adhibita diſtinctione inter pupillum infantiæ & pubertati proximum, ut hic quidem, non item ille naturaliter obligari cenſeatur; neque hæc diſtinctio arbitraria eſt, ſed fundatur in Jure. §. 9. Inſt. de inutil. ſtip. Porro pupillum (pubertati proximum) naturaliter obligari, aperte aſſeritur l. ult. D. de jurej. & ibi Brunneman. In contractu pupilli locum habet fidejuſſio. l. 127. D. de V. O. & l. 95. §. 4. D. de ſolut. item novatio. l. 1. D. de novat. Hæc intelligi non poſſunt ſine naturali obligatione pupilli. (§. 546.). Dein debitum a pupillo contractum legari poteſt. l. 25. §. 1. D. quando dies legat. Præterea pecunia a pupillo ſoluta imputatur in falcidiam, tanquam debitum hereditarium. l. 21. D. ad leg. Falc. juncta l. 76. ibid. Dicunt: Quod pupillus ſolverit, id repeti poteſt: l. 41. D. de cond. indeb. ergo non obligatur naturaliter arg. 10. de O. & A. R. d. a. ſi ſolverit ex cauſa ſtipulationis a ſe interpoſitæ, tum poteſt repetere, t. univerſe poteſt repetere, n. Pupillum univerſe repetere non poſſe, manifeſte indicatur l. 64. D. ad SC. Trebell. ibi: *Si ejus mihi reſtituta ſit hereditas, qui pupillo ſine tutoris auctoritate crediderit; ſi ſolverit*

verit mihi pupillus, non repetet; at ſi heredi ſolverit, repetet, non repetiturus, ſi ante reſtitutionem ſolviſſet. De ſtipulatione a pupillo facta ſic animadvertit Joan. Schilterus Exercit. XXXIV. circa curatelas & tutelas: Poſita obligatione naturali, etſi non detur actio, datur tamen exceptio, & negatur debiti repetitio. Circa ſtipulationem pupilli (cit. l. 41. D. de cond. ind.) exceptio eſt: nam jure Romano ſtipulatio eſt certa verborum conceptio & quidem ſolemnis, ac firmiſſimum juris vinculum; hinc a ſolo pupillo peragi non poterat. Recte, ni fallor, auctor ſentit: quia enim jura obligationem civilem detraxerunt contractibus pupilli ſine auctore tutore initis; non poterant probare ſtipulationem pupilli; quæ ad omnes obligationes naturales in civiles transfundenda apud Romanos inventa fuit.

TITULUS XXXVI.

DE TRANSACTIONIBUS.

ARGUMENTUM.

I. Requiſita ad transactionem. §. 548. *II. Ut valida ſit, ſpectatur voluntas transigentium, jus transigendi. & transactionis materia.* §. 549. *Vis & effectus.* §. 552.

§. 548. *Transactio* eſt conventa deciſio rei dubiæ, & controverſæ aliquo retento. Fit ergo I. conventione partium in judicio vel extra judicium. II. Non gratuito, ſed aliquo dato, aliquo retento (*a*): unde requiritur jus dandi, ſeu alienandi (quia transactio eſt ſpecies alienationis), & jus ſeu poteſtas de objecto diſponendi. III. Requiritur res dubia, & lis incerta; non *copulative*, ut Zæſius vult ad hunc tit. D. n. 14. Hæc inſtar axiomatum ſunt.

(*a*) *Li-*

(a) *Liquet enim, neminem unquam petiiſſe ab altero* tranſigendi *gratia*, totum *id*, *de quo diſceptatur*; *ut inquit SS. D. N. Pius P. VI. in literis præfixis Reſponſioni ad Metropolitanos Germaniæ.*

§. 549. Conventio pendet a voluntate partium; judex transactionem ſuadere poteſt, atque etiam debet; ut patet ex Receſſ. J. N. §. 110. non autem in cauſa liquida, aut ſi jura partium valde inæqualia ſint, vel ob id tantum, ne alteram partem offendat ſententia ſua: compellere ad tranſigendum non poteſt, niſi quies publica exigat. Conventio autem a partibus fieri poteſt pacto nudo, contractu innominato, ſtipulatione, cum vel ſine ſcriptura, adjecta pœna conventionali, jurejurando, in judicio vel extra judicium. Conventioni obeſt gravis & injuſtus metus, item dolus, aut falſitas inſtrumenti ab altera parte propoſiti, vel occultatio veri inſtrumenti. Transactio de re *certa* alias res, de quibus actum non eſt, non comprehendit. l. 15. C. h. t. & univerſe non extenditur ad ea, de quibus tempore transactionis cogitatum non eſt; etſi generalibus verbis concepta ſit (b); nam relate ad talia deeſt conventio & voluntas. Specialiter deciſum eſt, ut, ſi transactio fit a Prælato cum *conſenſu* Capituli in cauſa Eccleſiæ vel monaſterii, Capitulum conſenſum aliquando præſtitum revocare nequeat.

(b) *Id uſum habet in adminiſtratoribus pecuniæ publicæ, quorum rationes in multis ſæpe articulis non liquidæ deprehenduntur; inita transactione impetratur liberatio; ſed quæritur, utrum ea plena ſit, nec ne. conf. Schilter. in Prax. Jur. Rom. in for. Germ. T. I. exercit. 9. & Leyſer. Specim. 46.*

§. 550. Quia jus & poteſtas diſponendi de eo, de quo tranſigitur, neceſſaria eſt; hinc I. privati

clerici de beneficiis Eccleſiaſticis tranſigere non poſſunt ſine auctoritate Eccleſiaſtica c. 7. h. t. *ſi gratis & amicabiliter inter ſe litigantes componant, ſacris Canonibus nequaquam dicimus obviare.* II. Ad ea, quæ ex divina lege certam formam vel obligationem habent, ceu Sacramentum matrimonii, & alia ejusmodi, tranſactio non ſe extendit. c. fin. h. t. non magis quam ſi diſputantes de natura, vellent tranſigere de ſanguinis circulatione, aut motu ſolis circa terram, vel terræ circa ſolem. III. Transactio, vel contractus quiscunque ſuper juribus & reditibus Eccleſiæ aut beneficii a beneficiato vel rectore Eccleſiæ initus abſque Superioris auctoritate, ejus vitam non excedit, neque Eccleſiam vel ſucceſſores obligare poteſt. c. 8. IV. Ex defectu juris & liberæ rerum adminiſtrationis transigere non poſſunt pupilli & minores ſine auctoritate tutorum & conſenſu curatorum; neque hi, niſi cum jus pupillorum & minorum valde obſcurum & dubium eſt, & niſi interponatur Decretum judicis, quando res immobilis, aut mobilis pretioſa in adverſarium transferenda eſt. l. 22. C. de adminiſtr. tutor. V. Ex eadem ratione, tranſigere non poteſt Procurator ad agendum & defendendum datus ſine ſpeciali mandato: neque Prælatus Eccleſiaſticus ſine conſenſu Capituli & aliis ſolemnitatibus pro caſu, quo alienatio eſſet prohibita & noxia; quemadmodum exponitur ad tit. de alienat. rer. Eccl.

§. 551. Si *materia apta*, ſeu objectum tranſactionis deficit, nec jus tranſigendi concipi poteſt; ſit tamen aliquando, ut quantumvis res tranſactionem natura ſua admittat, jus tranſigendi deſit; uti patet ex §. præc. hinc iſta duo recte diſtinguuntur. Materia tranſactionis apta non eſt, I. niſi dubia, aut liti obnoxia (§. 548.); ſive lis mota jam ſit, ſive immi-

immineat: imo tranſigi poteſt, etſi pro una parte ſententia jam lata ſit, ſi appellationi ſit locus, aut conceſſa ſit, vel concedi poſſit reſtitutio in integrum. Bœhmerus de Actionibus Sect. II. C. V. §. 27. in notis ait, ſuſtineri hodiernis moribus transactionem etiam poſt rem judicatam contra l. 23. §. 1. D. de cond. indeb. II. Materia apta non eſt res ſpiritualis, ſi pro ea detur, aut remittatur temporalis; ceu pro jure patronatus c. 9. ſuper ſubjectione ſpirituali c. 10. h. t. ſuper decimis ſpiritualibus. c. ult. de rerum permutat. ſuper beneficio Eccleſiaſtico litigioſo c. 7. h. t. e. g. ſi unus litigantium dubium jus in beneficio habeat, & alter det, vel promittat certam pecuniæ ſummam, aliudve pretio temporali æſtimabile. Talis enim transactio nec partium conventione, nec judicis auctoritate fieri poteſt; uti omnes tenent ex tit. de Simonia. Si tamen uni litigantium parti ſuper beneficio, temporale quidpiam e. g. unius aut duorum annorum reditus deſignentur, non in compenſationem dubii juris, ſed ob aliam cauſam, & nominatim ob bonum pacis & concordiæ, non debet id tanquam ſimoniacum damnari, ſi judicis Ordinarii, aut Delegati auctoritate fiat; quamvis caute agendum ſit, ne ſimoniacæ pactionis affectus admiſceatur. c. 2. de arbitris. c. 21. de præb. Si talis transactio a partibus habuerit initium, merito reprobatur c. 4. de pactis. III. In jure civili ad hunc locum diſputant, anne ſuper cauſa criminali tranſigi poſſit, quo modo feuda oblata initium habuiſſe docent (c). de litibus teſtamentariis, an transigi queat, non inſpectis tabulis; id quod non prohibitum fuiſſe a Jure, ſed diſſuaſum, docet Heineccius in Pandectis ad h. t. §. 379.

(c) *Zech de Judiciis Eccl. Sect. I. tit.* 9. §. 110. *& ſeq. Ne ſuper alimentis in teſtamento relictis ſine auctoritate judicis transigatur, oſtenditur ib.* §. 109.

§. 552. *Effectus* & vis transactionis *bona fide* & ſine dolo factæ ea eſt, ut pariat exceptionem rei judicatæ, & impediat ingreſſum novæ litis, neque inſtrumentis poſtea repertis reſcindatur. c. 1. h. t. l. 19. C. eod. imo ut neque per reſcriptum Principis impugnari poſſit. l. 16. C. eod. modo utraque ex parte transigentium actum ſit *bona fide;* quo modo conciliari poſſunt leges, quæ ſibi videntur oppoſitæ, nempe l. 78. §. ult. D. ad SC. Trebell. & l. 9. §. 1. D. ac l. 42. c. C. h. t. Quia tamen minores adverſus transactionem in integrum reſtitui poſſunt, arg. tit. Cod. *Si adverſus transactionem.* putant aliqui, enormi læſione probata reſcindi poſſe transactionem. At enim ſi bona fide actum eſt: ſi res in ſe dubia vel litigioſa fuit; non apparet, quomodo læſio probari poſſit. Ajunt, in caſu enormis læſionis res ipſa in ſe dolum habet l. 36. D. de V. O. Rx. 1. ut ſupra, negando, ex ſolo eventu læſionem inferri poſſe; uti nec in contractibus aleatoriis poteſt. 2. Dolus qualitate facti, non quantitate pretii æſtimatur. l. 10. C. de reſcind. Vendit.

TITULUS XXXVIII.

DE POSTULANDO.

ARGUMENTUM.

I. Advocatorum Officium, dotes requiſitæ, honor. §. 553. *II. An & quatenus clerici poſſint advocati officio fungi.* §. 555. *III. Arcentur Religioſi: excommunicati & hæretici.* §. 558.

§. 553. *Poſtulare eſt deſiderium ſuum, vel amici ſui in jure apud eum, qui jurisdictioni præeſt, exponere, vel alterius deſiderio* (actoris petitioni in ſua vel amici cauſa) *contradicere.* l. 1. D. h. t. Poteſt quisque

que, niſi ſpecialis obſtet ordinatio judiciaria poſtulare, id eſt, cauſam ſuam proponere & agere per ſe ipſum. Strictius vero hic titulus ad officium advocati, vel patroni cauſarum, qui pro altero in judicio præſente, & cauſam ſuam proſequente poſtulat, refertur. Id officium elucet ex juramento advocatorum poſito in fine Novellæ VIII. translatoque in Auth. poſt l. 14. C. de judiciis; ex juramento item advocatorum in ordinat. Cam. imperial. P. I, tit. 76. Unde pertinent quædam I. *ad cauſam ab Advocatis ſuſcipiendam*, ne ſcientes, prudentesque mala conſcientia liti patrocinentur cauſa cognita, quod improba ſit, vel penitus deſperata, & ex mendacibus allegationibus compoſita; & ſi procedente certamine aliquid tale cognitum fuerit, a cauſa ſe receſſuros jurant. cit. auth (*a*). II. Alia pertinent *ad cauſam agendam*. „Quod omni virtute ſua, omnique ope, quod verum & juſtum exiſtimaverint, clientibus ſuis inferre procurabunt: nihil ſtudii relinquentes, quod ſibi poſſibile eſt.“ cit. Auth. quod nullam ſiniſtram machinationem, fraudem, dolumve commiſſuri ſint - - quod ſecreta cauſarum nulli hominum velint pandere, - - quod honorem judicibus ſint habituri - - ab omni intemperantia & conviciis penitus abſtinentes. cit. ord. Cam. imp. III. Alia ad *finiendam cauſam*; habito enim ad finem litis reſpectu paciſci non licet de quota litis. l. 5. C. h. t. nec ante litem finitam *de palmario*, ſeu de honorario in eventum palmæ ſeu victoriæ. cit. ord. Cam. imp. Exigi tamen poteſt probabilis, id eſt, legibus probata quantitas. l. Præſes provinciæ. 1. §. 10. 11. 12. D. de extraordinariis cognition. Talia enim pacta, & auri fames facile ad malas artes pelliciunt cauſidicos.

(*a*) *In-*

(*a*) *Inferunt*, *cauſam ſuſcipi poſſe*, *quæ vere probabilis ſit*, *ſpemque victoriæ contineat; etſi pars adverſa potiori jure ac ſpe videatur gaudere; modo clientem de ſtatu talis cauſæ commoneſaciat advocatus.*

§. 554. Ex officio Advocati intelligi poſſunt dotes ad id requiſitæ, nempe peritia jurium, & conſtantia animi, prudentia, probitas ac juſtitiæ zelus. Ex hisce dotibus perinde, ac ex ipſo officio redditur ratio, cur honorificum cenſeri debeat advocatorum munus, & privilegiis exornatum ſit. l. 3. & 5. §. 5. l. 6. & 8. C. de advocat. diverſ. jud. Nam ut ibid. dicitur l. 14. *Advocati, qui dirimunt ambigua fata cauſarum, ſuæque defenſionis viribus, in rebus ſæpe publicis ac privatis lapſa erigunt, fatigata reparant, non minus provident humano generi, quam ſi prœliis, atque vulneribus patriam, parentesque ſalvarent; non enim ſoli militare creduntur illi, qui gladiis, clypeis & thoracibus nituntur, ſed etiam advocati: militant namque cauſarum patroni, qui glorioſæ vocis confiſi munimine, laborantium ſpem, vitam & poſteros defendunt.*

§. 555. Gratianus can. 2. III. q. 7. multa de poſtulando, ſeu officio advocatorum congerit, nec ea ſatis adcurate ex Codice & Digeſtis hoc titulo, & ibid. ſequente de his, qui notantur infamia. In Decretalibus deciditur: I. Clerici in *ſacro* Ordine conſtituti, vel etiam in minoribus, *ſi ſtipendiis Eccleſiaſticis ſuſtententur, coram ſeculari judice advocati in negotiis ſecularibus fieri non præſumant: niſi propriam cauſam, vel Eccleſiæ ſuæ fuerint proſecuti, aut pro miſerabilibus forte perſonis, qui proprias cauſas adminiſtrare non poſſunt.* c. 1. h. t. Addenda eſt exceptio de cauſa criminali, ex qua condemnatio ad mortem, vel mutilatio ſequi poſſet. c. Sententiam. 9.

ne

ne Clerici vel Monachi. ſi nempe Clericus vellet agere contra reum; nam defendere, & tueri innocentes oppreſſos, vel peccatores pœnitentes a ſupplicio liberare, licitum, imo proprium eſt Clericorum omnium, exemplo Chriſti, qui defendit Magdalenam contra Phariſæum, & liberavit ſuo patrocinio adulteram.

§. 556. II. Deciditur c. fin. h. t., Sacerdotem in cauſis pecuniariis etiam coram judice Eccleſiaſtico advocati munere fungi non poſſe, niſi *pro ſe ipſo, vel Eccleſia ſua, vel ſi neceſſitas imminet, pro perſonis conjunctis, aut miſerabilibus.* Ratio redditur ex can. 10. XIV. q. 5. ibi: *Si non poteſt ſubveniri alteri, niſi alter lædatur, commodius eſt, neutrum juvari, quam gravari alterum, ideoque in cauſis pecuniariis intervenire non eſt Sacerdotis; in quibus non poteſt fieri, quin frequenter lædatur alter, qui vincitur: quoniam interceſſoris beneficio ſe victum arbitratur. Sacerdotis eſt igitur nulli nocere; prodeſſe autem velle omnibus: poſſe autem ſolius Dei eſt.* Ita docet S. Ambroſius lib. 3. offic. c. 9. Sed in foro Eccleſiaſtico alia eſt obſervantia; ex quo beneficia inferiorum clericorum fere presbyteratum requirunt.

§. 557. III. Deciditur cit. c. fin. *Clericus, qui contra Eccleſiam, a qua beneficium obtinet, pro extraneis advocatus vel procurator eſſe præſumit, tanquam ingratus poteſt (maxime ſi Clericus ſit ejuſdem Eccleſiæ) beneficio hujuſmodi ſpoliari.* Sic etiam jure civili prohibetur poſtulare ſubditus contra Principem, niſi petita venia: vaſallus contra Dominum: libertus contra Patronum; videtur tamen patrocinium contra Eccleſiam non prohibitum Clerico pro perſonis conjunctis & miſerabilibus. arg. l. 2. C. de advocat. div. jud. & l. 10. D. h. t.

§. 558. IV. Deciditur c. 2. h. t. Multo magis ab officio advocati & procuratoris in judicio arcentur Regulares, non tantum Monachi, ſed etiam Canonici, præterquam in cauſa Eccleſiæ ſuæ vel monaſterii, & ex præcepto Abbatis. Adde Clem. 3. de procurat. & c. 3. ne Clerici vel monachi. ibi: *Ne occaſione ſcientiæ ſpirituales viri mundanis rurſus actionibus involvantur.*

§. 559. V. Deciditur c. 7. de jud. excommunicatum in judicio ſtare non poſſe, niſi tanquam reum; ac tum per alium reſpondere debet; repellitur itaque a patrocinando. c. 8. de ſent. excom. in 6. L. ult. C. h. t. ab honorifico advocati munere repelluntur hæretici, ſive ii, qui ſacroſanctis catholicæ Religionis myſteriis non ſunt imbuti; multo ergo magis pervicaces & perfidi Judæi abjiciendi ſunt.

TITULUS XXXVIII.

DE PROCURATORIBUS.

TITULUS XXXIX.

DE SYNDICO.

ARGUMENTUM.

I. Procurator conſtituitur mandato. §. 560. *II. Mandati forma, ac neceſſitas.* §. 561. *III. Quis poſſit conſtituere procuratorem: quis debeat: in qua cauſa: quis poſſit conſtitui.* §. 563. *IV. Officium & jura procuratoris.* §. 567. *V. Quomodo exſpiret.* §. 568. *VI. Syndici.*

§. 560. *Procurator eſt, qui aliena negotia mandato Domini adminiſtrat.* l. 1. D. h. t. in judicio, vel extra judicium. Agitur hic de judiciali, qui mandate

dato domini conſtituitur ad agendum, vel defendendum. Omne mandatum contrahitur mutuo conſenſu, quacunque ratione declarato; unde quod initio eſt voluntatis, poſtea fit neceſſitatis: mandatum igitur ſemel ſuſceptum perfici debet. l. 22. §. fin. D. mand. certe intempeſtive, & ſine cauſa non renuntiari, l. 8. §. 3. D. h. t. Hinc *invitus* procurator non ſolet dari. cit. l. 8. §. 1. At qui ſciens ſine proteſtatione recipit inſtrumentum vel literas ſuæ procurationis, quibus conſtituens pro ipſo cavebat, ſuper incluſis in procuratorio dominum defendere *cogitur.* Clem. 1. h. t. Si procurator renuit primo acceptare mandatum; quamdiu conſtituens in eadem manet voluntate, illud *acceptare poterit*, *quandocunque placebit.* c. 7. in 6.

§. 561. De mandato & forma mandati tum altera pars litigans, tum ipſe judex ſolicite inquirere debet c. 1. h. t., ne magno litium labore nihil agatur; nam *falſi procuratoris exceptio non ſolum ante ſententiam, verum etiam poſtea poteſt objici; utpote qua probata judicium nullum, & nullius momenti controverſiæ reputantur.* c. 4. in f. Mandatum expreſſum eſt, vel præſumtum. Forma expreſſi in majoribus tribunalibus publice præſcripta eſt; nec admittuntur procuratores, niſi ſecundum eam formulam conſtituti. Generatim ea forma exprimere debet nomen conſtituentis, procuratoris conſtituti, actoris, contra quem: coram quo judice, in quali cauſa, diem & annum dati mandati. Conſtituitur autem procurator vel ad certas cauſas, vel generatim ad omnes; unde *ſpecialis* eſt, vel *generalis*: *Qui generaliter conſtituitur ad negotia procurator; agere ac experiri poteſt; exceptis his caſibus, qui mandatum exigunt ſpeciale.* c. 5. pr. in 6. Si Epiſcopus

e Diœ-

e Diœceſi diſceſſurus Vicarios vel Procuratores conſtituit generales, hi etiam in judicio agere & reſpondere poſſunt, etſi ſub nomine Actoris vel Syndici conſtituti non ſint. c. 9. Si enim de mente & intentione conſtat, de verbis laborandum non eſt.

§. 562. *Mandatum a legibus* habet pater, tutor, curator, adminiſtrator. Satis eſt ergo, hanc qualitatem in judicio fieri manifeſtam, ac ſufficienter doceri, exhibito tutorio, curatorio. Gail. L. II. obſ. 107. *Tacitum* cenſetur, ſi alius in judicio pro alio ſciente & tacente agit. Id genus mandati non ſufficit. l. 8. §. 1. D. h. t. niſi ipſo præſente agat; ac tum agens potius advocatus & patronus cauſæ cenſetur. *Dominus* enim *ſuæ cauſæ una cum procuratore* (*maxime ſi de colluſione timeat*) *minime prohibetur adeſſe.* c. 2. in 6. Ex *mandato præſumto* agunt perſonæ conjunctæ, ceu parentes & liberi, maritus & uxor, Magiſtratus & ſubditus, conſortes litis, quos memorat Clem. 3., qui nempe eandem cauſam, idemque jus agendi habent. Extat titulus in Cod. *de conſortibus ejusdem litis.* Ex mandato præſumto, quibus agere liceat, & quatenus, exponitur diſtincte h. t. de procuratoribus in Jure civili. Quoties incertum eſt, an ei, qui id aſſerit, mandatum ſit negotium, exigitur ab eo cautio ratihabitionis. l. 1. C. h. t. E contrario, ſi de mandato *certa* habetur notitia, nulla a procuratore exigitur cautio. §. 3. Inſt. De Satisdat. & ex altera parte, quando conſtat, nullum eſſe mandatum, ne quidem cum cautione de rato admittitur. l. 24. C. h. t. niſi *pro* reo abſente, cautione de rato ante litem conteſtatam data; quia publice intereſt, abſentes, etiam ignorantes, per quemcunque defendi, ne ignari patiantur damnum. Quærunt, an, ſiquis poſſideat, exhibeatque documenta, in quibus cauſa litigioſa fundata eſt, ob id

ex

ex mandato præſumto, ad agendum admitti poſſit? Innocentius III. c. 34. de offic. & pot. jud. del. eum, qui cum inſtrumentis Eccleſiæ, ſed abſque literis de ratihabitione ad Sedem Apoſtolicam acceſſerat, ſed de rato caverat, ſub fidejuſſoria cautione ad agendum admiſit. Quod de neceſſitate mandati, ſine quo dicitur procurator *falſus*, ex legibus deciſum eſt, etiam valet de procuratore *revocato*, ac de revocatione certificato. Sententia contra talem procuratorem lata non præjudicat Domino. c. 3. h. t.

§. 563. *Conſtituere procuratorem poteſt uterque litigans*, actor & reus, cum mandato generali, vel ſpeciali, niſi natura negotii ſpeciale exigat: cum poteſtate libera, vel limitata, ad totam cauſam, vel partem. Sic I. id poteſt univerſitas Scholarium. c. 7. II. Prælatus ad lites ſuper Eccleſiæ rebus & juribus proſequendas, ac in rebus quidem non valde arduis, in quibus per ſe agere poſſet, ſine conſenſu Capituli: in aliis cum conſenſu. III. Procurator poteſt ſubſtituere procuratorem, ſi hoc ei a domino ſit conceſſum (*a*). Ad plures cauſas datus procurator, ſi in quadam ſubſtituit, in aliis manet procurator. c. 3. in 6. Subſtitutum revocare non poteſt, niſi ſpecialem revocandi habuerit poteſtatem. Ib. Religioſus, ſicut ſine licentia ſui Superioris procurator conſtitui non poteſt, niſi pro ſuo in eadem lite conſorte; ita neque poteſt alium ſubſtituere. IV. Excommunicati per ſe *agere* vel *impetrare* non poſſunt; c. 7. de judiciis. & c. 12. de except. proindeque ad id nec procuratorem poſſunt conſtituere. arg. c. 47. de teſtib. ibi: *Cum ſatis videretur abſurdum, illos admitti, quorum repellerentur auctores.* At quid? ſi in univerſitate majores & jurati excommunicati ſint; an procurator talis univerſitatis admitti poteſt? Subtiliter

tiliter quæſtionem decidit Gregorius IX. c. fin. V. Qui liberam res ſuas adminiſtrandi, ac generatim, mandandi poteſtatem non habet, is nec procuratorem dare poteſt. Pupillus infantia major procuratorem dat tutore auctore: minor curatore conſentiente.

(*a*) *C.* 1. §. 1. *in* 6. *ſic deciditur: „Licet a procuratore poſt litem conteſtatam ab eo, poſſit (cum dominus litis ſit effectus) dari alius procurator: antea tamen non poteſt, niſi in rem ſuam ſit datus.“ Fictum hoc dominium litis receſſit ab uſu fori, etſi de eo in Receſſ. Imp. de an.* 1570. §. 100. *& an.* 1600. §. 73. *fiat mentio. Dein facta, & in jure probata ceſſione juris vel actionis, ceſſionarius agit jure ſuo; & contra naturam mandati appellatur procurator in rem ſuam. Id adnotandum, ſola exhibitione inſtrumentorum ad cauſam litigioſam pertinentium non fieri ſufficientem præſumtionem pro legitimatione procuratoris in rem ſuam; quia ex illa exhibitione non demonſtratur ceſſio legitime facta, nempe ex titulo juſto, & ad transferendum dominium habili.*

§. 564. *Conſtituere procuratorem debent*, quibus id a legibus injungitur, ſcilicet perſonis illuſtribus, potentioribus, feminis, minoribus XXV. an., militibus in propria cauſa, omnibus, qui perſonam ſtandi in judicio non habent; in ſpecie I. excommunicatus conventus debet per alium reſpondere in judicio. c. 7. de judiciis. II. Qui conſtituto jam judicio impeditus eſt, & comparere non poteſt. Hinc reus, qui diſcedit a judicio, conſtituto ſolum procuratore ad agendum, contumax cenſetur, & condemnatur in expenſis. c. 12. Ceterum contra abſentem ex probabili cauſa, legitime per nuntium excuſatum, non valet ſententia, etiam expenſarum condemnatoria. c. 2. ibi: *Cum non poſſit quis cogi, niſi velit, in gravibus cauſis procuratorem conſtituere.* III. Quia cum univerſitate agi non poteſt,

teſt, ea tenetur conſtituere actorem vel Syndicum. IV. Providendum autem eſt judici, maxime in cauſa matrimoniali, ut conſtituens procuratorem plena gaudeat libertate. c. 10.

§. 565. In quavis cauſa conſtitui procurator poteſt. Excipiuntur I. *cauſæ criminales*, in quibus agitur ad pœnam mortis naturalis vel civilis, niſi quis nomine rei, abſentiæ vel innocentiæ cauſas velit proponere. II. Si agitur de adulterio coram judice ſeculari, non intervenit procurator: at coram Eccleſiaſtico judice intervenire poteſt; coram quo accuſans non ſe obligat, vel inſcribit ad pœnam talionis. c. 5. h. t. III. In cauſa pupilli, minoris, univerſitatis, a tutore, curatore, Syndico ante litem conteſtatam non conſtituitur procurator, ſed actor; at poſt litem conteſtatam. Sed totum hoc fundatur in ficto dominio litis; ac mera ſubtilitas eſt. IV. Fieri poteſt, ut natura cauſæ præſentiam ipſius principalis requirat, & procuratorem excludat, ſaltem quoad aliquos actus, ceu in cauſa ſtatus, in cauſa matrimoniali de impotentia.

§. 566. *Conſtitui procurator poteſt regulariter omnis, qui non prohibetur expreſſe;* & hinc I. etiam laicus ad agendum & defendendum in cauſis ſpiritualibus. c. 1. in 6. II. Etiam filiusfamilias, & quidem ad futuras etiam lites. c. 14. & c. 5. §. 1. in 6. III. Unus vel plures, in ſolidum, vel non adjecto, in ſolidum. cit. c. 14. X. c. 6. in 6. ubi jura iſtiusmodi procuratorum pro utroque caſu definiuntur. Si plures diverſo tempore conſtituuntur, dato poſteriore prioris procuratio cenſetur revocata. cit. c. 14. & l. 31. §. 2. D. h. t. IV. At procurator judicialis conſtitui non poteſt minor 25. an., licet quis poſt

annum 17. ad negotia (extrajudicialia) licite deputetur. c. 5. §. 2. in 6. V. Neque conſtitui poſſunt infames. can. 1. III. q. 7. VI. Neque religioſi ſine Superioris licentia, niſi pro ſuo in eadem lite conſorte. VII. Neque ulli omnino Clerici apud judices ſeculares, niſi pro Eccleſiæ ſuæ aut propria cauſa, vel neceſſitate coacti pro conjunctis, & miſerabilibus perſonis. c. 1. & ult. de poſtulando. c. 2. & 4. ne Clerici vel monachi. conſentit Novella 123. c. 6.

§. 567. *De juribus procuratoris* illud I. ſtatuendum, procuratoris eſſe, non excedere fines mandati l. 5. D. mandati. Iis ſervatis, quidquid geſſerit procurator, ratum, ac firmum eſt, ſive noceat domino, ſive proſit. c. 1. II. *Qui ad agendum, & defendendum, & generaliter ad omnia (etiamſi mandatum exigant ſpeciale) conſtituitur procurator, ex vi generalitatis hujusmodi ad aliquem articulum, in quo ſpeciale mandatum exigitur, admitti non debet. Sed ſi aliquis, vel aliqui de articulis ſpeciale mandatum exigentibus ſpecificati fuiſſent adjecta clauſula generali, tunc ad non expreſſos, etiam admittetur.* c. 4. & 5. in 6. Articuli ſpeciale mandatum exigentes ſunt, cauſa reſtitutionis in integrum, cauſa juramenti præſtandi in animam alterius, compromiſſi faciendi, transactionis ineundæ &c. III. A procuratore generaliter conſtituto ad omnia, etiamſi mandatum exigant ſpeciale, Jus Canonicum videtur diſtinguere eum, *cui bonorum vel cauſæ adminiſtratio libera* eſt *conceſſa.* Nam talis etiam absque ſpeciali mandato juramentum deferre, transigere vel paciſci poteſt. c. 4. in 6. (*b*). At certe donare non poterit; hoc enim eſt potius perdere, quam adminiſtrare. l. 28. §. ult. D. de pact. l. 7. §. 3. D. de donationib. Neque procurator in cauſa electionis vel proviſionis electo aut proviſo

viſo opponere poteſt crimina vel defectus ſine mandato ſpeciali. Clem. 2. h. t. IV. Si procuratori generali negantur induciæ ad conſulendum dominum, ex cauſa probabili abſentem, jus habet appellandi. c. 11. V. A ſententia condemnatoria appellare poteſt ac debet, niſi juſta ex cauſa excuſetur: ac tum ad dominum de ſententia referre debet; appellationem autem proſequi vi prioris mandati non tenetur. c. 14. VI. Expenſas in cauſa domini factas juſte repetit. c. 6. VII. Procurator damnatus conveniri non debet, *niſi aut in rem ſuam datus eſſet, aut obtuliſſet ſe, cum ſciret, cautum non eſſe. Idem erit obſervandum, etſi defenſoris loco cum Satisdatione ſe liti obtuliſſet.* l. Plautius. 61. D. h. t. VIII. An & quatenus culpa procuratoris domino noceat, vide l. 10. C. h. t. Inſtituta adverſus procuratorem actione mandati, Dominus conſequi poteſt reſtitutionem in integrum. l. 8. §. 1. D. mandati. l. 13. §. ult. C. de judiciis.

(*b*) *Heineccius in Dig. ad h. t.* §. 430. *putat, diſtinctionem cum libera & ſine libera otioſam eſſe & inanem.*

§. 568. Officium & poteſtas procuratoris exſpirat, I. mutuo conſenſu, vel potius diſſenſu domini & procuratoris. II. Revocatione mandati procuratori inſinuata. Ante litis conteſtationem libere mandatum revocari poteſt: poſt litem conteſtatam, ſi procurator nolit, non ſine juſta cauſa. c. 2. in 6. Sed hæc deciſio fundatur in dominio litis. Revocatio fit per alium procuratorem poſterius conſtitutum. c. 14. aut ſi Dominus procuratore ſimpliciter, non pro caſu ſuæ abſentiæ prius conſtituto, dein cauſam per ſe ipſum tractet. c. 8. in 6. Etſi vero Dominus procuratorem ſuum revocare poſſit; non tamen poteſt procurator legitime a ſe ſubſtitutum revocare,

 niſi

niſi ſpecialiter id conceſſum habeat. c. 3. in 6. Revocatio a domino fieri non debet cum contemtu judicis, & diſpendio partium. Siquis ergo citatus ad dicendam totam cauſam procuratorem conſtituit, eumque poſtea revocat, id facere cenſetur cum contemtu judicis, & diſpendio partium; quapropter contra eum nihilominus procedi poteſt, quantum ſtatus cauſæ patitur *ſine nova citatione*. c. 8. Pro conciliandis inter ſe cap. 3. & 13. nota, ſi procurator conſtitutus, atque etiam revocatus ſit, antequam ejus conſtitutio judici vel parti inſinuata fuerit, is ſimpliciter cenſetur procurator falſus, ut, quæcunque cum ipſo acta ſint, irrita judicari debeant. c. 3. neque hoc caſu opus eſt, ut revocatio parti vel judici intimetur. Similiter acta cum procuratore revocato irrita ſunt, ſi, poſtquam conſtitutio judici & parti intimata fuit, etiam revocatio *intimetur;* non aliunde tantum a parte, vel judice cognoſcatur. At ſi dominus procuratorem ad judicia conſtitutum, partique & judici jam intimatum revocaverit ignorante judice vel parte, acta cum procuratore revocato valent. c. 13. h. t. Si domino conceditur jus revocandi procuratorem jam conſtitutum; huic negari nequit jus mandato renuntiandi, ſeque exonerandi, modo non intempeſtive id fiat. §. 11. Inſt. de mandato. l. 8. §. 3. ſeq. D. h. t. III. *Morte* mandantis. l. 23. C. h. t. ac per obitum rectoris Eccleſiæ revocatur procurator ab eo pro Eccleſia conſtitutus etiam quoad negotia jam cœpta. Clem. ult. h. t. Similiter etiam morte procuratoris, quoniam mandatum ad hæredes non tranſit. l. 27. §. morte. D. mand.

§. 569. Quæ de procuratoribus generatim dicta ſunt, ad Syndicos pertinent, nempe eos, qui cauſas Univerſitatis vel Collegii agunt. Specialia Syndico-

dicorum ſunt: I. Eliguntur neceſſitate juris, non arbitrio Domini. c. un. de Syndicis. II. Et quidem per ſuffragia majoris partis de univerſitate vel collegio. c. 2. de in int. reſt. III. Jurant, ſi neceſſe ſit, in animam ſuam, non principalis, ſeu univerſitatis, a qua conſtituti ſunt. c. 3. & 4. de jurament. calumn. IV. Conſtituuntur ad omnes cauſas præſentes & futuras univerſitatis, non tamen ſingulorum, qui de univerſitate ſunt.

TITULUS XL.

DE HIS, QUÆ VI, METUSVE CAUSA FIUNT.

ARGUMENTUM.

I. Vis eſt multiplex. §. 570. *II. Vi geſta nullo jure habentur rata.* §. 571. *III. Quæritur, an jure naturali per ſe valeant.* §. 573.

§. 570. Vis multiplex inferri poteſt hominum actionibus; diciturque *ablativa* relate ad bona corporalia mobilia: *expulſiva* circa immobilia corporalia: *compulſiva* circa incorporalia: *turbativa* circa poſſeſſionem: *inquietativa* circa uſum rei ſuæ. Alia eſt *abſoluta*, quæ libertatem plane tollit, nempe coactio phyſica c. 5. h. t.; alia *reſpectiva*, de qua ipſa dicitur: Cum *inter vim & vim ſit differentia.* c. 6. de ſponſ. nam vis ad *inferentem:* metus ad *patientem* refertur; aliusque eſt metus *intrinſecus* ortus, alius *extrinſecus* incuſſus: juſte vel injuſte, ac tum *gravis*, qui cadit in virum conſtantem. c. 4. aut *levis*, habito reſpectu perſonarum; quo pertinet metus reverentialis, ſi cum dura tractatione, vexationibus & minis conjunctus eſt. Frequens in Jure de vi & metu occurrit mentio, ceu in electionibus, renuntiationibus, in ipſis Synodis, in profeſſione religioſa, aliisque vo-

tis, in ſponſalibus & matrimonio, in Baptiſmo etiam Judæorum c. 3. de Bapt. in teſtamentis, abſolutionibus a cenſuris, in juramentis additis actui vi extorto; ubi de obligatione iſtiusmodi juramenti ſingularis exiſtit controverſia (*a*).

(*a*) *Sæpe fit, ut, cum Scriptores retractant ipſi errores, quos ſparſerant, retractatio explodatur a ſectatoribus, tanquam metu extorta*; *quod noſtra ætate ab hominibus malignis de retractatione Febroniana vulgatum eſt. Quod idem de palinodia a Richerio facta prætenſum fuiſſe, narrat. V. C. Laurentius Veith in Syſtem. Edmundi Richerii Sect. I. C. III. §. VIII. Aptius exemplum de iis, quæ vi & metu geſta ſunt, affert Petrus Ballerin. de infallib. RR. PP. C. XV. §. XIII. agens de lapſu Liberii.*

§. 571. *Ait Prætor: Quod metus cauſa geſtum erit, ratum non habebo.* l. 1. D. quod metus cauſa. Similiter Pontifex ait: *Quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari.* c. 2. *Quæ vi, metusve cauſa fiunt, carere debent robore firmitatis.* c. 4. Hinc a jure canonico approbata eſt *actio metus*, competens illi, qui ex metu gravi cadente in conſtantem virum læſus eſt, ejusque heredi, & omnibus, quorum intereſt, adverſus eum, qui metum incuſſit, ejus heredes, alios, qui ex negotio metu geſto agunt, vel aliquid prætendunt (c. 1. h. t.), & contra quemcunque rei metu extortæ poſſeſſorem; quia eſt actio in rem ſcripta. Si id, quod metu extortum fuit, nondum præſtitum, ſed tantum promiſſum eſt, cuivis ex promiſſo agenti, opponitur *exceptio metus.* Utroque caſu probanda eſt læſio, & qualitas metus. c. 6. Probato metu, ſi de quantitate damni, & rebus amiſſis agitur, locum habet juramentum in litem. cit. c. ult.

§. 572. Actioni metus opponitur exceptio, & exceptioni metus replicatio hæc, I. quod non fuerit metus

metus cadens in conſtantem virum, ſed vanus timor, ex inani ortus ſuſpicione. c. 4. & 6. II. Quod metus etiam gravis fuerit purgatus, idque ratum habitum, quod metu geſtum fuerat c. 1. & 3. III. Quod metus fuerit juſtus, legitima auctoritate incuſſus. l. 3. §. 1. D. quod metus cauſa. uti ſiquis auctoritate legitima adigatur ad errores abjurandos, intentata excommunicatione, vel depoſitione. Ad judicis officium pertinet, arbitrari, quid pro metu gravi habendum ſit, facta rerum, & perſonarum conſideratione. l. 3. D. ex quib. cauſ. majores.

§. 573. Diſputant, utrum jure naturali irrita ſint, geſta ex metu. Negant non pauci antiquiores; quia etiam coacta voluntas eſt voluntas. l. 21. §. 5. D. quod metus cauſa. Qua auctoritate Juris Romani, aut veterum potius Stoicorum maxime nituntur; dicebant enim hi, virum ſapientem metu concuti non oportere. At poteſt etiam vir ſapiens, inter duo mala obverſantia eligere minus, & potius crumenam, quam vitam prodigere; cum etiam morte obita crumenam non ſervaret. Sola voluntas agentium ad vim & valorem actus non ſufficit; niſi ſit voluntas & acceptatio *juſta*, id eſt, jure dandi, & jure acceptandi nixa; uti aliquis inſtituere heredem incapacem, vel eligere ineligibilem non poteſt; etſi id maxime velit, ac tentet. Vim inferens jus acceptandi, quod datur vel promittitur, non habet; quia habet obligationem contrariam, naturalem, ab adverſariis ſententiæ agnitam, non inferendi injuriam, vel quodcunque gravamen; quale eſſet ipſum jus re data, vel promiſſa acquiſitum. Bœhmerus de Act. Sect. II. C. XI. §. 42. oſtendit, actionem metus a Romanis inventam eſſe ob negotia ſtricti juris, & poſtmodum ad negotia bonæ fidei extenſam;

in quibus tamen ex capite nullitatis agi queat. l. 1. C. de reſcind. vend. & l. 21. §. 3. D. quod metus cauſa. conf. J. N. pr. §. 58. pag. 119. Non ergo ſatis liquida eſt, & firma auctoritas Romani juris: neque illud valet, quod perpetuo ajunt: Vis & metus voluntarium non tollit; quod ſane conceditur, & patet ex c. 5. h. t. & ex pœnitentia præſcripta lapſis in perſecutione.

Titulus XLI.

DE IN INTEGRUM RESTITUTIONE.

Titulus XLII.

DE ALIENATIONE JUDICII MUTANDI CAUSA FACTA.

ARGUMENTUM.

I. Reſtitutio fit aliquando per leges. §. 574. *II. Requiſita.* §. 575. *Reſtitutio minorum, Eccleſiæ, majorum.* §. 576. *IV. Modus petendi & obtinendi.* §. 581. *V. Alienatio judicii mutandi cauſa facta.* §. 582.

§. 574. *Reſtitutio in integrum* eſt cauſæ ſtricto jure amiſſæ ob læſionem redintegratio; refertur vel ad læſum, qui eam petit actione vel implorato judicis officio, vel ad judicem, qui eam dat cauſa cognita. Caſus quidam reſtitutionis definiuntur per leges. I. Siquis conſpiratione adverſariorum, & teſtibus pecunia corruptis in judicio opreſſus fuit l. 33. D. de re judic. II. *Si nova inſtrumenta ſe inveniſſe dicat, quibus nunc ſolis uſurus ſit;* poſtquam adverſarius præſtito juramento fuerat abſolutus. l. 31. D. de jurej. III. Siquis in contractu ultra dimidium

læſus

læſus ſit. l. 2. C. de reſcind. vend. IV. Huc referri poteſt jus aggratiandi, quod Principi competit. exemplum extat l. 1. C. de ſentent. paſſis, & reſt. V. Proprie autem huc pertinet reſtitutio, quæ læſis in negotio extrajudiciali, vel actu judiciali datur tum minoribus XXV. an. eorumque exemplo etiam Eccleſiæ, locis piis, reipublicæ, civitati; tum aliquando majoribus tit. Dig. & Cod. *ex quibus cauſis majores XXV. an. in integrum reſtituuntur.*

§. 575. Ad petendam & obtinendam reſtitutionem requiritur, I. negotium ipſo jure, vel præſumtione validum, uti fit in metu & dolo; hæc enim non præſumuntur, ſed probari debent; ſi negotium ipſo jure invalidum eſt, de nullitate agitur. c. 8. II. Ut non ſuppetat remedium civile ordinarium. Conceditur tamen minoribus, ut eligant hoc beneficium Prætoris, ſi pinguius ſit, & beneficio ordinario facilius (*a*). III. Ut probetur læſio notabilis arbitrio judicis; minima enim non curat Prætor. IV. Ut fiat cognitio cauſæ.

(*a*) *Qui agit ex l. 2. C. de reſcind. vend. probare debet læſionem enormem; qui reſtitui rogat occaſione emtionis venditionis, probat læſionem notabilem; ac recuperat rem ipſam, ut conventus ſupplendo pretium non poſſit firmare priorem contractum.*

§. 576. Cauſa reſtitutionis in minoribus eſt lubricum ætatis; probanda eſt igitur ætas minor; & læſio notabilis: utraque probata ampliſſimum eſt hoc beneficium minorum, ut in jure civili explicatur. Exceptiones, ob quas illud ceſſat, ſunt 1. ſi adoleſcens major factus rem ratam habuerit; quod fit completo anno 25. aut impetrata a Principe venia ætatis; quæ tamen poteſtatem non confert alienandi vel hypothe-

pothecandi bona immobilia ſine decreto Magiſtratus. l. 2. §. 1. & l. 3. C. de his, qui ven. ætat. impetr. 2. Si pubes juramento, quod geſtum eſt, confirmavit. auth. *Sacramenta puberum.* C. ſi adverſus vend. 3. Si minor ſe ipſum læſerit delinquendo. l. 1. C. ſi adverſ. del. vel majorem ſe doloſe dicendo. l. 2. C. ſi minor ſe major. 4. Si poſt actum prudenter geſtum læſio alia ex cauſa, aut divina vi contigerit. l. 11. §. 4. D. de minor.

§. 577. *Eccleſia jure minoris debet ſemper illæſa ſervari.* c. 1. & 3. h. t. Idque receptum eſt utroque jure. arg. l. 3. C. de jure reip. ibi: *Rempublicam, ut pupillam, extra ordinem juvari, moris eſt.* Ratio eſt, quia magnus & publicus eſt Eccleſiæ favor; & quia rebus Eccleſiæ adminiſtratores præficiuntur, ſicut pupillis tutores, & minoribus natu curatores; qui per contractus, actusque judiciales rem meliorem facere poſſint, non deteriorem. Hinc deciditur in jure noſtro, I. ſi Eccleſia læditur locatione rei ſuæ ſub penſione nimis modica, vel alienatione ſub cenſu reſervativo modico, alienatio reſcinditur, & bona ad jus & proprietatem Eccleſiæ revocantur. c. 1. h. t. additur: *Providendum eſt tamen, ne ſi forte coloni poſſeſſiones illas expenſis ac labore ſuo reddiderint meliores, ſumtibus, quos bona fide fecerunt, debeant defraudari.* Non enim minor, aut Eccleſia ita reſtitui poſſunt, ut cum alterius partis detrimento lucrum capiant; hinc ſi fit reſtitutio adverſus venditionem, in primis pretium reddendum eſt, & compenſandæ impenſæ *neceſſariæ* vel *utiles*, ut patet ex hoc c. & l. 39. fin. D. de minor. alia eſt ratio de expenſis *voluptariis*. l. 32. §. 5. D. de adminiſtrat. & per. tut.

§. 578.

§. 578. Deciditur II. ſi procurator jura Eccleſiæ vel monaſterii non produxit, e. g. inſtrumentum exemtionis, ſit reſtitutio *ad audientiam*, ut Eccleſia vel monaſterium de novo audiatur. c. 2. III. Si Eccleſia in judicio læſa eſt ob omiſſam neceſſariam probationem, ea reſtituitur non obſtante termino juris probationes excludente. c. 3. & reſtituitur etiam adverſus Eccleſiam. c. 3. quia etiam minor, qui agit de damno vitando, reſtituitur adverſus minorem, qui agit de lucro captando. Si par ſit utriusque conditio, uti ſi pars utraque omiſit neceſſarias probationes, reſtituitur pars utraque, uti in caſu cit. c. 3. aut potiore jure gaudebit ex minoribus is, qui poſſidet, vel qui conſumſit. l. 11. §. 6. l. 34. pr. D. de minorib.

§. 579. IV. Deciditur: Majoribus etiam concedenda eſt reſtitutio propter *abſentiam* a loco domicilii vel a judicio, juſta ex cauſa, & judici probata e. g. reipublicæ cauſa, ob metum, juſtum errorem ex dolo alterius ortum; c. 4. h. t. Sed ea cauſa plene probanda eſt; ſecus non ſit reſtitutio, niſi in cauſa favorabili e. g. matrimonii, in qua veritas rei ſingulari ſtudio diſcutienda eſt; id eruitur ex cit. c. 4. Prætor in edicto l. 1. D. *ex quibus cauſis majores XXV an. in integr. reſtituuntur; abſentiam* a loco domicilii vel judicii, ſed juſtam commemorat; ob quam ſit, ut abſente altero, dum non eſt conveniendi copia, jus alterius per uſucapionem, præſcriptionem vel rem judicatam extinguatur. Impetrata reſtitutione ſingitur, eum, qui uſucepit, non uſucepiſſe; quo pertinet reſciſſoria actio (*b*); vel pars ob abſentiam læſa auditur, etſi inſtantia judicii ſinita fuerit. Ceterum Prætor in cit. edicto ſubjicit generalem clauſulam: *Item ſiqua alia mihi juſta cauſa eſſe videbitur, in integrum reſtituam, quoad ejus per leges,*

ges, plebiſcita, ſenatusconſulta, edicta, decreta Principum licebit. Hæc verba videntur referenda ad alias *abſentiæ* cauſas juſtas ac probabiles, præter eas, quæ in edicto enumeratæ ſunt. Atque ita explicat Ulpianus l. 26. §. 9. l. 28. pr. D. ibi. Sed cauſarum Patroni ex hac clauſula reſtitutionem petunt, quotiescunque æquitatis ratio eam mereri videtur (*c*).

(*b*) *Bœhmer de action. Sect. II. c.* 3. §. 23.

(*c*) *Heineccius in Pand. tit. de in int. reſt. in nota* §. 462. *dictam clauſulam refert ad juſtum errorem; uti ſiquis cum pupillo, falſo auctore tutore contraxit.*

§. 508. V. Deciditur, Eccleſiam reſtitui etiam contra ſententiam Papæ. c. 5. ibi: *Quia ſententia Romanæ Sedis non negatur poſſe in melius commutari; cum aut ſurreptum aliquid fuerit, aut Ipſa pro conſideratione ætatum aut temporum, ſeu gravium neceſſitatum diſpenſative quidquam ordinare decrevit. Et ſecundum jura civilia Principes etiam contra res bis judicatas in auditorio ſuo examinari reſtitutionem in integrum permiſerunt.* cit. c. 5.

§. 581. VI. De modo petendi & obtinendi reſtitutionem deciditur: *Primo* reſtitutio quoad judicialia peti debet partibus in judicio præſentibus per ſe vel idoneos procuratores. c. 5. conf. §. 532. *Secundo* ſi contra ſententiam petitur reſtitutio, ſuſpenditur executio ſententiæ, niſi contra petentem pugnet præſumtio malitiæ, quod cauſa differendæ executionis petat; quo caſu ſit executio præſtita cautione de reſtituendo, ſi petens reſtitutionem, obtinebit in cauſa. c. 6. *Tertio* poſt terminum peremtorium Eccleſia de jure communi non auditur; ſed auditur per beneficium reſtitutionis. c. 7. *Quarto* reſti-

reſtitutio petenda eſt a judice ordinario habente adminiſtrationem vel a delegatis ab eo: non autem a mero executore, judice pedaneo, qui tantum notionem habet, neque ab arbitro; niſi coram eo talis quæſtio mota fuerit *incidenter* c. 9. l. ult. C. Ubi & apud quem. Debet autem eſſe judex competens reſpectu illius, contra quem petitur, vel in loco domicilii, vel rei ſitæ, vel ubi hæret cauſa principalis. *Quinto* ſi reſtitutio Eccleſiæ in judicio negata fuit, non poteſt iterum eam petere (niſi ex nova cauſa): at poteſt appellare ob negatam reſtitutionem; idque ſi omiſit, reſtituitur ad appellandum. c. 10. Quævis enim pars, quæ ob negatam vel conceſſam reſtitutionem ſe gravatam ſentit, appellare poteſt. *Sexto* reſtitutio ad retractandam ſententiam vel contractum petenda eſt intra quadriennium: poſtea enim nec Eccleſia admittitur; *niſi prævaricationis vel fraudis manifeſte probetur ſuper hoc interveniſſe commentum: aut alia rationabilis cauſa ſubſit, quæ Superiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum.* c. 1. in 6. e. g. ſi Prælatus, qui male adminiſtravit, in vivis eſt; nec adducitur, ut proprium factum retractet; vel ſi a judice, qui ſententiam tulit, propter metum non audeat Eccleſia reſtitutionem petere (*d*). *Septimo* reſtitutio contra lapſum temporis, in quo Eccleſia ſe læſam affirmat, datur ad illud tempus tantum, quanto ſe læſam fuiſſe probaverit. Clem. un. h. t.

(*d*) *Minori hoc quadriennium currit ab anno 25. completo, vel ab impetrata & intimata venia ætatis: Majori, quando reſtitutio ei competit, a die factæ læſionis, vel remoti impedimenti, aut quo abſentia ceſſat; etſi enim hoc quadriennium ſit in decurſu continuum, utile tamen eſt in ſuo initio. l. fin. C. de temp. in int. reſtit.*

§. 582. Ad cauſas reſtitutionis in integrum pertinet *Alienatio judicii mutandi cauſa facta;* quod contingit, ſiquis metu futuræ litis rem *dolo malo* alienat, hoc eſt, in *extraneam* perſonam, alteri ſubjectam judici, vel in alium ſub eodem conſtitutum judice, ſed *potentiorem* transfert, c. 1. de Alien. jud. mut. aut ſiquis actionem ab eo, cui competit, ſibi cedi facit, ut alterius cauſa durior fiat. c. 2. eod. Hoc caſu Prætor ei, qui per talem alienationem læſus eſt, dat actionem in factum contra alienantem ad id, quod intereſt, eum alium adverſarium non habuiſſe; uti habetur in Dig. imo is, cujus intereſt, actione in rem contra poſſeſſorem experiri poteſt, ſi velit. l. un. C. h. t. *Exceptiones*, ſive cauſæ, ob quas hoc beneficium Prætoris ceſſat, ſunt; 1. ſi alienatio facta eſt non dolo malo, ut cauſa alterius durior fiat, ſed ob valetudinem, neceſſarias occupationes. 2. Si reſpectu transferentis fuit res aliena. 3. Si alterius non interſit, nec eius cauſa durior facta eſt. Speciale in Jure Canonico eſt hoc: Siquis ob timorem reſcripti contra ſe impetrati, & judicii mutandi cauſa per fraudem rem alienat, hoc caſu poſſeſſor fraudis conſcius vigore ejusdem reſcripti conveniri poteſt; licet alioquin reſcriptum non extendatur ultra perſonam expreſſam. c. 40. de offic. & pot. jud. del.

Titu-

Titulus XLIII.

De Arbitris.

Argumentum.

I. Arbitria varii generis in Jure. §. 583. *II. Sunt arbitri, ſeu neceſſarii, ſunt etiam voluntarii* §. 584. *III. Quis poſſit compromittere in arbitrum, in qua cauſa, in quem?* §. 586. *IV. Poteſtas arbitri compromiſſarii* §. 589. *V. Caſus diſſenſionis plurium* §. 590. *VI. Vis pronuntiationis definitivæ, & extinctio compromiſſi* §. 591.

§. 583. *Arbiter* jure Romano ſæpe dicitur judex a Prætore datus, qui in negotiis *ſtricti juris*, in quibus certa formula, anguſtisque limitibus includebatur, *judicis* nomen retinuit: in negotiis *bonæ fidei* arbiter dictus eſt, & æquitatem ſequi permittebatur. Hinc illæ clauſulæ: *ex bona fide. Quantum æquius melius ſit dari*, ceu cum agitur bonis dividundis, familiæ erciſcundæ. Hoc loco arbiter opponitur judici, diciturque is, qui *ex diſpoſitione juris*, vel *conventione partium* conſtituitur, ut ſuper controverſia earum judicium, ſive animi ſui ſenſum proferat, eamque dirimat. Eſt ergo arbiter vel *neceſſarius*, id eſt, ex diſpoſitione juris neceſſario eligendus: eſt alius *voluntarius*, qui dicitur arbiter *receptus*, ſive approbatus a partibus, vel *compromiſſarius*, a compromiſſo, ſeu conventione earundem. Atque hic ſuſcepto arbitrio procedit ſervato juris ordine, omnique eo, quod ſubſtantiale eſt in judiciis, intra fines tamen compromiſſi. Qui ex conſenſu partium abſque forma judicii cauſam cognoſcit, conventiones ad finem perducit, rerum pretia, mercedem operarum, lucrum & damnum

arbitratur, ſive æſtimat, ſuoque judicio & intellectu definit, *arbitrator* nuncupari ſolet. Tale arbitramentum habet ſpeciem amicabilis compoſitionis.

§. 584. Arbitri neceſſarii, ſive *arbitri juris*, qui a lege, Principe, aut judice dantur, aut eligi jubentur, habent jurisdictionem quaſi ordinariam, ita, ut appellari ab eorum ſententia poſſit. Exempla ſunt: I. Si judices ſuper revocatione literarum Apoſtolicarum non conſentiunt. c. 14. de reſcript. c. 11. de offic. deleg. in 6. II. in cauſa ſuſpicionis judici objectæ c. 39. de offic. deleg. c. 4. & 11. eod. in 6. III. Si Epiſcopus cum clerico ſibi ſubjecto controverſiam habeat. can. 46. XI. q. 1. IV. In Eccleſia Africana, ſi a ſententia Synodi provincialis appellatio fieret, arbitri pro cauſa cognoſcenda eligi debuerunt. can. 96. cod. Africani. V. Aliquando etiam teſtator pro caſu litis inter heredes orituræ arbitros deſignat; quos heredes in controverſiis ſuis tenentur aſſumere, atque hi arbitri proprie dicti potius, quam meri arbitratores cenſentur; litemque terminant obſervato ordine judiciali (*a*).

(*a*) *Conſ. Leyſ. Vol. I. Specim.* 65. §. *VII.*

§. 595. De arbitris voluntariis ſtatuendum I. Arbitrium ſuſcipere initio eſt voluntatis; at qui id ſuſcipit, fidem ſuam pro cognoſcenda & dirimenda cauſa videtur obligare; quam liberare neceſſe eſt, ut ad id a magiſtratu aut Superiore cogi poſſit. l. 3. §. 1. & l. 22. D. de recept. qui arbitr. (*b*). II. Exacte dein ſervanda eſt *formula compromiſſi*; quia arbitria ſtricti juris ſunt: actus enim arbitri non a jurisdictione, quam partes dare non poſſunt, ſed ex earum conventione procedunt; & quamvis ſint judiciales, non

non tamen ſunt jurisdictionales: quidquid ergo contra formulam compromiſſi fit, nulliter fit. III. Ex formula compromiſſi pendet vis arbitrii, ſive ſententiæ ab arbitro latæ, quæ *laudum* nuncupatur (*c*). Si enim arbitri ſententiæ ſtare ſe velle partes compromiſerint, tenentur; ſive convenerint pacto nudo, addito juramento (quod fieri poteſt per jus Canonicum. c. 2. de arbitr. non item civile. l. 4. §. 2. C. de receptis arbitris), ſub pœna conventionali, aut quavis voluntatum declaratione. Si pœna adjicitur in eum, qui non paret arbitrio, ſoluta pœna recedi poteſt a laudo, niſi addita ſit clauſula: *rato manente compromiſſo*. Qui ergo in arbitrum compromittit, quodammodo transigit, ac de re arbitrio ſubjecta diſponit in arbitrii nempe eventum.

(*b*) *Poſſunt tamen juſtæ arbitrium abjiciendi cauſæ incidere, ceu adverſa valetudo, iter neceſſarium, reip. munus, inimicitiæ inter partes & arbitrum ortæ: ſi ipſum infamaverint, ſi alium arbitrum adegerint, id eſt, adierint.*

(*c*) *Lapſa latinitate laudare ſumebatur pro eo, quod eſt, judicare, ut feud. lib. 2. c. 20. hinc & laudum pro judicio aut ſententia arbitri uſurpatum eſt.*

§. 586. Quia compomittere in arbitrum perinde eſt, ac transigere, ut dictum §. præc. intelligitur, quis in arbitros compromittere poſſit, quis non poſſit, aut in qua cauſa id fieri poſſit. I. Regulariter compromittere poſſunt omnes, qui liberam rerum habent adminiſtrationem, & alienandi facultatem; quia compromiſſum eſt via ad alienationem. II. Super cauſis, de quibus non poteſt transigi, regulariter etiam non poteſt compromitti.

§. 586. Hinc decifum I. in matrimoniali cauſa, liberali, vel criminali *cum majores judices poſcant*, arbiter

 nequit

nequit aſſumi. c. 9. de in int. reſt. II. Diſcordia in cauſis electionis terminari poteſt per arbitrum quoad compromittentes, non quoad eum, qui jus habet cognoſcendi de juribus electi, & cauſa electionis, eamque confirmandi. c. 10. h. t. III. In præjudicium exemtionis, atque ejus, cui Eccleſia exemta immediate ſubjacet, non poteſt ad arbitrum recurri. c. 5. IV. Uti procurator ſine ſpeciali mandato transigere non poteſt, ita nec compromittere in arbritrum. c. 9.

§. 588. In arbitros eligi poſſunt omnes, qui jure non prohibentur, unus vel plures. Valet etiam compromiſſum factum in unum, vel plures certos, ut ipſi per ſe cauſam definiant, vel per alios, quos ipſi elegerint. c. 13. Quando plures eliguntur, expedit, ut ſint diſpari numero, ut cauſa exitum certius habeat. c. 1. Femina poteſt eſſe arbritratrix in negotio extrajudiciali, non tamen ſuſcipere arbitrium, niſi ſit capax jurisdictionis. c. 4. In laicum ſuper cauſis ſpiritualibus compromitti non poteſt c. 8. ſecus eſt, ſi habeat adjunctum arbitrum clericum, & accedat auctoritas judicis Eccleſiaſtici. c. 9. Compromitti etiam poteſt in proprium judicem; quo ſit, ut is recuſari nequeat, neque ab ejus ſententia poſſit appellari. c. 7. & 10.

§. 589. De poteſtate arbitri, quæ ex formula compromiſſi pendet, deciditur I. coram arbitro non habet locum reconventio. c. 6. niſi per modum exceptionis, aut niſi id expreſſe contineatur in compromiſſo. II. Arbiter non poteſt vices ſuas alteri delegare, vel partes ad alium arbitrum ablegare. c. 13. & l. 32. §. 16. D. de recept. qui arbitr. III. Arbiter poſt rem judicatam ſuper novis diſcordiis

diis aſſumtus non poteſt immutare ſententiam priorem, & ſopitas per eam querimonias ſuſcitare; etſi is de conciliandis partibus mandatum acceperit a Papa. c. 11. IV. Si ex tribus arbitris unus legitime requiſitus ad cauſam cum aliis examinandam & definiendam nolit intereſſe, cum legitime impeditus non ſit; tum alii duo libere procedent, & negotium definient, *ut ſic ipſius abſentia, præſentia repleta divina, eum reputari faciat pro præſenti.* c. 2. in 6. Aliter ſtatuit jus civile in ſuo foro obſervandum. l. 17. §. Celſus 7. D. de recept. qui arb. In ipſo Eccleſiaſtico foro, ſi plures ſint dati *judices*, nec addita clauſula, *ſi non omnes*, duo abſente tertio præſtare nil poſſunt. V. Arbiter citat partes etiam ex alieno territorio (quod judex ordinarius non poteſt); debet tamen obſervare ferias in honorem Dei inſtitutas; niſi neceſſitas urgeat, aut pietas aliud ſuadeat, quia compromiſſum ad ſimilitudinem judiciorum redactum eſt. l. 1. D. de recept. qui arbitr.

§. 590. In decidenda cauſa, ſi plures electi arbitri diſſentiant, & pro tali caſu nihil conſtitutum ſit in compromiſſo, prævalet conſenſus majoris partis. c. 1. Si pari numero diſſentiant, partes deſignabunt unum, quem Super-Arbitrum, vulgo *Obmann* vocant. Compromiſſum tamen de incerta perſona in ſuperarbritrum aſſumenda non tenet; quia duo de hac ipſa aſſumtione diſcordare poſſent. c. 12. & l. 17. §. 5. D. de recept. &c. Si ex pluribus arbitris omnes diſcordent, & pronuntiatum unius contineatur in pronuntiato alterius, tenet ſententia, quæ continetur in alia. Unde *cum unus in XV. alius in X. tertius vero in V. pronuntiant, illius, qui dixit de ſumma minori, cum in illa omnes concordes exiſtant, ſententia efficax cenſeatur* c. 1. in 6. l. 27. §. 3. D. de

 recept.

recept. Multa hic ſubtiliter obmoveri poſſent. De duobus judicibus diverſas ſententias proferentibus memorabilis extat deciſio c. fin. de ſent. & re jud. Si duo arbitri diſſentiant, ex dictis videndum, an unius ſententia non contineatur in altera, vel an cauſa non ſit diviſibilis.

§. 591. Sententia arbitri dicitur *homologata*, ſi intra decem dies a partibus expreſſe vel tacite ſit approbata. De ea nota I. a ſententia arbitri nunquam licet appellare: uſu tamen paſſim receptum eſt, ut, qui cauſa cecidit, intra 10. dies petere poſſit, ut ea reducatur ad arbitrium boni viri, nempe ad ordinarium judicem. II. Sententia notorie injuſta, legibus adverſa, vel dolo edita vim non habet, etſi homologata ſit, uti ſi arbiter ſimoniacum quidpiam definit, & partibus imponit. c. 2. ſi in detrimentum Eccleſiæ aliquid præſcribit. e. g. ſi decimas in dotem dare jubeat. c. 3. ſi alterius juri præjudicet c. 5. & 10. III. Acta coram arbitro in eadem cauſa, & inter eosdem compromittentes in quolibet judicio vim probandi retinent. c. 50. de teſtibus.

§. 592. Exſpirat arbitri poteſtas & compromiſſum. I. morte unius compromittentium. c. 10. & ult. niſi heredum facta ſit mentio in compromiſſo. l. 32. §. 19. D. de recept. II. Morte arbitri unius ex pluribus c. 42. de offic. deleg. III. Mutuo conſenſu. IV. Lapſu temporis. V. Pronuntiatione definitiva; nam executio ſententiæ judici ordinario relinquenda eſt. c. 4. de for. comp.

O. A. M. D. Gl.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA

ERRATA.

Pag. 2. *Lin.* 7.
ut ædificet, non ut profanet. *Lege:* ut ædificet, non ut deſtruat, ut ſancta ſancte tractet, non ut profanet &c.

Pag.	*lin.*	*Mendum.*	*corrige.*
4	13	ſubeſſe voces.	ſubeſſe notiones.
4	31	commemorata.	commemorata eſt.
5	9	utique	utrique
20	27	§. II.	§. 11.
22	1	vel in re.	vel jura in re.
26	29	lib. 1.	leg. 1.
32	10	alia ad corpus	alia enim ad animum, maximeque ad curam ſempiternæ ſalutis; alia ad corpus.
59	27	rectæ.	recte.
80	ult.	conſilio.	concilio.
91	5	ignoret.	eam ignoret.
	13	rationalem.	rationabilem.
95	8	abſecro	obſecro.
99	13	ſtatuti	ſtatutis.
101	17	cenſeatur.	cenſentur.
	26	portiones.	pactiones.
118	20	concilio.	conſilio.
135	27	præfertur.	præfatur.
138	19	Paratilla.	Paratitla.
139	20	can. II.	can. 11.
150	10	de præb. in 6.	c. 4. de præb. in 6.
166	24	faciant.	fiant.
172	8	can. 15. VIII. 9. 1.	can. 15. VIII. q. 1.
177	26	evocatas.	evocatus.
205	9	excommunicationem incurrit.	excommunicationem minorem incurrit.
208	16	c. 32. §. 1.	c. 42. §. 1.
216	antepenult.	c. 37. Prob. in 6.	c. 37. princ. in 6.
219	31	opponere	oppugnare.
224	19	cit. c. 4.	cit. c. 42.
	24	§. 247.	274.
237	13	Manſi D. II.	Manſi T. II.
244	ult.	poterunt.	poterant.
246	18	Sapandum	Sapaudum.

Pag. 250.

Pag.	*lin.*	*Mendum.*	*corrige.*
250	7	omamantis.	ornamentis.
260	8	in fine.	in nota.
272	ult.	ætas immaculata.	ætas ſenectutis vita immaculata.
279	28	de Prob.	de Præbend.
289	26	in irregularitate.	in infidelitate.
294	5	aſſimare.	æſtimare.
326	17	omiſit	amiſit.
327	20	can. diſt. 1. 39.	can. 1. diſt. 39.
335	31	cenſentur majorem.	cenſentur habere majorem.
339	27	vitæ Epiſcopatum	vitæ pertæſi Epiſcopatum.
340	21	Apoſtolorum.	Apoſtolicorum.
373	10	Nov. II.	Nov. 11.
374	23	in certum locum.	in certo loco.
380	7	139.	739.
390	25	aliquo retento	aliquo dato, aliquo retento.

Digitized by Google

Digitized by Google

Google